Prèkè
Bah-bah Rojer

Amigoe

RUTSEL MARTHA
...frustatie...

VANDAAG

- Argentinie bestudeert salarisbeleid p.1
- Martha: politiek systeem geeft spelbrekers p.3
- Croes: nieuwe regering blijft niet lang p.5
- Timman vs Kasparov eindigt in remise p.7
- Lusinchi optimistisch bij AD-conventie p.15

102E JAARGANG — NO.: 294

VRIJDAG 20 DECEMBER 1985

Nieuws in vogelvlucht

JOHANNESBURG - Een eenheid van het Zuidafrikaanse leger is het afgelopen weekeinde diep op Angolees grondgebied binnengedrongen bij de achtervolging van strijders van de Namibische guerrillabeweging Swapo, waarbij zeker zes Swapostrijders zijn gedood en een grote hoeveelheid munitie en medische apparatuur werd buitgemaakt. Volgens zegslieden is de actie nog aan de gang. Lesotho meldt dat vrijdagmorgen bij een aanval van Zuidafrikaanse troepen negen Zuidafrikaanse politieke vluchtelingen om het leven zijn gekomen. Z-Afrika ontkent de aanval op Lesotho, dat geheel door Z-Afrika omsloten wordt en daarvan economisch afhankelijk is. Een blanke vrouwelijke arts, Wendy Orr, heeft via haar advocaten 93 verklaringen onder ede overhandigd aan het gerechtshof over foltering en mishandeling door de politie tijdens verhoren. Na haar actie met 44-klagers in september werd zij uit overheidsdienst ontslagen.

*****

DEN HAAG/PARAMARIBO - De uitnodiging van de Tweede Kamer aan de Surinaamse politici is een "poging van Nederland om de dialoog in Suriname te verstoren, te frustreren of te laten springen"."Op subtiele wijze wordt getracht een wig te drijven tussen Arron, Lachmon en Soemita enerzijds en de militairen anderzijds". Zo staat in een pagina grote advertentie in het Surinaamse dagblad "De ware tijd". Waarschijnlijk is dit een advertentie van de overheid.

****

KAAPSTAD - De vooraanstaande Zuidafrikaanse activist, Alan Boesak, heeft donderdag van het Hooggerechtshof te horen gekregen dat hij zijn paspoort niet terug krijgt. Boesak werd op 20 september aangeklaagd wegens oproepen tot een scholierenboycot en economische sancties tegen Z-Afrika. Hem werd zijn paspoort ontnomen maar op 4 november besliste de rechter dat hij het terug moest krijgen. De dag daarna werd het wederom ingenomen door de minister van Binnenlandse Zaken Stoffel Botha. Die verklaarde dat het Boesak vrij stond kritiek te leveren, maar dan wel van binnenuit. Boesak heeft het paspoort nodig om in het buitenland bijeenkomsten te bezoeken in zijn functie van voorzitter van de wereldbond van hervormde en gereformeerde kerken. Hij kan nog in beroep gaan bij de hoogste instantie, het Hof van Beroep in Bloemfontein.

*****

NEW DELHI - De Indische politie is gisteren met traangas en wapenstok opgetreden tegen rond 70.000 demonstranten die voor het parlement in New Delhi betoogden tegen de vredesregeling voor Punjab, die op 24 juli werd gesloten tussen de premier Rajiv Gandhi en de gematigde Sikh-leider Marchand Singh Longowal, waarbij de hoofdstad van de staten Haryana en Punjab, Chandigarh werd overgedragen aan Punjab. Een van de eisen is nu dat delen van Punjab, waar Hindi wordt gesproken, worden overgedragen aan Haryana ter compensatie voor het verlies van de stad Chandigarh.

*****

WENEN - Het parlement van Roemenië heeft een ambitieus economisch plan goedgekeurd voor volgend jaar. Volgens dat plan zou het nationale inkomen met 10 à 12 procent moeten groeien. De industriële productie moet met eenzelfde percentage toenemen en de productie in de landbouw met 6 à 7 procent. Daarnaast streeft het land naar een vermindering van de importen zodat de buitenlandse schuld van 7,2 miljard dollar in de eerste jaren van het komende vijfjarenplan afbetaald kan worden.

*****

NAIROBI - In Kampala zijn de eerste gevechten sinds het vredesakkoord uitgebroken. Ugandese regeringstroepen en rebellen van het voormalige nationale leger raakten slaags, toen de laatsten weigerden zich te laten ontwapen, zoals overeengekomen in het akkoord. Groot-Brittannië zal niet deelnemen aan het controleren van het bestand in Uganda, maar wel aan de opleiding van het nieuw leger, aldus een hoge Britse officier. Verder zal Groot-Brittannië ongeveer 8 miljoen dollar extra hulp aan Uganda verstrekken, op voorwaarde dat er vrede heerst.

*****

AMERSFOORT - Twee blanke Zuidafrikanen zijn in Europa om ervaringen uit te wisselen over dienstweigering. Sinds steeds meer jonge blanken worden betrokken bij bruut geweld tegen zwarte burgers bij relbestrijding maar ook tegen vreedzame mensen",groeit het verzet tegen de dienstplicht. "Zeker 25 zwarte wijken leven onder militaire bezetting." Dienstweigeraars riskeren zes jaar gevangenisstraf. Onderduiken gebeurt frequenter, daarop staat geen of lichte straf.

*****

LANDEN IN ZUIDOOST AZIE STERK IN OPKOMST

Liberalisering van de wereldhandel bepleit

GATT: Wereldhandel groeit in 1985 minder dan drie procent

GENEVE — De wereldhandel groeit dit jaar duidelijk minder snel dan vorig jaar. Werd in 1984 nog een expansie van negen procent bereikt, in 1985 zal dat percentage waarschijnlijk uitkomen op iets minder dan drie. Dat staat in een rapport van de algemene overeenkomst inzake tarieven en handel (GATT) waarin een overzicht wordt gegeven van de ontwikkeling van de wereldhandel in 1984 en de eerste helft van 1985. In eerdere ramingen voor 1985 ging de organisatie nog uit van een groei van vier à vijf procent. In het rapport wordt ook voorspeld dat het huidige groeitempo in 1986 weinig zal veranderen. Daarnaast meldt het GATT de sterke opkomst van de landen in Zuidoost-Azië.

De GATT constateert een vermindering van de economische groei in 1985. In 1984 nam de industriële productie in de wereld met 5,5% toe. Toen groeide vooral in de Verenigde Staten, Japan en een aantal Zuidoostaziatische landen de productie sterk, terwijl die in West-Europa en diverse ontwikkelings- landen veel bescheidener van omvang was. Dit jaar zijn deze ongelijkheden meer rechtgetrokken, maar dan voornamelijk doordat de koplopers van vorig jaar zijn gezakt naar het niveau van de achterblijvers.

Uit de definitieve cijfers van 1984 blijkt dat dit een uitzonderlijk goed jaar was voor de ontwikkeling van de wereldhandel. Het volume van de wereldhandel bereikte met negen procent het hoogste groei- percentage sinds 1976. Alle belangrijke productgroepen profiteerden van de expansie. Met twaalf procent nam de export van industrie- producten het meest toe. Agrarische producten kwamen op de tweede plaats met zeven procent en delfstoffen volgden met drie procent.

De groei van de wereldhandel was in 1984 niet gelijk verdeeld over de verschillende gebieden van de wereld. De industrie- landen vergrootten de waarde van hun export met 6,5%, terwijl de waarde van hun import met acht procent steeg. Daardoor groeide het totale handels- tekort van de industrie- landen tot 49 miljard dollar. De export en de import van de ontwikkelings- landen namen respectievelijk met zes en met een half procent toe.

Desondanks is hun aandeel in de wereldexport sinds 1980 gestaag afgenomen tot 24,5% in 1984, voornamelijk als gevolg van een verkleining van het aandeel van de brandstoffen. De handels- prestaties van de ontwikkelings- landen met grote buitenlandse schulden vormden geen uitzondering op het hierboven voor alle ontwikkelings- landen beschreven patroon. De voorlopige gegevens over de eerste helft van 1985 wijzen echter weer in de richting van afneming van zowel de import als de export.

Verder meldt het GATT- rapport een sterke opkomst vooral van de landen in Zuidoost- Azië. Zuid-Korea, China, Hongkong, Taiwan, Singapore en Mexico staan bij de twintig grootste exporteurs. Zij komen ook voor op de lijst van de 20 grootste importeurs wat de GATT stelling bewijst: dynamische exporteurs zijn ook dynamische importeurs. Dit blijkt ook uit de wereldhandels- stromen. Was voorheen de Transatlantische handel de voornaamste sinds 1984 wordt het volume hiervan overtroffen door de handel in het gebied van de Stille Oceaan.

Tenslotte pleit de GATT voor een verdergaande liberalisering van de wereldhandel. Liberalisering heeft als groot voordeel dat het stimulerend werkt op de productie, bestedingen en werkgelegenheid zonder de inflatie aan te wakkeren zoals bij andere vormen van stimulerings- beleid vaak het geval is.

Vergelijking met inflatie

CEPAL: schuldenlast Latijns Amerika zijn afgenomen

SANTIAGO — De buitenlandse schuld van Latijns Amerika is dit jaar toegenomen met acht miljard dollar tot 368 miljard. Rekening houdend met de inflatie is de schuld afgenomen. Zo heeft de CEPAL berekend. Gewaarschuwd wordt dat men niet onbeperkt kan blijven doorgaan met het nemen van consumptie- beperkende maatregelen.

Het is voor het eerst in vier jaar dat de reele schuld van de regio is afgenomen sinds het begin van de economische crisis in 1981. Volgens het rapport van de Economische commissie van de Verenigde Naties voor Latijns Amerika en het Caribische gebied (CEPAL) wist Brazilie de schuldenlast terug te brengen tot 101,93 miljard dollar. Het is het land met de op twee na grootste schuld van de hele wereld. De schuldenlast van Mexico is echter toegenomen. Volgens de Cepal hebben de Latijnsamerikaanse landen dit jaar aan rente en aflossing op hun schulden dertig miljard overgemaakt naar het buitenland. Er zijn «enorme pogingen ondernomen om de consumptie te verminderen». De Cepal waarschuwt er echter voor dat het moeilijk is om dergelijke verstrekkende maatregelen vol te houden «zonder dat de sociale en politieke stabiliteit en de mogelijkheden voor toekomstige economische groei worden aangetast».

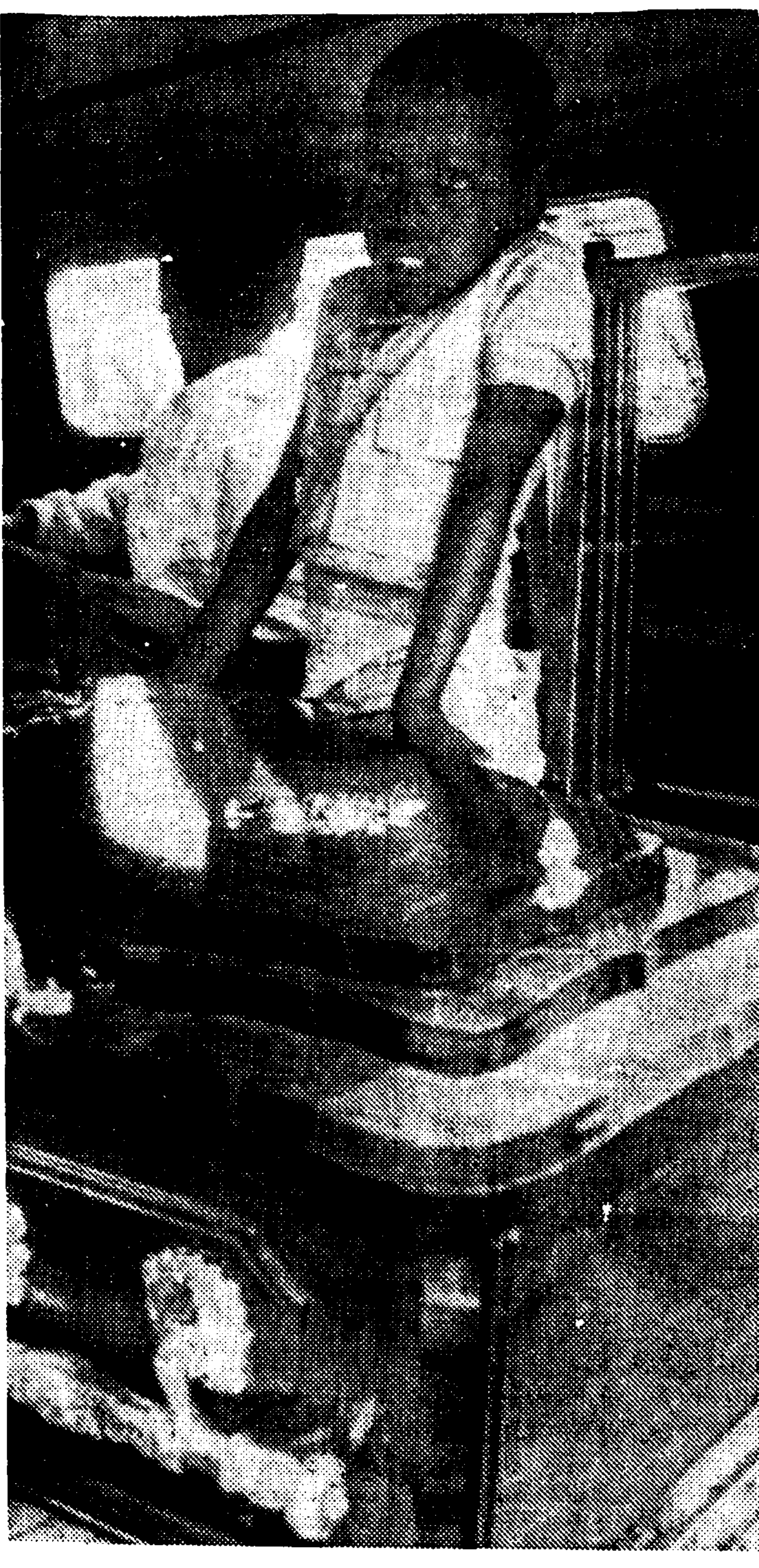
Chili- guerrilla met Kerstbestand

SANTIAGO — Namens het Manuel Rodriguez- front is meegedeeld dat tussen middernacht van 22 op 23 december tot 28 december een Kerst- bestand in acht wordt genomen. De mededeling werd gedaan via een telefoontje aan enige media in Chili. Deze guerrillagroep wordt beschouwd als de gewapende arm van de verboden Communistische partij van Chili. In de afgelopen weken heeft deze groep een grote serie aanslagen gepleegd. Volgens de manspersoon die opbelde bestaan er plannen om te provoceren waarbij men aanslagen toeschrijft aan het Manuel Rodriguez- front terwijl dit er niet voor verantwoordelijk is.

Door Colombiaanse guerrilla

Venezolaanse veeboer ontvoerd

CARACAS — De Venezolaanse veeboer Santiago Matos Garcia is door leden van de Colombiaanse guerrillabeweging ELN ontvoerd De 21- jarige veeboer werd op zijn landgoed Los Blancos door een groep mannen overvallen en weggevoerd. De guerrilla- strijders waren binnengekomen door zich voor te doen als personeel van de boer. Er zou een losgeld van een miljoen dollar zijn gevraagd, maar van politiezijde werd gezegd dat de familie geen contact heeft gehad met de ontvoerders. Het landgoed ligt in de staat Apure, vlakbij de grens met Colombia. Een jaar geleden hielden in dit gebied de presidenten Belisario Betancur en Jaime Lusinchi van Colombia en Venezuela hun top- conferentie.

DURBAN— Dagelijks vallen er doden bij ongeregeldheden in Zuid-Afrika. De 11-jarige Serame Mahigo staat in de lijkwagen bij de kist met het stoffelijk overschot van zijn vader, die gedood werd in een treffen tussen politie en groepen zwarte jongeren.

Nicaragua onthaalt vredeskaravaan

MASAYA — De Vredeskaravaan welke eerder in Costa Rica een vrij vijandig onthaal kreeg krijgt in Nicaragua een uiterst enthousiast welkom. In de stad Masaya waren er vijfduizend mensen op de been. De sirenes loeiden en muziekgroepen zorgden voor een een leuke sfeer, terwijl de deelnemers aan de vredesmars voor en door Midden Amerika geschenken aangeboden kregen. Ook werden de sleutels van de stad overhandigd. Ondertussen heeft de leiding van de Vredeskaravaan bereikt dat Honduras zijn standpunt herzag zodat men het verbod om dit land binnen te trekken inslikte. Het ministerie van Buitenlandse zaken deelde mee dat de vredeskaravaan welkom is in Honduras. Daarmee legde hij een negatief advies van de Immigratie naast zich neer. Wel moeten de deelnemers de wetten van het land in acht nemen en zich van politiek onthouden, gaf men te verstaan.

Zonder anti- inflatiebeleid aan te tasten

Argentijnse regering bestudeert salarisbeleid

BUENOS AIRES — De Argentijnse regering is overleg begonnen met de ondernemers en de vakbondsleiders. President Raul Alfonsin wil namelijk op korte termijn besluiten nemen met betrekking tot het salarisbeleid voor volgend jaar.

De opzet van de Argentijnse president is dat er een salarisbeleid uit de bus komt dat zijn anti-inflatie- beleid niet in de wielen rijdt. De economisch- sociale conferentie over dit beleid is opgeschort tot maandag om de president de gelegenheid te geven andere deskundigen te horen. De voorzitter van de Argentijnse industriele unie Roberto Favelevic zei na een onderbreking van het urenlange overleg dat men een uitvoerige socio- economische analyse voorgelegd heeft gekregen maar hij dacht wel dat men maandag klaar zou zijn over het salaris- thema. In een regeringscommunique wordt gezegd dat men niet alleen de algemene salaris- thematiek had bekeken, maar ook die van de prijzen en de ontwikkeling van het economische herstelplan.

Sedert het drastische economische programma van president Alfonsin van kracht is geworden medio juni is de inflatie welke 30,5 procent in juni nog wat teruggevallen tot 2,4 procent over november. Waarnemers geloven dat de sociaal- economische conferentie voor 31 december nog wel een paar keer bijeen zal komen voordat de knopen doorgehakt worden.

Later werd bekend dat de sociaal- economische conferentie tot de conclusie was gekomen dat er een salarisverhoging kan komen zonder dat daarmee het economische programma in zijn geheel in de verdrukking komt. Kernpunt daarvan moet blijven de bestrijding van de inflatie. Van de kant van de vakbeweging wordt de druk steeds groter voor een salaris- aanpassing. Er hebben zich al stakingen aangekondigd. De ondernemers kunnen daar begrip voor opbrengen maar vinden wel dat ook de prijzen aangepast moeten worden. Men heeft voor wat nog uit de bus moet rollen al wel een naam bedacht: een beleid van groei en stabiliteit.

Gijzeling Nantes

Misdadigers en gijzelaars ontvluchten rechtsgebouw

NANTES - De drie misdadigers, die sinds donderdagmorgen een rechtszaal in Nantes bezet houden, hebben vier vrouwen en drie mannen vrijgelaten. Na een mislukte ontsnappingspoging zijn zij er vandaag in geslaagd met de vier overgebleven gijzelaars uit het gebouw te ontsnappen.

De leiding van de actie is inmiddels overgenomen door Georges Coutois een van de twee mannen die terecht stond, aldus de journalist Joel Bitoune die als bemiddelaar optreedt. Volgens hem waren de mannen zeer gespannen en bewapend met pistolen en handgranaten. In een verklaring van Courtois staat dat zij zullen trachten het gebouw te verlaten. Lukt dat niet, dan zullen zij zelfmoord plegen, na eerst hun gevangenen te hebben gedood, aldus Bitoun.

Vandaag om 12.00 uur plaatselijke tijd, lieten de drie mannen zeven mensen vrij. Vanaf dat moment bevonden zich geen vrouwen en juryleden meer onder de gijzelaars. De vier mensen die nog vastgehouden worden zijn de president van de rechtbank en drie rechters.

Coutois kwam omstreeks 13.30 naar buiten, vastgebonden aan de president van de rechtbank. Hij loste enkele schoten zonder iemand te raken, maar kon niet wegkomen. Later kwamen alle drie de mannen uit de rechtszaal. De gijzelaars waren met handboeien aan hen vastgebonden. Zij zijn in een auto gestapt die voor het gebouw stond en richting centrum weggereden. De auto werd gevolgd door een politieauto en enkele andere wagens.

Vliegtuig in Peru vermist met 7 man aan boord

TRUJILLO — Een vliegtuig met zeven man aan boord wordt in Peru vermist. Na het vertrek van het toestel uit het woudengebied op 230 kilometer ten zuidoosten van Trujillo verloor men het contact ermee. Het toestel bevond zich toen tussen Tayabamba en Orillas del Rio Maranon. Aan de stuurknuppel van de Cessna zat Carlos Kristen Ruiz. Het betrof hier een normale vlucht op een route welke in zwang is bij dit soort vliegtuigtaxies. Men is onmiddellijk begonnen met speuracties waarbij een helicopter wordt ingezet evenals twee Cessna's.

Voor werkgelegenheid

Bolivia: bezittenden moeten lenen

LA PAZ — De bezittenden in Bolivia moeten de staat geld gaan lenen. Dit overeenkomstig hun vermogen. Het is een der maatregelen van de Boliviaanse regering onder leiding van president Victor Paz Estenssoro om uit de financiele chaos te komen waarin het land zich al jaren bevindt.

Bezitters van huizen, jachten en vliegtuigen worden verplicht de regering een bedrag te lenen van één procent van de waarde van hun eigendommen. Bedrijven dienen één procent van de waarde van hun activa af te staan en autobezitters moeten een bedrag van tussen de honderd en twaalfhonderd dollar aan leningen verstrekken. Al dit geld wordt gestort in een fonds dat men gaat gebruiken om de productie weer op gang te brengen en waarmee arbeidsplaatsen moeten worden gecreëerd. De leningen worden volgens plan in drie jaar terugbetaald, te beginnen in 1987. Zo verklaarde de minister van Economische planning Guillermo Bedregal.

Aardschokken in Colombia, Peru

BOGOTA/LIMA — Aardschokken zijn gevoeld in Colombia en Peru. In het grensgebied van Colombia met Venezuela was er een schok met de kracht van zes graden op de Richterschaal met als epicentrum de ongeving van Bucaramanga, zo heeft het Los Andes geofysisch instituut meegedeeld. In Peru werden twee schokken gevoeld in het noorden van het land. Er deden zich geen persoonlijke ongevallen voor, zo meldde de Burgerbescherming in Lima. De kracht van de schokken was 4,5 en 4,6 graden op de Richter- schaal.

VS: geen koppeling aan verbod kernproeven

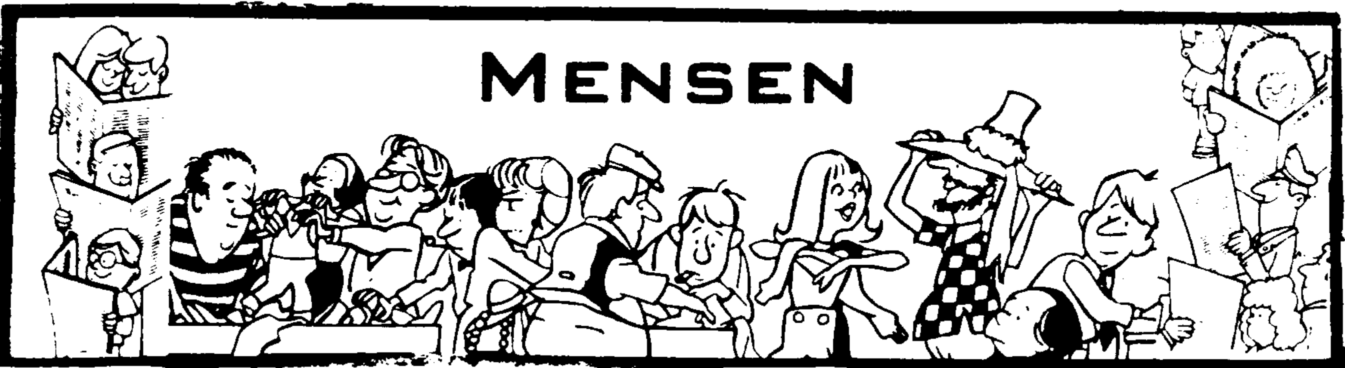
SU voorstel tot inspectie terreinen goed ontvangen

WASHINGTON/MOSKOU — De Verenigde Staten hebben donderdag met voldoening gereageerd op de eerder op de dag gepubliceerde verklaring van de Sovjetunie, dat dit land bereid zou zijn inspectie van terreinen voor kernproeven door buitenlandse deskundigen toe te staan. De hieraan verbonden voorwaarde dat de Verenigde Staten zich dan eerst zouden moeten aansluiten bij een permanent verbod op kernproeven is echter bij de Amerikanen in verkeerde aarde gevallen.

De woordvoerder van president Reagan, Larry Speakes, maake op een persconferentie in Washington duidelijk dat de Verenigde Staten deze twee zaken volledig van elkaar gescheiden willen houden. Hij zei dat president Reagan Moskou al eerder had uitgenodigd zijn mensen te sturen om kernproeven in de woestijn van Nevada bij te wonen. "Wij gaven hun de sleutel van de poort. Zij zijn nooit gekomen", aldus de woordvoerder.

De president deed dit aanbod in juli van dit jaar in antwoord op de mededeling van Michail Gorbatsjov dat Moskou tot 1 januari geen kernproeven meer zou uitvoeren. Een aan Washington gerichte uitnodiging om het voorbeeld van Moskou te volgen en eveneens geen kernproeven meer te houden, werd evenwel door Reagan van de hand gewezen. Argumenten daarvoor waren volgens de president dat een betrouwbare inspectie onmogelijk was — Moskou sprak toen nog niet over een inspectie ter plaatse — en het feit dat de Sovjetunie voortdurend een in 1974 verdrag had geschonden dat ondergrondse kernproeven voor militaire doeleinden beperkt tot 150 kiloton.

Sinds de Sovjets op 29 juli hun kernproeven tijdelijk staakten (moratorium) hebben de Verenigde Staten zeven ondergrondse kernladingen laten exploderen. Hun totaal kwam daarmee voor dit jaar op 15. Het totaal van de Sovjetunie staat op zeven proeven in 1985. De Verenigde Staten zouden donderdag weer een kernproef houden, maar die is vanwege ongunstig weer uitgesteld.

JOHN MCENROE maakte onlangs bekend dat hij vader wordt. Men zegt dat er van het vaderschap een goede invloed uitgaat. Als dat zo is, dan vormt John McEnroe hèt bewijs voor deze stelling. Tijdens de open Australische kampioen- schappen overschreed hij wegens zijn onaangepaste gedrag de boetegrens en werd 21 dagen geschorst. Die vrije tijd gebruikte McEnroe met toestemming van de tennis- autoriteiten nuttig. In Mexico trad de Amerikaan aan voor een demonstratie- toernooi, waarvan de opbrengst ten goede komt aan de slachtoffers van de aardbevings- ramp die Mexico in september trof. De geruchten gingen al enige tijd, maar na een publicatie in een Amerikaanse krant kan en wil ook "Big Mac" er niet omheen dat Tatum O' Neal van hem in verwachting is. Ook gaat hij trouwen met de dochter van Ryan O' Neal, alleen weet hij nog niet wanneer. Maar het vaderschap heeft in ieder geval een louterende invloed op hem gehad.

*****

De Amerikaanse film- acteur ROBERT DE NIRO, die al eens een rooms- katholiek priester speelde in "True Confessions" (1981) met Robert Duval, zal de hoofdrol spelen in "The Mission" over de zogenoemde "Jezuietenstaat" in Paraguay in de achttiende eeuw. De Niro's rol is die van een Spaans edelman die **na een bekerings- proces van slavendrijver** jezuiet wordt en verdediger van de indianen en die later de marteldood sterft. De opnamen worden voor een deel ter plaatse, in het huidige Argentijnse gebied "Misiones" en in dorpen van Guanana- indianen in Colombia gemaakt. Het thema van de film berust op macht, rechtvaardigheid, solidariteit en naasten-liefde en dat alles tegen een grandioos geografisch en sociaal fond. De film verschijnt volgend jaar in de bioscopen. De produktie kosten zijn beraamd op ruim 30 miljoen gulden.

*****

Men dient de mogelijkheid niet uit te sluiten dat het virus van de dodelijke immuun- ziekte aids gemaakt is in laboratoria die onderzoek op het gebied van de biologische oorlogs- voering verrichten en dat het van daaruit per ongeluk, of misschien opzettelijk, een aanval op de mensen heeft kunnen inzetten. DR JOHN SEALE, een gerespecteerd maar soms ook omstreden Brits expert op het gebied van aids, verklaarde onlangs dat er ernstige zwakke plekken zitten in de theorieën dat aids, dat het afweer- systeem van de mens tegen infecties vernietigt, ontstaan is door spontane mutaties van een menselijk virus, of door een in Afrika levende apensoort op de mens is overgedragen. Seale zei dat instituten die onderzoek doen op het gebied van biologische oorlogs- voering sinds 1949 het dodelijke visna- virus bij schapen kennen. Dit virus kan zeer gemakkelijk in cel- cultures worden vermenigvuldigd, het bezit een structuur die opmerkelijk op die van het aids- virus lijkt en het veroorzaakt een soortgelijke ziekte als aids. Het aids- virus bezit een gen meer dan het visna- virus. Volgens Seale is het bij de moderne genetische manipulatie slechts een routine- procedure om een virus een gen meer te geven.

*****

Als eerbetoon aan de in februari van dit jaar overleden zanger WILLY ALBERTI, wordt op 22 februari in het Amsterdamse Theater Carré een groot gala- concert gehouden. Tal van artiesten zullen belangeloos meewerken aan dit concert. De opbrengst is bestemd voor het McDonalds- huis, waar ouders van patiëntjes van het Emma Kinder- ziekenhuis in Amsterdam kunnen overnachten. De organiserende werkgroep, bestaande uit journalisten Hans Knoop, Lou Polak, Wim Bohnenn en zanger Joop de Knegt heeft dat onlangs meegedeeld. Naast het gala- concert heeft deze werkgroep ook het voornemen als hommage aan de beroemde zanger een plaquette te plaatsen in of aan de Westertoren. Deze toren is vaak door Willy Alberti bezongen in zijn liederen. De gemeente Amsterdam, eigenaar van de toren, heeft volgens de leden van de werkgroep hiervoor inmiddels toestemming gegeven.

*****

De Amerikaanse zanger JAMES TAYLOR (39) gaat binnenkort trouwen met KATHERYN WALKER, de vrouw die hem geholpen heeft zijn drugs- en alcohol- verslaving te overwinnen. De twee wonen vanaf 1981 samen. In een interview met "Time Magazine" vertelde de 42- jarige Kathryn onlangs hoe hun romance is gestart: "Ik had hem op een feestje ontmoet en was al thuis toen hij volkomen dronken op zijn motorfiets mijn tuin inreed", zei ze. 'Hij viel en ik rende zo hard naar buiten dat ik mezelf ook bezeerde. Zo is het begonnen: samen in de keuken elkaars wonden verzorgend. Het was allemaal heel symbolisch". Na vier jaar niets te hebben geproduceerd is van James Taylor kort geleden zijn nieuwe langspeelplaat "That's why I'm here" verschenen.

De Amerikaanse minister van Buitenlandse zaken, GEORGE SHULTZ, heeft gisteren gedreigd op te stappen als hij zich moet onderwerpen aan de leugen- detector, zoals president Reagan wil. Shultz zei dat hij meteen zou opstappen als hij van de regering te horen zou krijgen dat hij niet te vertrouwen zou zijn. De president wil dat voortaan ook ambtenaren die toegang hebben tot vertrouwelijke informatie aan de leugen- detector worden onderworpen. De plannen werden de vorige week bekend gemaakt, vlak nadat enkele opzienbarende spionage- zaken aan het licht kwamen. Naar zeggen zullen wellicht ook enkele ministers eraan moeten geloven en aan de leugen- detector moeten.

*****

De Cambodjaanse SCHUTTERS bij de Zuidoost- Azië Spelen hebben tot nu toe weinig potten kunnen breken. Manager Srey Chanthoeun heeft echter een goede verklaring voor de tegenvallende prestaties. "We zijn niet gewend aan doelen, die niet terugschieten". Het team van Chanthoeuns bestaat namelijk voor honderd procent uit guerrilla's, die gehard zijn in de gevechten tegen het Vietnamese leger. Ze zeggen gewend te zijn aan automatische wapens. De gevolgen van de oorlog zijn goed merkbaar in de 40 leden tellende delegatie. Acht van hen zijn al geruime tijd guerrilla. Volgens een 27- jarige deelnemer aan de Spelen is een voltreffer op de baan in Bangkok moeilijker te bewerkstelligen dan een in het oerwoud. Op het slagveld heb je geen tijd om na te denken of om bang te worden. Reflexen bepalen je handelen, want het is een kwestie van doden of gedood worden. Het voordeel van een automatisch geweer is dat je alleen maar in de richting van de vijand hoeft te vuren om iets te treffen. Na de Spelen vertrekt de ploeg weer direct terug naar Cambodja, om te doen waar ze het beste in zijn, namelijk het vechten tegen de Vietnamezen.

*****

Record

CARACAS — Het nieuwe boek van Gabriel Garcia Marquez, El amor en tiempos de colera loopt in Venezuela als een trein. Volgens het in Caracas verschijnende blad 2001 is er al sprake van een record- verkoop. Het is een indrukwekkend uitgevers- succes, aldus 2001, dat geen cijfers verschaft. In Venezuela kost het boek negentig bolivar oftewel zes dollar. De oplage in Colombia, voor verspreiding in de nabuurlanden, was bepaald op 750.000 exemplaren.

GETROUWD:
MAURICIO VAN DER REE
EN
FRANZISKA H. DUITS
20-12-'85 Gouda, Nederland.

Kerst- samenzang

WILLEMSTAD— In de gereformeerde kerk aan de Arowakenweg 28 te Groot Kwartier vindt op 21 december een kerstsamenzang- avond plaats met orgelspel. Kerstliederen in het papiamentu, nederlands en engels worden ten gehore gebracht. De aanvangstijd is half negen 's avonds en de toegang is gratis.

BIOSCOPEN
GOLDEN DRIVE-IN: 20.00 uur *Macho Callahan* (alle leeft.); 22.00 uuur *La hija de Nadie* (alle leeft.); 24.00 uur *La chica del sexo* (18 jr.).
CINELANDIA: 19.00 21.00 uur *Flying Sex* (18 jr.); 24.00 uur *Rage* (18 j.).

*****

TELECURAÇAO
VRIJDAG: 16.30 Cartoons; 16.45 Battle of the planets; 17.15 Andy Williams X-mas show; 17.45 AGHUSA; 18.15 Agedres na plaka chikí; 18.30 Telenovela: «Guadalupe»: 19.15 Informe Deportivo; 19.30 America's Top Ten; 20.00 Notisiero Tele-8; 20.30 «10» minut pa karnaval; 20.40 TC special (Strawberry on ice); 21.30 Dice Singers; 22.00 Show di Job; 23.00 Resumen Take Two; 23.55 Kerstboodschap; 24.00 Sluiting.

ZATERDAG: 16.30 Club PTL; 17.30 Telefiesta; 18.30 Panoramiek; 19.30 Sekshon Hubenil; 20.00 Notisiero Tele-8; 20.30 «15» minuut show di moda; 20.45 Carrousel; 21.30 Estreno; 23.30 Kerstboodschap; 23.35 Sluiting.

*****

LOSSE NUMMERS van de Amigoe zijn verkrijgbaar bij:
Drugstore Curaçao Plaza Hotel
Drugstore Holiday Beach Hotel
Drugstore Concorde Hotel
Boekhandel Eddine, Hotel Las Palmas
Bookshop Hato
Kappel, Winston Churchillweg
Toko La Palma, Schonegevelstraat 68
Celia, Postkantoor
Nene, Berg Altena
Faulborn, Berg Altena
Boekhandel Van Dorp in Punda, Otrobanda en Promenade
Boekhandel Eddine
Boekhandel Salas (Fokkerweg)
Mensing's Caminada
Novo's Book and Giftshop
Moron, Saliña
Sousa, Cas Coraweg
Toko Mangusá, Cas Coraweg
Jean Louis Liquor Store, Gosieweg
Zuikertuintje
Bloempot Book and Toyshop
El Chico, Caracasbaaiweg
Henriquez, Trapsteeg
Shon Nana, Breedestraat
La Bonanza (O)
Nos Tienda, Hospitaal
Shon Ma Center, Welgelegen
Boekhandel Sta. Maria, Winston Churchillweg
La Estrella, Winston Churchillweg
Kort, Schottegatweg West / Rio Canario
Eddy's, Colebra Berde

CURAÇAO AGENDA

WEEKEINDEDIENST EILANDSGENEESKUNDIGEN
STADS- EN 2DE DISTRIKT OOST
21 december 1985 vanaf 08.00 uur t/m 23 december 1985 om 07.00 uur:
Dokter Guerrero- Bakmeyer, Spreekkamer: Marie Pampoen, tel.: 615044/615265; spreekuren: 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen: tel.: 74279/53480 b.g.g. 625822/625614.
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Wilsoe, Da Costa Gomez, Nassy, mevr. Nassy- Tseng, Lutchman, Tseng, Rauchbaar, Braakman, Doran en mevr. Guerrero- Bakmeyer).

STADS- EN 2DE DISTRIKT WEST
20 december 1985 vanaf 18.00 uur t/m 23 december 1985 om 12.00 uur:
Dokter Soliana- Tjin, Spreekkamer: Schottegatweg Oost 34, tel.: 70635; spreekuren: 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen: tel.: 70635 b.g.g. 625822/625614.
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Swart, Roose, mevr. Braakman-Bonder, Whiteman, mevr. Goilo, mevr. Soliana- Tjin, mevr. Croes, Heerenveen, Nivillac, King, mevr. Rosales- Concession en mevr. Pablo)

DERDE DISTRIKT BANDABAO
20 december 1985 vanaf 17.00 uur t/m 23 december 1985 om 07.00 uur:
Dokter Wiedijk, Spreekkamer: Barber, tel.: 641658/641605, spreekuren: 10.00-11.00/ 17.00-18.00 uur; spoedgevallen: tel.: 641658/81261 b.g.g. 625614/625822.
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Tweed, Vonhögen, Schellens, Botero Duque, Hernandez en Spong)

*****

WIT GELE KRUIS (wijkverpleging): Kantoor Santa Maria 17, tel.: 82947; geopend van maandag t/m vrijdag van 07.00-16.00 uur; zaterdag de gehele dag gesloten; de wacht hebben zuster Daal, tel.: 76728 pageboy 027-360 en zuster Flanders, tel.: 44187 pageboy 027-360.

*****

DIERENARTS: Veterinaire Dienst, Parera, tel.: 614000.

DIERENASIEL: dagelijks geopend van 08.00-12.00/14.00-18.00 uur; op zaterdag van 08.00-13.00 uur, tel.: 54300.

*****

KLEUTERBUREAU: 14.00-16.00 uur alleen volgens afspraak.

ZUIGELINGENBUREAU: maandagmiddag van 12.30-15.30 uur; donderdagmiddag van 07.15-10.30 uur; alleen volgens afspraak.

GEZINSVERZORGING (Kwido pa Famia): geopend van maandag t/m vrijdag van 07.00-12.30/13.30-17.00 uur, kantoor Sta. Maria 17, tel.: 80222.

*****

BOTICA BANDABAO: geopend van maandag t/m vrijdag van 08.00-12.00/14.00-18.00 uur; zaterdag gesloten.

*****

BOTICA'S **(nachtdienst)**
Otrobanda: Sta. Maria, tel.: 80800; Punda: Cerrito, tel.: 76155.

*****

VERLOF BEGRAFENIS
21 december: E.F. de Camps, Mahumaweg 35.
22 december: P.A.J. Scherptong, Winston Churchillweg z/n (nst. 157A).

*****

DIVERSEN
CURAÇAOS THEATER: 20.30 uur toneelopvoering «Het is Ernst met Ernst» o.l.v. Kees Vos - Theater De Tempel.

*****

ZATERDAG
DIVERSEN
TOERISTENSCHIP: 08.00-19.00 uur «The Victoria» - vert. SELMA.

CURAÇAOS THEATER: 20.30 uur toneelopvoering «Het is Ernst met Ernst o.l.v. Kees Vos - Theater De Tempel.

DIENST CULTURELE ZAKEN: 08.00-18.00 uur Plaza di Arte - t.o. het Postkantoor, Punda.

TENTOONSTELLING: 20.30 uur officiële opening Bulgarian Art - Curaçaosch Museum.

KERSTCONCERT
20.30 uur koor Sta. Cicilia - kerk Barber.
20.30 uur koor Sta. Rosa de Lima - kerk Sta. Rosa.
20.30 uur samenzangavond Gereformeerde Kerk, Arowakenweg 28.

*****

ZONDAG
DIVERSEN
KOMISHON PA PROMOVE NOS KULTURA: 16.45 uur H.Mis in de kerk van Brievengat daarna «Eksploshon Kultural - Sentro Deportivo Kòrsou.

*****

OPENBARE BILBIOTHEEK (Johan van Walbeeckplein 13): openingstijden maandagmiddag van 14.00-20.00 uur; dinsdag en vrijdag van 10.00-12.00/14.00-18.00 uur; woensdag van 10.00-12.00/14.00-20.00 uur; donderdagmiddag van 14.00-18.00 uur en zaterdagmorgen van 09.00-12.00 uur. De studiezaal is elke dag open vanaf 09.00 uur.

FILIAAL MUNDO NOBO: alleen op maandag open van 14.00-20.00 uur (voor volwassenen).

FILIAAL BARBER: maandagmiddag van 14.00-17.00 uur; dinsdag- en vrijdagmiddag van 14.00-19.00 uur.

JEUGDBIBLIOTHEEK (Consiënciesteeg, Plaza Brion): maandag en donderdag van 14.00-18.00 uur; dinsdag, woensdag en vrijdag 10.00-12.00/14.00-18.00 uur en zaterdag van 09.00-12.00 uur.
Elke maandag ná 16.00 uur: activiteiten voor kinderen.

BIBLIOTHEEK MONQUI MADURO (Landhuis Rooi Catootje): openingstijden dinsdag, donderdag en vrijdag van 09.00-12.00 uur (voor afspraken gelieve mevr. Dankmeyer, tel.: 34263 op te bellen).

BIBLIOTHEEK ALLIANCE FRANÇAISE (Pietermaaiweg 84, 1e verdieping): openingstijden maandag en woensdag van 17.30-19.30 uur; zaterdag van 10.00-12.00 uur.

ST. EILIZABETH HOSPITAAL EN SANATORIUM: **(bezoekuren)** 's morgens van 11.30-12.30 uur en 's middags van 16.00-19.00 uur (kinderafdeling van 10.00-19.00 uur en Intensive Care: 18.00-19.00 uur).

DR. DAVID R. CAPRILESKLINIEK: **(bezoekuren)** opname afd. Mannen van 15.00-16.00/18.00-19.00 uur; opname afd Vrouwen van 15.00-16.00/18.00-19.00 uur; overige afdelingen van 09.00-12.00/14.00-16.00/17.00-19.00 uur.

TENTOONSTELLING
CURAÇAOSCH MUSEUM: openingstijden 10.00-12.00/14.00-17.00 uur (behalve op maandag en laatste zondag van de maand).

CHRISTOFFELPARK: 08.00-15.00 uur geopend voor publiek (na 14.00 uur wordt niemand meer toegelaten).

KAS DI ARTE KORSOU (Local Art Gallery), Schrijnwerkerstraat 14, zijweg Breedestraat, Otrobanda: open dagelijks van 09.00-18.00 uur; dinsdag en zondag gesloten.

CURAÇAO ONDERWATERPARK: duiktrips voor lokale duikers in het weekeinde. Voor informatie tel.: 624242/624705.

CURAÇAO SEAQUARUIUM (Bapor Kibrá): openingstijden maandag t/m zondag van 10.00-22.00 uur.

SOKUDI: elke vrijdag mogelijkheid om informatie te verkrijgen en bloedsuikergehalte te bepalen - nieuw gebouw Kraankliniek Rio Canario.

CAPE CANAVERAL - De uitgestelde lancering van het ruimteveer Columbia zal niet voor 4 januari plaatsvinden. Technische problemen bij een van de twee hydraulische aandrijfsystemen in een stuwraket zijn de boosdoeners.

*****

Amigoe
UITGEVERIJ AMIGOE NV
Scherpenheuvel z/n of P.O.B. 577
Curaçao N.A.
Giro 440.000
Bankrek. nr.: 11-07-313
Algemene Bank nv
Bankrek. nr.: 874.825.10
Maduro & Curiels Bank nv

CURAÇAO
Centrale (alle afdelingen)
672000
Directie:
Namens Antillean News Holding NV:
R.F. Snow
Adjunct: I.M.Ph. de Maayer-Hollander.
Hoofdredactie:
waarnemend voor:
Laureen Ravelli-Schenk
Overige leden Redactie:
Toon van Dongen, Hanneke van Kouwen, Ana van Leeuwen, Marlys Douglas- Claassen, Sheila Rhodes (secretaresse), Chris van Grol (sportmedewerker), Solange Isselt (opmaak) en Ken Wong (fotograaf).

ADVERTENTIE-AFDELING
Aanname advertenties:
Maandag t/m vrijdag van 07.30-16.00 uur; zaterdag 07.30-10.00 uur.

Alle advertenties voor de komende dag moeten 1 dag van tevoren vóór drie uur binnen zijn.
Advertentie-afdeling (acquisitie)
Ingrid de Maayer, Viola Bernardus en Janny Naaldijk.

ZOEKERTJES verschijnen op dinsdag en vrijdag en kunnen iedere dag tussen 07.30-16.00 uur worden opgegeven, behalve op zaterdag.

Alleen zoekertjes die op maandag en donderdag vóór twaalf uur binnen zijn, kunnen de dag daarop (dus dinsdag en vrijdag) verschijnen.

UITGEVERIJ AMIGOE ARUBA
Nassaustraat 110.
Tel.: 24333 (drie lijnen).
Directeur-Hoofdredacteur:
Jos van der Schoot.
Redactie: Ramiro Tromp, Ludwina Perez, Djisbie Franken (fotograaf).
Advertentie-afdeling: Jos van der Schoot en Etleen Landsmark.

BONAIRE
CORRESPONDENT:
Hubert Linkels, Kaya Gobernador N. Debrot 154, tel.: 8627.

SINT-MAARTEN
Abonnement en advertenties:
Popular Agencies,
SMTC Building, Illidge Road 38,
Tel.: 2737.
Losse nummers: Papergarden, Food Centre, Shipwrecks Stores in: Frontstreet (opposite Holland House), Great Bay Hotel, Little Bay Hotel, Mullet Bay Hotel en Papertrip Julianaluchthaven.

SABA:
Correspondente:
Ruth Hassell, tel.: 2299.

ST. EUSTATIUS:
Vertegenwoordigster/Correspondente:
mevrouw Peggy van de Horde, Whitewallweg 1.

DEN HAAG:
CORRESPONDENT:
Frans Kok (tel.: 070-614911).

HILVERSUM
CORRESPONDENTEN
B. Jos de Roo en Victor Hafkamp: Radio Nederland Wereldomroep (tel.: 035-16151, toestel 319).

UTRECHT:
Frans Croes (fotograaf).

MIAMI:
medewerker: David Serphos, 1420 South Bay-shore Drive 503, Miami Florida 33131.

Persagentschappen: ANP en AP.
Samenwerkingsovereenkomst met The Miami Herald, De Haagsche Courant, De Brabantse Pers.

DRUKKERIJ: Rotaprint NV
DISTRIBUTIE (abonnementen):
Curaçao: Districo NV, tel.: 70503, 70504 en 70304.

Voor klachten gelieve deze nummers op te bellen. Het abonnementsgeld kan ook betaald worden via Giro rek. nr.: 208.000, Maduro's Bank rek. nr.: 286.330.08 en ABN rek. nr.: 11.15.626.
Aruba: Nassaustraat 110, tel.: 24333.
Bonaire (abonnementen en incasso): mv. A. Wong-Loi-Sing, Noord Saliña.

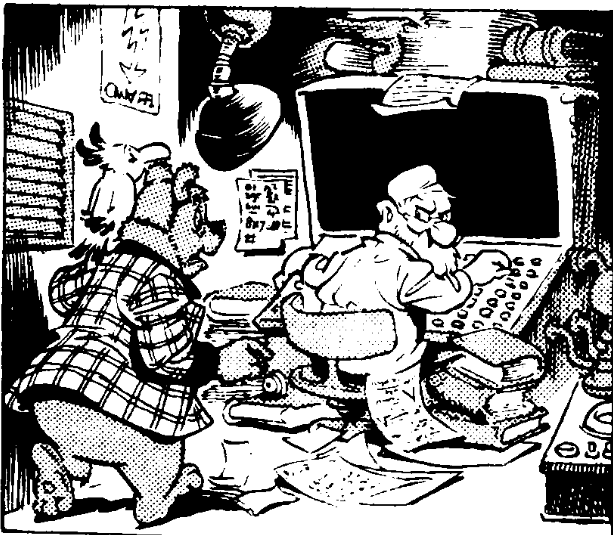
Losse nummers 50 cent:
Abonnementsprijs op alle eilanden van de Nederlandse Antillen veertien gulden per maand.

Buiten Antillen (Nederland):
NAƒ.80,15 per maand (luchtpost) of NAƒ.24,- per maand (zeepost); jaarlijks vooruit te betalen.

Heer Bommel en het Donkerebomenbos

door: Marten Toonder

01700 — Nadat heer Bommel de grijsaard bedankt had voor zijn gastvrijheid, liep hij op goed geluk achter de vogel aan. Het beest fladderde in een rechte lijn, alsof het een bepaalde richting volgde; maar toen heer Ollie boven de nevels een bekend gebouw zag oprijzen, hield hij halt.

"Daar!" riep hij uit. "Dat is het stadslaboratorium! Nu kan ik te weten komen waar ik ben!"

"De rivier gaat vlugger", kraste de vogel. Maar heer Bommel sloeg rechtsaf zonder zich aan die opmerking te storen, en het dier ging berustend op zijn schouder zitten. Tot zijn grote opluchting bereikte hij nu eindelijk weer vertrouwd gebied, en hij stapte glimlachend de werkruimte van professor Prlwytzkofski binnen. Maar jammer genoeg trof hij het niet. De geleerde was juist doende om de nauwkeurige plaats van de zon ten opzichte van het middelpunt in het uitdijend heelal te berekenen, en hij keek danig gestoord op toen hij zijn bezoeker zag.

"Ik ben dadig!" riep hij uit. "Maakt u zich voort".

"Maar ik ben voort", zei heer Ollie verontschuldigend. "Ik ben verdwaald, bedoel ik; en nu weet ik niet, welke kant ik op moet om thuis te komen. Waar ben ik precies?"

"Praw! Dat mocht ik ook gaarne weten!" snauwde de professor. "Al mijn tijd wordt in aanspraak genomen door het bestemmen onze plats met betrekking tot der centrum des universums, en daar komt ener lomp met zijner parkiet mij vragen waar hij is isj!"

Hij zweeg, door ontroering overmand, en in de ingetreden stilte kraste de vogel: "Der centrum des universums is waar men is".

HENRY ® By Dick Hodgins

HONK IF YOU LIKE HENRY!
HONK IF YOU LIKE GOLF
HONK! HONK!
HONK!

Jim Henson's MUPPETS

THIS IS WHAT I HATE ABOUT RENTING A COTTAGE SIGHT UNSEEN
THE AD SAID IT WAS "JUST A SHORT DISTANCE FROM THE BEACH"

BEETLE BAILEY ® By Mort Walker

YOU TREAT ME LIKE A CHILD! I'M GOING TO REPORT YOU!
IF YOU CALL THE GENERAL AGAIN, HE'LL LAUGH AT YOU AGAIN
I'M REPORTING YOU TO MY MOTHER!

QUINCY ® By Ted Shearer

YOUR HOMEWORK SMELLS GOOD, QUINCY.
IT OUGHT TO
I CARRIED IT IN MY LUNCHBOX NEXT TO SOME OF MY GRANDMOTHER'S BROWNIES

UPB WIL UITLEG OVER UITSLUITING UIT POLITIEK BLOK

Streven van beide formateurs

Nieuw kabinet is eind dit jaar rond

WILLEMSTAD — Hoewel het regeeraccoord nog geen concrete vormen heeft aangenomen, verwacht formateur Claude Wathey, dat de nieuwe regering voor het eind van het jaar rond zal zijn. Na gisteravond hierover aan tafel te hebben gezeten, komen afgevaardigden van het blok van 15 vandaag weer in Willemstad bijeen. Zo verklaarde leider van de DP- Sta Maarten, Claude Wathey, vanmorgen tegenover de Amigoe. Het streven het nieuwe kabinet ingaande januari in zitting te hebben, is daar in elk geval naar, merkte ook zijn mede- formateur Don Martina op.

Naar Wathey meedeelde, hebben de partijen zich gisteren nog niet over "specifieke punten" gebogen, maar is in algemene zin gesproken over de opstelling van het toekomstige regeer- accoord. Dit vindt plaats nadat Wathey de afgelopen dagen met de Bovenwindse sociale partners gesproken heeft, terwijl Don Martina in Willemstad en Kralendijk met sociale organisaties, handel en vakbonden aan tafel heeft gezeten. De heer Wathey verklaarde vanmorgen op Curaçao, dat men de vele standpunten van deze partners over en weer uitgewisseld heeft en dat die vandaag tijdens een vervolgvergadering uitbereid aan de orde zullen komen. Hoewel Wathey meedeelde de standpunten van de Curaçaose en Bonaireaanse sociale groeperingen nog niet goed doorgenomen te hebben, verwacht hij niet dat tegenstrijdige zienswijzen eventueel tot problemen zullen leiden. Ook de situatie binnen het politieke blok van 15 is nog altijd hecht, zei hij. "Er is inderdaad nog eenheid en harmonie," aldus de Sint Maartense formateur, die reeds heeft laten weten niet voor het premierschap te opteren.

Wat betreft de verdeling van de portefeuilles, verklaarde Wathey dat dit nog niet binnen het politieke blok, waarvan de grootste Curaçaose partij PNP en de Bonaireaanse partij UPB geen deel uitmaken, besproken is. Het is echter, zoals bekend, geen geheim dat dit intern wel degelijk gebeurt. Zo wordt ervan uitgegaan dat MAN- leider en medeformateur Don Martina de nieuwe premier wordt, terwijl zo goed als zeker is, dat de DP- Bonaireleider Jopi Abraham de bewindsman van Ontwikkelingssamenwerking wordt. Van DP-Curaçao- leider Agustin Diaz wordt aangenomen, dat hij de functie van minister van Economische Zaken krijgt.

Formateur Wathey had het vandaag evenwel alleen over de "principe- punten" die in een later stadium in een uitgebreider regeer- programma opgenomen zullen worden. In verband met de besprekingen hierover, zijn afgevaardigden van het blok van vijftien, waaronder de vijf toekomstige Statenleden van de Bovenwinden, op Curaçao bijeen gekomen. "Het moet mogelijk zijn de regering voor het nieuwe jaar rond te hebben. Ik zie geen grote menings- verschillen, die dit eventueel onmogelijk zouden kunnen maken," aldus de Sint Maartense formateur.

Ook co- formateur Martina haalde tegenover de Amigoe het streven aan, om alle formatieformaliteiten binnen een dergelijke termijn af te ronden, dat het een komend kabinet mogelijk zal zijn in de eerste dagen van januari in zitting te nemen. Volgens Martina verloopt de formatieperiode vooralsnog "als gepland". Het overleg met de sociale partners is achter de rug en de besprekingen op het politieke vlak worden voortgezet, aldus de Curaçaose formateur. Deze week vond in dat kader een bespreking plaats met de Bonaireaanse partij UPB van Rudy (Ruman) Ellis, terwijl vanmorgen een ontmoeting uitgeschreven stond met de PNP. Partijen die geen van beide deel uitmaken van het door de Curaçaose partijen MAN, DP en Frente, de Bonaireaanse DP, de DP- St Maarten en de DP- St Eustatius en de WIPM van Saba, gevormde Blok van vijftien.

Martina zei overigens in een voor vandaag uitgeschreven bijeenkomst van de vertegenwoordigers van het politieke blok, een door de Bonaireaanse UPB opgeworpen vraag te zullen voorleggen. Die partij, zo bleek uit Martina's woorden, wil weten waarom zij niet vanaf het begin van de vorming van het politieke blok, daarin betrokken werd en welke de redenen zijn voor de ogenschijnlijk bewuste uitsluiting van de UPB uit het door de vijftien Staten- leden gevormde politieke front. Terwijl voor de uitsluiting van de PNP door het zogenoemde Blok van vijftien een aantal beweegredenen werden aangevoerd, bleef een dergelijke motivering voor het passeren van de UPB tot nog toe achterwege. Het bevreemdt de UPB klaarblijkelijk dat zij, terwijl er ten opzichte van de andere Antilliaanse politieke partijen, van fricties of tegenstrijdige standpunten geenszins sprake lijkt te zijn, niet in de blok- besprekingen werd betrokken. Hetgeen op Bonaire door de UPB- leiders in deze werd aangevoerd, zal, zo verklaarde Martina, dan ook bij de partijen van het Blok van vijftien ter discussie worden ingebracht.

Hetgeen hij ook aan zijn co-formateur Claude Wathey, waarmee hij een nagenoeg dagelijks contact onderhoudt en die naar zijn oordeel al evenzo tevreden is over het verloop van de formatie- besprekingen, zou voorleggen, is het resultaat van de besprekingen met de sociale partners op de Benedenwindse Eilanden en de verzoeken die deze tijdens hun ontmoetingen met Martina indienden. De sociale partners, aldus Martina, vroegen om bijzondere aandacht voor de markt- sector, alsmede om extra aandacht voor investeringsaspecten en zaken met betrekking tot de werk- gelegenheid en de arbeids- plaatsen. Ook die verzoeken zullen in de komende bijeenkomsten van het politieke blok, dat zich nu voornamelijk zal concentreren op de besprekingen van de programma- punten en het regeer- accoord waartoe dit zal moeten leiden, ter sprake worden gebracht, besloot formateur Martina.

Steekpartij met zwaar gewonde

WILLEMSTAD— Een woorden- wisseling tussen twee mannen liep zo hoog op dat de 34-jarige H.E een steen nam en hiermee naar de 61- jarige P.E. gooide. Deze haalde hierop een mes te voorschijn en stak H.E. hiermee meerdere malen, waardoor hij ernstige verwondingen opliep. Het slachtoffer werd overgebracht naar de intensive care afdeling van het St. Elisabeth hospitaal. De man P.E. werd door de politie aangehouden.

Vakcentrale CGTC aan formateur:

Curaçaose werknemers niet meer verwaarlozen

WILLEMSTAD—Is de politieke aandacht voor de problemen van de werkende klasse op Curaçao in het verleden al nihil geweest, de Curaçaose vakcentrale CGTC vreest dat dit er in de toekomst niet beter op zal worden. Immers de politici zullen na Aruba, druk bezig zijn met problemen met de andere eilanden. Dit hebben CGTC- afgevaardigden gisteren in gesprek met formateur Don Martina naar voren gebracht.

In navolging van hun collegas in centrales Kamara Sindikal en SSK hebben ook CGTC- vertegenwoordigers met Martina gesproken. Hij heeft de afgelopen dagen met de handel en het vakbondswezen gesproken in het kader van zijn formateurswerkzaamheden. Evenals de Kamara Sindikal, heeft ook de CGTC een groot aantal voorstellen gedaan. Enkele hiervan zijn: het weer aantrekken van het kapitaal dat naar het buitenland overgemaakt is middels het creëren van een gunstig investeringsklimaat en een stabiele regering, voorkoming van de kapitaalvlucht en vervanging van de import. Andere punten die de CGTC genoemd heeft: handhaving van het aantal arbeidsplaatsen en creatie van werkgelegenheid in de volgende sectoren: horticultuur, visserij, toerisme, industrie en transport. De sanering van het overheidsapparaat noemt de CGTC ook. Dit zou, meent men, middels een stringente personeelstop, strenge controle op het functioneren van het apparaat en de eventuele afkondiging van disciplinaire maatregelen kunnen gebeuren. De CGTC pleit voorts voor de afkondiging van een integraal ontwikkelingsplan in plaats van adhoc maatregelen, terwijl men daarnaast voorstander blijkt te zijn van een referendum over de politieke toekomst. Politieke stabiliteit wordt ook benadrukt door de vakbonden verenigd in de CGTC.

Wat betreft het onderwijs blijkt de CGTC voorstander van de handhaving van "spirituele waarden;" dit houdt volgens de vakcentrale in dat het bijzonder onderwijs in zijn huidige opzet moet blijven bestaan. Ten aanzien van de invoering van het papiamento op school, meent men dat dit alleen aan de hand van een algemeen, goed uitgewerkt plan kan gebeuren. Verder moet monopolie in het onderwijs voorkomen worden.

Veel aandacht besteed de CGTC aan het toerisme. Men pleit ondermeer voor de benoeming van een gedeputeerde die zich uitsluitend met het toerisme bezighoudt, een stringente controle op de gelden die voor toeristische doeleinden in het buitenland geïnvesteerd worden, de afkondiging van een "toerismewet" en de benoeming van een tripartite toeristencommissie waarin werknemers, regering en de toeristensector zitting moeten hebben. De CGTC stelt verder voor alle rapporten en aanbevelingen die over deze materie geschreven door te laten nemen en binnen zes maanden conclusies te presenteren bij de eerder genoemde toerisme- commissie.

WILLEMSTAD — Tijdens een plechtigheid te Nieuwe Haven vond deze week de overdracht plaats van een nieuwe douaneboot. Die werd door de Amerikaanse Consul- Generaal Thomas Cooney officieel aan de Antilliaanse regering overgedragen. De boot werd daarna door minister van Financiën Gilbert de Paula gedoopt en te water gelaten om vervolgens te worden overdragen aan waarnemend Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen drs W.C. Tjon A Loi, die deze op zijn beurt ter beschikking van de douane stelde. Bij de plechtigheid was ondermeer hoofd- commissaris van politie Johan Oldenboom aanwezig. Op de foto het moment dat Consul- Generaal Cooney de officiële bescheiden van de boot overhandigt aan aan minister De Paula.

In navolging bazen

Directie-secretaresssen Sociale Zaken ook ziek

WILLEMSTAD — Terwijl staffunctionaris Nunes van het departement Arbeid en Sociale Zaken zich ook ziek heeft gemeld, zitten de twee directie- secretaresssen sinds vanochtend ook thuis. Met deze ziekmeldingen ligt de volledige directie plat en wordt tijdelijk vervangen door de heer Goilo.

Zoals bekend gingen de drie directie-leden Karel, De Lannoy en Moen als eerste in actie toen zij in een gesprek met minister Sammy te horen kregen dat zijn beslissing dat Rojer, in afwachting van het onderzoek, weer aan het werk moet gaan, onveranderd blijft. De daarop volgende dag verschenen de directie- leden niet op werk en lieten weten dokters- verlof te hebben. Daarnaast heeft directeur Elco Karel vakantie- dagen opgenomen tot maart volgend jaar.

Minister Sammy, die zich tegenover de Amigoe zeer boos toonde over het gedrag van de directie en de verklaringen van Elco Karel tegenover de media, heeft vervolgens een interim- directie aangesteld waarvan de **heer Goilo reeds zitting heeft.** Deze beschikt momenteel echter niet meer over de directie- secretaresssen omdat deze zich vanmorgen, in navolging van hun "bazen", eveneens ziek hebben gemeld. Ook de heer Nunes, die aanstaande maandag met vakantie gaat, zou zich ziek hebben gemeld. Echter, zo vernam de Amigoe uit welingelichte bronnen, bij hem gaat het om een "echte" ziekte.

De interim- directeur Goilo wilde vanmorgen het een en ander niet officieel tegenover de Amigoe bevestigen omdat het hier "interne aangelegenheden" betreft en hij daar geen uitspraken over kan doen.

Werknemers moeten BC officieel meedelen

Bij weigering vaste dienst Setel op wachtgeldregeling

WILLEMSTAD — Het Bestuurs College heeft gisteravond beslist dat de handtekeningen- lijst van de ter beschikking gestelde werknemers van Setel, niet gezien kan worden als een officiële bekendmaking dat zij niet in vaste dienst van Setel willen overgaan. Zij moeten dit allen, zo zal in een schrijven aan elk der ter beschikking gestelden bekend worden gemaakt, persoonlijk aan het BC meedelen.

Voor de werknemers die niet in vaste dienst willen treden van Setel, moet een oplossing gezocht worden, zo vernam de Amigoe vanmorgen van gezaghebber Casseres. Wat er met hen gaat gebeuren (de situatie is uiteraard moeilijker indien er zo'n 200 werknemers weigeren) is nog niet bekend. Tot één van de mogelijkheden behoort de wachtgeld- regeling omdat het niet waarschijnlijk is dat voor allen een andere baan gevonden kan worden.

Directeur Angel Kook blijft ondertussen, ondanks de nog steeds voortdurende staking waaraan zo'n 200 werknemers deelnemen, optimistisch. In totaal hebben 30 werknemers het contract getekend maar, zo voegde Kook er aan toe, ook vandaag weer bleken vele werknemers meer informatie te willen. Daar wordt dan ook alle gelegenheid toe gegeven. Behalve enkele algemene informatie- ochtenden in de UNA, staan er, tot de deadline van 27 december, twee directie- leden ter beschikking van het personeel om alle gegevens en nadere toelichting te verstrekken. Omdat de directie zich daar deze dagen zeer intensief mee bezig houdt, wordt voorlopig afgezien van verdere (juridische) stappen om een einde te maken aan de staking. Wel gaan de zeer veelvuldig uitgezonden spots via de radiostations door.

Voorzitter Frits Brito van de ABVO verklaarde vanmorgen dat de vakbond nog steeds een negatief advies geeft aan haar leden. Ondanks het feit dat Setel heeft gesteld dat deze voorwaarden nog in een cao geformuleerd moeten worden, hebben de vakbonden ABVO en BTG er niet veel vertrouwen in dat die onderhandelingen dan nog tot betere voorwaarden kunnen leiden. En het voorstel dat momenteel op tafel ligt, is voor hen onaanvaardbaar. Een standpunt waar het Bestuurs College het niet mee eens is: op enkele kleinere punten na, hebben we aan Setel meegedeeld dat we in grote lijnen achter het voorstel staan, aldus Casseres vanmorgen.

De bonden vinden overigens de houding van het Bestuurs College, en die van gedeputeerde Betto Thomas in bijzonder, onverantwoordelijk. Gisteravond weigerde de gedeputeerde om met voorzitter Concencion van de BTG te praten, aldus de vertegenwoordigde Frits Brito. "Een houding die een waardigheidsbekleder niet waardig is", zo voegde hij eraan toe. Bovendien heeft het BC de bonden in het verleden altijd toegezegd dat bij in dienst treding van een overheids NV dezelfde arbeids- voorwaarden gehanteerd moeten worden. Een beleid waarvan het BC nu opeens afwijkt, aldus de ABVO-voorzitter.

Ook de vier partijleiders: Don Martina, Agustin Diaz, Papa Godett en Maria Liberia Peters, hebben afgedaan voor de bonden. "Wij hebben hen alle vier telegrafisch benaderd en hebben nog niet eens een bevestiging van ontvangst gehad", aldus Brito die uit deze houding een "gebrek aan respect voor de arbeiders- klasse" afleidde. De staking wordt voorlopig nog voortgezet, zo bevestigde de ABVO-voorzitter.

AANKONDIGING PRO DEO

Bij exploit van mij, **NORMAN EDMUND HART**, deurwaarder bij het Gerecht in Eerste Aanleg op Aruba, van de 18de december 1985, waarvan een afschrift is gelaten aan de Ambtenaar van het Openbaar Ministerie op Aruba, is ten verzoeke van **HENRY DEMENSIO KNEPA**, wonende op Aruba, domicilie kiezende ten kantore van de advokaat **mr. A. BIKKER** aan de J.G. Emanstraat no. 49-a op Aruba, OPGEROEPEN: **ANNA IRMA RODRIGUEZ CARRASCO**, zonder beroep, zonder bekende woon- of verblijfplaats in de Nederlandse Antillen of daarbuiten om op woensdag, 21 mei 1986 des voormiddags om 8.30 uur ter terechtzitting van het Gerecht in Eerste Aanleg op Aruba ten Raadhuize te verschijnen teneinde op de door requirant tegen haar ingestelde vordering te antwoorden.

De deurwaarder vnd.,
Get. N.E. HART.

ARUBA AGENDA

LOSSE NUMMERS OP Aruba dagelijks verkrijgbaar bij

ORANJESTAD Zepp Wever, La Fama, Piet Soda Fountain en Supermercado Pueblo..

NOORD Parillada Rio Grande, Noord 43.

TANKI LEENDERT: Kalalu, Tanki Leendert 265

SANTA CRUZ: Rowigini's, Santa Cruz 48.

SAVANETA: Family Pastry, Savaneta 316.

SAN NICOLAS: Nicolas Store, Zeppenveldtstraat 27.

Voorts: Giftshop Holiday Inn, Giftshop Dr. Horacio Oduber hospitaal, Giftshop Manchebo Beach Hotel en Bookstore vertrekhal luchthaven.

KANTOORUREN: 08.00-12.00 / 14.00-17.30 uur; zaterdag gesloten.

Telefoon: 24333 (drie lijnen).

Voor spoedgevallen na kantoortijd: 21639, 22950 en 22316.
Pageboy: 027-774 en 027-845.

Bankrek. nr. 248-1 Barclays Bank.
Taxicentrale: 24 uur per dag, tel.: 22116 of 21604

POLITIE: 100.

ALARMCENTRALE: 115.

ZOEKERTJES verschijnen op dinsdag en vrijdag en kunnen iedere dag tussen 08.00-12.00 14.00-17.00 uur worden opgegeven; behalve op zaterdag. Alleen zoekertjes, die op maandag en donderdag voor 10.00 uur binnen zijn, kunnen de dag daarop (dus dinsdag en vrijdag) verschijnen.

BIOSCOPEN
BOULEVARD THEATER (I): 20.15 uur *Santa Claus* (alle leeft.); 24.00 uur *Baby Blue* (18 jr.).
(II): 20.45 uur *Weird Service* (18 jr.).
DRIVE-IN: 20.30 uur *Que clase de estudiantes* (18 jr.); 24.00 uur *Fletch* (14 jr.).

BOTICA'S (nachtdienst)
Pabao brug: Sta. Ana, tel.: 28181;
Pariba brug: San Lucas, tel.: 45119.

WACHTREGELING DOKTOREN
Oranjestad en omgeving: dokter T.H.K. Lin, Noord 68, tel.: 21522/22694.
Pos Chiquito, Savaneta en San Nicolas: dokter O.L. Ponsé, via Centro Medico San Nicolas, tel.: 48833.

WIT GELE KRUIS: Oranjestad: tel.: 23168; Noord: tel.: 23425; Santa Cruz en Paradera: tel.: 28288/25543; Savaneta en Brazil: tel.: 47020/48301; San Nicolas: tel.: 45906; Dakota: tel.: 29008 (wijkgebouw), 24444 (kantoor).
(voor brandgevallen, ongelukken of een of ander ongeluk gelieve Alarmcentrale op te bellen, tel.: 115)

DIVERSEN
FLIGHT INFORMATION CENTRE: dagelijks geopend van 07.00-20.00 uur; na 20.00 uur informaties via verkeerstoren.

ESSO SERVICE CENTRE (Oranjestad): **24.00 uur per dag geopend** (alleen gesloten van zondag 20.00 uur tot maandagmorgen 07.00 uur).

DOKTER HORACIO ODUBER HOSPITAAL (tel.: 24300): bezoekuren 15.00-15.45 / 18.30-19.30 uur.

ALLIANCE FRANÇAISE D'ARUBA: iedere maandag van 19.30-20.30 uur cursus voor gevorderden en van 20.30-21.30 uur Franse literatuur; dinsdag van 20.00-21.00 uur conversatielessen; woensdag van 19.00-20.00 uur cursus voor beginners - Colegio Arubano, lokaal 61/62.

CUNUCU FIESTA: 18.00-22.00 uur in Cunucu Plaza, Dakota Shopping Plaza.

KERSTCONCERT: 20.00 uur met optreden van Orquesta Harmonica Arubano, Tipico del Campo, Rey di dande Vicente Tromp en Nelson Tromp, aguinaldos- en gaitagroep Los Jovenes Gaiteros- Centro di Bario Noord.

CLUB CAIQUETIO: 20.00-24.00 uur Kerstviering.

CENTRO DI BARIO BRAZIL: 20.00 uur 2de festival Gaita y Aguinaldos Aruba 1985.

ARUBA TOASTMASTERSCLUB: 21.15 uur installatie nieuw bestuur - Talk of the Town Hotel.
SPORT
BASEBALL: 20.00 uur (A-kl.) Nevada vs Amstel - Lago Sportpark.

ZATERDAG
DIVERSEN
CUNUCU FIESTA: 18.00-22.00 uur in Cunucu Plaza - Dakota Shopping Plaza.

MERCADO SABATINO: 15.00-19.00 uur in Promenade San Nicolas.

ZWEMVERENIGING «ARUBA MARLINS» **(donderdag):** 18.00-19.00 uur training - Palmbeach Hotel.
zaterdag): 14.00-16.00 uur zwemlessen (voor dipl. A, B, C, D, E en F) - zwembad POVA.

ZWEMCLUB «BARRACUDA» **(training):** 16.00-17.00 uur Americana Hotel.

KOREAN KARATE INSTITUTE ARUBA (KKIA): 13.00 uur wedstrijden - gymzaal Dominico College.

INDIAN WATERSLIDE: 10.00-18.00 uur open voor publiek - bij «Indian Rock».

MOKO ZOO RANCH: hele week geopend **(maandag t/m zondag)** van 10.00-18.00 uur.

MUSEO HISTORIKO ARUBANO: openingstijden maandag t/m vrijdag van 09.00-12.00/16.00-19.00 uur; zaterdag van 09.00-12.00 uur.

BUREAU VOOR LEVENS- EN GEZINSMOEILIJKHEDEN (Kerkstraat 17C, tel.: 23145): open maandag t/m vrijdag van 07.30-12.00/13.30-17.00 uur.

STICHTING TOT BEVORDERING VERANTWOORD OUDERSCHAP (Famia Planea): dagelijks van 08.00-12.00 / 13.00-16.00 uur - Medical Centre, Bernhardstraat 75, San Nicolas, tel.: 48833, toestel 219/225.
Bij de praktijken in het Wit Gele Kruis- gebouw: dinsdag 10.00-12.00 uur te Noord 66, tel.: 23425; 13.00-14.00 uur te Oranjestad, Koningstraat/Emmastraat, tel.: 23168; woensdag: 13.00-15.00 uur te Santa Cruz 39C, tel.: 28288; donderdag: 10.00-12.00 uur te Pampoenastraat 15, Dakota.
Centro di Barrio Dakota, Pampoenastraat 19, tel.: 23822; donderdag 08.00-10.00 uur.
Club Caiquetío, Paradera 47A, tel.: 24280: dinsdag 08.00-10.00 uur.

OPENBARE BIBLIOTHEEK **(openingstijden)**
LEES- EN KRANTENZAAL: maandag t/m vrijdag vanaf 07.30 uur.

UITLENING AFDELING: maandag, woensdag en vrijdag 09.00-11.55/13.30-20.00 uur; dinsdag en donderdag van 13.30-17.30 uur (s morgens gesloten).

FILIAAL SAN NICOLAS: openingstijden maandag, dinsdag en vrijdag van 09.30-12.00/13.30-17.30 uur; woensdag- en donderdagochtend gesloten, in de middaguren geopend; woensdagmiddag geopend tot 19.00 uur.

BIBLIOTHEEK CENTRO DI BARRIO DAKOTA **(openingstijden):** dinsdag van 16.00-20.00 uur en vrijdag van 17.00-19.00 uur.

SHASA (Stichting Hulp aan Slechthorenden Aruba), Engelandstraat (Lionsgebouw t/o Eagleclub), is dagelijks geopend van 08.30-12.00/13.00-16.30 uur.

TELEARUBA

VRIJDAG: 13.00-15.00 uur Take two; 18.00 Bassie en Adriaan (De school); 18.30 Israel presents; 18.45 Telenovela: «Guadalupe»; 19.30 Cocktail musical; 20.00 Telenoticias; 20.30 The Benny Hill show; 21.00 Wrestling; 22.00 CNN international news; 23.00 Showbiz today; 23.30 Sluiting.

ZATERDAG: 16.00 Fame (To soar and never falter); 19.00 Progr. Gobierno Central; [illegible] Programa politico (AVP); 20.45 America's top ten; 21.15 Estreno (Silent partner); 23.00 CNN international news; 23.30 Sluiting.

In verbitterde afscheidstoespraak voor tv:

Betico Croes: Nieuwe regering blijft niet lang aan macht

ORANJESTAD — "We gaan tijdelijk weg maar komen zeker terug met een nieuwe kracht", zo liet MEP- leider Betico Croes gisteravond tot slot van zijn laatste tv-programma «Aruba y su Independencia» de telekijkers weten. Een duidelijk teleurgestelde Betico Croes nam op deze wijze afscheid van de Arubaanse gemeenschap waarin hij de afgelopen tien jaren de MEP- lakens uitdeelde.

In zijn uiteenzetting wees de heer Croes erop dat ten onrechte de MEP wordt verweten zich alleen maar met de staatkundige toekomst van Aruba te hebben bezig gehouden. Hij haalde daarna vele projecten aan — waaronder zeer vele particuliere projecten en initiatieven — waaruit moest blijken dat ook op dat gebied de MEP zeker zijn verdiensten heeft voor Aruba. Hij benadrukte dat Aruba veranderd is dankzij de inzet van de MEP.

Wederom uitte hij zijn teleurstelling over de "dank" die de MEP bij de laatste verkiezingen had gekregen, mede door vele valse beloften van de oppositie en de manipulatie met communicatie- media. De heer Croes kon niet geloven dat in honderd dagen de nieuwe regering veranderingen zou brengen op basis waarvan velen op die vier partijen hun stem uitbrachten en de MEP in de steek lieten. Volgens Betico Croes had de Arubaanse delegatie in Nederland niets maar dan ook niets bereikt. Hij haalde de garantie voor het Aruba Palmbeach Hotel aan, waarvan hij afgelopen maanden steeds had laten horen dat het nu in orde zou komen. Hij herstelde zijn fout van de dertig miljoen van vorige week niet toen hij een verkeerd bericht uit de Beurs gebruikte, doch kwam nu met het "excuus" dat de delegatie ineens kwam vertellen dat de 30 miljoen reeds onderdeel uitmaakte van de reeds 100 miljoen toegezegde begrotings- steun van Nederland. Helemaal niet te spreken was de heer Croes dat de nieuwe regering van plan is — zoals overigens de MEP destijds ook aankondigde — dat dertig procent van het overheids- apparaat naar huis moet. Hij vertelde er niet bij hoe dit gaat geschieden zoals mr. Henny Eman van de week op een persconferentie vertelde, maar stelde botweg dat hierdoor vijftienhonderd mensen zonder werk komen te zitten.

"Dat is Uw dank", zo merkte de teleurgestelde MEP- leider via de tv op. "Wij hebben onze dank op 22 november al gehad". Hij voegde eraan toe dat de MEP met eer in de oppositie gaat en voor de belangen van Aruba zal blijven opkomen. "Ik neem met gemengde gevoelens afscheid van U, de MEP heeft van het volk een behandeling gekregen die men niet verdient", aldus MEP- leider Betico Croes, die daarbij weer het verwijt liet horen dat velen het materialisme boven het idealisme hebben gesteld. "Ik ben er trots op Uw leider te zijn geweest. Ik ben er trots op dat wij de status aparte hebben behaald". Hij voegde eraan toe dat hij al de gebeurtenissen zoals het Winstonveld, het opsluiten in de gevangenis en andere minder prettige zaken wilde vergeten opdat we tezamen de nieuwe status voor Aruba — een wens van vele jaren van de meerderheid van het volk — ingaan.

Tenslotte merkte Betico Croes op dat hij zich diep gekrenkt voelt door wat er allemaal gebeurd is. Op 22 november heeft het volk een grote fout gemaakt. Zij die op andere partijen dan de MEP stemden, hebben niet gestemd dat die vier partijen een regering zouden vormen en de MEP er zo buiten zouden laten. Hij merkte nog op dat het niet lang zal duren — hij gaf de nieuwe regering geen lang leven — dat de MEP met nieuwe kracht terugkomt.

Nadruk gelegd op oplossing financiele, sociale en economische crisis

Eman tot formateur benoemd

ORANJESTAD — Mr. Henny Eman heeft vanmorgen aan de toekomstige gouverneur van Aruba, Felipe B. Tromp, verslag uitgebracht van zijn informatie- pogingen om een nieuwe regering te vormen, welke pogingen met succes werden bekroond. Toekomstige gouverneur Tromp benoemde mr. Henny Eman tot formateur om op basis van de informatie- besprekingen een regering te vormen. Hierbij zal de nadruk moeten worden gelegd op de financieel, sociale en economische crisis waarin Aruba verkeert om deze op te lossen.

Na afloop van zijn bezoek aan toekomstige gouverneur Tromp verklaarde mr. Henny Eman dat hij de formatie- opdracht met veel genoegen heeft aanvaard. Hij vertelde dat reeds overeengekomen was in kringen van de AVP — men besloot daartoe eergisteravond — dat vanmorgen Watty Vos en Armand Engelbrecht tot gedeputeerden zullen worden gekozen. De derde gedeputeerde wordt mr. Mito Croes, die echter nog niet gekozen werd omdat hij nog steeds Statenlid is en deze functie niet verenigbaar is met het gedeputeerdeschap. De PDA had dr. Leonard Berlinski reeds aangewezen. De PPA en ADN zouden vanmorgen nog vergaderen om definitief hun kandidaat aan te wijzen. Bij de ADN worden de namen genoemd van John Booi en Charro Kelly en bij de PPA die van Eddy Werleman of Dolfi Janssen. Tot vroeg in de ochtend hebben de vier politieke partijen overleg gepleegd.

De vergadering liep uit doordat het regeerprogramma later werd afgerond dan gedacht was. Daarna werd begonnen over de verdeling van de portefeuilles te praten en zouden de partijen in eigen kring beslissen wie hiervoor aangewezen worden. De AVP had zijn kandidaten reeds woensdagavond in een vergadering van de partij aangewezen. In ieder geval wilde men vanmorgen een BC hebben dat aan de slag kan gaan, waarna de besprekingen over de portefeuilles en eventuele andere functies zoals Staten- voorzitter, gevolmachtigd minister in Den Haag enz. worden voortgezet. Bij de kandidaten die vanmorgen werden gekozen, komt dan per 1 januari aanstaande mr. Henny Eman als minister- president.

Na zijn bezoek aan toekomstige gouverneur Tromp verklaarde formateur mr. Henny Eman op vragen van de pers dat een van de eerste maatregelen van het nieuwe bestuur zal zijn een commissie in te stellen die de recente bevorderingen en benoemingen gaat bezien. Het is bekend, aldus mr. Henny Eman, dat op grote schaal partij- benoemingen plaatsvonden. Daarom komt er een commissie zodat de regering de handen vrij heeft om met het zo hoognodige werk van herstel te beginnen. Hij benadrukte dat het volk tijdens de verkiezingen van 22 november groot vertrouwen in deze nieuwe regering heeft getoond. De goede wil is er bij alle partijen om het volk te geven waarvoor het gestemd heeft. We zullen Aruba op het niveau van voorheen terugbrengen ofschoon we weten dat dit een zeer moeilijke taak is.

De gedeputeerden van de nieuw samengestelde eilandsraad zijn: Watty Vos, Armand Engelbrecht, mr Hector Gonzalez allen van de AVP Charro Kelly van de ADN, dr Leonard Berlinsky en Eddy Werleman van de PPA. Tot voorzitter van de huishoudelijke vergadering werd John Booi benoemd en tot waarnemend voorzitter Benny Nisbet. In de Amigoe van morgen wordt uitvoeriger op de zaak ingegaan.

ORANJESTAD — Ten kantore van de Amigoe reikte het hoofd van de advertentie- afdeling van de Amigoe, Ethleen Landsmark (zie foto), aan drie instellingen die het goed gebruiken kunnen een cheque uit namens adverteerders en de Amigoe. Het was de opbrengst van de advertentie- campagne voor de jubilerende Elmar, waardoor adjunct- directeur Emanuel Ruiz voor Casa Cuna en directrice Tecla Geerman- Croeze namens het Imeldahof een cheque in ontvangst konden nemen. Directeur Ochi Oduber nam de cheque in ontvangst voor de Geestelijk Gehandicapten- campagne.

Olie-gedeputeerde Van der Kuyp:

Vooruitzichten van en met Marinpex positief

ORANJESTAD — Volgens gedeputeerde voor Oliezaken mr. John van der Kuyp die gistermiddag zijn laatste persconferentie hield, blijkt het eerste gedeelte van het markt- onderzoek naar afzet van producten van een mogelijke heropende Lago, erg positief te zijn. Een en ander werd met Marinpex besproken toen hij daar met minister Don Mansur besprekingen voerde.

Marinpex heeft een analyse laten maken van de producten die men zou kunnen gaan maken en hoe deze op de wereldmarkt liggen en vooral wat de mogelijke afzetgebieden zijn. In het rapport worden vele namen van bedrijven genoemd die mogelijk deze producten zouden kunnen kopen. De gedeputeerde merkte op dat de grootste concurrent in deze de Venezolaanse staatsoliemaatschappij PDVSA wordt, die een en ander met grote ogen zal gadeslaan en Aruba als zijn concurrent zal gaan zien. Dat is echter iets waarmee we zullen moeten leven, aldus Van der Kuyp. Marinpex heeft ook enige suggesties gedaan hoe de producten zo attractief mogelijk verkocht moeten worden waarbij men tot de conclusie kwam dat dit op basis van scherp concurrerende prijzen moet gebeuren en dit alleen wanneer men een «netback deal» achter zich heeft. Op deze basis hebben wij met Marinpex vergaderd en kregen van Marinpex een offerte die nog verder ging dan die welke reeds op tafel lag, waarbij onder meer werd aangeboden een netback van vijf jaren met tweehonderdduizend barrels per dag. Volgens gedeputeerde Van der Kuyp staan de zaken er goed voor en kunnen er nu beslissingen vallen. Marinpex heeft toegezegd binnen veertien dagen te laten horen of men doorgaat of niet.

Ter afronding moeten nog diverse overeenkomsten worden gesloten. Het eerste punt dat Marinpex stelde is het oprichten van een maatschappij die de naam krijgt van Aruba Oil Company, waarna deze maatschappij met Marinpex verder kan onderhandelen. Onder meer zal Aruba Oil Company moeten gaan onderhandelen wie het bedrijf gaat runnen.

Nieuw Aruba

WIJ VERWELKOMEN IN ons commentaar een nieuw bestuur van Aruba. Een bestuur dat vandaag de macht heeft overgenomen van een één-partij en bijna één-man bestuur, dat na tien jaar het vertrouwen van de meerderheid van de bevolking van ons eiland verloor. De nieuwe bestuurders hebben nu de macht overgenomen. Of deze macht ook gezag tot gevolg heeft, zal afhangen van de wijze waarop de nieuwe regeerploeg de problemen aanpakt en Aruba door de moeilijke periode van een aanpassing van een economie zonder Lago en van een als gevolg daarvan af te slanken overheid zal loodsen. Deze regering zal de leiding op zich nemen van het nieuwe Aruba. Nieuw in de zin van een Aruba als land binnen het koninkrijk, maar ook nieuw in de zin van een Aruba waarin de bevolking accepteert dat er maatregelen genomen moeten worden om na een aanpassing de welvaart terug te brengen en een situatie te bevorderen waarin er werk zal zijn voor ieder die werken wil.

Nog nooit heeft een regering van dit eiland een zo zware taak op zich genomen. Een groot deel van de overheidstaken berustte tot nog toe bij een Centrale regering en bij een ambtenarenapparaat, dat buiten Aruba functioneerde en regelde wat men voor Aruba nodig was. Deze taken krijgt Aruba er nu bij. Deze overname is op zich al een uitdaging van jewelste. Daarbij komt dan het nog moeilijker te realiseren economische herstel. Er moet een investeringsstroom op gang gebracht worden. Er moeten hotels bijkomen en er moet nieuwe industrie en naar wij hopen olie-exploratie en exploitatie komen. Kortom er moeten deviezen binnenkomen om onze eigen florin waarde te geven en tegelijkertijd moet er werk komen voor de vele werklozen die Aruba thans telt. Ten derde moet dit bestuur het mes zetten in het opgeblazen overheidsapparaat, een apparaat dat buiten elke proportie is uitgegroeid en zelfs in de rijke Lago- jaren al niet meer betaalbaar bleek. Nu de Lago weggevallen is, kan het niet langer zo blijven en moet er op korte termijn gesnoeid worden. De nieuwe regering zal een zodanig goede voorlichting moeten geven, dat in alle sectoren van de gemeenschap meegewerkt wordt aan dit saneringsproces. Door alle partijpolitiek en propaganda weg te laten en het volk eerlijk te zeggen waar wij voor staan en wat er gedaan moet worden om het nieuwe Aruba waar te maken, zal deze regering het gezag en de waardering kunnen krijgen die de vorige regering de laatste jaren miste.

Gebleken is dat Nederland een daadkrachtige aanpak van de nieuwe regering wil steunen. Dat zal zeker nodig zijn, want zonder die hulp komt Aruba er niet. Maar Aruba zal zelf het reddingsplan moeten opstellen en uitvoeren. Dat kan Nederland voor ons niet doen en dat zouden we ook niet willen. Het team van Henny Eman is vol goede moed en accepteert de uitdaging om met succes Aruba naar een nieuwe periode van welvaart en democratie te leiden. Wij zullen ook deze nieuwe regering kritisch volgen en niet aarzelen om aan de bel te trekken als er ons inziens een verkeerde koers ingeslagen wordt, of ook bij deze regering vriendjespolitiek of machtspolitieke trekjes om de hoek komen kijken. Wij zullen de nieuwe regering ook onze kritiek niet onthouden als blijkt dat het team niet de daadkracht blijkt te kunnen opbrengen om zijn ambitieuze plannen in daden om te zetten en gaat aarzelen als er belangrijke besluiten moeten vallen. De regering zal open moeten staan voor de meningen van allerlei belangengroepen en ook voor de inbreng van de oppositie, maar als er besluiten genomen moeten worden, zal dat moeten gebeuren, ook als niet iedereen het ermee eens blijkt te zijn.

Alleen een besluitvaardige, daadkrachtige regering kan ons nieuw vertrouwen geven in een toekomst met een hoog democratisch gehalte met participatie van alle sectoren van de samenleving en ons uitzicht geven op economisch herstel. Wij wensen daarom onze nieuwe regering — de eerste echte regering van het land Aruba — wijsheid, besluitvaardigheid en daadkracht.

FTA blijft aandringen op werknemers-commissaris TeleAruba

ORANJESTAD — De FTA en de werknemers van TeleAruba zijn het niet eens dat als commissaris van TeleAruba nv niet een werknemer benoemd kan worden, zoals gedeputeerde Frank Croes destijds de FTA en werknemers liet horen. Derhalve werd in een brief aan het BC een voorstel gedaan om toch een werknemer die het vertrouwen van de overige werknemers heeft als commissaris aan te wijzen. Anselmo Pontilius hoopte dat de nieuwe regering dit zal willen accepteren. De FTA- voorzitter merkte op dat de overheid de FTA niet op de hoogte had gesteld van de statuten van de nieuwe nv en noemde dit een nalatigheid. Het enige wat wij en de werknemers willen, is duidelijkheid wat er nu in feite met TeleAruba gaat gebeuren, aldus de FTA- voorzitter Pontilius.

CLIMA CARS

AUTO AIRCONDITIONING
Herst 1A - Tel. 672059 Sta. Rosa

TE KOOP
2 TERREINEN
te
Villa Park Semi-kok
Prijs: n.o.t.k.
Tel.: 75380

Greetings

Lusa

Cas Coraweg 60 -

ENTERPRISES N.V.

P.O. Box 591 - Curaçao, N.A.

ta desea su klientela
i hinter Pueblo
di Kòrsou un
FELIS PASKU
i un
AÑA NOBO
yen di dicha i
prosperidat!

DEPARTEMENT VAN ECONOMISCHE ZAKEN

Maximum prijzen Eilandgebied **CURAÇAO**, ingaande **20 december 1985**

	verpakking	kleinhandel	consument
RIJST			
Uncle Sams (wit)	12/5 lbs	*f.* 41.67	*f.* 3.82
KOFFIE			
Moccona instant (decaf)	12/50 gr	*f.* 29.03	*f.* 2.65
Douwe Egberts roasted			
(decaf)	12/250 gr	*f.* 41.45	*f.* 3.77
(goudmerk)	12/250 gr	*f.* 39.72	*f.* 3.62
(zilvermerk)	24/250 gr	*f.* 76.48	*f.* 3.49
(roodmerk)	24/250 gr	*f.* 75.18	*f.* 3.43
(espresso)	12/250 gr	*f.* 39.77	*f.* 3.63
(mokka)	12/250 gr	*f.* 39.77	*f.* 3.63
THEE			
Pickwick (theezakjes)			
(ceylon)	24/20 X 2 gr	*f.* 22.07	*f.* 1.02
(ceylon)	40/100 X 2 gr	*f.* 197.74	*f.* 5.42
(ceylon)	24/20 X 4 gr	*f.* 28.75	*f.* 1.33
(china)	12/20 X 4 gr	*f.* 14.24	*f.* 1.32
MARGARINE			
Becel	24/250 gr	*f.* 33.33	*f.* 1.52
SUIKER			
Domino (wit)	12/5 lbs	*f.* 20.97	*f.* 1.93
ROOMBOTER			
Falcon	24/12 oz	*f.* 45.44	*f.* 2.10
	24/16 oz	*f.* 58.69	*f.* 2.71
	6/5 lbs	*f.* 71.65	*f.* 13.25
Echte boter	40/250 gr	*f.* 71.05	*f.* 1.97
GEZOUTEN VIS			
Fiel Amigo	20/450 gr	*f.* 68.76	*f.* 3.89
Gaviota	60/450 gr	*f.* 194.02	*f.* 3.60
Oscar Larsen	60/450 gr	*f.* 198.88	*f.* 3.76
GEZOUTEN VLEES			
merk: Phoebe			
Ears			
(gezouten varkensoor)	5 lbs		*f.* 12.11
Tails			
(gezouten varkensstaart)	7 lbs		*f.* 13.94
Snouts			
(gezouten varkenssnuit)	6 lbs		*f.* 10.42
Riblets			
(gezouten varkensribben)	6 lbs		*f.* 13.39
Brisket			
(gez. vlees zonder vet)	7 lbs		*f.* 30.66

Eerstvolgende publikatie geschiedt op **9 januari 1986.**
Prijsverhogingen dienen uiterlijk op **7 januari 1986** vóór 12.00 uur 's middags aangevraagd te worden.

Ontvangen: **combinaties** van **„Country Suburban": rokken, jasjes, blouses, truitjes. Sportieve combinaties** van **„Sunset Beach": shorts, bloesjes** en **broeken.**

BOUTIQUE

Lilou

Caracasbaaiweg
Tel.: 613496

Openbare Verkoop

Op woensdag 22 januari 1986 des voormiddags om 10 uur zal ten overstaan van ondergetekende notaris of diens waarnemer te zijnen kantore aan de Schottegatweg Oost 191, alhier, in het openbaar worden verkocht krachtens onherroepelijke volmacht ex artikel 1203 lid 2 van het Burgerlijk Wetboek van de Nederlandse Antillen:

een perceel grond, groot 875m², gelegen in het tweede district van Curaçao op "Costa Firma", kadastraal bekend als Tweede District Sectie A nummer 1919, met het daarop gebouwde plaatselijk bekend als Erosweg 10.

De veilingsvoorwaarden liggen ter inzage ten kantore van ondertekende notaris.
Deze veilingsvoorwaarden houden onder meer in dat van iedere bieder geëist kan worden een of andere vorm van zekerheid te stellen tenminste gelijk aan het bedrag van zijn bieding vermeerderd met de veilingskosten.

NOTARIS MR M. VAN DER PLANK,
Schottegatweg Oost 191
Tel.: 616833

Mooie
HOUTEN
Kerstspulletjes
ontvangen!

Bon Aparte
Jan Noorduyn weg 12

TE HUUR
Gemeubileerd
huis
te Brakkeput Ariba
(2 slaapkamers)
NAF. 1000,—
Inl.: tel. 75540-78298

BALLY
of Switzerland

The difference between dressed and well dressed!

available exclusively at *Giorgio* Breedestraat 37, Punda

TERITORIO INSULAR DI KORSOU
(SERVISIO DI LIMPIESA DI KORSOU)
SELIKOR
PARTISIPASHON

Selikòr (Servisio di Limpiesa di Kòrsou) ta pidi atenshon di públiko pa e siguiente kambionan temporal den kohementu di shushi di kas. E kambionan temporal akí ta di dia 21 di desèmber 1985 pa dia 31 di desèmber 1985. Esakí ta enserá ku Selikòr ta traha riba djasabra i djadumingu tambe pa kohé tur shushi di kas promé ku dianan di fiesta benidero.
Selikòr ke pidi un i tur tene kuenta ku e kambio temporal akí i alabes ta desea henter pueblo di Kòrsou un Bon Pasku i un Bon Aña 1986. Nos ta sigui konta ku bo kooperashon durante 1986.

DJASABRA DIA 21 DI DESEMBER 1985 DEN DIA:
Abrahams - West Ronde Klip - Vetter - Noord Zapateer - Kirindongo Abou - Maria Christina - Sta. Rosaweg - Janboos - Libie - Kwartje - Bonam - Barbouquet - Toni Koenchi - Las Almas - Caracasbaaiweg un parti - Nrd. Scherpenheuvel - Janwe - Korporaal - Semi Kok - Granbeeuw - Sta. Rosa - Seru Loraweg - Nieuw Nederland - Cocowijk - Araratwijk - Pietermaai - Baai Macola - Otrobanda.

DJASABRA DIA 21 DI DESEMBER 1985 ANOCHI:
Brievengat - Schelpwijk - Jongbloed - Nos Tera - Cas Corra - Damacor - Mahaai - Rooi Catoochi - Van Engelen - Noord Zapateerstraat A.B.C. - San Fuego - Oost Jongbloed.

DJADUMINGU DIA 22 DI DESEMBER 1985 DEN DIA:
Montaña Rey - Hoenderberg - Choloma - West Gr. St. Joris - Montaña Abou - Herst - Weto Brakkeput - JAn Zouvat - Weg naar Fuik - Seru Machu - Janthiel - Seru Grandi - Rooi Santoe - Montaña - Koraal Partier - Sta. Catharina - Jan Luis - Kent U Zelf - Coronet - Monte Verde - Sta. Annaweg - Berg Carmelweg - Alto Vista - Otrobanda - Caracasbaaiweg un parti.

DJADUMINGU DIA 22 DI DESEMBER 1985 ANOCHI:
Koraal Specht - Kustbatterij - Steenrijk - Cher Asile - Mari Pompoen - Dominguito.

DJALUNA DIA 23 di DESEMBER 1985 DEN DIA:
Marchena - Cas Chikí - St. Helena - Santa Inecia - Welgelegen - Veeris - Sucasa - Daimari - Charo - Seru Domi - Mundo Nobo - Juan Domingo - Penstraat - Oranjestraat - Saliña - Coba - Dr. Maalweg - Kintjan - Wishi - Enoch - Austrialie - Domi - Baraltwijk Roraimaweg - Boca Sami - Jandoret un parti - Otrobanda.

DJALUNA DIA 23 DI DESEMBER 1985 ANOCHI:
Groot Kwartier - Weis - Mon Repos - Irland - Blenchiweg - Francia - Snipweg - Matancia - Meeuwweg - Zeelandia - Gr. Davelaar - Gaito - Biesheuvel - Rio Canario - Emmastad - Kl. Davelaar - Cerrito - Bloemhof - Kl. Rio Canario - Trai Seru.

DJAMARS DIA 24 DI DESEMBER 1985 DEN DIA:
Buena Vista - Moonchiweg - Amerikaweg - Malpais - Bullenbaai - Jandoret un parti - Sami Liber - Morgenster - Pretu - San Raphael - Grinoli - Normandi - Bermudaweg - Garipitoweg St. Jago - Scharloo - Zwaam.

DJAMARS DIA 24 DI DESEMBER 1985 ANOCHI:
Juliandorp - De Savaan - Rooseveltweg - Sucuweg - Mainshiweg - Pueblo Nobo - Mahuma - Juan Hato - Sta. Maria entre Cubaweg, Hispañolaweg i Winston Churchillweg - Esperanza - Goede Hoop - Salsbach - Romar.

DJABIERNE DIA 27 DI DESEMBER 1985 DEN DIA:
Gosieweg - Amerikanenkamp - Muizenberg - Stenen Koraal - Seru Fortuna - Suffisantdorp Cabo Verde - Monte Carmelo - Kanga - Dein - Waterloo - Rancho - Sabana Hoendoe - Fortuna - Souax.

DJADUMINGU DIA 29 DI DESEMBER 1985 DEN DIA:
Abrahams - West Ronde Klip - Vetter - Noord Zapateer - Kirindongo Abou - Maria Christina - Sta. Rosaweg - Janboos - Libie - Kwartje - Bonam - Barbouquet - Toni Koenchi - Las Almas Caracasbaaiweg un parti - Nrd. Scherpenheuvel - Janwe - Korporaal - Semi Kok - Granbeeuw - Sta. Rosa - Seru Loraweg - Nieuw Nederland - Cocowijk - Araratwijk - Pietermaai - Baai Macolaweg - Otrobanda.

DJADUMINGU DIA 29 DI DESEMBER 1985 ANOCHI:
Brievengat - Schelpwijk - Jongbloed - Nos Tera - Cas Corra - Damacor - Mahaai - Rooi Catoochi - Van Engelen - Noord Zapateerstraat A.B.C. - San Fuego - Oost Jongbloed.

DJALUNA DIA 30 DI DESEMBER 1985 DEN DIA:
Montaña Rey - Hoenderberg - Choloma - West Gr. St. Joris - Montaña Abou - Herst - Weto Brakkeput - Jan Zouvat - Weg naar Fuik - Seru Machu - Janthiel - Seru Grandi - Rooi Santoe - Montaña - Koraal Partier - Sta. Catharina - Jan Luis - Kent U Zelf - Coronet - Monte Verde - St. Annaweg - Berg Carmelweg - Alto Vista - Otrobanda - Caracasbaaiweg un parti.

DJALUNA DIA 30 DI DESEMBER 1985 ANOCHI:
Koraal Specht - Kustbatterij - Steenrijk - Cher Asile - Mari Pompoen - Dominguito.

DJAMARS DIA 31 DI DESEMBER 1985 DEN DIA:
Marchena - Cas Chikí - St. Helena - Santa Inecia - Welgelegen - Veeris - Sucasa - Daimari - Charo - Seru Domi - Mundo Nobo - Juan Domingo - Penstraat - Oranjestraat - Saliña - Coba - Dr. Maalweg - Kintjan - Wishi - Enoch - Austrialie - Domi - Baraltwijk - Roraimaweg - Boca Sami - Jandoret un parti - Otrobanda.

DJAMARS DIA 31 DI DESEMBER 1985 ANOCHI:
Groot Kwartier - Weis - Mon Repos - Irland - Blenchiweg - Francia - Snipweg - Matancia - Meeuwweg - Zeelandia - Gr. Davelaar - Gaito - Biesheuvel - Rio Canario - Emmastad Kl. Davelaar - Cerrito - Bloemhof - Kl. Rio Canario - Trai Seru.

SETEL

Gerensha di Setel N.V.

pa medio di su boletin informativo nr. 15/85 di 16 di desèmber a duna na abo, ku ta na disposishon, informashon tokante **un pakete di kondishon di trabou responsabel** i ku bo doño di trabou ku ta Bestuurscollege a bai di akuerdo kun'e.

Den e pakete aki, tantu

BO TRABOU KOMO
BO PENSHUN TA SIGURA

Gerensha tin e nesesidat di hiba su mes maneho di personal pa tur esnan ku ta traha den e kompania.

Pesei Gerensha ta hasi un yamada na bo pa pasa, tuma mas informashon i **firma bo kontrato** pa drenta servisio di Setel N.V.

Ontvangen de veelgevraagde
WIJNREKKEN
mooi als
decoratie voor
Uw woning
en ook **leuk als**
een geschenk.
Vanaf ***f.* 41.00**
Verschillende
modellen
en verschillende maten.

ETCETERA GIFTS......
de moeite waard!!!
Boy Ecuryweg 6a (Zijweg v. Engelenweg).

Verhuizing

De Antilliaanse
Emballage fabriek,
voorheen Thomassen en Drijver,
is met ingang van **23 december 1985**
VERHUISD
naar de Westwerf Otrabanda.
· **Telefoonnummers 626899 en 626900**

CS

Caribbean Computer
Software Int'l N.V.

Hiermede kondigen wij aan dat wij met ingang van **21 december 1985 tot en met 1 januari 1986**
GESLOTEN
zullen zijn.

KODELA

MEDEDELING

KODELA maakt hierbij bekend dat:

a) haar kantoren, kassa's en technische diensten op DINSDAG 24 DECEMBER 1985 van 07.30 tot 12.00 uur voor het publiek geopend zullen zijn

b) op VRIJDAG 27 DECEMBER 1985 haar kantoren, kassa's en technische diensten DE GEHELE DAG gesloten zullen zijn

c) dat op DINSDAG 31 DECEMBER 1985 haar kantoren en kassa's DE GEHELE DAG gesloten zullen zijn, terwijl de technische diensten vanaf 13.30 uur voor het publiek gesloten zullen zijn.

DE STORINGSDIENST BLIJFT 24 UUR TOT UW BESCHIKKING (TEL.: 623000).

NIEUW!

baadt met EUBOS voor 'n gezonde huid.

EUBOS is geen gewone zeep.
EUBOS is alkali-vrij.
EUBOS reinigt tot diep in de poriën.
EUBOS irriteert de huid niet.

Probeer ook 'Eubos Dermal Balsam' en 'Eubos Creme'.
Verkrijgbaar bij alle botica's supermarkets en toko's.

Prospero Baiz Cosmetics Saliña tel. 615844

Rus heeft met 2,5 punt de leiding in tweekamp

Vierde partij Timman vs Kasparov eindigt in remise

HILVERSUM — De vierde partij voor de schaaktweekamp tussen Jan Timman en wereldkampioen Garri Kasparov is zonder verder te spelen in remise geeindigd. Het duel was donderdagavond na de 62e zet van de met wit spelende Kasparov afgebroken. De Rus heeft nu de leiding in de tweekamp met 2.5 - 1.5. Vandaag staat de vijfde partij op het programma.

Met zwart doorstond Timman onbewogen twee kapitale stukoffers van de wereldkampioen. Balancerend op de huiveringwekkend smalle rand van de derde nederlaag, verdedigde de Amsterdamse grootmeester zich op zeldzaam vindingrijke wijze. Daarbij was hij in staat tevens het oog gericht te houden op aanvallende combinaties. Rond de dertigste zet ontworstelde hij zich aan de zware druk. Maar in die dramatische fase speculeerde hij te veel op de vliegende tijdnood van zijn tegenstander. Daardoor miste hij op de 33e zet de directe winst. Als vorm van zelfkastijding speelde hij na de eerste tijdcontrole verbeten door tot tweede. Gevaar voor verlies bestond er voor zwart niet meer. Hij kon veroorloven de stelling uit te melken.

De match tussen Timman en Kasparov is een frontale botsing op de terreinen van theorie, autenticiteit en creativiteit. Na drie juweeltjes van partijen volgde donderdag in de vierde het onbetwiste kroonjuweel. Timman verraste zijn opponent door met zwart opnieuw op herhalings- oefening te gaan. Nadat hij dinsdag in de derde ontmoeting een theoretische discussie aanging omtrent het verloop in de eerste, stelde hij donderdag de tweede partij aan de orde. Onvervaard koos hij wederom voor een variant van het Nimzo- Indisch. De eerste acht zetten waren identiek aan de eerste partij. Op de negende week Kasparov af. Bracht hij zondag met Pd2 een pionoffer in de stelling, donderdag deed hij de meer gebruikelijke zet Dc2. Na die concessie kwam zwart zeer bevredigend uit de opening en wit werd min of meer gedwongen tot een ondernemende, tactische wending.

Rond de dertige zet ging de klok een grote rol meespelen. De wijzers gaven aan dat Kasparov voor zijn laatste tien zetten slechts zes minuten had. In die adembenemende fase verhoogde Timman de pressie op zijn tegenstander door op tempo tegen te spelen, zodat Kasparov gedwongen werd zijn zetten intuïtief uit te voeren.

Op de 31e zet gaf Timman een stuk terug om promotie van een witte pion te voorkomen. Daarmee was de aanval van wit volledig onder controle. De gifangels waren er uit en Timman leek met zwart op weg naar de gelijkmaker in de tweekamp. Op de 33e zet lag die kans open en bloot. Kasparov meende met Te6 een kwaliteits- offer te brengen. Maar had daarbij overzien dat Lf5 voor zwart direct winnend zou zijn. Timman speelde echter te snel, zag de variant over het hoofd en meende dat Lh5 ook winnend was. Kasparov bewees het tegendeel. Hij greep de minieme overleverings- kans met rode oortjes en wippend op zijn stoel aan. De wereldkampioen gaf zijn pluspionnen en nog een extraatje op in ruil voor herstel van het evenwicht in het grote materiaal. De desillusie was zo groot, dat Timman na de tijdcontrole niet steeds op zijn scherpst reageerde. Zoals ook Kasparov bij het afbreken beaamde. De fut was er een beetje uit. Weliswaar wikkelde hij af naar een toren- eindspel met twee pionnen tegen een. Maar remise zonder verder spelen leek toen al het meest waarschijnlijk.

Voetbalsupporters moeten "brommen"

DORTMUND — Een rechter in Dortmund heeft vier aanhangers van de voetbal- vereniging Borussia Dortmund veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf. Tevens kreeg het viertal boetes opgelegd. De aanhangers van de Bundesliga- vereniging werden schuldig bevonden aan het molesteren van twee Turkse mannen en het bedreigen van Turkse vrouwen en kinderen in augustus 1983. Een vijfde fan werd wegens gebrek aan bewijs vrijgesproken.

MALTA AMSTEL

SPORTAGENDA

SENTRO DEPORTIVO KORSOU (zwembad)
09.00-12.00/14.00-17.00 uur open voor publiek.

.....

Opening in OS-conflict

TOKIO — Volgens Lee Sang- Wang, de Zuidkoreaanse staatssecretaris van Buitenlandse zaken, is het niet uitgesloten dat een deel van de Olympische Spelen in 1988 in Noord- Korea wordt gehouden.

Voorwaarde is echter dat de Noordkoreaanse regering officieel erkent dat Seoel, hoofdstad van Zuid- Korea, de officiele gastheer van de spelen is.

Sang- Wang deed die opmerkelijke toezegging donderdag in een onderhoud in Tokio met de Japanse collega Kensuke Yanagiya. Van het moment dat Seoel de Olympische Spelen van 1988 kreeg toegewezen, heeft Noord- Korea geprobeerd een deel van de wedstrijden te mogen organiseren. De regering in Pyongyang wordt in dat streven de laatste tijd gesteund door de Sovjetunie en andere communistische landen. Tot donderdag wees de Zuidkoreaanse regering de mogelijkheid van gedeelde spelen echter categorisch af.

Japanse verdedigings-kunst

In januari begint een nieuwe cursus Aikido

WILLEMSTAD — In de decembermaand heeft Aikido Curacao een belangrijke ontwikkeling doorgemaakt. Aikido is een verdedigingskunst tegen één of meerdere tegenstanders met of zonder wapens.

Aikido wordt gekarakteriseerd door haar manier van ontwapenen waarbij de agressieve kracht van de tegenstander wordt gebruikt. Het is een methode om de innerlijke kracht te leren ontwikkelen en te gebruiken. Deze energie bezitten wij allemaal en wordt "Ki" genoemd.

Door middel van lichamelijke oefeningen streeft de Aikido beoefenaar naar een vervolmaking van geestelijke en lichamelijke eigenschappen. Vandaar dat Aikido zuiver een verdedigingskunst is en de beoefenaar steeds het principe van geweldloosheid nastreeft.

Aikido is de enige martiale sport waar geen competitie in voorkomt en is opgericht door de Japanse grootmeester O. Sensei Morihei Useshida. Aikido heeft als basis jujitsu, samurai zwaardvechten en kendo. Aikido Curacao is de organisatie die deze Japanse vechtkunst op Curacao beoefent. Deze organisatie is door de Belgische meester Francis Robberechts opgericht.

Door het vertrek van de heer Robberechts is Aikido Curacao sedert juni 1985 zonder leraar gebleven.

De heer Nelson Andujar, 4de Dan en leraar van de Miami Aikikai is onlangs naar Curacao gekomen om een siminar te geven en tevens examens voor instructeur af te nemen. Voor het eerst heeft Aikido Curacao eigen instrukteurs, te weten de heren Cedric Pilgrim, Clinton Johannes en Frank Wong Loi Sing. Voorzitter van de groep is Cedric Pilgrim. De organisatie is aangesloten bij de Internationale Federatie van Aikido in Japan en bij de Aikido Federatie van Amerika. In januari begint een nieuwe kursus voor geinteresseerde dames en heren. De lessen worden gegeven in de gymzaal van de Technische School St. Paulus op dinsdag (20.00 uur tot 21.00 uur) en vrijdag (18.00 uur tot 19.00 uur).

Finale Davis-cup

MUNCHEN — De finale van het toernooi om de Davis- beker tussen de Bondsreplubliek Duitsland en Zweden begint vrijdagmiddag in Munchen met de partij Michael Westphal - Mats Wilander. Daarna speelt Boris Becker, de Wimbledon- kampioen, tegen Stefan Edberg. Voor zaterdag staat het buddelspel op het programma. In de laatste twee enkelspelen vanm zondag speelt Becker in de eerste partij tegen Wilander, waarna Westphal tegen Edberg uitkomt.

De loting voor de finale werd donderdagmiddag in Munchen verricht.

Eindejaars-race 1985

WILLEMSTAD — Evenals vorig jaar is een groep enthousiaste zeilers bezig met de organisatie van de "Eindejaarsrace 1985".

Deze zal plaatsvinden op zondag 29 december en staat open voor zeegaande jachten, open jachten, catamarans en sunfishes. De start zal plaatsvinden om ca. 10.00 uur op het Spaanse water van waaruit rechtstreeks naar de Annabaai gezeild wordt. Na het ronden van een boei ter hoogte van het Havenkantoor wordt teruggezeild naar Fuikbaai, waar tussen de landhoofden gefinished wordt.

Ter opluistering van het festijn wordt door het Toeristenburo wederom een Ban Topa langs de Handelskade gehouden. Op het strandje van Fuikbaai wordt voor de zeilers en hun trouwe supporters gelegenheid geboden om hun meegebrachte drankjes en hapjes bij een gezellig muziekje te nuttigen. Tevens vindt dan de prijsuitreiking plaats.

Op vrijdag 27 september om 7.00 vindt de captainsmeeting plaats op Rust en Burgh. Bij inschrijving ontvangt men tevens het Eindejaarsrace T- shirt, gesponsord door Amstel Malta, Mits en Wescar, en een toegangspas teneinde ook overland het strandje van Fuik te bereiken. Voor nadere informatie kunt u bellen: Ivo van Dooren, tel. 611776.

Voor de winterstop

Nederland gaat laatste competitie-weekeinde in

DEN HAAG — In het laatste competitie- weekeinde voor de winterstop krijgt de trotse lijstaanvoerder in de eredivisie, PSV, met FC Den Bosch een kwaaie klant op bezoek. De provincie- genoten doen het tot nu toe erg goed en bezetten de vierde plaats, maar wel met elf punten minder dan de Eindhovenaren. PSV zal vermoedelijk wel winnen, maar gemakkelijk zal de ploeg uit de lichtstad het zeker niet krijgen.

Voor Feyenoord is het zo vlak voor het einde van het jaar vij voorbaat al uithuilen en opnieuw beginnen. De nederlaag in eigen huis tegen het laag geklasseerde VVV kwam als een koude douche, net als een paar weken geleden het verlies in De Kuip tegen AZ'67. Ook bij het onderaanstaande Heracles, dat een bestuurscrisis doormaakt, zullen de wisselvallige Rotterdammers erg op moeten passen niet meer tegen een teleurstelling aan te lopen.

Ajax maakt de reis naar Maastricht om daar het in gevaar verkerende MVV te bestrijden. De brigade van Cruijff zal er weer alles aan doen om de score zo hoog mogelijk op te voeren. Merkwaardig is, dat Ajax de enige ploeg in de eredivisie is, die tot nu toe geen enkele maal heeft gelijkgespeeld. Als MVV dat weet te bereiken mag dat een sensatie worden genoemd.

De overige wedstrijden spreken zo vlak voor de Kerst niet erg tot de verbeelding. Het op de voorlaatste plaats bivakkerende Excelsior zou er goed aan doen in eigen huis tegen FC Twente niet te verliezen. Ook NEC bij Sparta minimaal een punt weg te halen, al zal dat niet meevallen. Bij FC Groningen - Haarlem, Roda JC - GA Eagles, AZ'67 - Fortuna S en VVV - FC Utrecht zijn hogere of lagere middenmoot- posities in het geding.

Valderis alleen aan kop

PUGET-SUR-ARGENS — Titelhouder Valderis uit de Sovjetunie is donderdag in de dertiende ronde van het toernooi om het wereldkampioenschap dammen voor jeugdspelers in Puget-Sur-Argens alleen aan de leiding gekomen. Valderis won met zwart van Camare (Ivo). De Nederlander Bude, die met Valderis de leiding had, zakte naar de derde plaats door verlies tegen de Rus Schwarzman. Bude nam in een met Ton Sijbrands voorbereide variant te veel risico en werd in tijdnood weggespeeld.

Maatregel leidt tot grote opschudding

Vier WK-ploegen slachtoffer van gewijzigde reglementen

MEXICOSTAD — Spanje, Algerije, Portugal en Marokko dreigen bij de eindronden van het wereld- kampioenschap voetbal, volgend jaar in Mexico, het slachtoffer te worden van een plotselinge verandering in de reglementen.

De vier landen zullen de laatste van de drie wedstrijden in de openings- ronde moeten spelen in steden, die niet alleen honderden kilometers verwijderd zijn van hun bases, maar ook op een geheel andere hoogte liggen. Naar verwacht zal de maatregel, die door de internationale voetbal- federatie is genomen, tot grote opschudding leiden in de betrokken landen als men zich realiseert wat de gevolgen zijn. Volgens welingelichte kringen heeft de FIFA gehandeld op verzoek van de Mexicaanse organisatoren, die het liefst goed gevulde stadions willen hebben.

De reglements- wijziging houdt in, dat Spanje en Algerije, die samen met Brazilië en Noord-Ierland zijn ondergebracht in Guadalajara, hun laatste wedstrijd tegen elkaar moeten spelen op 12 juni in het hete, stoffige, laaggelegen Monterrey. Die stad is bijna 800 kilometer van Guadalajara verwijderd en ligt meer dan duizend meter lager. Voor Portugal en Marokko, die samen met Polen en Engeland in de Monterrey spelende groep F zijn ingedeeld, is de situatie omgekeerd. Zij moeten van Monterrey naar Guadalajara reizen voor hun laatste wedstrijd op 11 juni. Om de zaken nog erger te maken; mocht een van de vier benadeelde teams — Spanje, Algerije, Portugal of Marokko — na de eerste ronde bovenaan in de desbetreffende groep eindigen, dan moeten zij terug naar hun oorspronkelijke verblijfplaaten, Monterrey of Guadalajara, voor de wedstrijd van de achtste finale. De FIFA staat erop, dat de laatste groeps- wedstrijden precies op hetzelfde tijdstip beginnen. Men heeft onaangename herinneringen aan de World Cup- wedstrijd in Spanje 1982 tussen de Bondsrepubliek Duitsland en Oostenrijk, toen deze landen aanstuurden op een gelijkspel. Men wist van tevoren dat een dergelijk resultaat beide landen in de volgende ronde zou brengen. Spanje en Algerije spelen hun laatste wedstrijd tegelijk met de andere twee teams uit hun groep Brazilië en Noord-Ierland, maar zij moeten er wel voor van Guadalajara voor naar Monterrey reizen.

De Mexicaanse organisatoren hebben volgens het Engelse persbureau Reuters op de wijziging van het speel- programma aangedrongen, omdat men verlies aan toeschouwers — en tv-rechten — vreest als beide wedstrijden in Guadalajara plaatsvinden. Hetzelfde geldt voor Monterrey, waar op 11 juni zowel Portugal tegen Marokko als Spanje tegen Algerije zouden spelen. Door Portugal - Marokko naar Guadalajara te laten verhuizen, zouden de voetbal- liefhebbers in Guadalajara geen wedstrijd behoeven te missen. Ze zouden op 11 juni naar het stadion van de Derde Maart kunnen gaan, waar om 22.00 uur GMT Marokko tegen Portugal aantreedt en de volgende dag om 18.00 uur GMT aanwezig kunnen zijn bij het het Jalisco- stadion voor de aftrap van Brazilië - Noord-Ierland. De fans in Monterrey krijgen de kans om op 11 juni 22.00 uur GMT in het Universiteits- stadium Polen - Engeland bij te wonen en de volgende dag om 18.00 uur GMT Spanje - Algerije. Iedereen gelukkig; behalve de betrokken voetbalteams.

Accomodatie in Zandvoort onder de maat

Nederlandse Formule-1-race van de kalender geschrapt

ZANDVOORT — De Formule I race om de grote prijs van Nederland is voorlopig van de Internationale Autosportkalender geschrapt. Bernie Ecclestone, de Engelse topman van de organisatie van renstallen (FOCA), heeft dat bepleit in de desbetreffende commissie van de FISA, de internationale autosportfederatie.

Namens de FOCA sloot Ecclestone begin dit jaar nog een contract met het circuit van Zandvoort tot 1992 voor het houden van acht GP- races, waarbij zijn organisatie het financiele risico droeg. De Brit breekt met dat contract, omdat hij de accommodatie in Zandvoort onder de maat vindt.

Met de voorzieningen voor het publiek, de pers en de veiligheids- diensten (brandweer, Rode Kruis en politie) voeldoen niet meer aan de huidige eisen van de FISA. Op 3 januari van het nieuwe jaar publiceert het uitvoerend comite van de federatie de definitieve kalender voor 1986. De Formule I agenda had vrijdag jl al bekend moeten zijn, maar de moeilijkheden met de organisatie in Brazilie en Mexico hielden een snelle besluitvorming tegen.

Deze zomer liet Ecclestone zich al kritisch uit over de omstandigheden in Zandvoort, die door hem als een stoffige boel werden gekarakteriseerd. Slechts de baan is nog van niveau. De exploitant van de enige permanente autosport- accommodatie van ons land, De Cenav, is zich bewust van die situatie. „Maar we kunnen er op dit moment weinig aan veranderen. We zoeken investeerders. Ecclestone is er een van, maar de al jaren durende onzekerheid over de verlenging van een vergunning voor de geluidshinder blokkeert alles", liet woordvoerder Buwalda woensdag desgevraagd weten.

Met de gemeentelijke overheid praat De Cenav al enige tijd over de verlenging van het pacht- contract voor een periode van veertig jaar. De afwachtende houding van de provinciale en landelijke overheid houdt een beslissing op dat gebied tegen. Buealda: „we gaan nu op korte termijn praten met die gecombineerde overheden. De beslissing is nog niet definitief. De renstallen komen nog altijd graag naar onze baan, maar Ecclestone zegt na vier jaar van investeringen nu wel eens een stap van de Nederlandse instanties te verwachten."

De grote prijs van Nederland was voor het komend jaar op zondag 31 augustus vastgesteld. Die datum wordt voorlopig nog wel vrij gehouden.

DE GROEP «Bunitesa di Hardin» heeft vanavond een algemene ledenvergadering op hun bekende adres: Tielstraat 10. Volgens PR- man Robby Nahr zal men vanavond aan alle leden een uitvoerig uitleg geven over de plannen m.b.t. het karnavals- feest van 1986. Op zondag 5 januari zal de jaarlijkse persconferentie worden gehouden en zal men meteen met de werkzaamheden op 6 januari beginnen. Ons advies is om de mensen van deze groep na 6 januari alleen in noodgevallen lastig te vallen, want als zij eenmaal met karnavals- werkzaamheden bezig zijn, dan hebben zij heus geen tijd meer voor wie dan ook. Dan is het allemaal karnaval en nog eens karnaval wat de klok slaat.

*****

«Pa Pasa un Pret» organiseert a.s. zondag om tien uur 's morgens in het SDK een bijeenkomst voor al haar leden.

*****

De groep «Globo» heeft gisteren besloten dat hun klederdracht voor de komende karnavals- optocht op zondag 29 december zal worden vertoond. Daar zal een zgn. modeshow worden gehouden waar alle leden hun keuze kunnen maken. Een zeer leuk idee. Ook heeft deze groep op zondag 5 januari haar bekende «Sera konosí party» waar de oude en nieuwe leden met elkaar kennis kunnen maken in een echte feestelijke sfeer.

*****

De Raad van groepen heeft tot nu toe een bijzonder goed werk voor ons karnaval gedaan. Men heeft verschillende grote groepen, die in principe niet aan de karnavals- optocht wilden meedoen, alsnog weten te overtuigen om toch mee te doen. En natuurlijk is de voorzitter van de Raad, de heer Orlando Cuales, ontzettend blij. Wij blijven hard werken om ons karnavals- feest groter te maken, verklaarde hij.

*****

Zakenvaria

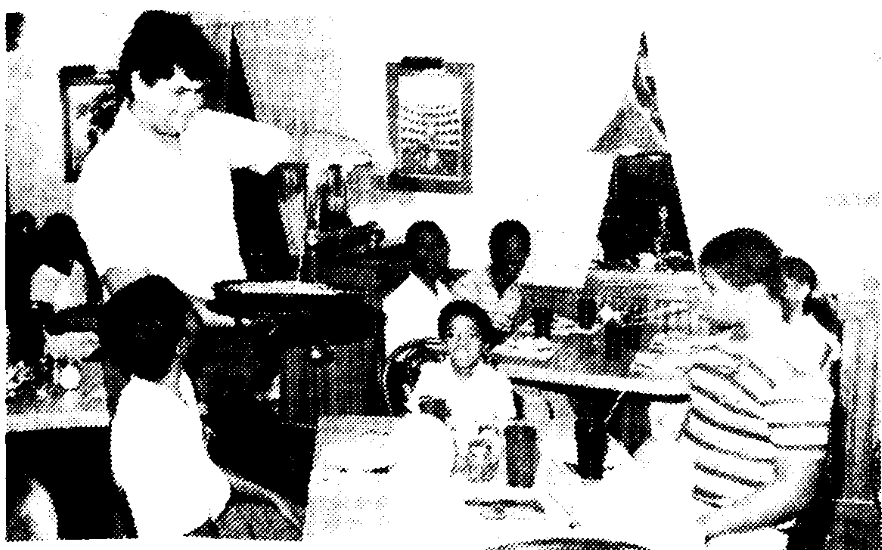
SEMPER FLORENS HOME-DECORATION presenteerde onlangs een kinder- mode- show, waarbij combinaties van Laura Ashley- stoffen getoond werden. Semper- Florens is gevestigd aan de George Maduroweg, Hoek van Staverenweg.

Vrouw mishandeld

WILLEMSTAD— Een vrouw die weigerde een radio te kopen, werd door de man die de radio te koop aanbood met een fles op haar hoofd geslagen, waardoor zij een kapwond opliep. Ook sloeg hij haar nog met zijn vuist. De vrouw werd naar de polikliniek overgebracht.

Aanhoudende regenval nadelig voor groenteproduktie

WILLEMSTAD— Veel van de jonge en rijpe vruchten die met de grond in aanraking zijn gekomen, zijn door een overmaat aan vocht gaan rotten. Hierdoor zal de groente- produktie in december minder zijn, vooral komkommers, paprika, spaanse pepers, amsoy en paksoy hebben veel schade geleden. Daarentegen is er een stijging waar te nemen van pompoen, kalebassen, zoete aardappels, uitjes en spinazie.

WILLEMSTAD—De Pizzahut Santa Maria trakteerde 48 leerlingen van de Van Houteschool op pizza. De Van Houte- school is een school voor zeer moeilijk lerende kinderen.

Episcopaat Chili: niet veel veranderd in situatie

SANTIAGO — Het Chileense episcopaat heeft op zijn halfjaarlijkse vergadering moeten vaststellen dat er zich in de situatie in Chili geen grote veranderingen hebben voorgedaan in de afgelopen zes maanden. De problemen van honger, politieke polarisatie en een toenemend geweld zijn blijven bestaan, aldus de bisschoppen. Meer dan eens heeft het militaire bewind van president generaal Augusto Pinochet het aan de stok gehad met de katholieke kerk.

KAMBIONAN PA BANDA ABOU

Pa Banda Abou tin e siguiente kambionan:

DJASABRA DIA 21 DI DESEMBER 1985:
Westpunt - Lagun - Sta. Cruz te ku Landhuis Sta. Martha.

DJADUMINGU DIA 22 DI DESEMBER 1985:
Sta. Martha grandi te Krakeel - Wakawa - Flip - Lelienberg.

DJALUNA DIA 23 DI DESEMBER 1985:
Dokterstuin - Soemboe - Asencion - Bou Barber - Barber - Patrick.

DJAMARS DIA 24 DI DESEMBER 1985:
Tera Corra - Krakeel - Willibrordus te ku Seru Grandi.

DJADUMINGU DIA 29 DI DESEMBER 1985:
Westpunt - Lagun - Sta. Cruz te i ku Landhuis Sta. Martha.

DJALUNA DIA 30 DI DESEMBER 1985:
Sta. Martha -grandi te Krakeel - Wakawa - Flip - Lelienberg.

DJAMARS DIA 31 DI DESEMBER 1985:
Tera Corra - Krakeel - Willibrordus te ku Seru Grandi.

Dept.R.P. Hefe di Selikòr,
J.G. Francisco.

TERITORIO INSULAR DI KORSOU
SERVISIO DI LIMPIESA DI KORSOU
(SELIKOR)
OPENBARE AANBESTEDING

Namens het Bestuurscollege van het Eilandgebied Curaçao wordt bekend gemaakt de aanbesteding van omschrijving no. 85-01

"Het leveren van bedrijfsvoertuigen t.b.v. Selikòr".

De inschrijvingen dienen in een gesloten enveloppe, waarop vermeld staat "levering voertuigen en materieel t.b.v. Selikòr" uiterlijk op woensdag 5 maart 1986 vóór 10 uur in de daarvoor bestemde bus voor de kleine vergaderzaal op de tweede verdieping van het Bestuurskantoor, Concordiastraat 24, te worden gedeponeerd. De opening van de bus geschiedt om tien uur precies. De omschrijving is vanaf 30 december 1985 te verkrijgen ten kantore van Selikòr, Parera, tegen betaling van f. 100,- per stuk.

Afd. P.R. Het Hoofd van Selikòr,
J.G. Francisco.

Aanhoudingen

WILLEMSTAD— De politie heeft de 28-jarige J.D.F.M. aangehouden. De man wordt ervan verdacht eerder deze week een 69-jarige vrouw te hebben beroofd van een handtas, waarin zich loten van de lands-loterij en een bedrag van 2556 gulden bevonden. Bij huiszoeking werden loten en identiteits-bewijzen die op naam staan van de vrouw in de woning aangetroffen. In verband hiermee is nog een tweede verdachte aangehouden.

De 22-jarige A.C. is aangehouden. Hij is door gedupeerden herkend als degene die onlangs uit hun woning zes gouden armbanden, 12 paar gouden oorbellen, drie gouden hangers en tien gouden halskettingen ontvreemde.

WILLEMSTAD— Orfeon Allegro onder leiding van Rignald Yankee voerde in de kerk van Brievengat haar jaarlijkse kerstconcert met groot succes uit.

Leger Bolivia: trouw aan democratie, geen staatsgrepen

LA PAZ — Het Boliviaanse leger heeft zijn totale steun aan het grondwettelijke bewind toegezegd. Bij monde van zijn nieuwe commandanten is ook verzekerd dat het leger zich zal onthouden van staatsgrepen en in de kazernes zal blijven. De nieuwe chef van de generale staf, generaal Raul Lopez Leyton, zei dat het leger zich verplicht voelt aan de democratie en zich zal gedragen zoals in een rechtsstaat te doen gebruikelijk is, waarbij men wel ingezet kan worden om factoren welke de rust en de orde bedreigen te bestrijden.

Argentinië: geen schuldenkartel gevormd in Montevideo

BUENOS AIRES — Volgens de Argentijnse minister van Buitenlandse zaken Dante Caputo is er geen sprake van dat de schulden- landen een kartel hebben gevormd. Hij zei dit naar aanleiding van de onlangs gehouden bijeenkomst van de Cartagena-landen in Montevideo. De elf grootste schuldenlanden van Latijns Amerika hebben op die bijeenkomst duidelijk aan de noodrem getrokken en een noodplan gepresenteerd. Mochten de rijke industrielanden daaraan geen gevolg geven dan voorzien de Cartagena- landen grote problemen. Onder meer door het in verminderde mate nakomen van de schuld- verplichtingen om sociale en politieke onrust te voorkomen, welke onrust een bedreiging voor de democratie kan vormen. Deze vergadering was geen voorloper op de vorming van een club van schulden- landen, aldus minister Caputo. Wat in Montevideo aan de dag trad was een kwestie van solidariteit en begrip tussen de landen welke het schuldenvraagstuk met elkaar gemeen hebben. Niets meer en niets minder, zo betoogde de Argentijnse bewindsman.

DE CURAÇAOSCHE BANKIERSVERENIGING

MAAKT HIERBIJ BEKEND

DAT AL HAAR KANTOREN VOOR HET PUBLIEK OPEN ZIJN OP DINSDAG 24 DECEMBER TOT 12.00 'S MIDDAGS EN GESLOTEN OP DINSDAG 31 DECEMBER 1985.

ALGEMENE BANK NEDERLAND N.V.
BANCO DI CARIBE N.V.
BANCO INDUSTRIAL DE VENEZUELA C.A.
BANK OF BOSTON
BARCLAYS BANK P.L.C.
MADURO & CURIEL'S BANK N.V.
PIERSON, HELDRING & PIERSON (N.A.) N.V.

DE GEZAGHEBBER VAN HET EILANDGEBIED CURACAO

MAAKT BEKEND:

De Gezaghebber van het Eilandgebied Curacao maakt bekend dat in verband met de jaarwisseling door hem ontheffing zal worden verleend van het verbod om vuurwerk af te steken ingevolge art. 32 sub b, der Algemene Politieverordening Curacao 1952, van 27 december 1984 tot en met 1 januari 1985 onder voorwaarde dat het afsteken niet mag geschieden:

a. in de Punda in het gedeelte begrensd door St. Annabaai-Waaigat, Theaterstraat en de Caraibische Zee;
b. in Otrabanda in het gedeelte op het Brionplein-Rouvilleweg, het Chacutoplein en de Breedestraat;
c. binnen een straal van 250 m van alle ziekeninrichtingen;
d. binnen een straal van 250 m om gebouwen alwaar kerkdiensten worden gehouden;
e. binnen een straal van 500 m om de opslagplaatsen van ontplofbare stoffen te Klein Kwartier;
f. op plaatsen gelegen binnen een afstand van tenminste 250 m van de omheinde fabrieksinstallaties van Shell Curacao N.V.;
g. dat geen vergunning als bedoeld in art. 5 lid 1 van het Eilandsbesluit Ontplofbare stoffen Curacao (A.B. 1963 no. 33) zal worden verleend voor het vervoer, de in- en uit-, en doorvoer, aanmaak, verkoop, het gebruik, de opslag en het voorhanden hebben van vuurwerk voornamelijk of gedeeltelijk bestaande uit witte fosfor welke door wrijving langs een oppervlakte tot ontbranding kan worden gebracht, plaatselijk bekend onder de naam "Raspa Bill", voorts wordt bekend gemaakt dat het gouvernements-kruithuis voor het afhalen van vuurwerk is geopend op 16, 17, 18, 19, 20, 23 24, 27, 30 en 31 december 1985, telkens van 7.30 uur tot 11.00 uur en van 13.00 tot 15.30 uur;
h. dat de verkoop van vuurwerk aan het publiek uitsluitend is toegestaan op 27, 28, 29, 30 en 31 december 1985, ten tijde dat de winkels krachtens de Arbeidsregeling 1952 t.a.v. het publiek geopend zijn;
i. dat het onverkochte restant vuurwerk op 2, 3, 4 en 7 januari 1986 door de vergunningshouders moet worden ingeleverd bij het gouvernementskruithuis tussen 7.30 - 12.00 en tussen 13.00 en 15.30 uur;
j. 'Opstallen die neergezet worden voor het verkopen en/of opslaan van vuurwerk dienen vóór 11 januari 1986 verwijderd te zijn. Zo, niet, dan zal de Dienst Openbare Werken de opstallen op kosten van de respektievelijke eigenaars slopen. Bovendien zal in overweging worden genomen de door betrokkenen aan te vragen verkoopvergunning voor vuurwerk in de toekomst niet te verlenen.

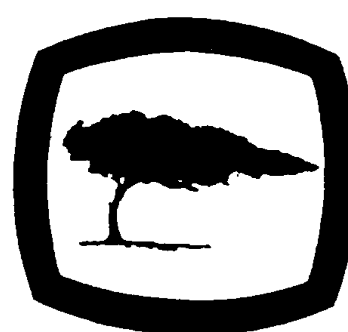
Afd. P.R. *De Gezaghebber voornoemd,* *R.A. Casseres.*

KRALENDIJK — Diana Lebacs is op Bonaire zeker geen onbekende. Juist door de cyclus Nacho van Bonaire die zij heeft geschreven, wordt haar werk veelal gebruikt op de Mavo- examens Nederlands. Bovendien is Diana Lebacs getrouwd met een rasechte Bonaireaan die op Curaçao forure heeft gemaakt: Pacheco Domacasse. Lebacs werd in 1947 geboren op Curaçao en ging school te Steenrijk en later op het MIL. Zij studeerde voor onderwijzeres en gaf les aan het Albertus College, maar werkt momenteel bij de afdeling Onderwijs en Cultuur. Diana Lebacs is actief op sociaal cultureel terrein en is een grote stimulator voor de Papiamentstalige literatuur zowel in boeken als op het toneelgebied. In 1975 werd het werk van Lebacs in Nederland bekroond met de Zilveren Griffel en dat was voor Nacho van Bonaire, een semi biografie van echtgenoot Pacheco.

Diana Lebacs schreef in het Nederland onder meer Sherry (1975), de Nacho serie, Suikerriet Rosy (1983) en de Toembakoning (1985); In het Papiaments schreef zij o.a. Buchi Wan pia fini (1974); Kompa Datu ta konta (1975); Chinina kome lubida (1976); Ken ken pia di wesu (1976); Sabio, Nachi y Bueno (1980) en tenslotte Yomi Yomi in 1981.

KOMBINASHON

Nòmber:.......................................

Direkshon:.......................................

Fecha: *22 desèmber 1985*

Rutsel Martha hekelt politiek functioneren

Politiek systeem werkt spelbrekers in de hand

WILLEMSTAD — Het huidige politieke systeem werkt "spelbrekers" en "dwarsliggers" in de hand, terwijl het als gevolg heeft dat de burger weinig bescherming krijgt tegen handelingen van de regering. Het moet dan ook niet verbazingswekkend zijn indien een rechter in de toekomst bepaald dat het fenomeen van de ondertekening van de lijsten, vóór de verkiezingen, onjuist is. Tot nu toe heeft geen enkele rechter zich immers met deze grondvraag bezig gehouden.

Dit verklaarde gisteravond de heer Rutsel Martha tijdens een forum bij de universiteit. Organisatie van dit evenement was in handen van de politieke partij PAPU. Het is deze organisatie, zoals bekend, niet gelukt aan de verkiezingen deel te nemen, omdat het aantal benodigde handtekeningen op de "intekenlijst" ontbrak. Diverse rechtszaken hebben de PAPU niet verder geholpen.

Rutsel Martha, momenteel werkzaam bij de Centrale bank, plaatste kanttekeningen bij het huidige systeem. Hij had het over regels die frustatie opwekken. "Diverse groepen voelen zich hierdoor uitgesloten. Ze gaan zich vervolgens als de "vijand' opstellen", aldus deze deskundige op het gebied van internationaal recht. Hij hekelde ook de coalitie- vorming zoals we die momenteel kennen: met name de mogelijkheid dat hierdoor de grootste partij uitgesloten wordt is volgens Martha geen positief element. Hij haalde ondermeer als voorbeeld aan de onlusten die op Aruba volgden nadat de MEP na de september 1977 verkiezingen uit de regering gehouden werd. Een gebrek aan mogelijkheden om tegen beslissingen van de regering te ageren, het door de Antilliaanse jurist Boeli van Leeuwen beschreven zogenaamde tunneleffect, werden ook door Martha genoemd. Wat betreft de ondertekening van de lijsten voor deelname aan de verkiezingen meent de spreker dat een gerechtelijke afwijziging hiervan in de toekomst verwacht kan worden. Dit, omdat de essentie van de zaak, wegens de tot nu toe gehanteerde benadering, niet aan de orde is geweest.

Een andere spreker was de politicoloog Begina. Hij hield een pleidooi voor vergroting van de zeggenschap en daardoor het functioneren van het parlement. Begina meent dat de verhouding regering- parlement geenszins functioneert, vooral omdat het parlement een verlengstuk is geworden van de regering. De wetgevende en controlerende functie van de Staten, stelde hij, zijn nu coalitie gebonden, aldus Begina, die een onafhankelijker opstelling van het parlement voorstelde. Dit zou ondermeer kunnen gebeuren door het een informatie- apparaat ter beschikking te stellen van de Staten. "De democratie is een levend concept waarvan participatie en flexibiliteit wezenlijke onderdelen vormen. Van flexibiliteit is nu geen sprake", lichtte Begina vanmorgen zijn stelling in gesprek met de Amigoe toe.

De historicus Oscar Castillo liet tijdens zijn redevoering weten dat het coalitiesysteem op de Antillen niet zal kunnen werken, omdat de hiervoor benodigde voorwaarden ontbreken. Voor handhaving van zo'n systeem, aldus Castillo, is ondermeer consensus nodig over het doel van het politiek bedrijven. Daarnaast moet ook sprake zijn van een bepaalde "politieke cultuur" waarbij samenwerking en eenheid doorslaggevend zijn. Ook hiervan is op de Antillen geen sprake, aldus deze spreker, die in het verleden al felle kritiek heeft geuit op het politieke systeem. De mate van fragmentatie onder de politieke partijen en de benadering van de politiek zijn volgens Castillo eveneens van belang. Ook wat deze punten betreft heeft de Antillen met minpunten te maken, zei hij. Immers een "zakelijke approach" zal een coalitie meer kans van slagen geven, terwijl de socio- economische factoren ook een rol spelen, stelde hij tijdens het forum.

Evenals hij dat eerder heeft gedaan, pleitte Castillo ook gisteren tijdens het forum voor een gecombineerd systeem, waarbij de grootste partij, na een of twee verkiezings- rondes, automatisch de meerderheid van het aantal zetels krijgt. "Het uitgangspunt van iedere wijziging moet zijn dat die efficient regeren mogelijk maakt. Hiervan is momenteel in elk geval geen sprake", aldus Oscar Castillo.

Stelende vrouwen aangehouden

WILLEMSTAD— De politie heeft twee buitenlandse vrouwen van 29 en 49 jaar aangehouden. De vrouwen werden in een winkel in de binnenstad op heterdaad betrapt toen zij lakens in hun tassen stopten. Zij weigerden om de tassen te openen voor controle en liepen de zaak uit. De opslagplaats van de modezaak gebruikten ze als schuilplaats. Hier werden ze later ontdekt door de manager, die hen overhandigde aan de politie. Onderweg naar het politie- bureau trachtten de vrouwen de agenten nog om te kopen door hen 200 dollar aan te bieden als ze hen lieten lopen. Bij nader onderzoek bleken de tassen die de vrouwen bij zich droegen vol met gestolen goed te zitten.

Prijs-index- cijfer van de consumptie gestegen

WILLEMSTAD— Volgens berekeningen van het Centraal Bureau voor de Statistiek is het prijs- indexcijfer van de consumptie van huishoudens voor Curaçao en Bonaire in de periode augustus en september gestegen. Prijsverhogingen werden waargenomen bij de sektoren wonen, gezondheids- zorg, vervoer en communicatie, recreatie en ontwikkeling. Prijs- verlaging daarintegen werd waargenomen bij de sectoren dranken en rookwaren, kleding en schoeisel, en woning- inrichting en huisraad.

ANTHONY VEDER is de vertegenwoordiger geworden van Hapag Lloyd. Onlangs vond de eerste afhandeling plaats op de Caribbean Express. Op de foto vlnr: Frank Douglas, J.C. Bollee, Müller, van Dorp, R. Singel en kapitein A. Tosch.

WILLEMSTAD— De Openbare Jeugd- bibliotheek sloot haar woensdag- middag- activiteiten voor dit jaar af met poppenkast, toneel, verhalen en een etentje voor de kinderen. Op de foto het personeel en de trouwe bezoekers van de Openbare jeugd- bibliotheek.

Ingaande januari

Benoeming Chong officieel rond

WILLEMSTAD — De benoeming van de heer Kitland Chong als directeur van de ALM is officieel bekend gemaakt. Zijn benoeming gaat in januari aanstaande in.

De Amigoe berichtte reeds dat de benoeming van Chong, die momenteel directeur van de Curaçaose luchthaven is, onlangs door de ministerraad geconcretiseerd is. Toen werd de datum van 15 januari genoemd.

De Centrale regering heeft gisteren een officieel schrijven gepubliceerd waarin bekendheid wordt gegeven aan Chong's benoeming. Hij zal tot begin april als counterpart optreden van de huidige directeur, Patrick McNamara. Het ligt in de bedoeling dat McNamara hierna, tot het verlopen van zijn contract met de ALM, als adviseur van de nieuwe directeur aanblijft. Het is nog niet bekend wie Chong zal gaan opvolgen.

Aanrijdingen

WILLEMSTAD— In de afgelopen 24 uur vonden 14 aanrijdingen plaats, waarbij vier gewonden vielen en een schade van 10.950 gulden genoteerd werd.

Vuil storten in zee niet langer toegestaan

WILLEMSTAD— De vuilnisstort- plaats te Malpais is sinds 18 oktober in gebruik. Dit betekent dat het storten van vuil in zee aan de Noordkant hiermee tot een einde is gekomen. Het is niet langer toegestaan op deze plaats vuil in zee te storten. Het was niet langer verantwoord, ongelimiteerd de zee te vervuilen met alle soorten van afval. Curaçao beschikt nu over twee stortplaatsen die iedere dag geopend zijn. Gedurende de week van zeven uur 's morgens tot tien uur 's avonds en in het weekend van acht uur 's morgens tot zeven uur 's avonds.

Toeristen beroofd

WILLEMSTAD— Een toeriste werd in de Frederickstraat van haar handtas beroofd, waarin zich 201 T.T. dollars en 90 U.S. dollars, rijbewijs en sleutels bevonden.

Een ander toeriste werd op de Wilhelmina- brug, terwijl ze met een vriendin stond te praten beroofd van haar portemonnaie en een vliegtuig- ticket.

VERKIEZING VAN DE LEDEN VAN DE TWEEDE KAMER OP 21 MEI 1986

Aan de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal kunnen met ingang van 1986 ook Nederlanders woonachtig buiten Nederland deelnemen (mits zij op de dag van de stemming de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt). Nederlanders woonachtig in de Nederlandse Antillen hebben alleen kiesrecht voor de Tweede Kamer als zij tenminste tien jaar in Nederland hebben gewoond of als zij werkzaam zijn in Nederlandse openbare dienst.

De opneming in het kiesregister
Om aan de verkiezing te kunnen deelnemen moeten de in de Nederlandse Antillen woonachtige kiesgerechtigden zich laten opnemen in het kiesregister van de gemeente waar zij het laatst voor hun vertrek uit Nederland waren opgenomen in het bevolkingsregister.
Om opgenomen te worden in dit kiesregister moet uiterlijk 24 maart 1986 een registratieverzoek ingediend zijn bij de Rijksinspektie van de Bevolkingsregisters, postbus 20011, 2500 EA 's-Gravenhage. De Rijksinspektie zorgt voor doorzending van het verzoek naar de desbetreffende gemeente.
Een formulier voor dit verzoek (formulier D 2-1) is kosteloos verkrijgbaar bij de Afdeling Burgerlijke Stand, Bevolkingsregister en Verkiezingen van het eilandgebied waar de kiesgerechtigde thans woonachtig is.

Nederlanders, werkzaam in Nederlandse openbare dienst.
De in de Nederlandse Antillen woonachtige Nederlanders die in Nederlandse openbare dienst werkzaam zijn, alsmede hun Nederlandse echtgenoten (c.q. levensgezellen) en kinderen, voor zover dezen met hen een gemeenschappelijke huishouding voeren, zijn kiesgerechtigd. Voor hen geldt niet de voorwaarde dat zij in Nederland woonachtig moeten zijn geweest.
Zij krijgen het formulier voor het registratieverzoek (formulier D 2-1 voor hen die tien jaar of langer in Nederland woonachtig zijn geweest; formulier D 2-2 voor hen die korter dan tien jaar of niet in Nederland hebben gewoond) zo veel mogelijk rechtstreeks toegezonden.
Voorts zijn de formulieren voor hen die in dienst zijn van de Koninklijke Marine verkrijgbaar bij de Personeelsofficier Marinebasis Parera, respektievelijk de Eerste Officier Centrale Marinekazerne Savaneta.
Voor de overige in Nederlandse openbare dienst werkzame Nederlanders zijn de formulieren verkrijgbaar bij het Kabinet van de Gouverneur van de Nederlandse Antillen, Fort Amsterdam 2, Willemstad, respektievelijk het Kabinet van de Gouverneur van Aruba, p/a Raad van Ministers, Yrausquinplein 8a, Oranjestad.

Willemstad, december 1985
Het Kabinet van de Gouverneur van de Nederlandse Antillen.

Eco-noten

De Centrale Bank van Finland heeft besloten haar disconto met ingang van 1 januari te verlagen van 9 tot 8,5%. De versoepeling van het monetaire beleid houdt verband met de vermindering van de inflatie en de verslechtering van de vooruitzichten voor de Finse economie.

- - - - - - -

De economie van de Sovjetunie is in de eerste elf maanden van dit jaar met 3,8% gegroeid ten opzichte van dezelfde periode van 1984. De doelstelling voor geheel 1985 bedraagt 3,9%. De arbeidsproductiviteit nam in de eerste elf maanden met 3,4% toe, wat eveneens minder is dan de doelstelling voor het gehele jaar (3,7%).

- - - - - - -

De Westduitse onderneming Orenstein und Koppel, een onderdeel van het Hoesch-concern, zal op 1 januari eigenaar worden van de fabrikant van bedrijfswagens Faun AG. De overneming van 51% van het aandelenkapitaal van dit familie- bedrijf moet nog worden goedgekeurd door het Westduitse Kartelbureau. Faun boekte vorig een omzet van ongeveer 665 miljoen mark.

- - - - - - -

De industriële productie in de Verenigde Staten is in november met 0,4% toegenomen. Voor oktober was aanvankelijk een onveranderd productie- niveau opgegeven, maar volgens de jongste cijfers van het Amerikaanse stelstel van Centrale Banken is de productie in die maand met 0,4% verminderd. In september was er een achteruitgang met 0,1%.

- - - - - - -

De algemene conferentie van de Organisatie voor industriële ontwikkeling van de Verenigde Naties (UNIDO) in Wenen is afgesloten met aanvaarding van de begroting voor de jaren 1986 en 1987. Deze begroting beloopt 112 miljoen. Naast dit geld, dat komt van bijdragen van de aangesloten landen, krijgt de UNIDO voor 1986 nog omstreeks 100 miljoen dollar uit andere fondsen.

- - - - - - -

De consumenten- prijzen in de 24 industrie- landen die zijn aangesloten bij de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) zijn in oktober met gemiddeld 0,5% gestegen na een stijging van 0,4% in september. In de twaalf maanden tot eind oktober stegen de prijzen met 4,3%, hetzelfde stijgings- percentage als dat in het jaar tot eind september.

- - - - - - -

De handels- balans van Zwitserland vertoont over november voor het eerst in zeven jaar een overschot. Het surplus bedroeg 90,9 miljoen Zwitserse frank. In oktober was er een tekort van 582,8 miljoen frank en in november 1984 een nadelig saldo van 184,6 miljoen frank. Over de eerste elf maanden van dit jaar vertoont de Zwitserse goederenhandel een tekort van 7,6 miljard frank. Doordat internationale transacties op de terreinen van bankwezen, verzekeringen en toerisme een fors positief saldo opleveren, zal de lopende rekening van de betalings- balans over 1985 volgens Union Bank of Switzerland desondanks een overschot opleveren van 9,5 miljard frank.

- - - - - - -

Union Carbide zal zijn folie- verpakkings- divisie verkopen aan een dochter- onderneming van het Amerikaanse bedrijf Environdyne Industries voor 230 miljoen dollar. De verkoop omvat de verpakkings- afdelingen van het chemische concern in de VS, Viscora SA in Frankrijk, Viskase Ltd in Groot-Brittannië, Union Carbide Films- Packaging in Puerto Rico en Union Carbode Ltd Foods Casing Business in Canada.

- - - - - - -

Griekenland wil begin volgend jaar het kapitaal- verkeer liberaliseren, zo is in regerings- kringen in Athene bekendgemaakt. De regering heeft besloten om bedrijven en personen buiten Griekenland toe te staan onbeperkt geld over te maken vanuit Griekenland naar een ander EG-land. Voorwaarde is wel dat dit geld eerst in Griekenland is ingevoerd. Voor de Griekse bevolking geldt de nieuwe regeling pas over drie jaar.

- - - - - - -

Zuid-Korea wil de economische groei volgend jaar vergroten met twee procent, ten opzichte van 1985 tot zeven procent. Verder hoopt Seoel het tekort op de lopende rekening van de betalings- balans, dat dit jaar wordt geschat op tussen de 700 en 800 miljoen dollar, te verkleinen. Het handels- overschot voor 1986 wordt geraamd op 900 miljard dollar.

- - - - - - -

De Nieuwzeelandse dollar is op de wisselmarkt van Wellington opnieuw in koers gedaald tot 48 dollarcent. Vorige week had een Nieuwzeelandse dollar nog een waarde van 56 dollarcent. Daarmee is de munt in minder dan een week met zeventien procent in koers gedaald. Het bedrijfsleven van Nieuw-Zeeland heeft de koersdaling verwelkomd en de ontwikkeling "het beste Kerstcadeautje dat ze ons hadden kunnen geven" genoemd.

- - - - - - -

Turkije wil een aanvraag indienen om lid te worden van de Europese Gemeenschap. Wanneer de aanvraag zal worden ingediend, is niet bekend. Als belangrijkste reden voor de geplande aanvraag noemde premier Ozal vrije vestigings- mogelijkheden voor Turken in de EG- landen. Over dit onderwerp moet volgens Ankara vooral overleg gevoerd worden met West-Duitsland, waar ongeveer 1,5 van de in totaal 1,9 miljoen Turkse gastarbeiders werken.

- - - - - - -

De regering van Singapore wil de overheids- uitgaven volgend jaar met vijftien procent verminderen, zo blijkt uit het ontwerp van de begroting voor 1986 (april 1986 tot en met maart 1987). Volgens het ministerie van Financiën zijn de bezuinigingen noodzakelijk vanwege de te verwachten recessie in Singapore. De overheids- uitgaven bedroegen het afgelopen begrotingsjaar ongeveer 2,3 miljard Singaporese dollar. Bijna de helft daarvan ging op aan loonkosten.

- - - - - - -

Met ingang van 1 januari volgend jaar zal Nieuw-Zeeland de invoerrechten op ongeveer 500 producten opheffen. Het gaat onder andere om auto- onderdelen, camera's, vloerbedekking en een aantal huishoudelijke electrische apparaten, waarop tot nu toe invoerheffingen tot 45% gelden.

- - - - - - -

Nieuwe legerleider in Bolivia benoemd

LA PAZ — President Victor Paz Estenssoro heeft in zijn functie van kapitein generaal der strijdkrachten nieuwe leden van het oppercommando van Bolivia benoemd. Tot chef van de generale staf werd benoemd generaal Raul Lopez Leyton die als zodanig generaal Simon Sejas Torboya opvolgt. Na dertig jaar dienst is deze nu opgenomen in de «actieve reserve». Minister van Defensie Luis Fernando Valle prees generaal Sejas Torboya voor diens inzet in dienst van de democratie van Bolivia. De term actieve reserve houdt in dat de generaal elk ogenblik weer opgeroepen kan worden om het land in een of andere taak te dienen. Ook zijn er nieuwe commandanten benoemd, maar nog niet is bepaald wanneer deze hun taak aanvaarden.

WILLEMSTAD— De Dienst Sociale Zaken organiseert regelmatig korte cursussen. Omlangs werd een cursus "basis begrippen haarverzorging" afgesloten. Het doel van deze cursussen is dat mensen een beroep leren, waar ze in de praktijk ook iets mee kunnen doen. Op de foto de cursisten met het hoofd van Dienst Monte Horsford.

WILLEMSTAD— De padvinders- groep "de rimboezwervers" houden op 28 december een oudjaars- kampvuur en olie- bollenfuif om zeven uur te Zuikertuintje.

Federatie Antilliaanse Jeugdzorg spreekt dank uit

WILLEMSTAD— De Federatie Antilliaanse Jeugdzorg dankt iedereen die heeft bijgedragen aan de Kinder- postzegelaktie 1985. Zoals bekend gaat de opbrengst van deze actie naar de FAJ.

ZARAGOZA - Twee Bulgaarse musici zijn twee dagen geleden verdwenen toen hun gezelschap op een Spaans toernee optrad in Zaragoza. De mezzo- sopraan en een cellist lieten een briefje achter voor hun collega's waarin zij meedeelden niet terug te keren. Het toernee gaat gewoon door.

BERICHT VAN AANBESTEDING

Wijziging tijdschema en procedure

1. Algemene Informatie

Project:
Abattoir Parera Curaçao

Opdrachtgever:
de Regering van de Nederlandse Antillen, in deze vertegenwoordigd door de Nationale Ordonnateur van het Europees Ontwikkelingsfonds.

Financiering:
Aangevraagd bij de Europese Economische Gemeenschap ten laste van het Europees Ontwikkelingsfonds.

Architect:
ir. Tom Janga.

Adviseurs:
inrichting: Mepro N.V.; konstructie: Ascon N.V.; technische installatie: E & A Inc.; waterzuivering: C.E.C. N.V.

Besteknr.
8404/DOS 04.85

2. Wijzigingen

Met referte aan het op 31 oktober 1985 gepubliceerde bericht van aanbesteding omtrent het onderhavige project worden de navolgende wijzigingen bekend gemaakt:

1. Op 27 januari 1986 om 9.00 uur a.m. zal er een tweede informatie-vergadering plaatsvinden in Hotel Bellevue (Pasan Grahan).
2. De tweede Nota van Inlichtingen zal vanaf 27 februari 1986 ter inzage liggen.
3. De sluitingsdatum voor inschrijvingen is thans vastgesteld op 25 maart 1986 om 10.00 uur.
4. De opening der inschrijvingen zal plaatsvinden op 27 maart 1986 om 10.00 uur.

Willemstad, 19-12-1985.
De Directeur van het Departement van Financiën,
D.E. CALVO

Prijsverhoging kerosine gasoil en gas in cylinders

WILLEMSTAD— Met ingang van 18 december gaat de consumenten- prijs van kerosine, gasoil en gas in cylinders omhoog. De prijsstijgingen zijn voor Bonaire en Curaçao als volgt: Kerosine van 39,6 naar 42,6 cent per liter, gasoil van 41,7 naar 43, 8 cent per liter. Op Bonaire stijgen de lpg 100 lbs cylinders van 22,55 naar 24,60 gulden en lpg 20 lbs cylinders van 5,60 naar 6,00 gulden. Voor Curaçao gaan de lpg 100 lbs cylinders van 23,80 naar 25,85 gulden en de lpg 20 lbs van 6,10 naar 6,55 gulden. Overeenkomstig deze verhoging gaat ook de gasolie bestemd voor Kodela met 21 gulden per 1000 liter omhoog.

Het weer

WEERSVERWACHTING GELDIG tot morgenmiddag 12 uur. Licht tot half bewolkt met een enkele plaatselijke bui. Overwegend matige oostelijke wind. In het Caribisch gebied bevinden zich momenteel geen storingen die van belang zijn voor het weer op de Benedenwindse Eilanden. In de komende 24 uur wordt geen belangrijke buien- activiteit verwacht.

Inbraak

WILLEMSTAD— Onbekenden drongen via een raam binnen in een huis te Labadera. Ontvreemd werden: twee speakers, een radio- versterker, een video en twee cassettes en een gouden armband.

Oud- minister Lacle nog niet in raad

Laatste eis van Betico Croes in oude raad

ORANJESTAD — Tijdens de laatste openbare vergadering van de huidige Eilandsraad kwam Betico Croes gistermiddag met een voorstel van orde om alsnog de geloofsbrieven van ex-minister Roland Lacle te behandelen om deze toe te laten tot de Eilandsraad.

Deze geloofsbrieven konden de dag tevoren niet aangenomen worden omdat toen het landsbesluit waarbij de heer Lacle op eervolle wijze ontslag was verleend als minister niet beschikbaar was. De heer Croes vond dat nu alsnog behandeling kon plaatsvinden. Van oppositiezijde werden hiertegen bezwaren gemaakt omdat de geloofsbrieven reeds niet in orde waren bevonden en derhalve niet aangenomen. Met nadruk werd gesteld dat men niets tegen de persoon van Roland Lacle heeft, maar wel dat men zich niet aan bestaande regels houdt. Na een schorsing herhaalde heer Croes zijn eis en zei ervan overtuigd te zijn dat wanneer de heer Lacle naar de rechter zou stappen hij zeker zou worden toegelaten. Uiteindelijk zag de heer Croes wel in dat zijn eisen in strijd waren met bestaande wetten en regels en trok hij zijn voorstel van orde in, na te hebben gesteld dat zijn partij de heer Lacle had aanbevolen om direct naar de rechter te gaan.

In Telenoticias verklaarde ex-minister ing. Roland Lacle gisteravond dat hij in eerste instantie voor de vergadering van de Eilandsraad van vanmorgen een kort geding had willen aanspannen omdat de Eilandsraad (waarin zijn partij de MEP nog steeds de meerderheid had — RED) eergisteren zijn geloofsbrieven niet had goedgekeurd. Op verzoek van Betico Croes heeft hij dat niet gedaan. Hij zou verder zien wat er gebeuren moet.

In een gesprek met de Amigoe verklaarde ing. Roland Lacle bijzonder teleurgesteld te zijn over de on- democratische houding van de Eilandsraad om hem de zetel waar hij recht op heeft te onthouden. Hij zette uiteen dat reeds op 22 november — zoals alle ministers gedaan hebben — hij zijn ontslag had aangeboden, doch dat de gouverneur verzocht had de werkzaamheden te blijven waarnemen. In verband met de aanvaarding van zijn Eilandsraads- zetel — straks Statenzetel — had hij op 16 december toen gouverneur Römer op Aruba was hem een brief overhandigd waarin hij definitief op 18 december ontslag nam als minister. Op de dag dat zijn geloofsbrieven in de Eilandsraad behandeld werden, was hij dus geen minister en had hij als beroep opgegeven ambtenaar bij het WEB. Het landsbesluit kwam echter een dag later, waarin wel de ontslagdatum van 18 december was opgenomen.

De heer Lacle liet de Amigoe desgevraagd weten dat hij niet naar de rechter zal stappen doch zal afwachten wat er gebeurt. De verwachtingen zijn dat Lala Angela die nu aan de beurt komt als Eilandsraadslid zijn benoeming zal aanvaarden, doch korte tijd daarna ontslag zal nemen, waardoor de procedure voor het aanwijzen van een opvolger voor de heer Angela begint en dan ex-minister Roland Lacle de eerste is die in aanmerking komt voor het bezetten van deze zetel — in feite zijn eigen zetel.

Volgens de wettelijke bepaling heeft ing. Roland Lacle twee weken de tijd om bij het Hof van Justitie in beroep te gaan. Doet hij dit niet dan wordt op 2 januari aanstaande de beslissing van de Eilandsraad om zijn geloofsbrieven niet goed te keuren onherroepelijk. Daarna wordt de procedure op gang gebracht om in de vacature van Lacle te voorzien, zo bleek de Amigoe uit een gesprek met het waarnemend hoofd van Hoofdstembureau, José Figaroa.

Karate-wedstrijden

ORANJESTAD — Het Korean Karate Institute Aruba (KKIA) organiseert morgenmiddag om één uur karate- wedstrijden tussen de leden van deze school. De wedstrijden worden gehouden in de gymnastiekzaal van het Dominicus College en worden opgedragen aan de leden Michelle Thuis en Benny Sevinger, die dit jaar de meeste prijzen voor de KKIA in de wacht sleepten. Dit is de laatste activiteit van de school dit jaar. De nieuwe lessen zullen weer op 7 januari een aanvang nemen.

HET ARUBA Concorde Hotel heeft sedert een week een nieuwe Food and Bevarage director. Dit is de heer Richard Tankersley (links) die door general manager Hernan Gehr (rechts) aan de media gepresenteerd werd.

Moet op andere post afgeboekt

Respijt voor Schoo inzake lening Aruba

DEN HAAG — CDA en VVD geven minister Eefje Schoo van Ontwikkelings- samenwerking de tijd om een oplossing te zoeken voor het conflict, dat zij met de Tweede Kamer heeft over de financiering van een lening van honderd miljoen nederlandse guldens aan Aruba.

De beide fracties hebben er geen behoefte aan de minister via een motie van de Partij van de Arbeid de toezegging af te dwingen, dat deze lening niet ten koste zal gaan van de noodhulp aan de armste ontwikkelingslanden.

Nagenoeg de gehele Tweede Kamer heeft er enige tijd geleden bezwaar tegen gemaakt dat zeventig miljoen nederlandse guldens van de lening aan Aruba zal worden afgeboekt van de begrotings- post van deze noodhulp. Tot verbazing van de Kamer liet de minister onlangs weten, dat zij de motie van de drie grote fracties niet zou uitvoeren.

PvdA- woordvoerster Herfkens eiste donderdag tijdens een debat over deze zaak, dat de minister "onverkort" aan de wens van de Kamer tegemoet zou komen. CDA en VVD willen voorlopig niet zover gaan. Zij zien aanknopings- punten in een recente brief van de minister, waarin zij toezegt te zullen nagaan of de lening alsnog ten laste kan worden gebracht van een andere post op de begroting van Buitenlandse Zaken. De regerings- fracties eisten daarover wel uitsluitsel, voordat begin volgend jaar over de begroting wordt gestemd.

APA Kerstviering

ORANJESTAD — Traditiegetrouw organiseert de Arubaanse Pedagogische Academie (APA) zijn Kerstviering weer op vrijdag 20 december. Er is een speciaal programma samengesteld, waarin centraal staat het stilstaan gedurende deze Kerstdagen bij de noden van de medemens. In verband hiermede zouden studenten en docenten van de APA bezoeken afleggen aan het centrum voor geestelijk gehandicapten en de kinder- afdeling van het hospitaal. Tijdens deze bezoeken wordt er opgetreden door het APA- koor, waarbij Kerstliederen ten gehore worden gebracht. Ook worden er geschenken uitgereikt aan de kinderen die wegens ziekte niet bij hun familie kunnen zijn gedurende deze dagen. In verband met deze viering werden er ook enkele voedselpakketten uitgereikt aan gezinnen. Tijdens de avonduren komt de APA- gemeenschap bijeen voor een gezellig samenzijn in restaurant Brisas del Mar.

DOW- en hoofdbegroting met 10-4 aanvaard

Raad neemt serie eilandsverordeningen aan

ORANJESTAD — De Eilandsraad van Aruba — voor het laatst bijeen in de huidige samenstelling — nam gisteren zonder hoofdelijke stemming een aantal ontwerp- eilands- verordeningen aan, terwijl de begroting van DOW 1985 en de hoofdbegroting 1985 goedgekeurd werden met slechts tien stemmen voor en vier stemmen tegen.

Besloten werd het agendapunt over wijziging van de Motorrijtuig- en Motor- belasting- verordening Aruba 1959 in die zin onder meer dat een verzekeringsbewijs noodzakelijk is bij de aankoop van nummerplaten, aan te houden en naar de huishoudelijke vergadering terug te wijzen.

Zonder hoofdelijke stemming werden aangenomen de ontwerp-eilands- verordeningen tot vaststelling van de ontwerp landsverordeningen over de oprichting van de Centrale Bank van Aruba, ter uitvoering van artikel 15 van de (ontwerp-) Staatsregeling van Aruba (ontwerp- lands- verordening regeling Geldstelsel), houdende oprichting van het Telecommunicatie- bedrijf Aruba, de scheiding en deling van de bezittingen en schulden van de rechtspersoon de Nederlandse Antillen tussen de Nederlandse Antillen en Aruba, en de ontwerp- landsverordening regelende de pensioenen van gewezen leden van de Eilandsraad en de Staten van Aruba en gewezen gedeputeerden niet- zijnde leden van de Eilandsraad.

Eveneens werden zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd de ontwerp- eilands- verordening houdende intrekking van de eilands- verordeningen eigendoms- verordening tot wijziging van de Toelage- regeling gedeputeerden, en het ontwerp- eilands- verordening tot wijziging van de Bezoldigings- regeling secretaris eilandgebied Aruba 1974. Tot slot namen de leden die niet meer in de raad terugkeren in korte toespraken afscheid van hun collega's.

Onderwijspersoneel verdeeld over verhuizing

ORANJESTAD — Onder het personeel van het departement van Onderwijs bestaat verdeeldheid over het wel of niet verhuizen naar het Mansur- gebouw op de hoek van de Oranjestraat / Nassaustraat. De Amigoe berichtte over de bezwaren die 21 werknemers hiertegen hebben. Van elf andere werknemers werd gisteren een verklaring ontvangen, waarin zij stellen geen goedkeuring te hebben gegeven aan de publicatie zoals verschenen in de Amigoe. Zij achten het niet opportuun deze zaak via perspublicaties op te lossen. De Amigoe heeft goed nota van deze elf werknemers- verklaring genomen.

Wat de Amigoe publiceerde — en daar hebben we de toestemming van de elf niet voor nodig — was de verklaring van 21 werknemers. Wij vinden het belangrijkste dat Onderwijszaken een goed onderdak vindt waar gezamenlijk kan worden samengewerkt in het belang van het onderwijs van het land Aruba.

Kerstconcert op SN- promenade

SAN NICOLAS — De Task Force San Nicolas presenteert zondag het jaarlijkse Kerstconcert op de Promenade in San Nicolas. Dit gebeurt van acht tot tien uur 's avonds. De volgende zangkoren uit San Nicolas geven hun medewerking aan het concert: Crusaders Quartet (Adventisten), The Golden Voices (Adventisten), Pentecostal Combined Choir, Youth Choir (Methodisten), The Melodies (katholieke) en Vivons en Chantant.

TE KOOP AANGEBODEN CURACAO

EETHOEKSET, 4 persoons, manou, ƒ.750,-, tel.: 80271.

SURFZEILEN, all round 4,9 m^2, wedstrijd 5,5 m^2, funboard 5,7 m^2, trapeze, tel.: 76995.

TEAK WANDMEUBEL, ophang-model met glazen kast, bar etc. ƒ.375,-; gr, grenen disco-, meubel (n) met rookglazen deuren ƒ.395,-; kwihi- tafel ƒ.375,-, Ibisweg 4.

SPLINTERNIEUW NET uit Nederland aangekomen: Philips vaatwasmachine ƒ.800,-; manou (blank) 2-zitsbank + tafel ƒ.1.300,-; 2 grijze moderne leren fauteuils à ƒ.800,-, Villpark Roi Catochi 22, tel.: 70029.

FREEZER 400l. ƒ.450,-; cassette- deck ƒ.150,-; ronde eiken salontafel ƒ.200,-; tuinset (tafel + 2 stoelen) ƒ.200,-; picnictafel ƒ.200,-; 2 kinderkamer- kasten ƒ.350,-; o.w. camera Nikonos III + flitser ƒ.750,-; lundia- kasten; duikspullen; div. art., Villapark Roi Catochi 22, tel.: 70029.

TEKENTAFEL, blad 92x1.30, met tekenmachine, prijs ƒ.350,-, tel.: 674899.

BUREAU + STOEL; Toyota Corolla Stationwagen; servies; tapijt; stoof; stereoset; buggy; wipstoeltje; draagzak; koffiezetapparaat; koffiemolen; workmate; vlakschuurder; stoof; planten; snuisterijen, tel.: 672769

HONDA CIVIC Hondamatic, ƒ.1.600,-, Abrahamsz 153.

2-DEURS PHILIPS ijskast, ƒ.200,-, Carawaraweg 120.

FJ ZEILBOOT met 3 sets zeilen en trailer ƒ.3.000,-; damesfiets ƒ.200,-; kinderfiets ƒ.60,-; bedden ƒ.150,-; kinderbed ƒ.50,-; duiksets ƒ.350,-; Philips stereocombinatie ƒ.200,-; bamboo eettafel + 4 stoelen ƒ.375,-; 200 ltr. aquarium inc. pompen ƒ.200,-; kinderbad ƒ.40,-; uitschuifbare aluminium- ladder 10 meter ƒ.400,-, St. Michielsweg 21, tel.; 82318 na 15.00 uur.

FORD LTD (met open dak) 1972, ƒ.2.500,-; piano ƒ.1.000,-, Landhuis Dokterstuin, tel.: 641784.

MERK FORD Thunderbird, bouwj. 1979, tel.: 615458.

HONDA CX500C '83, i.z.g.s., nieuwe uitlaten, 2 halogeenlampen, helm, spares, tel.: 78851.

TOYOTA STARLET 1983 , 23500, ƒ.5.900,-; tv Sony 121 WP z/w ƒ.125,-; cassette- deck Marantz SD 320 ƒ.225,-; tuner Kenwood KT 313 ƒ.225,-; versterker Kenwood KA 305 ƒ.225,-; platenspeler Pioneer PL 12D (incl. Ortophon element) ƒ.150,-; boxen Infinity QA ƒ.550,-, Vredenberg 8H (Kintjan) na 18.00 uur.

AMERIKAANSE STAFFORDSHIRE terriërs (Pitbull terriërs), 7 weken oud, ontwormd en ingeënt, tel.: 82274.

18 FT. CABIN cruiser met trailer, merk Starcraft, 60 HP Evinrude incl. outriggers vis- en skiuitrusting, ƒ.13.800,-; Sunfish compleet ƒ.750,-; Dufour met 3 zeilen ƒ.750,-; 7.5 zeil ƒ.250,-; e.t. Dufour met 4 zeilen ƒ.900,-; cross bike als nieuw ƒ.250,-, Parallelweg 23, JD, tel.: 82418.

WEGENS VERTREK: Chevrolet Malibu met airco, 1981, prijs ƒ.6.500,-; Honda Accoord, bj. 1978, prijs ƒ.3.300,-, tel. na 18.00 uur: 79053.

PRACHTIGE BLAUWE flamboyant- boom, Matanciastraat 32 zaterdagmorgen van 8 uur tot 12.00 uur.

VIDEO RECORDER, frontloader, wireless remote control, nog in de garantie, tel.: 75589, zaterdag na 12 uur pm.

RENAULT 18 GTS, bouwjaar 1980, i.z.g.st., ƒ.5.000,-; onzinkbaar zeilbootje, t.e.a.b, Fokkerweg 7, tel.: 54311.

HONDA CIVIC, bj. 1983, airco, autom., 3-drs., 20.000 km, ƒ.7.900,-, tel.: 671307.

COMPUTER APPLE II + disk drive II, monitor III, ƒ.1.100,-, Bronsweg 27, tel.: 615226.

VAN SALAD Master 1 snelklaar braadpan ƒ.150,- en keukenmolen met 5 blades ƒ.75,-; elektr. potatoe peeler ƒ.60,-, Penstraat 35A, tel.: 55346/613821.

DATSUN SUNNY 1984, standard, 5-deurs + airco, AM/FM, rustprotected, 14.000 km, ƒ.9.900,-, tel.: 615636.

TOYOTA CRESSIDA, bwj. 1978, i.z.g.s., tel.: 79675.

WASMACHINE GE; gasfornuis Kenmore; babybox (hout); babykast; baby dressoir etc., Mahaaiweg 18, zat. 21 dec.: 9.00-4.00, zond. 22 dec.: 10.00-12.00.

HUIS IN Emmastad, 3 sl.k., 1½ badk. (modern), buitenkamer met badk., washok, berghok, dubbele carport enz. Direct opleverbaar, ƒ.120.000,-, tel.: 73305 voor afspraak.

RENAULT 6TL 1976, ƒ.700,-, tel.: 78975 vrijdagavond.

2 KINDERWAGENS; 1 orgel «Bontempi»; 2 bijzettafels; 1 auto- tevens eetstoel, tel.: 615161 na 17.00 uur.

SUNFISH + TRAILER z.g.a.n., ƒ.1.700,-; Radioshack computer, diskdrive, printer, joysticks, games etc. z.g.a.n., ƒ.1.700,-; 16 mm Bolex filmcamera, zoomlens, telelens etc., ƒ.1.650,-; zadel ƒ.90,-; schuurmachine ƒ.90,-; houtsnijwerk; tassen; leer; zilveren filigrain sieraden tegen lage prijzen, Kaya Kolonchi 20 (zijstr. Apollostr.), tel.: 77651.

DE WALT cirkelzaag- machine, 220 Volt, tel.: 674362.

TE KOOP GEVRAAGD CURACAO

EEN MODEBOEK (patroonmodellen), onverschillig welk jaar. Bellen buiten kantooruren tel.: 73976.

TE HUUR AANGEBODEN CURACAO

IN HARTJE stad Utrecht riante 2 kamer- appartement met ligbad, volledig ingerichte keuken etc. en gebruik van werfkelder en roeiboot. Uitzicht op de Oude Gracht en 200 meter van de Dom en op loop cq. fietsafstand van de Maarseveense- en Loosdrechtse plassen. Rhijnauwen en Amelisweerd roeiend te passeren. Maand juli 1986: ƒ.1.750,- of ƒ.450,- per week (Ned. gulden). Nog vrij van juli t/m 15 augustus 1986. Tel. info. op nr. 0031-30-319027, T. Horenberg, Eligenhof 19 (hoek Oude Gracht), Utrecht, 3512 PS, Nederland.

EEN APPARTEMENT, ƒ.400,-, deposito ƒ.1.000,-, Argusweg 10, Cerrito na 5 uur 's middags.

TE HUUR GEVRAAGD CURACAO

HUIS OF bedrijfspand, geschikt voor het beleggen van kerkdiensten, in bario Buena Vista, Iglesia Reformá, tel.: 73152 (ds. O.W. Bouwsma).

DIVERSEN CURACAO

OPPASHUIS GEZOCHT door net onderwijzers- echtpaar, van half februari tot 9 maart, tel.: 672769.

OPPASHUIS GEVRAAGD voor de periode 12 juli tot 2 augustus 1986, voor gezin met twee schoolgaande kinderen. Voor meer informatie tel.: 73152.

CLINIQUE
Skin Supplies for Men
Distributor: PENHA

GEPENS. ECHTPAAR (Ned.) zoekt opashuis, jan/febr. of gedeelte, zijn reeds hier, tel.: 673454.

TE HUUR GEVRAAGD ARUBA

PER FEBR. '86: in rustige nette buurt, omgeving Oranjestad, woning met 3 slaapkamers en 2 badkamers, huurprijs ± ƒ.600,-, tel.: 613668 (Curaçao).

TE KOOP AANGEBODEN ARUBA

FIETS (BAJA) in goede conditie, ƒ.275,-, Bachstraat 4, tel.: 23089.

IMMEDIATELY AVAILABLE Toyota Landcruiser, 4 wd., detachtable top, 6 cyl., full equipment, nov. '83, excellent condition, only 37.000 km, price ƒ.10.500,- or best offer financ./trade in possible, R. Meyer, tel.: 24300/24540.

DUITSE FORD Taunus, V-6, automaat, ƒ.1.700,-, tel.: 28450.

WOON- VAKANTIETRAILER (een kamer, douche, toilet, keuken, gasfornuis, kasten, water, electriciteit), g.n.o.t.k., tel.: 41483.

STAANDE DEEPFREEZER Magic Chef, 12.1 cu.feet, tel.: 23303.

GENERAL ELECTRIC no-frost ijskast, model TBF14; Premier fornuis met broiler en oven; tuingereedschappen; fan ƒ.25,-, Ph. Wagenaar, Pos Chiquito 21B, tel.: 41874 pf 24360.

TE HUUR AANGEBODEN ARUBA

EEN WOONHUIS (3 slaapkamers, garage, grote tuin), ƒ.450,- per maand, tel.: 41483.

RUIM GEMEUBILEERD APPARTEMENT, aparte zit- slaapkamer en aparte keuken, tel.: 26352.

BEAUTIFUL STUDIO apartment, fully furnished + linnen etc., terrace, bathtub, king size bed etc. Inf. Mrs. De Ruyter, tel.: 23600-282.

PERSONEEL GEVRAAGD ARUBA

WE ARE looking for a live-in maid, tel.; 34437.

kinder-kleding
50% korting
Vooral grote maten
meisjes en jongens
Trudy's Shoppes
Sta. Rosaweg 64

Pas ontvangen
Leren kinderschoenen in zachte pastelkleuren - wit en zwart, geschikt voor de Kerstdagen - Communie etc.
Volop kado-artikelen
tassen
portemonnees
portefeuilles
sokken voor het hele gezin
pantyhoses etc.
BROKX SHOES

MAMA MIA
Bloempot Shopping Center
De BOUTIQUE VOOR DE A.S. MOEDER
heeft pas nieuwe spullen binnengekregen.

TE HUUR of TE KOOP
Luxe
HUIS
Mahaaiweg 6
3 slaapkamers, 2 badkamers, grote keuken en alle andere gemakken.
Eigendomsterrein: ± 1000m^2.
Prijs: n.o.t.k.
Tel. kantoor: 613266
Tel. huis: 672864

PREFERIDA
Suffisantweg 32
Ontvangen voor de komende feestdagen
nieuwe kollektie
DAMESSCHOENEN
tegen redelijke prijzen!

Dermablend™
COVER CREME
verbergt
* moedervlekken en leeftijdsvlekken
* littekens en verkleuringen
* brandvlekken
* spataders en wratten
* zwarte oogranden
* acne-uitslag.

DERMABLEND COVER CREME geeft niet af, is waterproof, geurloos, blijft lang goed zitten en is makkelijk aan te brengen.
Flori Roberts

TE HUUR AANGEBODEN
Een gemeubileerd
APPARTEMENT
goed gelegen.
Prijs: ƒ. 450,- per maand. 3 maanden huur vooruitbetaling.
Tel.: 625777
tussen 2 en 5 n.m.

TE KOOP AANGEBODEN:
RESTAURANT EQUIPMENT
zoals: freezers, coolers, boots, enz. i.z.g.st.
Inl.: Tel. 675330
tussen 9-12 uur v.m.

SENTRO DI MATA SERU GAITU
heeft wegens enorm sukses nog een
KLEINE PARTIJ KERSTBOMEN
ingevlogen. Verder hebben wij: mooie kerststukjes en kerstboomversiering, aparte kerststalletjes. Ook verkrijgbaar losse kersttakken.
Tot ziens bij:
SENTRO DI MATA SERU GAITU
op de weg naar Fuik
ter hoogte van Hoenderberg - Tel.: 671793
ZONDAG ZIJN WIJ DE GEHELE DAG GEOPEND.

CONVERSATIE-LESSEN SPAANS
onder bevoegde leiding.
Start: Jan. '86
Inl.: 21 dec.
13.00 - 16.00 p.m.
Tel.: 87004

Wie wil ruilen
2 KLM TICKETS
Curacao-Amsterdam
Gezocht:
2 tickets voor vlucht 5 januari.
Te ruilen tegen:
2 tickets voor vlucht 1 januari
Inlichtingen:
Tel.: 70154

Dermablend™
LEG COVER
't Geeft niet af!
Een "cover cream" voor benen en het 't hele lichaam.
Waterbestendig, geurloos en makkelijk aan te brengen.
In 4 kleuren en met een "setting powder" om 't geheel een mooie matte tint te geven.
Wat 'n ontdekking!
Flori Roberts

LA GANGA Punda
en
LA GANGA Saliña
Nieuwe sortering:
* Kerstversierselen
* Kerstbomen in alle maten
* Kerstklok met muziek
* Fluitende vogeltjes voor de kerstboom
* Binnen- en buiten verlichting
* Sneeuw, engelenhaar, slingers, piek
* Kerstman met licht
* Kerst- en Nieuwjaarskaarten
* Prachtige Kerstkado's
* Franse parfums.

Bij aankoop van ƒ. 25,- een kerstkadootje.
Wij wensen al onze kliënten een
„Bon Pasku" en
„Felis Aña Nobo"

TE KOOP:
i.z.g.s. fotokopieerapparaat XEROX 2600
2 airco's G.E. 12.000 BTU + 14.000 BTU
CARIBBEAN CARGO SERVICES N.V.
Tel.: 672588/671566

Arawak Clay Products
decorative & architectural ceramics
CURACAO, NETHERLANDS ANTILLES
KUNUKU-HUISJES
ook te gebruiken als sieradendoosje.
ƒ. 8,50 (± 7 1/2 cm. hoog.)
Openingstijden: 7.30 - 5.30 uur.
Za.: 8 - 1 uur.
Wij zijn GESLOTEN van 23 dec. t/m 2 jan.
Tel.: 77658 t/o Industriepark z/n Brievengat achter Golden Drive-In

TOMBOLA
el palacio de fantasia
Breedestraat 13A (Otr.) - Tel.: 623244
heeft ontvangen:
Kettingen, oorbellen, armbanden, broches in verschillende maten en kleuren „Topacio" en „Madonna" style.
Sets van Rhinestone en nog veel andere sets.
Speciale Kortingen voor de feestdagen van **10%, 20% en 30%.**

BLINDKLINKNAGELS
CARIBBEAN FASTENERS N.V.
INDUSTRIETERREIN (achter Maduro Plaza)
TELEFOON 76227 - TELEX 3408
Ook op zaterdag GEOPEND van 9.30-12.00 uur.

TE KOOP WEGENS VERTREK:
*** BRUINZEEL WONING**
3 slaapkamers (bouwpakket) ƒ. 17.200.-
Wasmachine Whirlpool full autom. ƒ. 475.-
Toshiba 3 in 1 (klein defect) ƒ. 100.-
Informatie:
Tel.: 674665 - Montagne Rey 352

STICHTING "DE OPPASHUIS CENTRALE"
Zoekt met spoed een
GEMEUBILEERD APPARTEMENT
voor twee personen
voor de periode 28 december-5 januari
Inlichtingen/aanbiedingen (vóór 23 december):
tel. 76088 of 73885

TE KOOP
Villapark Rooi Catoochi 22, Riante woning (bouwjaar 1980)
bestaande uit: ruime living en porch, 4 slaapkamers, 2 badkamers, keuken en pantry, prachtige tuin, deepwell en dripsysteem, nieuw zwembad met 100m^2 zonneterras.
In uitstekende staat van onderhoud.
Informatie: tel. 70029

BONAIRE AGENDA

POLITIE: 8000
BRANDWEER: 8222
TAXICENTRALE: 8845
HOSPITAAL: 8900

LANDFILL te Lagoen: maandag t/m vrijdag van 08.00-16.00 uur; zaterdag 08.00-12.00 uur

OPENBARE BIBLIOTHEEK
(**openingstijden** voor het publiek)
maandag en donderdag van 14.00-18.00 uur; dinsdag en vrijdag van 08.00-12.00/14.00-17.00 uur, zaterdag van 10.00-12.00 uur)
(**openingstijden** voor lezers)
woensdag van 14.00-19.00 uur.

POSTSLUITING: maandag t/m vrijdag aangetekende stukken 15.45 uur; gewone stukken 16.30 uur.

SERVICE CLUBS
Kiwanis: donderdagavond 19.30 uur - Hotel Bonaire
Lions: informatie E. Felipa, tel.: 8546/8238.
Round Table: elke tweede maandag - Buurtcentrum Terra Corra.
Rotary: woensdag 12.00 uur-Hotel Bonaire.

BESTUURSKANTOOR EN BEVOLKING: 08.00-12.00/14.00-15.30 uur loketten geopend.

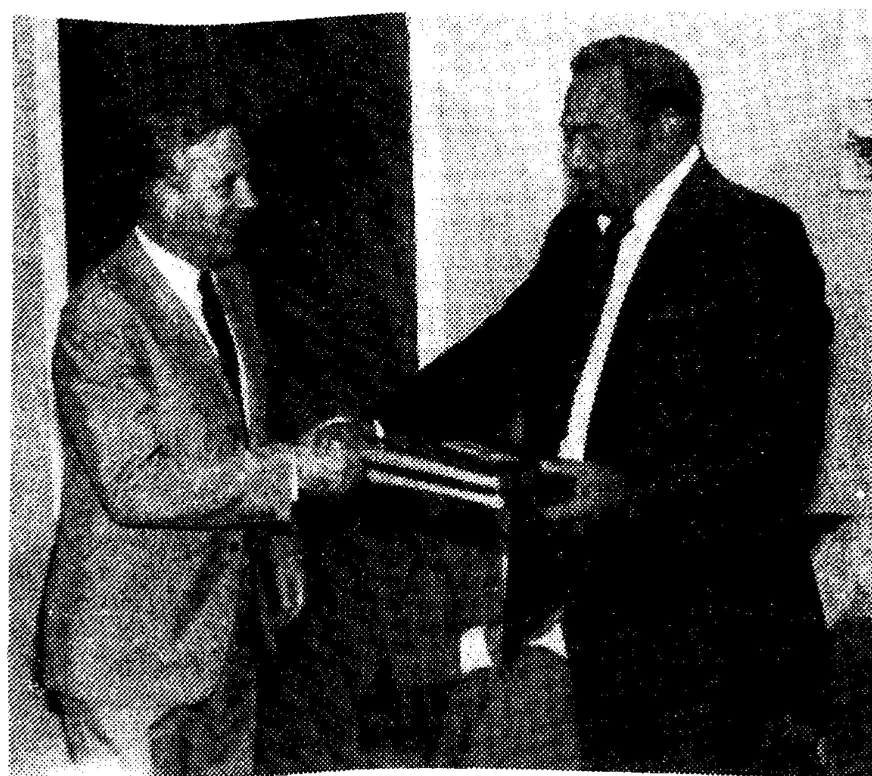
MUZIEKBIBLIOTHEEK: voor bezichtiging hiervan gelieve contact op te nemen met de heer Rudy Bedacht, Noord Nikiboko 194.

KERSTCONCERT **(20 december)**: 20.30 uur «Ars Cantandi» - aula Scholengemeenschap.

CONSULT DIERENARTS **(21 december)**: vanaf 09.00 uur in de gebouwen van de Hygienische Dienst

KERKDIENSTEN
Sint Bernarduskerk Kralendijk:
dagelijks 18.45 uur; zondag 08.30 en 19.00 uur.
Coromotokerk Antriol:
dagelijks 19.30 uur; zondag 09.00 en 18.00 uur
Ludovicuskerk Rincon:
dagelijks, ook zondag, 19.30 uur.

KLACHTENBEZORGING doorgeven aan mevr. A. Wong- Loi- Sing, Kaya Cacique 4.

KRALENDIJK — Bij het vertrek van de Nederlandse minister van Justitie mr Korthals Altes bood wnd gezaghebber Franklin Crestian de vertrekkende bewindsman een album vol met foto's aan die tijdens het bezoek van mr Korthals waren genomen. Onder andere waren daarbij opnamen van de onthulling van het monument van de Sterke Yerke en de vele andere plaatsen waar de minister officieel een bezoek had gebracht. Bij de foto Franklin Crestian overhandigt in de VIP room op de Flamingo luchthaven de beide albums aan de Nederlandse minister (links).

Belangrijke resultaten voor toekomst geboekt

Lusinchi optimistisch bij openen AD-conventie

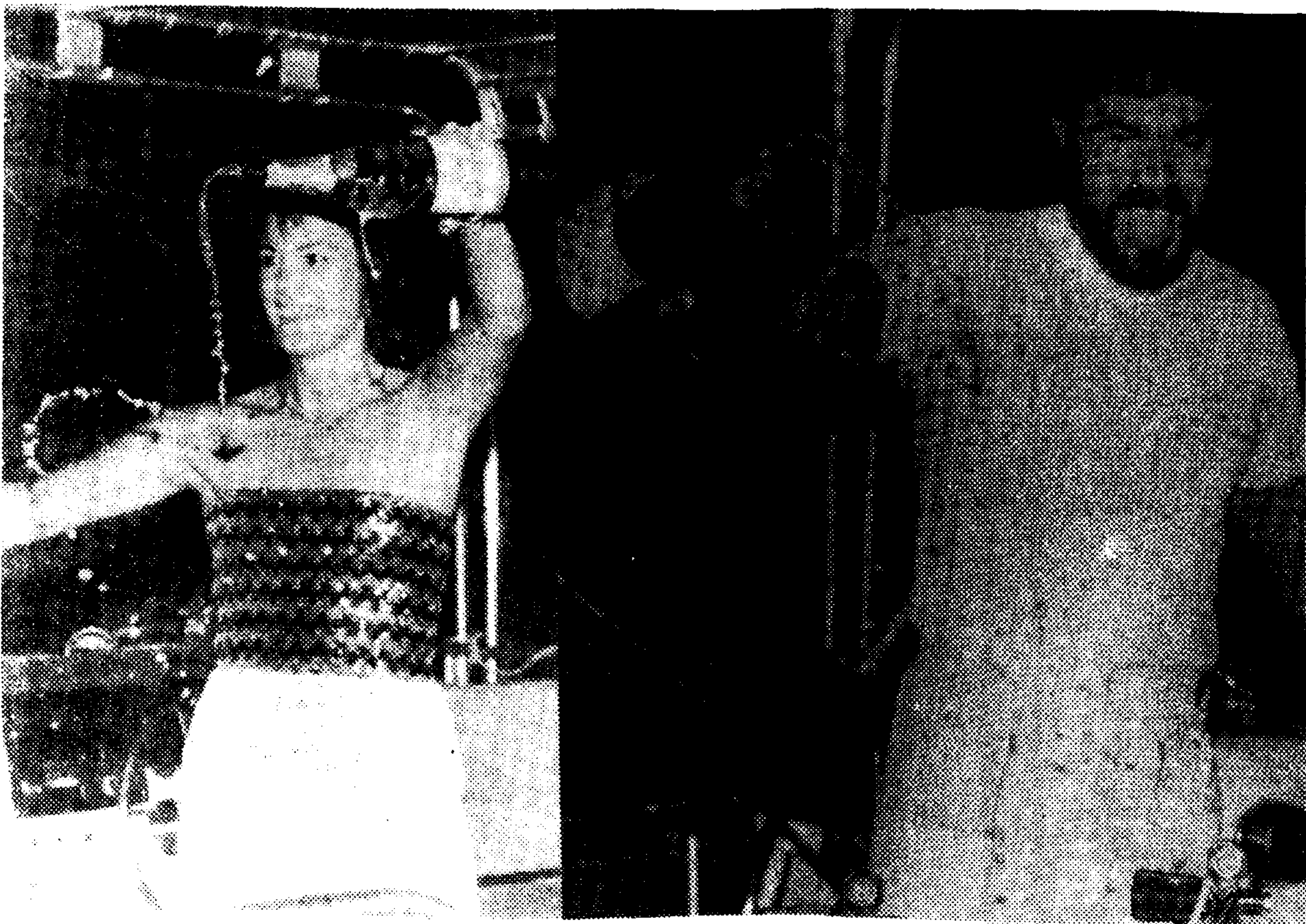
CARACAS — President Jaime Lusinchi ziet de toekomst van Venezuela met optimisme tegemoet. Hij heeft dit meegedeeld bij het begin van de conventie van de Accion Democratica (AD), waaraan wordt deelgenomen door zo'n tweeduizend partijmensen uit het hele land.

In zijn openingstoespraak gaf hij een rooskleurig overzicht over de voorbije regeringsperiode van bijna twee jaar. Hij noemde de bereikte resultaten belangrijk voor de toekomst van het land en ontkende tegelijkertijd dat er problemen bestaan waaraan nog niet gewerkt wordt. Het herstel van «de grootsheid van het regeringshandelen» is volgens Lusinchi niet alleen een politiek resultaat maar is ook een morele verdienste van zijn bewind. De bevolking heeft er namelijk weet van dat er een manier van leidinggeven is welke sober is maar welke zich voortdurend bewust is van de belangrijkste problemen van de natie. De corruptie is naar zijn zeggen tot op de bodem bestreden; het land weet dat er een regering is welke op dit gebied niets toelaat. De kwestie van het schuldenprobleem is rustig en met vastbeslotenheid aangepakt. De onderhandelingen over de herfinanciering daarvan worden voortgezet. Met het particuliere bedrijfsleven had hij enige kritische noten te kraken. Het paternalisme dat daar nog heerst is niet meer op zijn plaats in deze tijd, zo meent hij. Uit het verleden is de verleiding blijven bestaan om tegen de overheid aan te leunen welke wel bijsprong als er iets verkeerd ging. Het bedrijfsleven onthoudt zich van het nemen van risico's welke eigen zijn aan het ondernemerschap.

Tenslotte klopte Lusinchi zich ook op de borst voor het terugdringen van de inflatie op een dusdanige manier dat men hem nu kan aanpakken. Als een der grootste problemen ziet hij de werkloosheid maar ook de teruggang in koopkracht van het salaris acht hij een groot probleem. Verder zijn er nog onvolkomenheden en schiet de coordinatie tussen staatsorganen en instellingen wel eens tekort.

Colombiaanse leidt Andespact- bestuur

BOGOTA — De leiding over de Akkoordscommissie van Cartegama, het hoogste orgaan binnen het Andespact, wordt voor het eerst door een vrouw waargenomen en wel door de Colombiaanse Nohra Rey de Marulanda. De overdracht kreeg zijn beslag tijdens de vergadering van de gevolmachtigden van het Andespact in Lima: Percy Fernandez en Fernando Caceres. Daarmee werd de 41e zittingsperiode afgesloten. Het bestuur heeft tijdens zijn zitting in Lima onder meer de begroting vastgesteld voor een speciaal programma voor de koffie- sector.

KRALENDIJK — Peter en Alice Hughes hielden een receptie in verband met het tienjarig bestaan van Dive Bonaire. Deze duikschool is verreweg de grootste van Bonaire en heeft de vloot waarmee de duikers naar de plaats van bestemming worden gebracht aanzienlijk vergroot. Tien jaar geleden startten Peter Hughes — van oorsprong een Schot — en zijn echtgenote Alive een duikschool onder de naam Teach tour en trachtten vooral Amerikanen te interesseren voor een verblijf op Bonaire, waar dan tevens duiklessen genomen konden worden. Deze aanpak is een enorm succes gebleken en de onderneming van Hughes groeide. Ongetwijfeld heeft Dive Bonaire erg veel bijgedragen tot het succes van Flamingo Beach hotel, dat de afgelopen jaren kan bogen op een gemiddelde bezettingsgraad van rond negentig procent. Het Divi concern heeft onlangs Peter Hughus aangetrokken als vice president van Divi hotels voor de waterafdeling. Bij de uitbreiding met veertig kamers van Flamingo Beach hotel is ook een nieuwe pier aangelegd en zal de duikactiviteit van Dive Bonaire aan de noordelijke zijde van het hotel plaatsvinden. Momenteel kunnen er 250 duikers afgehandeld worden door het bedrijf.

Tijdens de receptie werden Peter en zijn echtgenote door velen gefeliciteerd en was het moment geeigend dat zowel Peter Hughes als Alice de nieuw aangeschafte boten met champagne doopten.

OPERATIONS SUPERVISOR

STATIA TERMINALS, N.V. is seeking highly motivated individuals to fill operation supervisor position on the island of St. Eustatius, Netherlands Antilles. This position requires a minimum of 10 plus years in a Marine Terminal.

Applicants must be qualified in oil blending, cargo transfers, bunker barge operations. The individual in this position will be responsible for all plant operations, 5 years HAVO-diploma requested. Interested applicants should mail resumés to:

STATIA TERMINALS, N.V.
P.O. Box 170,
St. Eustatius, N.A.

GEZAGHEBBER VAN BONAIRE, PLAATSELIJK HOOFD VAN POLITIE

MAAKT BEKEND:

a. **dat de verkoop van vuurwerk slechts zal zijn toegestaan van 27 tot en met 31 december 1985. Zij die tot verkoop van vuurwerk willen overgaan dienen zo spoedig mogelijk een daartoe strekkende vergunning aan te vragen bij de politie-administratie, alhier;**

b. **dat de verkoop van vuurwerk dat witte fosfor bevat (z.g. "raspa bill") en vuurwerk dat door zijn verpakking niet als zodanig herkenbaar is, ten strengste verboden is.**

A muri kristianamente na edat di 57 aña

Sra. Viuda Egna Felipa Brito-Landbrug
mihó konosí komo Echi di defunto Jul

Na nòmber di su yunan:
Nadia Brito
Sharine Brito i famia

Su rumannan:
Henry Landbrug i famia
Mildred Rosalina-Landbrug i famia
Eddy Landbrug i famia

Su tantanan:
Felecita Francisca i
Maria Imperator.

Famianan:
Idelgo Imperator i famia
Rudy Wederfoort i famia
Carmita i Rosalinda Leito i famia
Brito - Landbrug - Leito - Lourens.

Entiero lo tuma lugá djaluna 23 di desèmber 1985 saliendo for di Hospital St. Elisabeth pa santana katóliko na Roodeweg.
Promé ku entiero tin un respòns na Misa di Sta. Famia.
Ta risibi bishita di kondolensia for di 11'or a.m. te 16.00'or p.m.
No ta risibí bishita di kondolensia na kas i por fabor no manda flor, hasi un donashon na Prinses Wilmina Fonds.

Met diepe droefheid maken wij het overlijden bekend van

NILS RUDOLPH PALM

De begrafenis zal plaats vinden op zondag 22 december 1985 om 4 uur vanuit Loge Igualdad, Pater Euwensweg, naar de Protestantse begraafplaats te Roodeweg.
Gelegenheid tot condoleren vanaf 1 uur in de middag.
Namens zijn echtgenote:

Mevr. de wed.: Hélène Palm-Luyando

Zijn kinderen:

Riselle en Tico Ras-Palm
Carmine Palm
Edward (Ati) en Sandra Palm-Prince

Zijn kleinkind: **Bryan Palm**

Zijn broers en zusters:

Poppy Bernadina Palm en familie
Stanley Palm-Naar en familie
George Palm en familie
Sonia Palm
Twila Palm en familie
Ina Palm en familie.

Zijn schoonmoeder:
Mevr. de wed. Eveline Luyando

Overige familieleden Palm en Luyando.
Gelieve geen rouwbeklag aan huis.

HOLDING COMPANY CURAÇAO N.V.

Ku honda pena gerensha di Holding Company Curaçao N.V. ta partisipá morto repentino di nos kolega

NILS PALM

Na bida staf-member enkargá ku departamentu di Penshun.

Su kolegialidat i dedikashon lo keda semper den nos memoria.

Gerensha, Staf i Personal di Holding Company Curaçao N.V.
Director Frank Elenburg.

DEPARTEMENT VAN ECONOMISCHE ZAKEN

Met diep leedwezen maken wij het plotseling overlijden bekend van de heer:

N.R. PALM

in leven lid van de Huurcommissie/Curaçao

Namens staf en personeel van het Departement van Economische Zaken, De plv. Direkteur.

Gwendolyn van Puttenschool St. Eustatius M.A.V.O./L.B.O.

vraagt voor z.s.m.

— **leraar Bouwkunde (theorie)**
vraagt voor 1 augustus 1986
— **volledig bevoegd onderwijzer met Wiskunde + Natuurkunde (3e graads)**

Sollicitaties binnen 2 weken na verschijning in dit blad te richten aan:
Het Bestuur van de Stichting tot Bevordering van het Onderwijs op St. Eustatius, P.O. Box 90, St. Eustatius.

RK Kerk van Puerto Rico en minimumloon

SAN JUAN — De katholieke kerk van Puerto Rico moet zijn personeel het Amerikaanse minimum- salaris uitbetalen, zo heeft de rechtbank beslist. De eis dat instellingen als een kerk hun boeken op tafel moeten leggen werd echter door de rechtbank afgewezen. Federale rechter Hector Laffitte concludeerde hiertoe in een zaak welke al in 1982 begon. Toen eiste de Portorikaanse salarisraad dat het episcopaat van dit eiland zijn financiele boeken moest overleggen om te kunnen bepalen of de kerk inderdaad niet het minimumsalaris zou kunnen betalen aan zijn personeel. De hiërarchie liet daarop weten dat een dergelijke eis niet op zijn plaats is omdat overeenkomstig de status van Puerto Rico, een geassocieerde staat van de Verenigde Staten, er sprake is van scheiding tussen kerk en staat. De staat heeft dus niets te bevelen aan de kerk. Naar schatting heeft de katholieke kerk op Puerto Rico zo'n 7500 mensen in dienst. Zo zijn er vierhonderd mensen te werk gesteld aan de kathokieke universiteit in Ponce. De rechter die vonnis velde is geboortig van Puerto Rico maar is verbonden aan een tribunaal met Amerikaanse jurisdictie. Het minimum- salaris waar het hier om gaat bedraagt 3,35 dollar per uur. Kardinaal Luis Aponte Martinez zei dat men altijd al het minimum- salaris heeft betaald. Waar men zich tegen verzette was de inmenging van de overheid in kerkelijke zaken.

» stockmarket « NEWS

NEW YORK 10.15 A.M.

BritishP.	1,4230	JapYen.	4,930
GermanM.	39,73	CanD.	71,63
Gold	324,40	Silver	5,85

NEW YORK STOCK EXCHANGE

Allied Stores	68 3/8 - 1	IBM	153 3/4 + 1
Apache Corp.	11 3/4 unch	ITT	36 3/8 + 1/8
Big Three	26 + 3/8	Lone Star Ind.	32 3/4 - 1/4
Burroughs	63 + 3/8	McDonalds	78 - 2
Campbell RL	22 - 1/8	Natl.Presto	28 5/8 - 3/8
Chrysler	45 5/8 - 1/2	NCR	40 1/2 unch
Coca Cola	85 5/8 - 1	Pantry Pr.	9 3/4 + 1/8
Digital Eqm.	131 1/4 + 1 3/4	Pepsico	69 5/8 - 1 5/8
Dupont	67 5/8 + 1/2	Ramada Inns	7 1/2 unch
East.Kodak	48 7/8 - 1/4	Revco	25 3/4 - 1/4
Foster Wheeler	12 - 1/8	Seagram	48 1/4 + 1/4
Gen.El.	71 1/4 + 1/8	Sears	39 7/8 + 1/2
Genl.Dynamics	68 1/8 + 1/2	Texas Instr.	106 3/4 + 2 3/8
Georgia Pac.	25 3/4 + 1/4	United Airl.	50 1/2 - 1/4
Genl.Motors	75 1/8 - 1/8	Union Pac.	53 1/4 + 7/8
Gilette	71 1/8 - 1/4	United Tech.	45 - 1/2
Gould	30 7/8 + 1	Unocal.	27 + 1/4
Gulf & West.	49 3/4 + 1/4	Warner Lamb.	48 1/2 + 2 1/2
Homest.M.	23 1/4 + 3/4	West.El.	45 - 1/4
Hutton	33 1/2 - 1/4	Xerox	58 3/8 - 1/8

DOW JONES

Industrials	1543,92 + 1,49
Transportation	713,37 - 2,92

AMERICAN STOCK EXCHANGE

Computer & Technology	114,40 + 0,77
Precious Metals	71,08 + 0,93

REUTER.

Koersen Centrale Bank

NOTERINGEN CENTRALE BANK VAN DE NEDERLANDSE ANTILLEN GELDIG OP VRIJDAG 20 DECEMBER 1985 EN TOT NADER ORDER:

US DOLLAR	1.77	1.79	1.81
CAN DOLLAR	1.255	1.275	1.295
PND STERLING	2.475	2.53	2.59
NED GLD	62.30	63.02	63.82
BOLIVAR	—	—	
ZW FRANCS	83.98	84.70	85.50
FR FRANCS	21.83	22.93	23.63
DUITSE MARK	70.34	71.06	71.86
SUR GLD	—	100.07	102.59
IT LIRE	0.72	1.02	1.08

KOERSEN VAN DE OBLIGATIELENINGEN VAN DE NEDERLANDSE ANTILLEN UITGEGEVEN DOOR HET DEPARTEMENT VAN FINANCIEN EN GELDIG VANAF HEDEN 20 DECEMBER 1985 EN TOT NADER ORDER.

9.75 %	OBLIGATIELENINGEN PER 85/89	102.05
13 %	OBLIGATIELENINGEN PER 86/90	111.40
12.5 %	OBLIGATIELENINGEN PER 1986	104.25
12 %	OBLIGATIELENINGEN PER 88/92	113.06
10.5 %	OBLIGATIELENINGEN PER 1988	104.95
10.25 %	OBLIGATIELENINGEN 1985 PER 1990	104.93

HET EFFECTIEVE RENDEMENT OP ALLE OBLIGATIELENINGEN BEDRAAGT 8.84%.
DE AANKOOP VAN OBLIGATIELENINGEN KAN GESCHIEDEN BIJ HET LOKALE BANKWEZEN.

Bij het

St. Rose Hospital

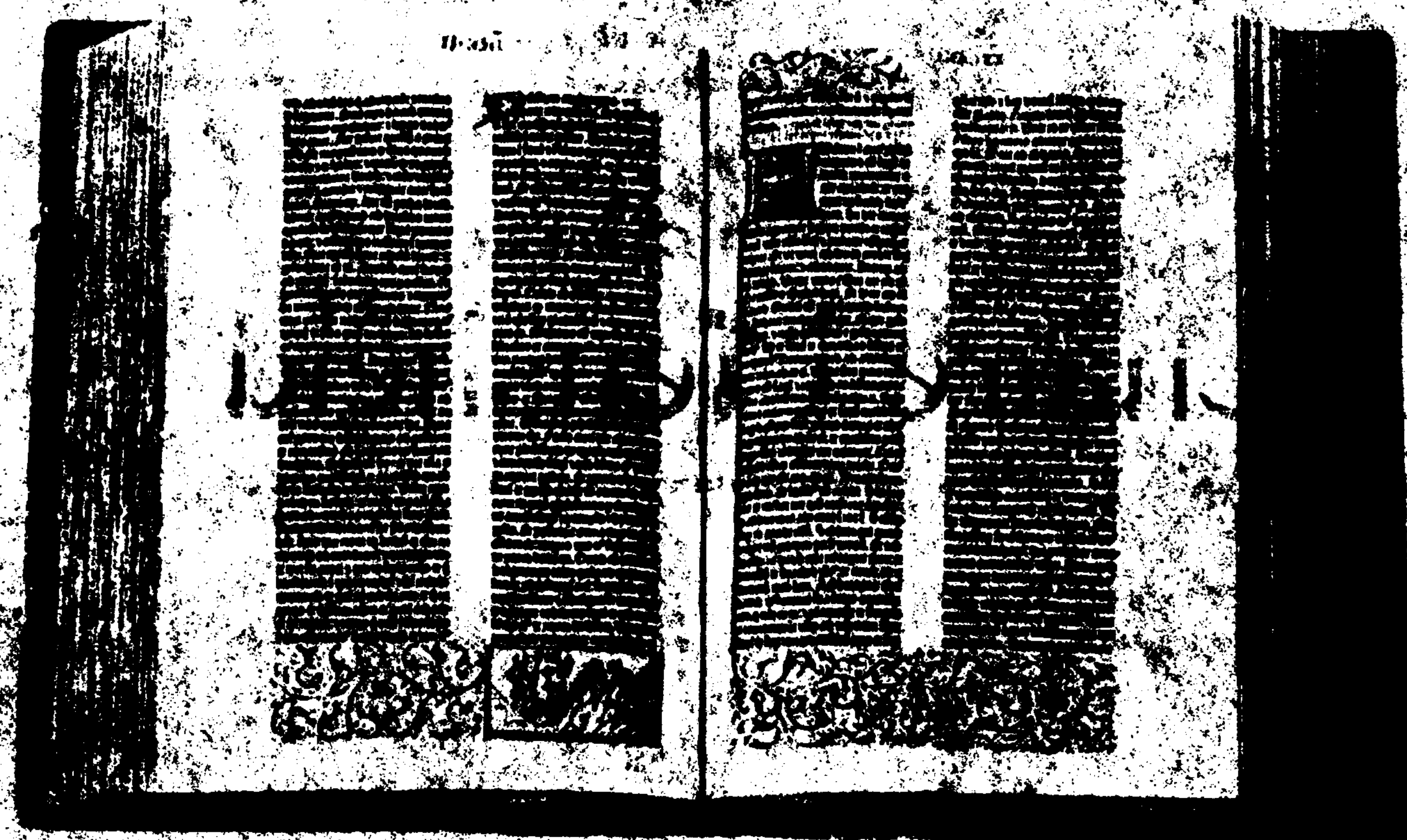
is er plaatsing mogelijkheid voor één (1)
VERPLEEGKUNDIGE MET DE AANTEKENING OPERATIE ZUSTER
Sollicitaties met vermelding van referenties worden ingewacht aan het Hoofd van de Verplegingsdienst.

Adres: **St. Rose Hospitaal**
Postbus 217
Philipsburg
ST. MAARTEN N.A.

Want een Kind is ons geboren,
een Zoon is ons gegeven,
en de heerschappij rust op zijn schouder
en men noemt hem Wonderbare Raadsman,
Sterke God, Eeuwige Vader, Vredevorst.
Groot zal de heerschappij zijn en
eindeloos de vrede op de troon van David
en over zijn koninkrijk,
doordat hij het sticht en grondvest
met recht en gerechtigheid.

De Amigoe

wenst U een gezegend Kerstfeest en een gelukkig Nieuw Jaar

Chaire Maria - Chaire Mensheid

Ach, een kerstverhaal is dit eigenlijk niet. Het is eigenlijk niet eens een verhaal. Het is een verslag, een doodgewoon verslag van iets dat is gebeurd. Een verslag van een gebeurtenis heel lang geleden en er is niets spannends aan. Het is een verslag van een geboorte, een gewone geboorte. Een verslag van een geboorte zoals ze dagelijks, overal ter wereld, voorkomt. Geen geboorte met spannende momenten of griezelige namen of verkeerde handelingen van dokteren en verpleegsters. Nee, het is een gewoon verslag van een gewone geboorte, ergens heel lang geleden. Het is zo gewoon dat we niet eens hebben kunnen onthouden waar het precies heeft plaats gevonden en wanneer. Ja, zo ongeveer. In de buurt van het stadje Bethlehem in Israël en ten tijde dat bestuurde. Niets bijzonders dus.

Iedereen kent het verhaal. Het wordt op duizend- en- een manieren verteld met en zonder sneeuw, met veel of weinig herders, met of zonder de engelen, al naargelang het tijdsbeeld verandert. Maria en Jozef in Bethlehem om te voldoen aan de volkstelling die uitgeschreven was. Maria die het kind in haar armen houdt terwijl de koude door de kieren naar binnen komt. De met stomheid geslagen herders die schuifelend de kribbe naderen en de engel die boven het stalletje is vastgeprikt met de banderol in zijn handen met daarop het gloria in excelsis deo. Maar waarom is het nu zo belangrijk om de geboorte te vieren van de Zoon van God? Het verhaal zelf zal ons het antwoord moeten geven.

De enige evangelist die een tamelijk uitvoerig verslag geeft van de geboorte van Jezus is Lukas. Wie zijn verhaal leest zal ook moeten beginnen bij het begin en dat is, voor wat Jezus betreft het boodschaps- verhaal. Het is het verhaal waarin Maria wordt verteld dat zij de uitverkorene van God is om het kind negen maanden te dragen.

Het is een schitterend verhaal, vol van symboliek en Oosterse warmte. Het is daarom des te meer jammer dat mensen zich sabbel maken over de vraag hoe het nu wel zit met die maagdelijke geboorte. Daardoor gaat men aan de eigenlijke betekenis van het verhaal voorbij.

Een boodschapper Gods, een engel, genaamd Gabriël (letterlijk betekent Gabriël: man Gods) brengt een bezoek aan een vrouw te Nazareth die Maria heet. We kunnen ook zeggen: God brengt een bezoek aan Nazareth. Hij treedt het huis van Maria binnen en opent zijn bezoek met "Chaire Maria". Haar reaktie is heel merkwaardig. Zij schrikt. Niet van de man die plotseling binnen staat, maar het woord "chaire" boezemde haar angst in. Wat is hier aan de hand. De oorspronkelijke taal van het evangelie volgens Lukas is het Grieks. Al heel vroeg in de geschiedenis wordt de bijbel in het meer volkse latijn vertaald door de kerkvader Hieronymus. Hij vertaalde het "Chaire" met de woorden die ons veel bekender in de oren klinken, namelijk: "Ave Maria", hetgeen zoveel betekent als "Gegroet Maria". Het is een afstandelijk groeten, haast koel en koud. Dat "Wees gegroet" is haast in alle talen overgenomen en van de oorspronkelijke betekenis is maar weinig meer blijven hangen. Alleen de Engelse taal heeft de Griekse betekenis gehouden. "Chaire" betekent veel meer dan een afstandelijk groeten. Het is een oproep tot verheugen. "Verheug U Maria" of "Hail Mary" is een oproep tot blijdschap omdat de Heer spreekt. Het "Chaire" is een woord dat wordt gebezigd als God zelf spreekt en iets heeft aan te kondigen. Daarom schrikt Maria ook van het woord "Chaire". Zij weet dat zij aangesproken wordt door God en wie zou er nu niet schrikken van dat woord.

Met deze groet wordt het alledaagse, het sleetse leven doorbroken, zoals dat trouwens met elke welgemeende groet is. Deze groet laat een nieuw leven beginnen of om het in bijbelse termen te houden: "het wordt weer Genesis". Daarom accepteert Maria de opdracht. Is het daarom dat de kerk al vanouds bij het begin van de Romeinse lente, op 25 maart, het feest van Maria Boodschap vierde. Het was het feest van het beginnende leven en men vierde datzelfde feest ook als het feest van Genesis, de jaarlijkse herdenking van de schepping. Pas veel later, zo rond het einde van de derde eeuw stelde men het feest van kerstmis vast op 25 december. Eerst vierde men de groet, later kwam daar het geboortefeest bij, met al de overwoekeringen van dien. Maar het idee dat schepping en groet bij elkaar horen is veel ouder dan de geboorte zelf. Het Chaire is oorspronkelijker dan het sentiment rond kerstmis. Het is God zelf die spreekt tot Maria en in haar tot ons.

Hij roept ons op tot blijdschap. Hij roept ons op om met Maria ons te verheugen, op de geboorte van zijn zoon, de vredestichter.

In het Oude Testament ... mooie verhaal voor van Abraham en zijn vrouw Sara. Sara was oud en het baren van een kind was haar onthouden. "Haar schoot bleef dor". Toen werd zij gegroet door God en werd haar een kind beloofd. Zij lachte. Zij lachte van ongeloof omdat de onvruchtbaarheid haar leven al te lang had verwoest. Toen schonk zij het leven aan Izak — hij die lacht — en zij lachte wederom maar nu van vreugde.

Verheug U Sara, verheug U Maria, verheug U Jerusalem. Verheug U mensheid, schrik niet want God brengt U een boodschap van vreugde. Chairète Mensheid want hij is geboren en brengt U de vreugde die U zo hard nodig hebt. En wij, wat zullen wij antwoorden op de vreugderoep van God: Kunnen wij antwoorden met:

Nu sijt wellecome?

(de illustraties bij dit artikel, alsmede de voorpagina van katern C, werden ontleend aan het boek EEN KIND IS ONS GEBOREN van Uitgeverij H. Kok te Kampen)

Multatulianisme

Als ik het schoolboekje « Multatuli, sarcast op een ongelegen moment van de Multatuliaan? Spigt» mag geloven, dan is West-Indië (m.a.w. de Antillen) nog een beetje verantwoordelijk voor het alsnog verschijnen van de «Max Havelaar». Op blaz. 3, in het onderdeel Data staat de volgende notitie: „1859- 23 november. Dekker in Amsterdam. Aanbod van minister van Koloniën J.J. Rochussen: eervolle, lukratieve en winstgevende betrekking in de West — met publiceren van de «Max Havelaar». Oftewel, geachte Eduard Douwes Dekker, als u uw boek niet publiceert, dan ligt er voor u een mooie positie met uitstekende vooruitzichten klaar, maar wel heel ver uit de buurt. Maar wat had Dekker in West-Indië moeten zoeken, hij wilde keizer van een groter eilandenrijk worden. De Multatulilezer is blij dat Dekker niet gegaan is. Trouwens er zouden waarschijnlijk helemaal geen Multatulilezers, laat staan Multatulianen ontstaan zijn.

Multatuli (Eduard Douwes Dekker, Amsterdam, 2 maart 1820 — Nieder Ingelheim, 19 februari 1887) heeft heel wat op zijn geweten. En dat mag ook wel als je door velen gezien wordt als de beste schrijver van je eeuw en misschien wel van de hele Nederlandse literatuur.

In de geschiedenis van Multatuli's uitbloei is 1985 een belangrijk jaar. Zo belangrijk zelfs dat de Multatuli- biograaf in statu nascendi Hugo Brandt Cortius een Multatuli- revival signaleerde. Hij deed dit n.a.v. het verschijnen van de gedichten van Multatuli. Die publicatie staat namelijk niet alleen. Onlangs vierde het Multatuli- Genootschap haar vijfenzeventigste verjaardag. Op de feestelijke bijeenkomst sprak Karel van het Reve, o.a. ter ere van de 125 jaar oude Marx Havelaar en het boek „De Multatulianen" van Atte Jongstra, geschreven in opdracht van het Multatuli-Genootschap werd gepresenteerd. Radio en T.V. in Nederland komen met speciale programma's. In 1987 verschijnt er een Multatuli- postzegel en een Multatuli- encyclopedie van de hand van K. ter Laan. Men fluistert over een Multatuli- opera. De bundels Brieven en Documenten verschijnen steeds sneller en in een betaalbare reeks: de Salamanders van Querido verschijnen herdrukken van alle werken. Kortom, de Multatuliaan is een gelukkig mens.

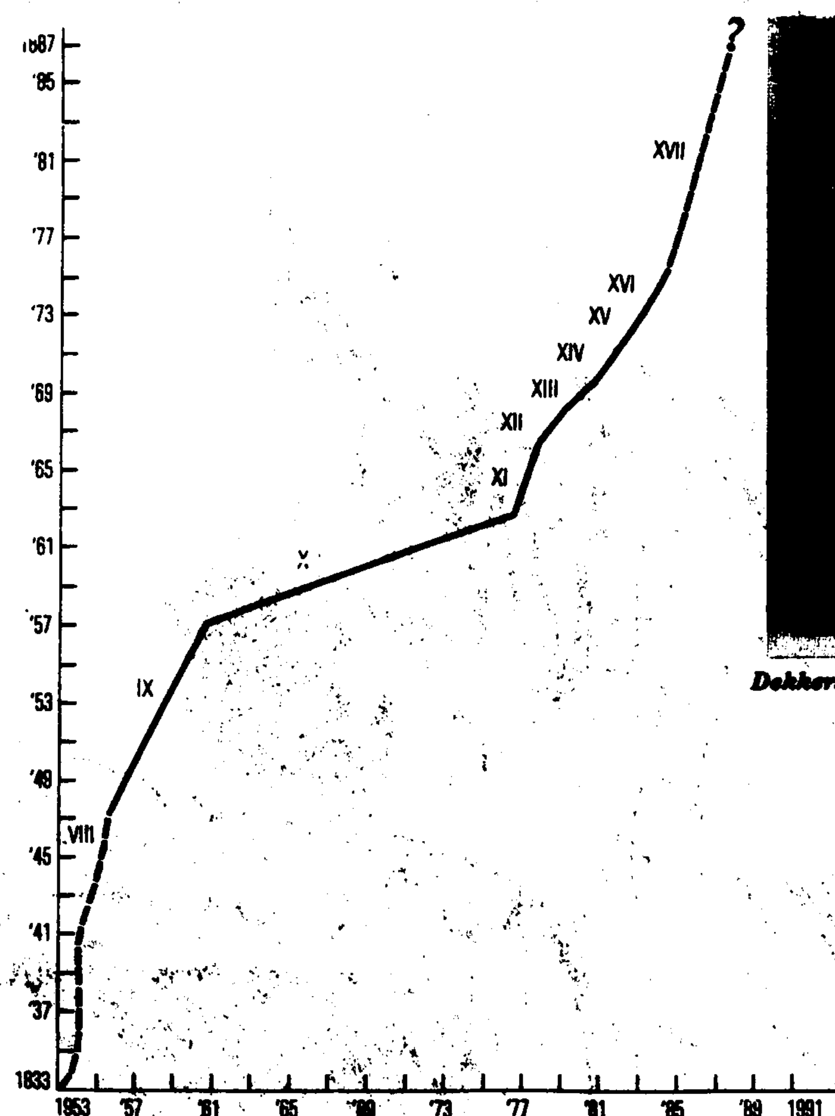

Multatuli

MULTATULIANEN

De Multatuliaan is een bijzonder mens, dat was hij en dat blijft hij. Toen ik in mijn Hollandse jaren regelmatig t.g.v. de jaar vergadering van het Genootschap het Multatuli- Museum in het geboortehuis van de schrijver, Korsjespoort steeg 20, Amsterdam, bezocht en temidden der Multatulianen (zelfs was en ben ik nog lang niet zo ver) een kopje koffie dronk, aangereikt door de vriendelijke en doortastende Mevrouw Roelfsma- Tenge, voelde ik mij als een kind dát aan de tafel der groten, der ingewijden even mocht aanschuiven om een graantje mee te pikken. Wel willend kreeg ik antwoord op al mijn vragen en bewonderend keek ik naar alle stoelen waar hij- zelf nog op gezeten had. Ik keek zelfs in de spiegel om te zien of zijn gelaat nog sporen had nagelaten in het glas.

Één zitting zal ik nooit vergeten, want toen was ook de schrijver F. Springer aanwezig die Multatuli tot leven wekte (S. deed dat men M, wel te verstaan), in zijn roman «Bougainville» (vgl Amigoe- Napa 22 maart 1985). Springer voorzag een en ander van een doordringend maar beminnelijk ironisch commentaar. Een andere bijeenkomst werd onvergetelijk door een optreden van uitgever Van Oorschot, in zijn fonds neemt Multatuli een belangrijke plaats in. Hij begon met zijn alles omvattende autoriteit te keer te gaan tegen het kleinpolderdenken van de culturele bietebauw; hij pleitte resoluut voor een Multatuli- standbeeld. Ik hoop dat het er komt in 1987, honderd jaar na de dood van de schrijver.

Het karakter van het Multatulianisme is wel veranderd in de loop der jaren. In de vorige eeuw kon Conrad Busken Huet schrijven „In Nederland is een Multatuli- kerk" en „Hij is een zendeling voor de Hollanders in het Moederland geworden". Hiermee is niet gezegd dat Huet zelf bekeerd was, hij signaleerde slechts. Multatuli wordt zelfs in 1871 „de Christus onzer beschaafde eeuw" genoemd. Door zijn pseudoniem alleen al — Multatuli, dat is ik heb veel geleden — heeft de schrijver voor de eenvoudige associatie mogelijkheid Dekker — Jezus gezorgd. Ook in zijn werk heeft hij het nog wel eens over Jezus als hij eigenlijk zichzelf bedoelt. Kees Fens laat in een recent artikel zien hoe de beschrijving van Jezus in Idee 698 ook een beschrijving is van Multatuli zelf.

Grafische voorstelling van het tempo waarin delen Brieven en Documenten verschijnen.

Dekkers woonhuis te Wiesbaden

Over de volgelingen van Multatuli en ook iets over de wederpartij (die schijnt ook te bestaan)

Het begint allemaal in 1860 als Multatuli doorbreekt in de Nederlandse literatuur. Het tijdschrift De Dageraad bestaat dan al zes jaar. Het is het blad van een aantal vrijdenkers die afkomstig zijn uit de vrijmetselarij. Het was gewijd „aan de verspreiding van waarheid en verlichting in de geest van den natuurlijken godsdienst en zedeleer". Later ontstaat er een vereniging met dezelfde naam, die hoog in haar Vaandel de strijd heeft staan tegen de godsdienst en voor een rechtvaardige maatschappij. Het is deze vereniging die „omgebouwd" wordt tot een kerk voor Multatuli. Hij publiceert in het blad het roemruchte „Gebed van den onwetende" en hij houdt gratis lezingen — dat is heel wat voor iemand die zo chronisch aan geldnoot leed als Dekker- voor de leden van de vereniging, het onderwerp was meestal de bestaande sociale onrechtvaardigheid. In de Tweede Bundel van zijn „Ideeën" benoemt Multatuli zich tot woordvoerder van de sociaal ontrechten: „ Van heden af, ben ik den vertegenwoordiger van dien arme".

In zijn boek « De Multatulianen» laat de schrijver Atte Jongstra zien hoe de strijd tussen voor- en tegenstanders zich afspeelt. En een strijd blijft het tot op heden. De talrijke uitlatingen over de geestelijke hoogheid van „de meester" en de vele Multatuli- festiviteiten hebben geregeld verzet opgewekt, natuurlijk vooral vanuit de godsdienstige hoek.

Maar er zijn nog andere tegenstanders, bijv. zij die Multatuli aanvallen omdat ze menen een duidelijk verschil te zien tussen wat de schrijver zegt en wat hij doet. Ene Dr. J. van Vloten is wel eens Multatuli's grootste vijand genoemd. Hij schreef een contra- boekje onder de titel «Onkruid in het tarwe». Het is een zeer persoonlijke aanval, de bladzijden zijn hoofdzakelijk met roddel gevuld. Het heeft ervoor gezorgd dat Dekker nog even gedacht heeft om te stoppen met schrijven. Tot welke diepte het anti- Multatulianisme kon gaan bewijst het volgende citaat: „Wat wel van een zoo onvoorwaardelijk tegen alle kostscholen ijverend vader te zeggen, die zijn eigen beide kinderen verre van zich laat zwerven, en hun lichamelijk verzwakte moeder zich voor hun nooddruft laat afbeulen, voor zover met deze en gene in - en uitheemsche vrienden bij machtte zijn dáárin te voorzien?" Behalve een aantal dames dat zich opwindt zoals Marie Anderson in haar boekje «Uit Multatuli's leven», dat gedeeltelijk al eerder verschenen was met de veelzeggende titel « Multatuli- Wespen», en iemand die in de Multatuli- literatuur stelselmatig De Schoondochter wordt genoemd, is er ook nog de brochure van een wraakzuchtige neef van de schrijver, Dr. Th. Swart- Abrahamsz die in 1888 voor veel opschudding zorgde. Hij noemt Multatuli een ontoerekenbare zenuwlijder en een ziekelijke stumper. Hij vat zijn weerzin zo samen: „Wij hebben in bovenstaande regelen gepoogd uiteen te zetten, dat Douwes Dekker een «monstrum» was met een onevenredig ontwikkeld talent om denkbeelden onder woorden te brengen".

E. du Perron

Er is wels eens opgemerkt dat de waarde van deze werkjes vooral ligt in de verweerschriften die het gevolg waren.

DU PERRON.

Het hoogtepunt van het Multatulianisme van voor W.O.II ligt in het werk van Edgar du Perron. Hij is geen naieve gelovige maar wel trouw tot in de dood. Multatuli was een duidelijk voorbeeld voor de twee belangrijkste vertegenwoordigers van de Forum- gedachte: Menno ter Braak en Edgar du Perron. Ter Braak was niet zo'n adept maar Du perron kon heel wat schrijfdrift kwijt in Multatuli. Dat laten boeken als « De man van Lebak», «Multatuli's naleven», «Multatuli en de luizen» en «De bewijzen uit het pak van Sjaalman» duidelijk zien.

In 1939 schrijft Du Perron: „ Het voor of tegen Multatuli is misschien het zuiverste criterium waaraan men een hollandse geest vooral onderwerpen kan". De schrijver als toetsteen m.a.w. In Multatuli zag Du Perron precies de schrijver die compleet aanwezig is in zijn werk en als mens verantwoorden kan wat hij als schrijver zegt. Du Perron zag ook wel een andere kant aan zijn ideaal: „Hij had ook een paar hoogstvervelende dingen in zich: rhetoriek, Sentimentaliteit en exploitatie daarvan, profeterigheid, een zekere mythomanie". Maar op een ander moment wordt het duidelijk wat Du Perron het belangrijkste vindt: „ook als men zijn gebreken volmondig erkent, juist dan heeft hij recht op ieders toewijding. Du Perron adviseert daarenboven om de „Multatuli- luizen" dood te slaan.

De eenheid die tussen Du Perron en Multatuli bestond was een kwestie van temperament en het feit dat Du Perron in Multatuli een essentieel „onzekere" herkende. De onzekeren, dat zijn de non- conformisten, dat zijn ook de mensen die „altijd pech" hebben en die, omdat ze met de wereld geen compromissen willen of kunnen sluiten, niets anders kunnen een eigen „smal" gebied verdedigen.

Een andere verbinding tussen deze twee auteurs wordt gevormd door hun gepreoccupeerdheid met de stijl van het schrijven. Multatuli heeft er last genoeg van gehad dat zijn werk altijd eerder wegens de stijl dan om de ideeën bewonderd werd. Maar tegelijkertijd is duidelijk dat hij per se „levend Hollands" wilde schrijven. Het is bijv. bekend hoe Multatuli in zijn Indische periode zijn correspondentie gebruikte om zijn „pen te slijpen". Als hij in Menado, Noord Celebes, woont, tussen 1849 en 1852, vindt hij al corresponderende de vorm die de „weerschijn van zijn aandoeningen" is. Hij schrijft lange brieven aan zijn broer en aan zijn jeugdvriend Kruseman. Vooral schrijvend aan de laatste oefent hij zich in de manier „om tot het volk te spreken". Multatuli wil dus een schrijftaal die zich niet onderscheidt van de spreektaal. Hij schrijft voor lief.

Multatuli- hulde in beeld gebracht.

Verg niet dat ik elke zin afspin,, — elke mening toelicht (...). Vergeef mij mijn tussen zinnen, — de parenthèses in de tussenzinnen zelfs, let er zelfs niet op of ik de draad weer juist aanknoop waar hij brak — Het leven bestaat in tussenzinnen — het mijne althans".

Voor Multatuli en voor Du Perron is de stijl een weerspiegeling van het temperament. Mijn stijl, dat ben ik, vond Multatuli. Naast de kracht van zijn ideeën is het „levend Hollands" dat van dit credo het gevolg was voor heel wat Multatulianen de essentie van hun idool.

VERANDERING

Het Multatulianisme dooft in 1940 en is op gelijke wijze niet meer tot leven gekomen na de Tweede Wereldoorlog zegt Jongstra in zijn bovengenoemd boek. Hij doelt hier vooral op het „vergeestelijkte" deel. Na W.O.II komt de meer wetenschappelijke Multatulistudie op. Met wetenschappelijk moet dan wel de literair wetenschappelijke kant bedoeld zijn. Of Multatuli daar zelf zo gelukkig mee zou zijn geweest is de vraag want hij, zoals iedere schrijver met een boodschap (i.t.t. bijv. Harry Mulisch) altijd de boodschap het belangrijkst gevonden.

De aanzet tot het wetenschappelijk onderzoek vooral literair- historisch gezien, is al voor W.O.II tot stand gebracht door Du Perron en Aunie Romein. Na W.O.II is die literair-historische aanpak voortgezet. We zien die bijv. in de bijdrage aan het tijdschrift van het Multatuli- Genootschap: «Over MUltatuli». Nu toe aan nr. 15, met een frequentie van twee nummers per jaar. In dat tijdschrift overheersen de literair-historische bijdragen al hoewel de bijdragen over de ideeën van Multatuli ook een belangrijk deel van de inhoud vormen. Studies over zuiver literair- wetenschappelijke aspecten zijn vooral buiten het blad verschenen. Er is een artikel over « De bouw van de Max Havelaar» van J.C. Brandt Corstius en een dissertatie uit 1966 over „De structuur van de Max Havelaar" van A.L. Söternnann. Ook zijn er nog andere artikelen over soortgelijke onderwerpen, vooral handelend over Multatuli's eerste roman. Analytische beschouwingen over ander werk laten op zich wachten en dat is niet zo vreemd ook, lettend op de vorm die Multatuli aan het grootste deel van zijn werk heeft gegeven. Een vorm die analytici voor een hels karwij plaatst. Maar hiermee zijn we eigenlijk van het terrein van het Multatulianisme afgeraakt en terecht gekomen binnen het, hek van de Multatulikritiek, als plekje om te toeven!

HET PAK VAN SJAALMAN

Homeros schreef een catalogus van schepen, Multatuli bedacht het pak van Sjaalman en Biesheuvel ervoer het verschijnsel van de opsomming in een voortdenderende trein, richting Warschau (zie het verhaal Oculare Biesheuvel). Maar voor de Multatuliaan [illegible] één lijst en die te[illegible]pen die tesamen beroemd zijn geworden als „Het pak van Sjaalman".

Op pag. 14 van de «Max Havelaar» (Uitgave Stuiveling, Amsterdam 1966, Vanoorschot) ontvangt Batavus Droogstoppel een brief en een zeer groot pak van een schoolmakker uit zijn gymnasiumtijd. Droogstoppel verzwijgt de naam. „Omdat ik er niet van houd iemand in opspraak te brengen", laat de schrijver hem typerend denken. Droogstoppel noemt hem Sjaalman want „in plaats van eene behoorlijken winterjas, hing hem eene soort van sjaal over de schouder". De oude schoolmakker vraagt in de brief of

Droogstoppel borg wil staan voor een uitgave, al is het maar van een zeer beperkt deel van de handschriften die in het pak verzameld zijn. Later blijkt dat de **kinderen Droogstoppel in het pak geneusd hebben. Zij hebben** er „eene neuswijsheid en eene sentimentaliteit" uit geput waarvan vader Droogstoppel nog heel wat last van krijgt. Vader (zelve, zou ik haast willen zeggen) moet zich er dan wel mee bemoeien en gelukkig valt zijn oog al snel op een onderwerp dat hem aanspreekt: „Verslag over de Koffijkultuur in de Residentie Menado". Daardoor geprikkeld gaat hij door en hij moet toegeven:„ Het is waar, er waren vele verzen onder, maar veel nuttigs ook, en ik stond verbaasd over de verscheidenheid der behandelde onderwerpen".

De lijst van onderwerpen is natuurlijk ook een tactische zet van Multatuli om te laten zien wat een knappe man die Sjaalman (en dus ook...) wel niet is, maar tegelijkertijd is het ook de bron voor het boek waar het in Multatuli's leven allemaal om (en mee) begonnen is: «Max Havelaar of de koffij- veiluigen der Nederlandsche Handelmaatschappij. De lijst beslaat ruim vier kleinbedrukte pagina's in het boek. De opsomming is (en dat is iets bijzonders, vgl. het telefoonboek) ook zeer humoristisch. Er zijn curieuze combinaties: „Over pietistery, biologie en tafeldans" is er zo één. Een opvallende is „Over de kuisscheid als uitvinding". Wat de lijst ook verfraait, is het af en toe opduikend commentaar van Droogstoppel. Bij „Over inkomende regten als ondoeltreffend, onkeisch, onregtvaardig en onzedelijk" noteert Droogstoppen: „daarvan had ik nooit iets gehoord. Ook door dat commentaar tussen haakjes wordt Droogstoppel haar fijn getypeerd.

Bijna honderdvijfentwintig jaar na datum heeft „Het pak van Sjaalman" weer een prachtig specimen van het Multatulinisme opgeleverd. In november 1984 verscheen als driedubbel nummer een extraspeciaal Gidsnummer (De Gids, opgericht in 1837, het rijksmuseum van de Nederlandse literaire tijdschriften) onder de nu bekende naam „Het pak van Sjaalman". Terzijde latend dat sommige delen al door Droogstoppel benut waren, was de Gids redacteur, Wiel Kusters op het idee gekomen om een aantal auteurs, net zo verschillend als de onderwerpen in het „Pak" te vragen een opstel o.i.d. te schrijven bij één van de onderwerpen. De meeste inzenders hebben hun taak serieus opgevat, gelukkig, en dat heeft voor een breed scala aan informatie gezorgd.

Bij de titel «Over de strafbepaling op kinderwoord» heeft A. de Swaan het onderwerp abortus betrokken en op een opvallende manier behandeld. Hij begint met te zeggen: „Abortus is een beetje moord, want een ongeborene is al een beetje mens. Hoe eerder de vrucht wordt afgedreven, hoe minder mens, des te minder woord; hoe later, des te meer mens en dus ook al wat meer woord.

De lezer zal verbaasd opkijken bij het eind van het stuk waarin De Swaan tot een conclusie komt die voor velen een taboe zal doorbreken. Hij zegt daar dat

Multatulianisme

Urn van Multatuli

„De overdreven verontrusting over het verschijnsel en anderzijds het al te grote enthousiasme voor de abortus is mogelijk een manier om die onderdrukte **afkeer van kinderen uit te leven". Die onderdrukte afkeer is** de misopaedie of kinderhaat. Door de schrijver „de meest verbodene van alle roerselen" genoemd.

Eenaardige bijdrage staat helemaal aan het eind van de ruim 800 pagina's tellende aflevering. Daar staan twee verhalende gedichten van Hella S. Haasse. Eigenlijk vallen de onderwerpen buiten de catalogus van Multatuli en zo zien we dat zelfs het „Pak" niet heilig is. Haasse schrijft een soort Javaanse Krijgszang onder de titel „Kakawin Manusasámpur", dat wil zeggen „Epos van de Man met de Sjaal". Ook de maleise ballade/romance Si Samun Gandrung is een werkstuk geschreven in de stijl van het genre. Op deze manier heeft Hella Haasse niet alleen het „Pak" vergroot maar ook de Indisch- Nederlandse letterkunde met een nieuw aspect uitgebreid.

Ook van alhier is een bijdrage opgenomen. Van Frank Martinus Arion is er een stuk opgenomen met de titel „Over den invloed van de vermenging van rassen op den geest". Daarin spreekt hij zijn bewondering uit over de „waslijst" van Multatuli die een soort toetsteen zou kunnen zijn om tolerantie en progressiviteit te meten, vgl. wat hierboven i.v.m. Du Perron is gezegd.

Er is voor Arion geen twijfel, Multatuli is iemand die de kwestie van de invloed van de vermenging alleen maar heilzaam is voor de geest. Of Arion zelf ook die stelling is toegedaan wordt niet helemaal duidelijk. Uit zijn lovende omschrijvingen van Multatuli zou het kunnen blijken maar tegelijkertijd lanceert hij de volgende axioma's: „Want niemand word tolerant geboren" en „Want iedereen wordt racistisch geboren". Als ik Arion goed begrijp zegt hij dat het heil nog lang kan uitblijven want „De mens is een kwal" (met name de Hollandse mens). Voor Curaçao zou gelden: „Hende ta kakalaka. Of mogelijk kaka tout court. In het artikel schetst Arion dan zeer kort de „contrapuntische beweging" die de wijsheid dat rasvermenging alleen maar heilzaam is voor de geest begeleidt, om tenslotte de conclusie te trekken dat er scholen opgericht moeten worden „waarin langzaam, heel langzaam, want anders glijdt hij weg" van de kwal een mens moet worden gemaakt.

Opvallend in dit Gidsnummer, dit blijk van Multatuli- bewondering, is dat één van de bekendste Multatuli- faus, de man die schreef: „Multatuli is de enige Nederlandse auteur die ik sinds mijn twaalfde jaar geregeld lees (...). Hij is een zo groot schrijver, dat je zijn vergissingen, fouten en achterhaalde meningen zonder moeite over het hoofd ziet, ik bedoel W. F. Hermans — ook auteur van een Multatuli- biografie — ontbreekt.

Jammer, maar een mens schijnt niet alles te kunnen hebben. En wie weet wat het Multatulianisme nog oplevert tussen nu en 1987 en daarna. Misschien nog wel iets „Over de kracht der vooroordelen, blykbaar uit ziekten die door de tocht veroorzaakt heten te zijn. (Heb ik niet gezegd dat de lijst kurieus was?)

Klaas de Groot

...een schitterend uitzicht vanaf de Sint Anna Boulevard...

A Grand Prix is born...

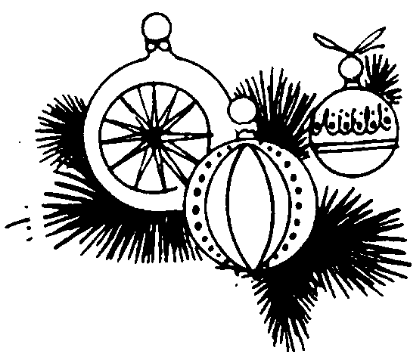

...de Paddock- werkterrein van technici en monteurs. Hier wordt de basis gelegd voor tienden seconden tijdwinst...

Een kantoor als een knoekhuisje

Wat er in het hoofd van de als eerste geplaatste Mike Thackwell omging toen op zondagmiddag 13 oktober het electrische systeem van zijn wagen hem in de steek liet, zullen we wel nooit te weten komen. De Nieuw Zeelander staat bekend om zijn geslotenheid. Voor evenwel de Deen John Nielsen daarop vervolgens de eerste Grand Prix van Curaçao kon winnen in 1 uur, 41 minuten en 29,572 seconden was er heel wat gebeurd.

Zenuwcentrum van de hele organisatie was het voormalige Cabex-gebouw op Saliña 127. Naarmate de racedatum dichterbij kwam, begon het hier drukker te worden. Het kleine kantoortje dat in het begin al vijf mensen herbergde, werd als een Knoek-huisje steeds verder uitgebreid. Uiteindelijk was het natuurlijk nog te klein, maar met wat geven en nemen werkbaar. De activiteiten op straat hadden wat meer ruimte, al werd dat door de plaatselijke automobilisten niet altijd in dank afgenomen.

Voor een buitenstaander moet het een chaotische voorstelling zijn geweest. "Komen de tribunes wel op tijd?" "Bij security kunnen ze nog vrijwilligers gebruiken." "De Volkswagens staan vast op het douaneterrein." "Zijn er nog paperclips." "Kunnen jullie de persmappen voor vanavond in het Spaans vertalen?" "In Detroit moet je als vrijwilliger betálen om mee te mogen doen!" Voor de insiders begon er evenwel langzaam, en op het laatst heel snel, lijn te komen in het geheel. De Amerikaanse assistentie druppelde binnen, de eerste technici en monteurs arriveerden, journalisten bevestigden hun komst, de paddock stond, het credential centrum ging open en de kratten met daarin de gedemonteerde racewagens arriveerden op het eiland. Alle stukjes van de legpuzzel sloten aaneen tot wat de Curaçao Grand Prix moest worden.

Race control dat de leiding heeft over het hele racegebeuren kreeg vorm. De opleiding van de cornerworkers, de ogen en oren van de coureurs én race control was afgerond en de reddingsploegen wisten wat ze bij ongelukken moesten doen. De veiligheid rondom het circuit werd gewaarborgd door de security mensen. Dit was waar het allemaal om draaide, maar wat niet gerealiseerd kon worden zonder de andere onderdelen.

De technische dienst die er met DOW, Kodela en Selikor voor zorgde dat het circuit werd aangelegd, de pit en paddock werden opgebouwd, dat de tribunes stonden, stroom aanwezig was en de baan (bijna) stofvrij.

De afdeling communicatie bijgestaan door Setel, Landsradio en Radio Holland zonder wie de tijden niet geregistreerd konden worden, de mensen rondom het circuit geen kontakt met elkaar en met race control zouden hebben. En zonder wie de journalisten op zondagavond niet in staat zouden zijn geweest hun berichten per telex, telefoon of fax naar Groot-Brittannië, Frankrijk, Italië en zelfs Japan te versturen.

De medische ploeg waarvan altijd gehoopt wordt dat hij tijdens de race niet in actie hoeft te komen maar die wél overal op voorbereid moet zijn. Ook op het vochtverlies van de vrijwilligers die urenlang in de felle zon langs het circuit staan.

Scruteneering verantwoordelijk voor het strikt naleven van de minitieuze spelregels opgesteld door de FISA (Fédération Internationale du Sport Automobile). Waarbij niet alleen afmetingen en gewicht van de wagen gecontroleerd worden, maar ook de gebruikte benzine, de banden en de soort sluiting van de helm van de coureur.

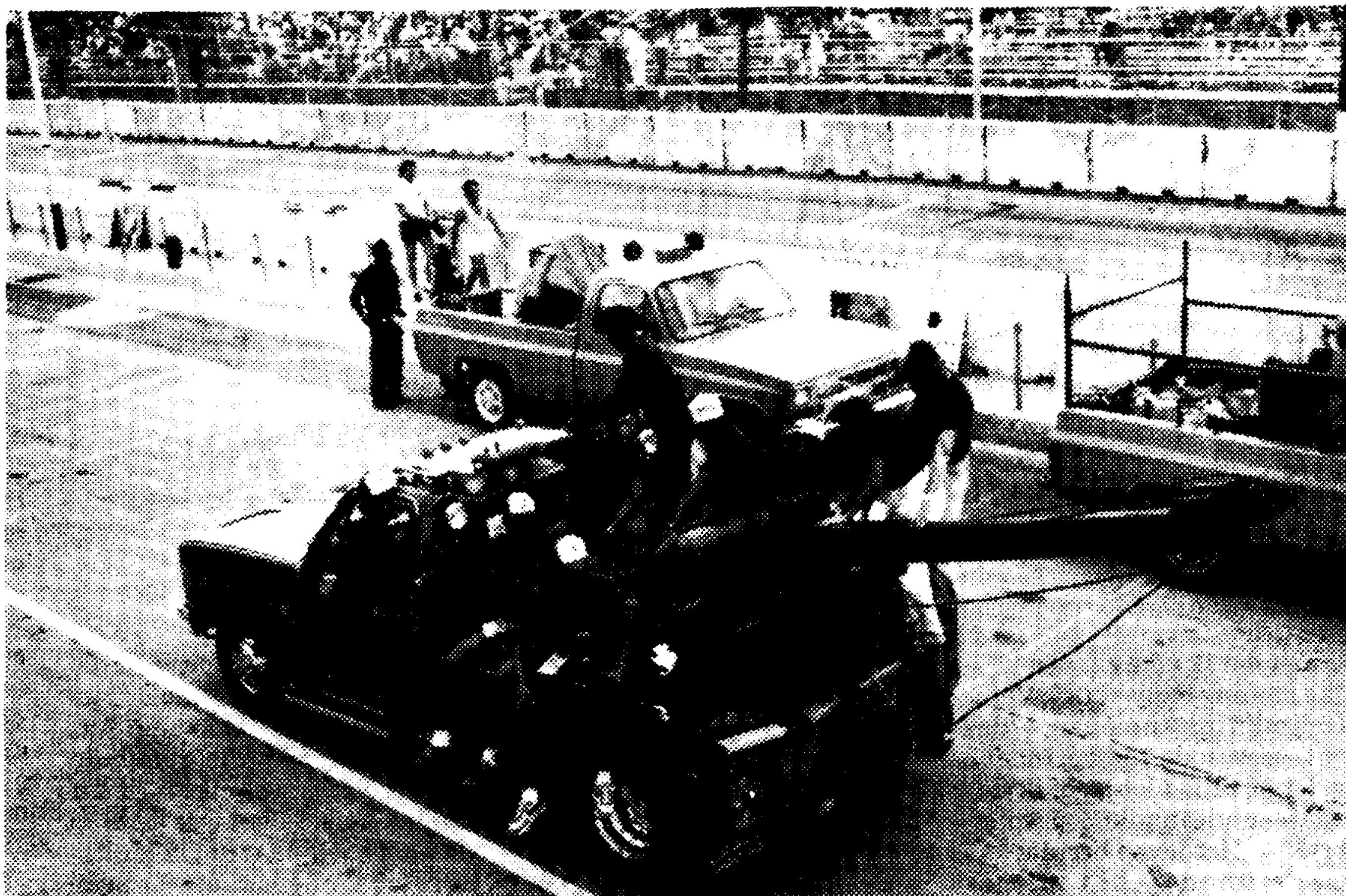
En last but not least raceservices. Druk bezig met de zo beruchte credentials, de uniformen, het onderdak brengen van coureurs, technici en officials en de maaltijden- voorziening. Daarnaast verantwoordelijk voor het hele persgebeuren, de hostessen op de tribunes, op het vliegveld en in de hotels en de kaartverkoop.

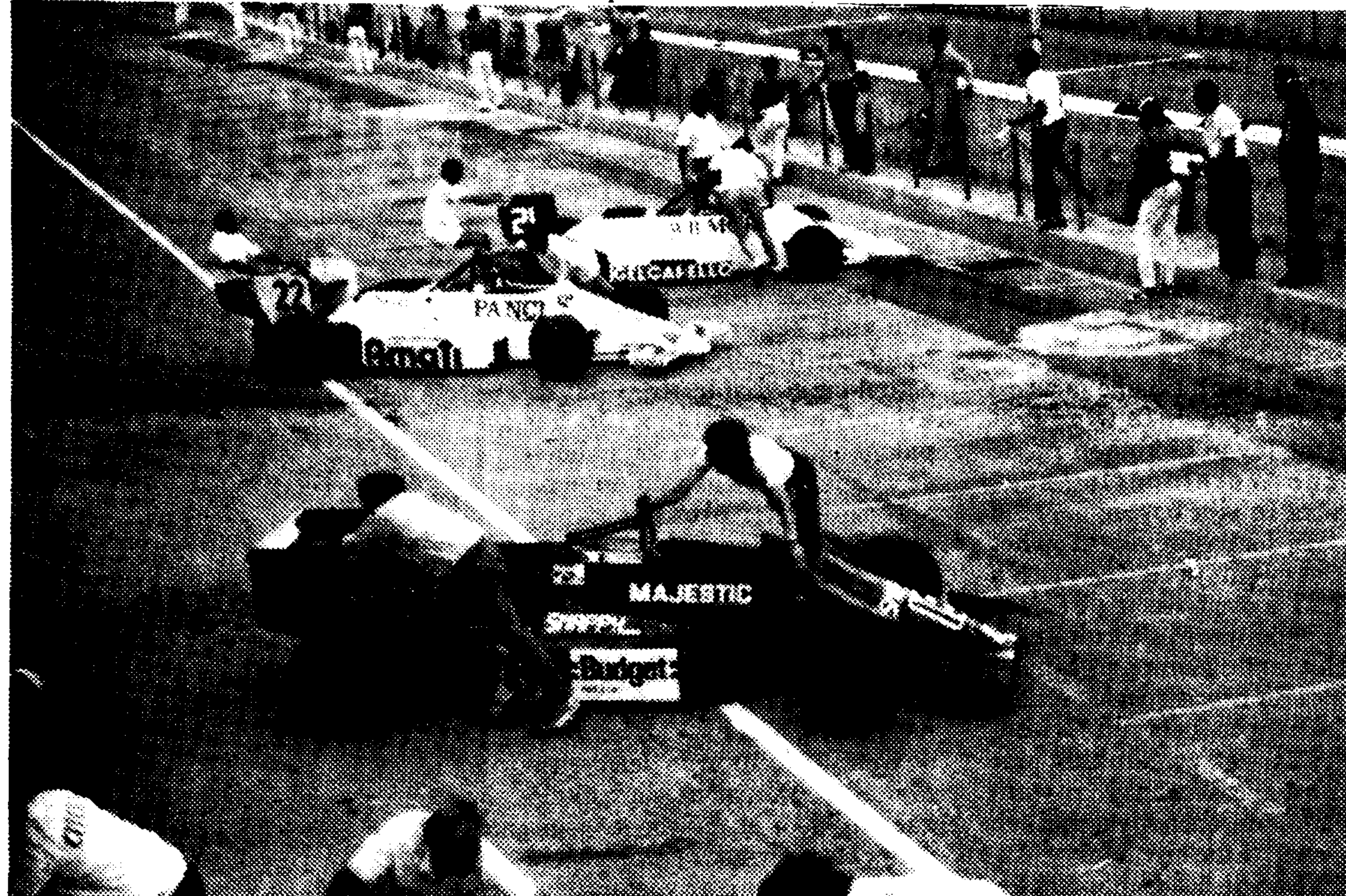
Natuurlijk gingen er dingen mis. Op de eerste dag stonden honderd man, waaronder brandweer in uniform, op de stoep bij het perscentrum. Er was geen maaltijd voor hen besteld dus kwamen ze hier maar eten. Het transmissie- systeem van de Venezolaanse TV bleek de computer die de tijden moest registreren te beïnvloeden. De posters waren te laat en de programmaboekjes ontbraken. Niet gemist? Het bewoners- en autopasjes- systeem verliep ook niet vlekkeloos. Maar toch heeft Curaçao in deze vier dagen laten zien wat het kan. Waar iedereen aan twijfelde bleek toch te kunnen: op zondagmiddag werd de race gereden en waren de complimenten van de Amerikaanse en Nederlandse officials niet van de lucht.

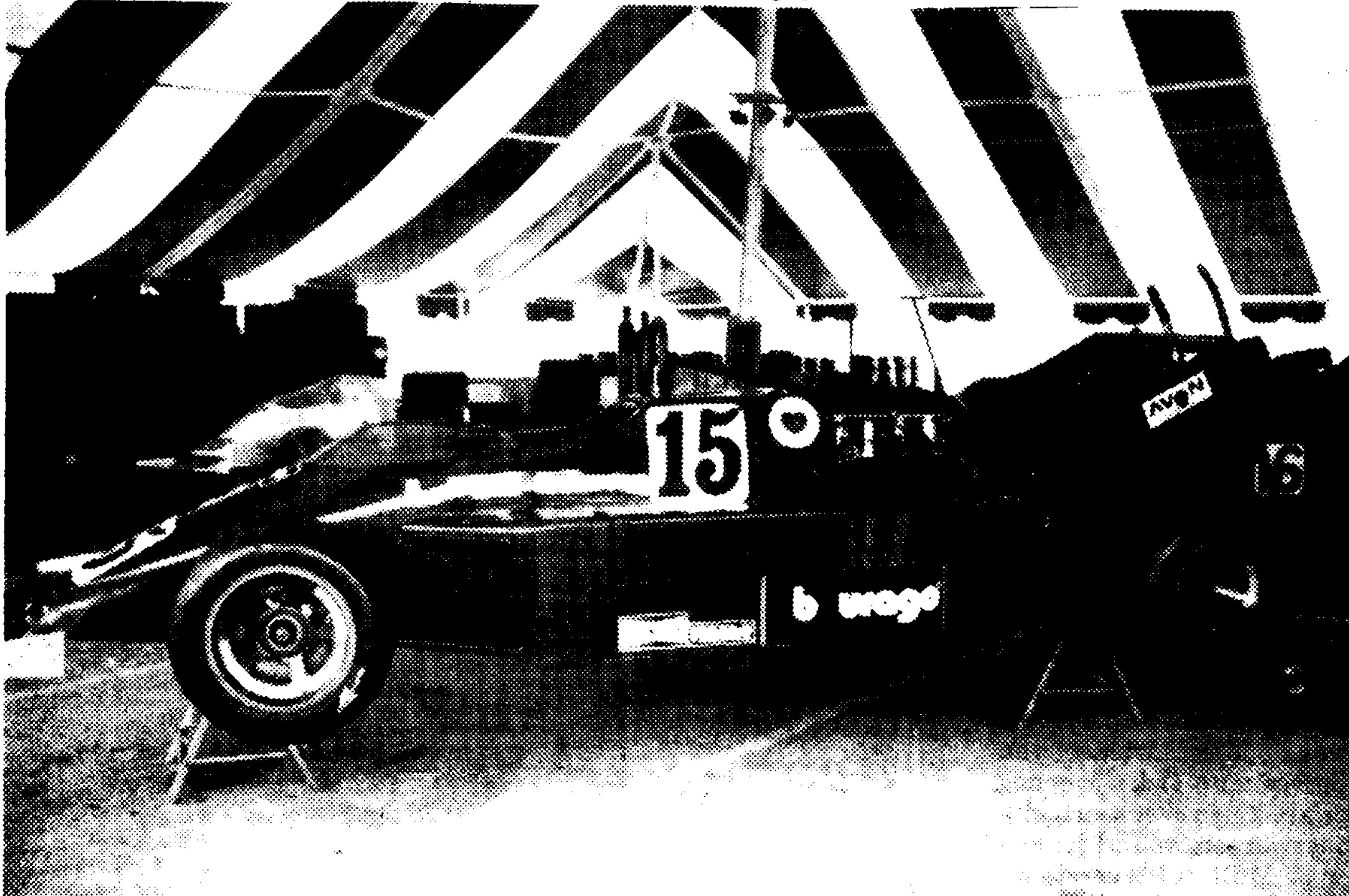
En nu? Op het Waaigat staan weer auto's geparkeerd. De vrijwilligers zitten weer in de schoolbanken of op kantoor. De uitgeleende krachten zijn weer naar hun baan teruggekeerd en het kantoor op Saliña is weer groot genoeg. Slechts een verdwaalde TV post bij Radio Hoyer herinnert nog aan de Grand Prix.

Het is stil geworden. Of volgend jaar de Formule I races naar Curaçao komen is nog onbekend. Afgezien van organisatorische problemen, het Formule I 'circus' eist veel meer ruimte dan op het Waaigat beschikbaar is; financiële problemen, de eindafrekening is nog steeds niet gemaakt, maar het ergste wordt gevreesd; en politieke problemen, de MAN was indertijd fel tegen de Grand Prix, is de organisatie ook afhankelijk van het internationale raceschema.

Geopperd is om volgend jaar nogmaals de Formule 3000 race naar het eiland te halen. Een aantrekkelijk voorstel want de Formule 3000 races zijn van Europese- naar Wereld- kampioenschappen gepromoveerd. Maar ook daarover is nog niets concreets bekend. Jammer want een van de doelstellingen van de Grand Prix, het aantrekken van toeristen uit de regio en het bevorderen van een grotere naamsbekendheid van Curaçao, werd door het uitstellen van de races en onvoldoende publiciteit niet bereikt. Een tweede Grand Prix zal ruimschoots op tijd bekend moeten worden. Een wens voor het nieuwe jaar?

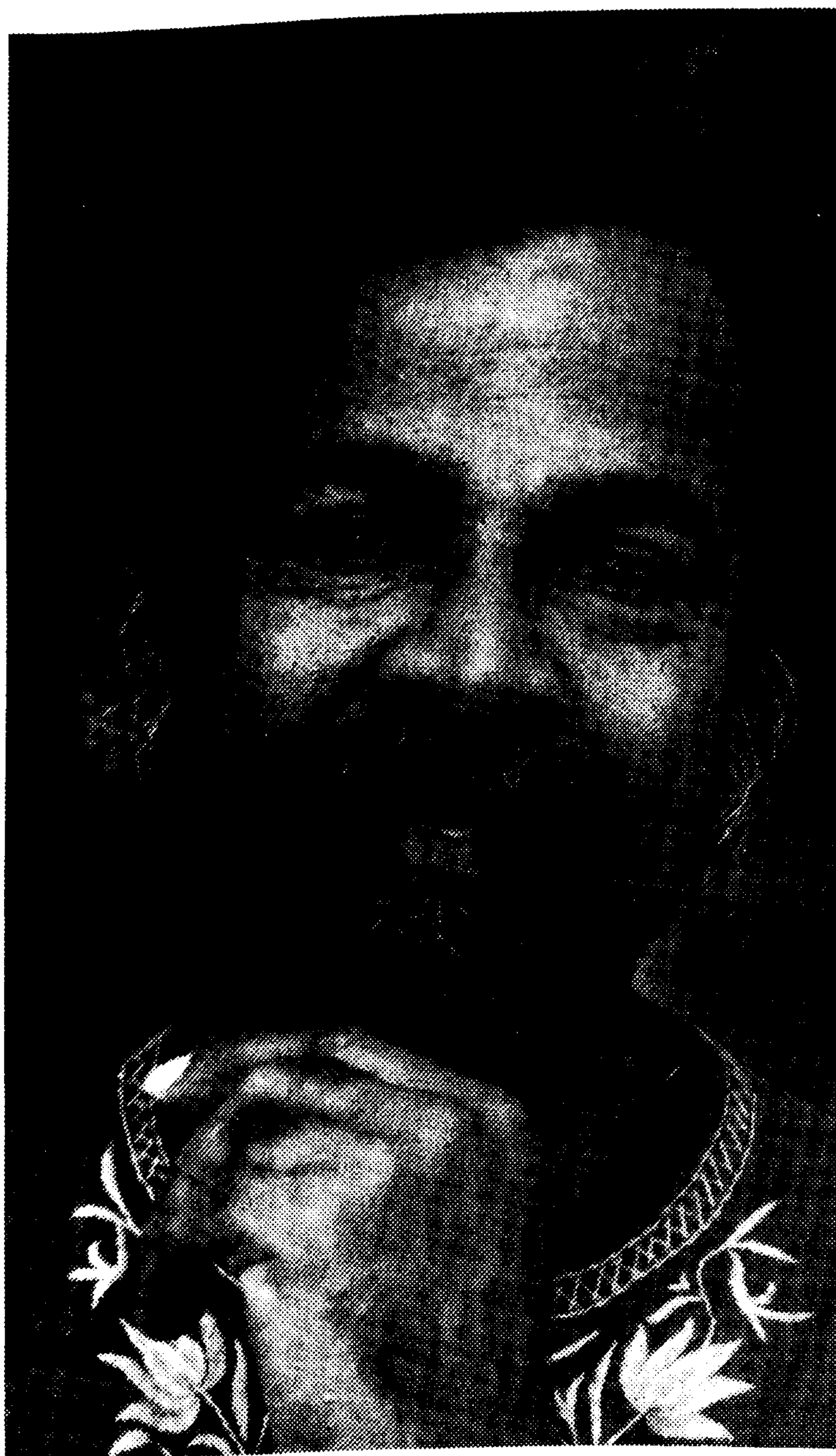

...op de voorgrond een kraanwagen daarachter twee van de Multiple Emergency Response Vehicles. Voorbereid op alles...

...de wagens worden na de oefenronde teruggeduwd naar de Paddock voor de laatste aanpassingen. Sommige coureurs lieten gaten in de carrosserie boren om de hitte draaglijk te houden...

...geperfectioneerde techniek...

SHRINIVASI? SURINAME'S BEKENDSTE DICHTER

"Suriname is het land waar men verzot is op sprookjes. Op verhalen die niets met de realiteit te maken hebben. Kinderen houden er van sprookjes, niet van de werkelijkheid. Ik registreer dingen. Dat is een vorm van verzet. Maar om een maatschappij te veranderen, moet er meer gebeuren. Dan moet je een geweldige achterban hebben. Wat wij met de Moetete-groep in Suriname wilden, was de jeugd in beweging brengen. Ze moet kritisch worden en niet alles maar accepteren. Ze moet met de sociale werkelijkheid bezig zijn." Aan het woord is de bekendste dichter van Suriname, Shrinivasi. Van 1950 tot 1964 werkte hij op Curaçao bij het onderwijs. In die tijd schreef hij zijn meeste gedichten. Later gaf hij die in Suriname uit. Met zijn vroegere bundels maakte hij naam, omdat hij in Surinaamse beelden zijn verlangen naar een harmonie tussen alle dingen uitzong. Maar sinds een reis door Zuid-Amerika in 1973 en door India in 1975 hekelt hij de sociale ongelijkheid. In 1980 vestigde Shrinivasi zich definitief in Suriname. Daar geeft hij sinds kort op scholen les in creatief schrijven. Na acht bundels in eigen beheer uitgegeven te hebben, is er nu bij uitgeverij In de Knipscheer een bloemlezing verschenen onder de titel "Een weinig van het Andere". De bloemlezer Geert Koefoed heeft een zorgvuldige selectie uit het werk gemaakt, zodat de bundel een sterke indruk geeft van Shrinivasi's kunnen.

Ondanks de droom van de harmonie blijkt uit de poëzie van Shrinivasi, dat hij zich vaak eenzaam voelt, omdat hij als dichter door de gemeenschap niet aanvaard wordt. "Dat komt doordat je als schrijver een boodschap brengt en je wilt dat de mensen je horen. In wezen is het schrijven voor ons in zuid-Amerika niet alleen het in verzet komen tegen politici, maar ook het zuiveren van de gemeenschap. Als ik schreef tegen politici, dan was dat omdat de politici er in Suriname juist werk van hebben gemaakt het volk te verdelen. De hele politiek liep jaren en jaren langs twee lijnen: goddienst en ras. Dat is zo gemeen, dat onterft de mensen van het geluk."

De aandrang tot dichten is bij Shrinivasi niet een ongelukkige jeugd. Lachend zegt hij: "De eerste negen jaren op plantage Kronenburg vond ik de mooiste tijd. Er was verbindenheid met je ouders en verbondenheid met het oude leven van vroeger. Ik kan mijn *roots*, mijn wortels, in mijn jeugdjaren herontdekken, want ik heb met de kinderen van de laatste immigranten op school gezeten. In die tijd wisten wij nog precies waaraan je een kaste kon herkennen. En aan de taal die de mensen spraken, wist je uit welke streek van India ze kwamen. Dat is later een steun voor me geweest bij de studie van het hindi."

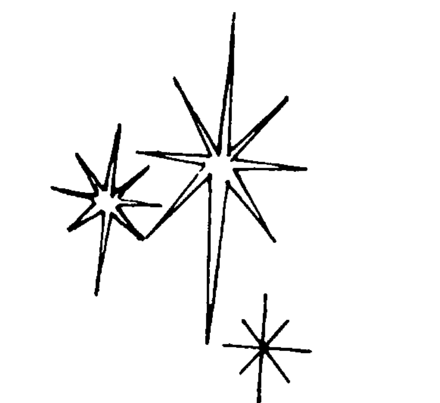
De ouders van Shrinivasi waren katholiek hindostanen. Zijn vader gaf les in het hindi, maar thuis werd er Nederlands gesproken. In 1935 werd Shrinivasi naar een katholiek internaat in Paramaribo gestuurd. "Het was niet zo dat we daar gescheiden werden gehouden van onze cultuur, omdat we christenen waren. We baden in het hindostaans, we zongen in het hindostaans, we vierden de grote feesten van de hindostanen mee en elke zondag was er hindostaanse muziek op het internaat.".

VERRAAD

Op het internaat ging Shrinivasi ook voor het eerst schrijven, merkwaardig genoeg doordat hij zo'n goede relatie met zijn ouders had. "Tegen mijn ouders kon ik alles zeggen, maar ik merkte op het internaat, dat vrienden die je bepaalde dingen had toevertrouwd, je konden verraden. Toen heb ik de mooie dingen die ik beleefde en waar ik naar verlangde, op papier gezet. Zo had ik in mijn mulo-tijd drie dikke vette schriften met poëzie." Toen Shrinivasi in 1949 als onderwijzer naar Nickerie overgeplaatst werd, was het beschermde leven afgelopen. "Ik kende de mensen gewoon niet. Ik wist niet hoe ze dachten, hoe ze voelden. Dat heeft jaren geduurd. Het was ook de tijd dat India en Indonesië onafhankelijk werden. Vooral India intrigeerde mij. Ik zocht contact met de paters jezuïeten in zuid-India. We wisten eigenlijk niets van zo'n derde wereld land af. We wisten nooit, dat er ook hindostaanse priesters en bisschoppen waren. Er ging een hele wereld voor ons open. Ik ben hindi en Indiase filosofie gaan doen. En ik merkte dat mijn poëzie pathetisch was. Ik kocht een liter petroleum en heb die drie bundels in brand gestoken."

PIJNLIJK

Zijn interesse voor India is er de oorzaak van, dat hij in 1975 een jaar lang door dat land van zijn voorouders zwerft. Een vergelijking van India met Suriname is pijnlijk voor Suriname. "In Suriname leven de mensen nog steeds in hokjes. Dat isolement geeft nooit harmonie. Het hindoeïsme is een goddienst die naar alle kanten open staat. Syncretistisch noemen ze dat. Er is mij nooit gevraagd: "Van welk geloof ben je?" Terwijl dat het eerst is, dat men in Suriname vraagt. Nee. Men ziet je en zegt: "Je bent Indiër." Op dat moment ben je geaccepteerd.

Alles wat in Suriname nog moet gebeuren, is daar al gebeurd. Jongens studeren af aan het seminarie als priester. Als ze aan de universiteit willen doorstuderen in het sanskriet en het hindi kan dat nu. Vroeger kon dat als christen niet. In Suriname heb je nog steeds dat men kerstliederen met hindostaanse woorden zingt, maar op de wijs van "Stille nacht". Dat heb je in India niet, daar zingt men op de eigen muziek. En vaak heeft een brahmaan ze aan de muziek geholpen. Dat groeit nu in Suriname heel langzaam. Ik probeer dat op de scholen waar ik creatief schrijven geef, ook door te voeren. Ik wil de kinderen laten zien dat elke godsdienst in essentie probeert de mensen te verdelen. Dat moet niet alleen individueel gebeuren, dat moet ook uitstralen. Op die manier kunnen wij niet uit elkaar drijven."

OP CURAÇAO

In de veertien jaar op Curaçao schreef Shrinivasi de meeste gedichten. "Toen ik op de Nederlandse Antillen kwam, deed ik hoofdakte. Eigenlijk ben ik toen voor het eerst geconfronteerd met poëzie. Dat had ik in Suriname te hooi en te gras gehad. Op de hoofdakte had ik een zeer goede leraar, die niet alleen de gedichten leerde ontleden, maar ze ook voordroeg. Daarnaast ben ik beïnvloed door de vijftigers. Ik begreep er niet veel van. Ik moest almaar vragen: Wat bedoelen ze? Op Curaçao schreef ik in het begin nog op rijm. Maar door de Vijftigers heb ik het rijm verlaten. Ik kwam in contact met Henk Oennert Met hem heb ik veel gesproken en hij heeft me geïntroduceerd, zodat er gedichten van me in tijdschriften verschenen. Toen ik in 1957 met verlof naar Suriname ging, heb ik daar Jan Voorhoeve ontmoet en René de Rooy. Zij zeiden tegen mij: "We willen allang een tijdschrift oprichten. Het is goed dat je er bent, we gaan vergaderen. "Toen is Tongoni verschenen. Daarin publiceerde ik onder de naam Shrinivasi, daarvoor was het Fernando."

De meeste gedichten op Curaçao geschreven gaan over Suriname Bij voorbeeld het gedicht "Nabij het lichtschip" dat hierbij staat afgedrukt:

NABIJ HET LICHTSCHIP

Die staan buiten hun land
maar dagelijks erin dwalen
zoeken onvermoeid
de gouden eenzaamheid
de stilte
het niet ontwijde beeld
van het Geluk.

Shrinivasi geeft eerst een heel concrete uitleg aan deze regels. "Wij die op Curaçao woonden, werden in Suriname niet voor vol aangezien, als we terugkeerden. Men mag ons als een soort weglopers die veel geld verdienen op Curaçao en niet veel gaven om Suriname. De vers is eigenlijk mi n protest dat het niet zo is. Je leeft met je herinneringen en je denkt niet accidenteel aan Suriname, maar dagelijks."

Maar naast deze concrete uitleg is er ook een symbolische mogelijk. "Ik weet heel goed dat de Indiase literatuur de zee vergelijkt met God. Dit gedicht hoef je niet letterlijk te nemen, het kan ook symbolisch verwijzen naar een andere wereld. Ik woon nu aan de rivier en in de gedichten die ik nu schrijf kan je proeven dat de zee zo dichtbij is, dat ik eigenlijk al met één pas over de grens ben."

TEGENSTELLINGEN

In zijn werk beschrijft Shrinivasi de vele Surinaamse tegenstellingen: tussen stad en platteland, tussen rassen, levensovertuigingen, klassen en talen. Hij probeert die tegenstellingen te overtuigen, maar zover is het in de werkelijkheid nog niet. "In Nederland gaat men de minderheden nu bestuderen en benaderen vanuit hun cultuur. Dat hebben wij in Suriname niet gehad, terwijl het toch nodig is met al onze culturen, godsdiensten en talen. Ik laat de tegenstellingen zien en in een vergezicht de harmonie die komt. Maar dat is een lange weg, want ik ben niet iemand die dat overnacht wil laten gebeuren. De harmonie heb je nog niet bereikt als alle bevolkingsgroepen de hindostaanse *roti* eten of de Javaanse *nasi*. Dan weet je nog niet hoe iemand denkt, maar langzaam verandert er toch iets in Suriname. De mensen lopen niet meer achter elkaar, maar naast elkaar. Ze trekken de neus niet meer op voor andermans eten, ze spreken elkaars taal. ze trouwen met elkaar. Een hindostaans meisje en een creoolse jongen zag je vroeger niet.

Maar het is nog niet zo, dat er één volk en één natie is. Ik ben niet de man van utopieën, maar ik weet dat het niet eeuwig vol te houden is, dat groepen naast elkaar leven, als ze in één land bij elkaar gekomen zijn. Gandhi heeft het mooi gezegd: "Wanneer je thee wilt drinken, dan moet je er suiker in doen. Als wij de thee zijn, dan zijn de anderen de suiker."

MOETETE-GROEP

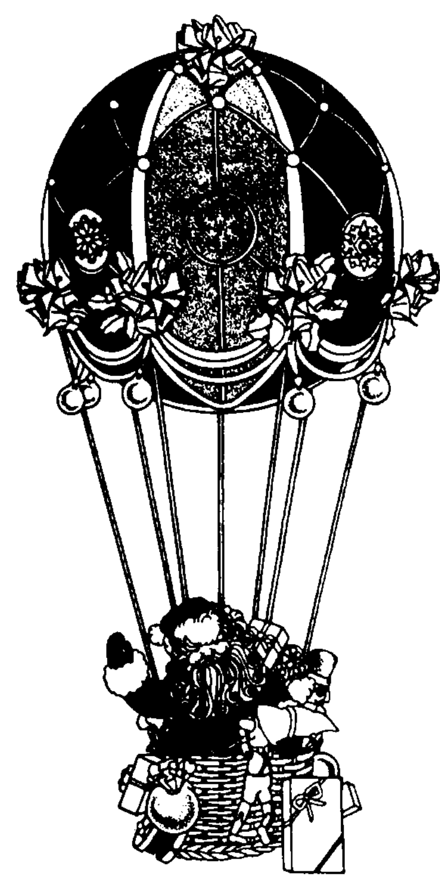
In 1957 wilde een aantal mensen iets doen tegen de hopeloze verdeeldheid in suriname. Ze richtten de Moetete-groep op, die vooral de jeugd wilde bereiken. De schrijvers gingen naar scholen, droegen daar voor en verkochten hun werk. "Op de scholen kwam alleen de Nederlandse literatuur aan bod. We hebben ervoor gevochten, dat ook onze eigen literatuur op de lijst zou komen. We spraken af om over het eigen land te schrijven en dat literair uit te buiten. We wilden de Surinamer eigenlijk een identiteit geven, laten ontdekken dat hij Surinamer is. Want als kinderen alleen buitenlandse literatuur lezen en als er alleen buitenlanders in hun agenda's staan, dan blijven die kinderen in een droomwereld, die niets met de realiteit te maken heeft."

Inmiddels is in die situatie heel wat veranderd. De Surinaamse literatuur wordt grondig behandeld op de scholen. "Diverse leraren analyseren en bekritiseren de Surinaamse literatuur in de klas. Ik zeg wel eens tegen hen: Waarom doen jullie dat niet in de krant? Dan zeggen zij: "Je weet nooit of het verkeerd aankomt, want schrijvers hebben lange tenen." Daardoor hebben we helaas geen echte literaire criticus in de krant."

SCHRIK

In 1973 maakte Shrinivasi een reis door Zuid-Amerika, die hem veranderde. "Daar ben ik eigenlijk verbrand, ik ben er een nieuwe mens geworden. Toen ik in Suriname terugkwam, zijn alle dingen die ik meegemaakt heb, als een film weer aan me voorbij gegaan. In de bundel 'Oog in oog' laat ik zien wat ik meegemaakt hebt. Ze schrokken ervan. Eerst zeiden ze van mijn werk: "Ja, het is zo filosofisch." Nu zeiden ze: "Het is niet zoals in het begin." En het is waar: Zuid-Amerika heeft mij veranderd, het is gewoon de derde wereld die ik ontdekt heb."

De militantere gedichten uit 'Oog in oog' zijn ook anders geschreven. Shrinivasi gebruikt langere regels en veel minder beelden. "De harde wereld die op je afkomt en de pijn die je erom hebt, verwoord je regelrecht. Dan wordt je poëzie anders, droger. Het is natuurlijk iets heel anders, dan wanneer je vanuit Curaçao met heimwee over Suriname schrijft. Met heimwee zie je de dingen veel mooier, zie je de dingen in een droom. Dan wordt een gedicht ook anders van lichaam. Maar als je in Zuid-Amerika bent, waar kinderen op roosters liggen, waar mensen met tien kinderen van een kwartje per dag leven, waar mensen in krotten wonen en waar je de discrepantie ziet tussen deze mensen en de mensen die in wolkenkrabbers wonen dan kun je niet zo mooi schrijven. Dan schrijf je regelrecht, keihard." De gedichten van Shrinivasi hebben vaak het dichten zelf als onderwerp, waarbij hij het gebruik van het zuivere woord beklemtoont. "Dat is ook uit de godsdienst. Ik heb elke dag moeten horen dat in het begin het Woord was en het Woord was bij God en het Woord was God. Dat heeft een enorme indruk op mij gemaakt. Bij hindostanen wordt een dichter niet alleen als dichter gezien. Hij heeft ook een sacrale functie. Ik ben dat gaan vergelijken met de Indiase filosofie. Bij de katholieken zeggen ze: "In het begin was het Woord." In de indiase filosofie zeggen ze: "In het begin was de gedachte." Ze denken ook andere dingen over God. Christenen zeggen, dat wij geschapen zijn naar Gods beeld en geli kenis. Zij zeggen: "Dat zijt gij, gij zijt God." Dus dat jij moet streven naar volmaaktheid. Wij zeggen als christenen: "Nee, je kunt God nooit gelijk worden." Zij geloven eraan dat

je opgenomen kunt worden, dat je kunt assimileren, één kunt worden. Na vele reïncarnaties. Al die dingen hebben meegespeeld in mijn denken, mijn voelen en mijn schrijven."

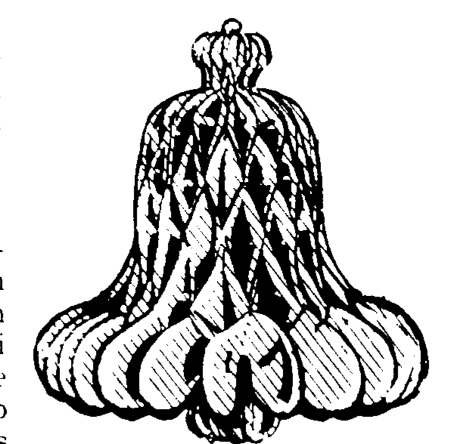
BOMBASTISCH

Het Surinaamse Nederlands kenmerkt zich onder meer door een voorliefde voor grote woorden. In de eerste bundels van Shrinivasi komen die ook voor, maar in latere bundels bijna niet meer. "Ik heb geen begeleiding gehad, anders hadden mijn critici er waarschijnlijk op gewezen. De eerste bundels zijn geschreven vanuit Curaçao met een enorm enthousiasme. Misschien dat daardoor die grote woorden voorkomen. Maar later is het veranderd en ben ik kariger geworden. Vooral na mijn scheiding. Je kunt dan geen grote woorden gebruiken, het zou bombastisch klinken."

Het taalgebruik van Shrinivasi ligt heel dicht tegen het Nederlandse taalgebruik aan, in tegenstelling tot dat van Edgar Cairo, een andere Surinaamse dichter, die bewust Surinaams Nederlands schrijft. "Ik ben afgesnoerd geweest van de ontwikkelingen op taalpolitiek gebied in Suriname. Voor mij was het na het verblijf op de Antillen vreselijk moeilijk om ineens weer iets anders te gaan doen. Bovendien: Edgar Cairo schrijft proza, maar dat is zijn eigen Nederlands, want die taal ken ik niet en ik hoor hem ook niet in Suriname. Misschien was die taal aanwezig bij de oude *nene's* die dan eigenlijk vertaald Sranan spraken."

KINDEREN

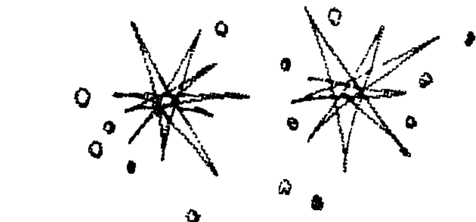
Kinderen spelen in Shrinivasi's poëzie een grote rol. Aanvankelijk om een heel persoonlijke reden. "In het begin van 1967 ben ik gescheiden geraakt van mijn kinderen. Het was een absolute scheiding, ik was in Suriname en zij op Curaçao. Ik schreef, maar kreeg nooit antwoord. Ik heb daar vreselijk veel verdriet om gehad. Ik riep ze dan op in een gedicht om ze even te groeten." Maar ook nu de relatie met zijn kinderen hersteld is, blijven kinderen de gedichten van Shrinivasi bevolken. "Dat is ook een stuk uit mijn opvoeding. Als wij hindostanen eten, doen de ouders dat nooit eerst. Eerst de kinderen, daarna de ouders. Als wij kinderen krijgen, verlangen we naar een zoon, want die heeft een geweldige functie in huis. Hij is begeleider en raadgever van de andere kinderen, hij is het verlengstuk van de cultuur en hij moet ook het lijk op de brandstapel aansteken, als de vader en moeder overlijdt. Kinderen met hun grote onschuld en hun eerlijkheid hebben mij altijd geïntrigeerd. Als je in kinderogen kijkt, dan zie je een hele grote zuiverheid, dan zie je iets goddelijks. Daarom schrijf ik over een kind in de klas:

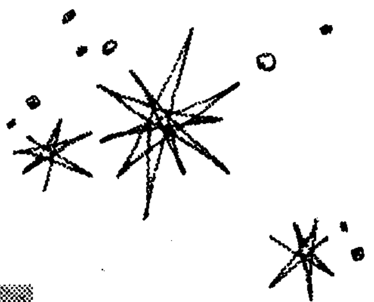
Triomfantelijk kijkt ze mij aan
in haar ogen zie ik God staan
mijn handen dorsten gaan
verder dan deze zinnen
maar de kinderen lawaaiden
opeens
zij klopten tegen het vers.
Ik zei: Ga rustig tekenen
ze juichten om dit besluit
maar ik kwam mijn vers niet uit.

JOS DE ROO

Een lege kruik

door AART BROEK

Ik leun tegen een bordje waarop geschreven staat VERBODEN TE ROKEN, ik steek een sigaret op en inhaleer diep.

Vlak bij mij staan twee vrouwen op de stoep te praten. Ik kan horen waarover ze het hebben, af en toe brengen ze hun hoofden naar elkaar toe en fluisteren. Hun lippen staan geen moment stil. De oudste van de twee legt aan de andere uit hoe ze haar man moet ombrengen, maar de andere vrouw protesteert en zegt dat ze van haar man houdt. Bovendien wil ze graag een kind.

Een hond die op de hoek van de steeg ligt te slapen en zijn kop geen enkele keer optilt om te kijken wie er voorbij loopt, begint als een gek te blaffen wanneer hij een agent ziet aankomen. Alsof het een dief is! De agent gooit de hond een 'godverdomme' naar z'n kop en direkt trekt die zich terug om verder te slapen.

Ik begin te wandelen. Wanneer ik voorbij de kerk loop hoor ik hoe binnen een vrouwenstem die klinkt als van een man, de rollende dreun van een tamboedrum begeleidt met ...lélélé ... lélélé...aan een stuk door. (*) Ik moet er stilletjes om lachen. De vrouw die daar zo zingt gaat zeer zeker naar het hemelrijk wanneer ze sterft. Maar wat gebeurt er met de twee vrouwen die daarginds op de stoep staan te praten over moord en doodslag? Die oude gaat denk ik naar de hemel.

Die jonge niet, want ze kan nog niet doodgaan: ze wil graag een kind.

Maar als die oude vrouw naar de hemel gaat, hoe staat het dan met de agent, de hond, de man die het bordje met VERBODEN TE ROKEN heeft gemaakt en die man bij wie ik het pakje sigaretten heb gekocht?

Wanneer de maan vanachter een huis te voorschijn komt, zie ik haar aan voor de zon, maar wanneer ik een paar sterren aan de boom zie hangen, realiseer ik me dat het nu nacht is.

Het begint keihard te regenen en ik zet m'n hoed af.

M'n sigaret wordt nat van de regen en geeft een bittere smaak in de mond. Ik gooi de sigaret door de open jaloezieën van een raam en ik neem een andere uit het pakje. Ik heb 45 cent voor dit pakje sigaretten betaald. Enkele jaren terug kostte een pakje een kwartje.

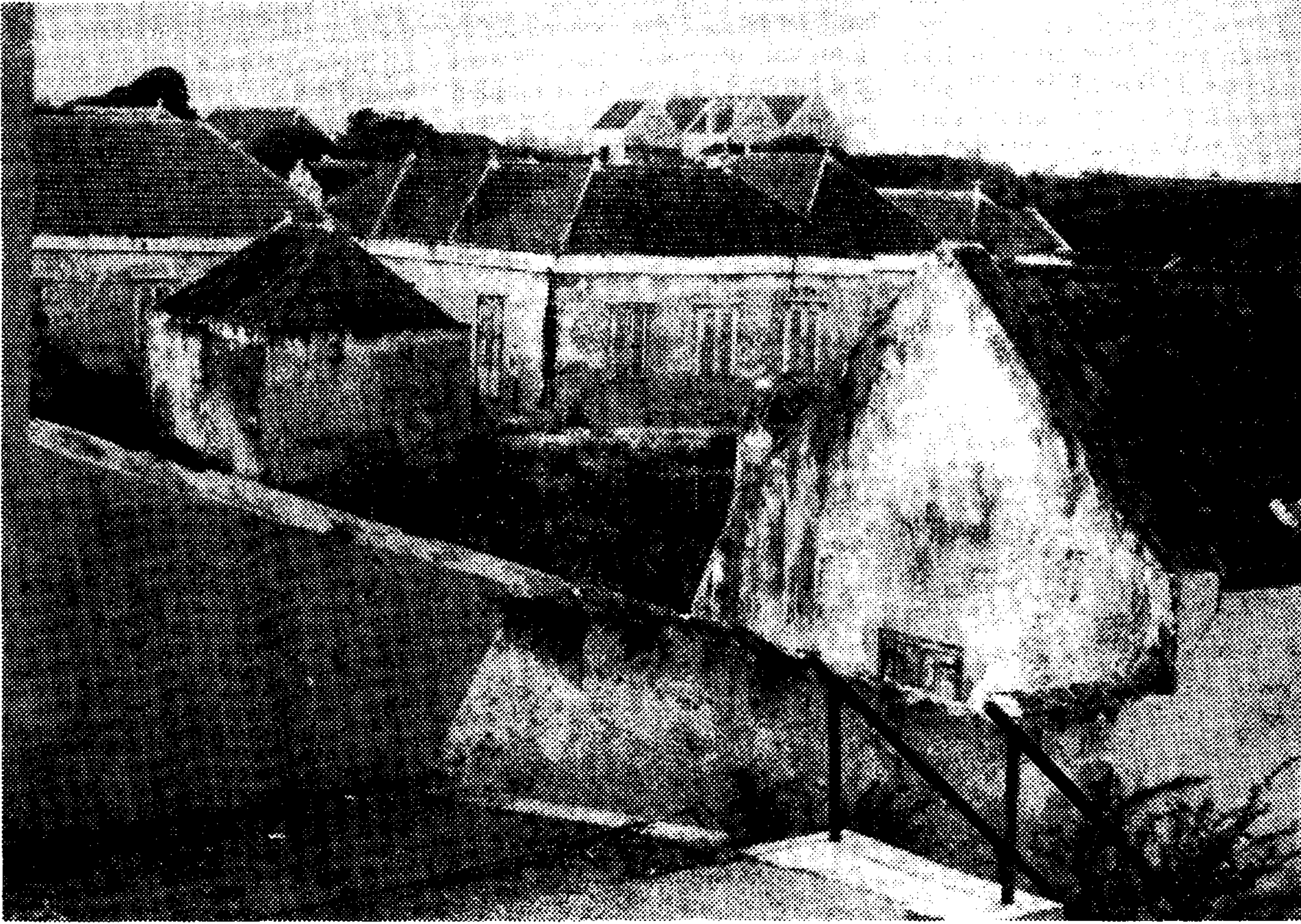
Maar wat wil je, tegenwoordig is iedereen tenslotte een dief. Ik ben de grootste gauwdief, want vanochtend heb ik vijf poesjes van hun leven beroofd. Ze waren net geboren en hun oogjes zaten nog dicht. Het was maar goed ook dat hun oogjes nog dicht waren want anders hadden ze gezien wat ik met ze deed. Een heb ik opgehangen met m'n zakdoek, een heb ik verzopen in een emmer water, van een heb ik in beide oogjes een spijker geslagen, een heb ik kaal geschoren en in de koelkast gestopt. De vijfde heb ik een brandende sigaret in zijn bekje gestopt, maar hij ging niet dood. Toen ben ik met de hak van m'n schoen op z'n neusje gaan staan. Hij spartelde nog wat na, maar uiteindelijk gaf het beestje de geest.

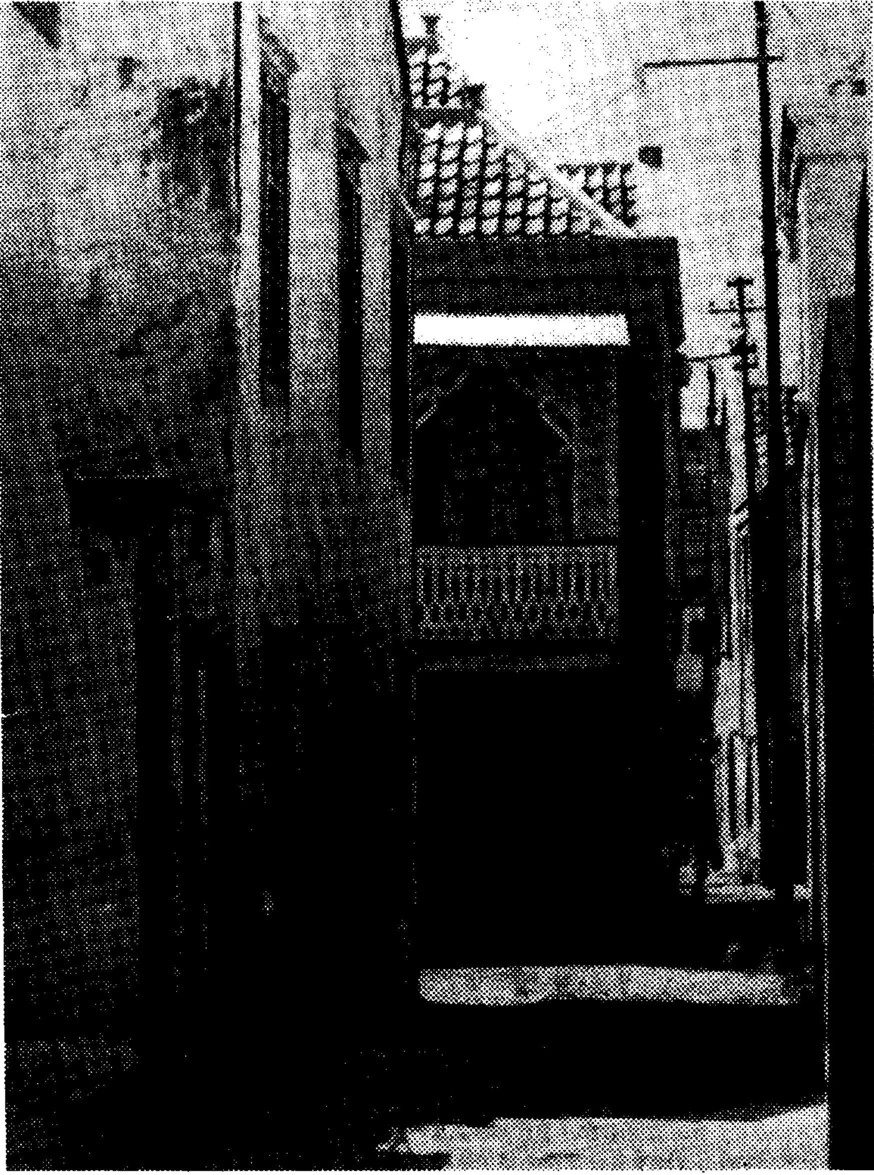
Plotseling heb ik zin om te huilen en besluit een liedje te zingen:

'Met drie sigaretten in m'n vierkante mond
Met een kind dat bleekpoeder snuift
Met een zak suiker op z'n kop
En m'n voeten in de modder ...'

En als ik eenmaal zing, laat me dan maar zingen. Lélélé ... lélélé. Ik heb vijf poesjes om het leven gebracht en toch is er niets veranderd. Alles is hetzelfde gebleven; de agent leeft nog, de twee vrouwen die praten over moord en doodslag leven nog, de hond, de vrouw die in de kerk een tamboe zingt, de man die het bordje VERBODEN TE ROKEN heeft geverfd, ze leven allemaal nog.

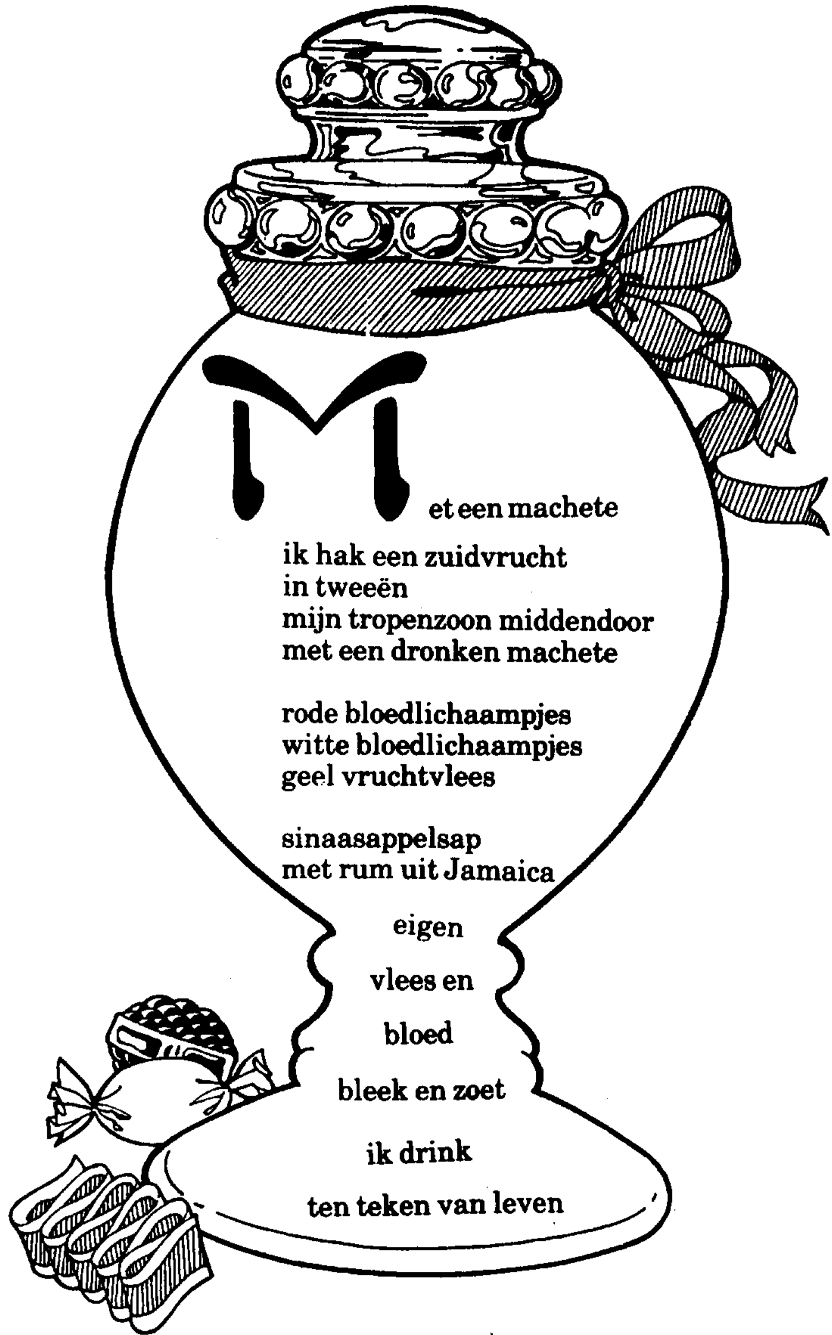
Zelfs ik leef nog. Maar ben ik even Lazarus vanavond!

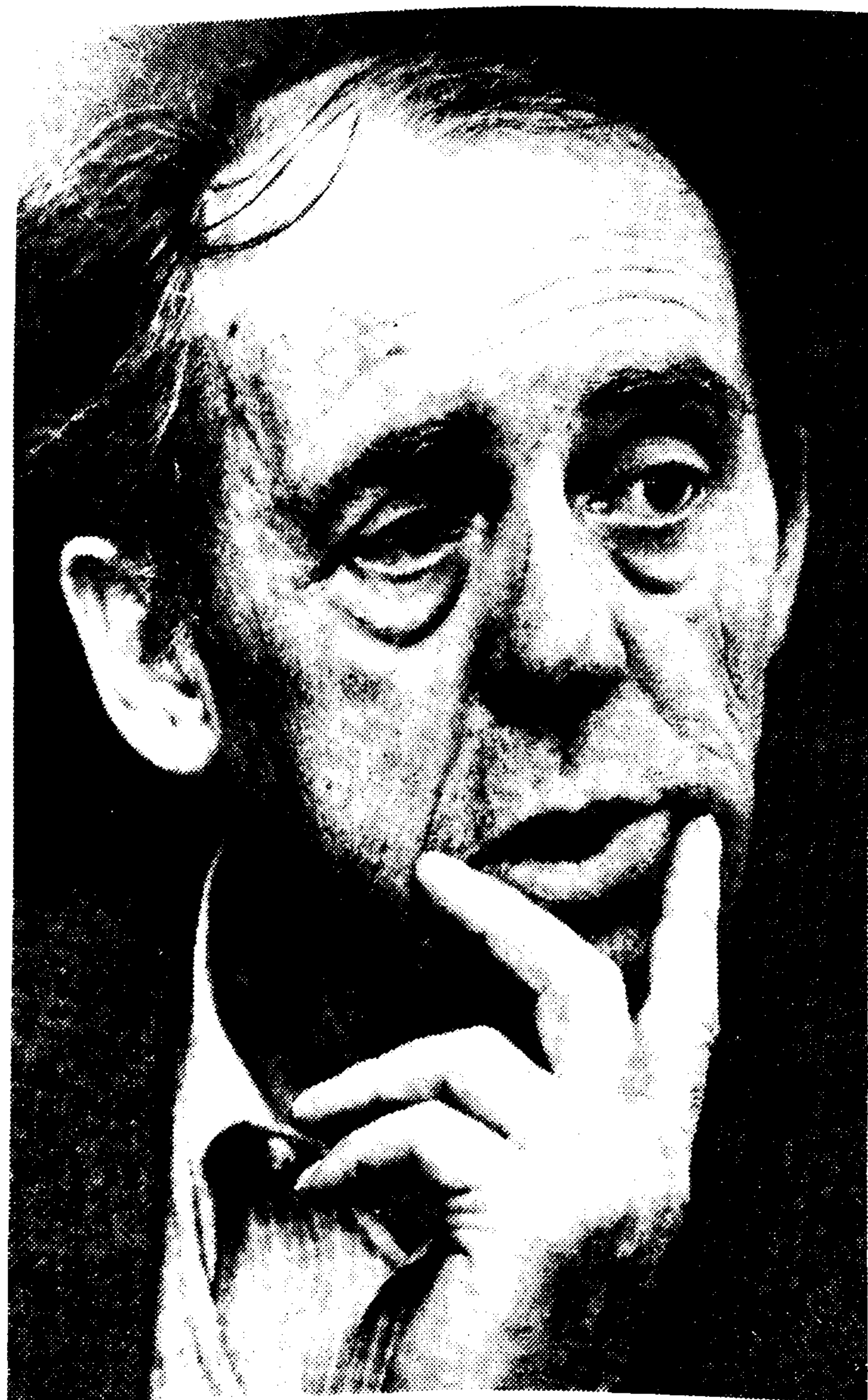

(Oorspronkelijk verschenen in de 'kersteditie' van het Curaçaosche dagblad **La Prensa**, december 1949, herdrukt in **Antilliaanse Cahiers**, jrg. iii (1959), nr. 3, blz. 39 - 41. Oorspronkelijke titel 'Un butishi bashi', vertaling uit het Papiamentu van Aart G. Broek.)

Heinrich Böll:

Was er maar gerechtigheid!

"Wenn es nur Gerechtigkeit auf dieser Welt gäbe." Dit citaat uit Heinrich Bölls korte verhaal "Daniel der Gerechte" past uitstekend in deze tijd, waarin wij de geboorte van Christus weer op feestelijke wijze herdenken. Ook bij Heinrich Böll stond de strijd voor rechtvaardigheid centraal.

De basis voor zijn rechtvaardigheids- gevoel werd gelegd in zijn ouderlijk gezin, een eenvoudige, katholieke familie. De Tweede Wereldoorlog, waarin veel mensonwaardigs is gebeurd, voedde dit gevoel nog meer. Toen hij vlak na de oorlog begon te publiceren, stond die oorlog zelve met al zijn gevolgen in het middelpunt. Ofschoon het niet eenvoudig was de juiste woorden te treffen (de Duitse taal was besmet met veel woorden, die een nare bijsmaak hadden gekregen door het nationaal- socialisme), is Böll er toch in geslaagd, op simpele maar indringende wijze zijn standpunt duidelijk te maken. Twee zeer goede voorbeelden hiervan zijn zijn romans "Und sagte kein einziges Wort" en "Wo warst du, Adam?".

In de eerste beschrijft hij hoe een huwelijk kort na de oorlog stuk loopt door bepaalde externe omstandigheden, maar uiteindelijk toch weer goed komt. De tweede is evenals Erich Marie Remarque's wereld- beroemde werk "Im Westen nichts Neues" een anti- oorlogsroman. Aan Bölls beide boeken ligt een gemeenschappelijk principe ten grondslag: afkeer van een machtsinstituut, dat op welke manier dan ook de mens ge(mis)bruikt voor eigen doeleinden. In "Und sagte kein einziges Wort" wordt een gezin ten tonele gevoerd, dat ten onder gaat door laksheid van de zijde van kerkelijke instanties. In "Wo warst du, Adam?" laat Böll zien hoe mensen als soldaten aan het militairisme opgeofferd worden.

Met deze twee machts- instanties (de kerk als symbool van geestelijke macht en de staat als militaire macht) heeft Böll zijn hele leven geworsteld, omdat door beide instituten heel wat mensen onrechtvaardig behandeld zijn en worden. Velen weten dit, maar er zijn slechts weinigen die er openlijk voor uitkomen. Böll was zo iemand. In "Ansichten eines Clowns" beschrijft hij hoe de hoofdpersoon aan den lijve en in huiselijke kring de machinaties van genoemde instituten tijdens de afgelopen oorlog ondervonden heeft en daarom besluit te proberen als cabaretier de mensen de ogen te openen voor de werkelijke situatie.

Hij blijft echter een roepende in de woestijn. Geconfronteerd met zoveel onbegrip, maar ook onwil, dreigt de "Clown" er zelf onderdoor te gaan. Deze roman geeft duidelijk Bölls eigen belevingen weer, namelijk het niet altijd begrepen worden door anderen.

Naast zijn literaire bezigheid, waarvoor hij in 1972 de Nobelprijs verwierf, is hij steeds actief in de weer geweest om onderdrukten te helpen en bij te staan; in veel gevallen geschiedde dat anoniem. Deze hulp bleef niet beperkt tot Duitsland, nee, tot ver **over zijn landsgrenzen heen, tot zelfs in het op vele manieren afgeschermde Rusland, deed Böll wat in zijn vermogen lag.**

Zijn afkeer voor en de onvrede met het machts- instituut kerk escaleerde in zijn officiële uittrede uit de Rooms-Katholieke Kerk. Dit impliceert niet dat hij niet meer gelovig was, integendeel. Zijn hele leven was doordrongen van diep geloof. Dit was veelal de drijfveer van zijn handelen. Zijn afkeer van militaire macht uitte zich in zijn aanwezigheid bij demonstraties tegen de bewapenings- wedloop en voor de vrede. In veel publicaties probeerde hij de mensen te doordringen van het feit dat kerk en staat als machts- instituut zinloos zijn en uiteindelijk weer vele onschuldige slachtoffers eisen. Het schrikbeeld van de Tweede Wereldoorlog bleef bij hem doorwerken.

In de afgelopen decennia is er een derde machts- instituut bij gekomen, namelijk dat van de media. Juist omdat deze zovele mensen bereiken en in handen zijn van slechts weinigen, kunnen ze een gevaarlijk middel zijn. Vaak worden de media ook misbruikt. Er zijn voorbeelden te over.

Ook hiertegen heeft Böll zich teweer gesteld en wel in zijn destijds zeer opzienbarende vertelling "Die verlorene Ehre der Katharina Blum oder: Wie Gewalt entstehen und wohin sie führen kann". Hierin wordt een onschuldige vrouw door de pers zover gebracht dat zij als laatse redmiddel, maar ook als symbool van haar onmacht, een moord begaat, waarna zij terecht komt in de handen van de politionele macht. Böll pleit de moord niet goed, maar geeft alleen treffend weer hoe iemand die te goeder trouw is tot een verwerpelijke daad gedreven wordt om uit een uitzichtloze situatie te geraken.

Zijn werken bevatten uiteraard niet alleen deze thematiek, maar deze overweegt in het grootste gedeelte van zijn oeuvre.

Kerstmis 1985: Wenn es nur Gerechtigheit auf dieser Welt gäbe".

HANS HABERNICKEL

Geen ziekte, maar een ziekteverschijnsel

Epilepsie: Niet zo gek als het er soms eventjes uitziet

Het grootste probleem van epilepsie is, dat 't zo onbekend is. Je weet dat het bestaat, maar als je het niet zelf hebt of niet iemand kent die er wel eens last van heeft, sta je verder niet bij stil.

MISSCHIEN KOMT dit ook wel omdat je mensen met epilepsie nergens aan herkent. Ze zien er gewoon uit, leven gewoon, doen hun werk gewoon en de kans is zelfs groot dat je iemand met epilepsie in je omgeving hebt zonder dit te weten. Ze lopen er niet mee te koop en waarom zouden ze ook; epilepsie is geen ziekte waaraan je "lijdt", het is een verschijnsel waar je wel eens last van hebt, de een vaker of erger dan de ander. Eerste tip: noem iemand die last heeft van epilepsie dan ook nooit een "epilepticus" want dat klinkt veel te veel naar ziekte en patiënt en voor iemand die zich normaal gezond voelt is zo'n etiket nogal irritant. Misschien ook een reden waarom mensen met epilepsie er niet graag over praten, omdat ze meestal meteen op onbegrip stuiten en in het vakje worden gestopt met opschrift vreemd, gek en eng. Goed beschouwd is epilepsie helemaal niet zo vreemd of gek als je nagaat waar het verschijnsel vandaan komt.

Onze hersenen zijn kontinu in bedrijf, waarbij je zou kunnen zeggen dat er een enorm aantal ingenieuze electrische schakelingetjes tot stand komen. Dat gaat maar door, met onvoorstelbare precisie en snelheid totdat...ja, er even een storing optreedt. Het electrisch evenwicht wordt verstoord en de hersenen raken opeens in de war. Dit kan een tel zijn, een moment van afwezigheid waar we bijna allemaal wel eens last van hebben. Maar 't kan ook een iets heviger storing zijn, die wat langer duurt en waarbij je spreekt van een aanval van epilepsie. Zelf heeft de persoon van zo'n aanval minder last, dan de omstanders denken want hij merkt er nauwelijks iets van en voelt zich erna meestal snel weer fit. Maar, als je er bij bent en je weet niet wat er gebeurt, dan kan 't inderdaad eng lijken. Je kunt ervan schrikken, zelfs in paniek raken. En dat is nergens voor nodig.

Epilepsie is eigenlijk geen ziekte op zichzelf, maar een ziekteverschijnsel zoals koorts dat is. Wij zeggen dat iemand epilepsie heeft als hij een bepaald soort aanvallen heeft. Soms valt zo iemand, soms ook niet, dat ligt aan de aard van de aanval en van de epilepsie. Er zijn namelijk allerlei soorten aanvallen, die echter één ding gemeen hebben: ze ontstaan allemaal doordat het electrisch evenwicht in de hersenen opeens (tijdelijk) in de war raakt. Op de soorten aanvallen komen wij bij vraag 5 nog terug.

Het woord epilepsie betekent letterlijk neervallen of plotseling gegrepen worden. Het is een Grieks woord. Het is dus eigenlijk hetzelfde als het woord dat wij allemaal kennen 'vallende ziekte'. Dat is echter geen goede naam, want in de eerste plaats vallen de patiënten bij een heleboel aanvallen niet en verder is het geen ziekte, maar een ziekteverschijnsel.

Voor het EEG-onderzoek worden electroden op de hoofdhuid bevestigd.

Heel nauwkeurig weten wij niet hoeveel mensen epilepsie hebben, maar uit bepaalde onderzoeken in verschillende landen is komen vast te staan dat het aantal schommelt tussen de 1 op de 150 à 200 mensen. Dat betekent dat er in bijvoorbeeld Nederland ongeveer 90.000 mensen epilepsie hebben. Op elke school en in elk bedrijf zouden dus wel een paar mensen met epilepsie moeten zitten. Vaak weten we dat niet, omdat ze er soms liever niet over praten.

Omdat epilepsie geen ziekte is maar een ziekteverschijnsel, is er ook niet een bepaalde oorzaak voor. Er kunnen allerlei redenen zijn waardoor iemand epilepsie heeft gekregen.
Epilepsie heeft altijd iets met de hersenen te maken. Nu kan het bijvoorbeeld zijn dat een kind bij de geboorte eventjes niet genoeg lucht heeft gekregen en dat daardoor er een kleine beschadiging in de hersenen is opgetreden, die verder aan niets te merken is maar die toch een overgevoeligheid heeft veroorzaakt, waardoor later epilepsie kan optreden. Epilepsie kan ook ontstaan na een zeer zware hersenschudding, of door een hersenvliesontsteking.

En zo zijn er nog meer aanwijsbare oorzaken te noemen. Een verkeersongeval b.v. Maar heel vaak krijgt ook iemand epilepsie zomaar. Er is dan in het hele leven niets gebeurd waarmee je de epilepsie zou kunnen verklaren. Erfelijke aanleg kan dan een rol spelen (zie ook vraag 9). Eigenlijk is het zo dat mensen met epilepsie een minder grote weerstand hebben tegen het optreden van aanvallen dan mensen zonder epilepsie. Ook bij mensen die geen epilepsie hebben kunnen onder bepaalde omstandigheden kunstmatige epileptische aanvallen gewoon worden opgewekt.

SOORTEN

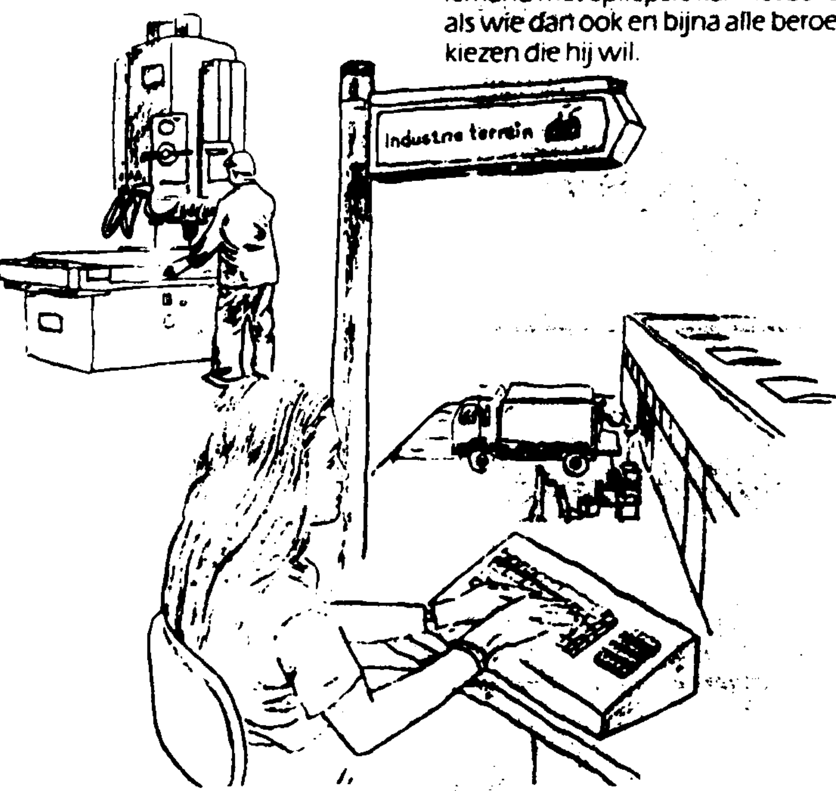
De meeste mensen denken als ze het over epilepsie hebben, alleen maar aan de z.g. 'grote aanval'. Die maakt ook erg veel indruk en als iemand zo'n aanval voor de eerste keer meemaakt, schrikt hij echt wel even. Iemand met wie je gewoon zit te praten geeft dan opeens geen antwoord meer, wordt stijf, valt op de grond, haalt geen adem en wordt langzamerhand blauw. Soms krijgt hij ook schuim op de mond. Na een halve minuut begint hij te schokken met zijn armen en zijn benen en met zijn hoofd. Even later houdt het schokken op en wordt hij helemaal slap en spierwit. Dan is ook zijn ademhaling weer terug gekomen, maar hij blijft toch bewusteloos. Na een tijdje komt hij weer bij en dan kan hij weer opstaan en verdergaan, al blijkt het wel zo dat de meeste mensen na zo'n aanval liever nog een tijdje willen rusten. Deze grote aanvallen zijn al heel lang bekend. Ze worden in de bijbel al beschreven. Toch zijn er ook nog andere aanvallen die ook epilepsie zijn. Deze komen veel meer voor en zijn niet zo erg om te zien. Het meest komen de z.g. 'absences' voor. Dit woord betekent letterlijk afwezigheden. Deze aanvalletjes verlopen zo licht, dat ze soms niet eens worden gezien. Ze bestaan uit een kort moment waarbij het kind (want deze aanvallen komen veel bij kinderen voor) even voor zich uitstaart zonder te reageren. Het duurt soms maar een tel. Ze kunnen wel honderd keer per dag voorkomen. Als de onderwijzer niet weet dat dat kind het heeft, denkt hij weleens dat het kind dom is of lui omdat het van de les dan natuurlijk een heleboel niet gehoord heeft.

Dan is er nog weer een heel ander soort van aanvallen, die 'psychomotore' aanvallen genoemd worden.
Daarbij lijkt het een beetje alsof de patiënt slaapwandelt. Hij doet dan vreemde dingen, zoals zijn kleren afvegen, rond een tafel lopen, of onbegrijpelijke opmerkingen maken. Soms geeft hij een verkeerd antwoord op een vraag en kijkt hij verbaasd rond. Hij is dan, zoals men wel zegt, niet aanspreekbaar. Zo'n aanval duurt meestal enkele minuten. De patiënt weet daarna niet wat hij heeft gedaan.
Er is nog een aantal soorten van aanvallen, die hier verder niet genoemd worden om het niet onoverzichtelijk te maken.
Kenmerkend voor de meeste aanvallen is dus dat ze opeens gaan optreden. Sommige aanvallen voelt de patiënt van tevoren aankomen, maar dat is lang niet bij iedereen het geval. Bij het merendeel van de epileptische aanvallen weet de patiënt zelf van de aanval ook niets af, want hij is immers tijdens de aanval bewusteloos. Hij merkt pas dat hij een aanval gehad heeft, als hij weer bijkomt uit de bewusteloosheid en dan vaak de verbaasde of verschrikte gezichten van de omstanders ziet.

Het is niet altijd zo gemakkelijk om te weten of iemand epilepsie heeft, want er zijn ook aanvallen, die op epilepsie lijken maar het toch niet zijn. Een heel belangrijk middel om er achter te komen of iemand epilepsie heeft, is z.g. EEG- onderzoek. EEG betekent Electro Encefalogram. Bij zo'n onderzoek wordt electrische activiteit in de hersenen gemeten. Dit gebeurt door op allerlei punten van iemands hoofd draden te plakken, die gevoerd worden naar een grote versterker. De hele kleine electrische spanningen die aan de hoofdhuid vanuit de hersenen gemeten worden, worden dan versterkt en door schijvende pennetjes op papier aangetekend.
Een deskundige kan aan de vorm van de lijnen die zo ontstaan zien of er sprake is van epilepsie of niet.

Soms is het toch niet gemakkelijk om dit te constateren, omdat de electrische storingen in de hersenen die de epilepsie veroorzaken er niet de hele dag zijn, en het dus best mogelijk is dat er op het EEG geen afwijkingen te zien zijn, terwijl ze er misschien even later wel zouden zijn. Daarom worden de mensen van wie vermoed wordt dat ze epilepsie hebben, soms een tijdje in een ziekenhuis of in een epilepsiecentrum opgenomen om ze beter te kunnen onderzoeken.

Iemand met epilepsie kan net zo leven als wie dan ook en bijna alle beroepen kiezen die hij wil.

BEHANDELING

De behandeling van epilepsie berust momenteel grotendeels op het gebruik van geneesmiddelen. Het is slechts zelden mogelijk om door een hersen- operatie de oorzaken van de epilepsie weg te nemen. In bijna alle gevallen kunnen de dokters de epilepsie alleen maar behandelen door aan de patiënt medicijnen te geven, die de aanvallen onderdrukken. Gelukkig zijn er tegenwoordig heel wat verschillende middelen en ook heel goed werkende. Daardoor is het mogelijk om drie van de vier mensen die epileptische aanvallen hebben daarvan met medicijnen af te helpen. Het enige wat de mensen met epilepsie behoeven te doen is twee of drie keer per dag een aantal tabletjes te slikken. Bij één op de vier patiënten blijkt het moeilijker te zijn de juiste samenstelling van de best werkende medicijnen te vinden, maar ook hierbij lukt het meestal wel om ervoor te zorgen, dat er nog maar af en toe een aanval voorkomt.

Als het wat moeilijker blijkt te zijn om de juiste medicijnen te vinden voor het voorkómen van aanvallen, wordt zo'n patiënt vaak behandeld door een polikliniek voor epilepsie of wordt hij gedurende enkele weken tot enkele maanden opgenomen in een epilepsie- centrum, waar de beste mogelijkheden bestaan om door een goede observatie van de aanvallen de beste wijze van behandelen te vinden.

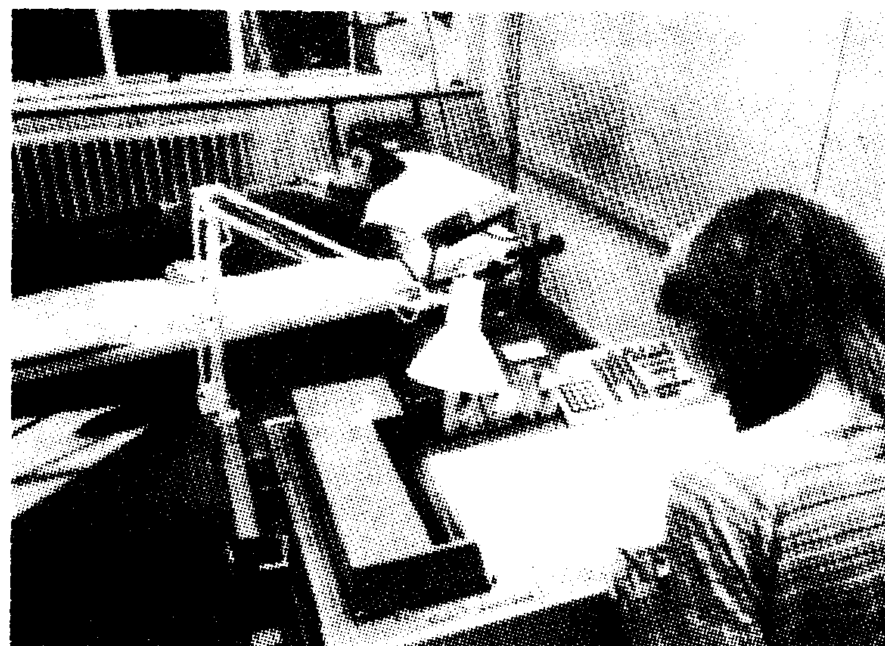
Als iemand een grote aanval heeft, wil iedereen meestal wèl wat gaan doen. De een gaat de patiënt koud water in zijn gezicht gooien, de ander wil hem op zijn wangen slaan om hem daardoor weer bij bewustzijn te brengen en een derde wil op zijn armen en benen gaan zitten om de schokken tegen te houden, weer een ander gaat de politie of een ziekenauto bellen. Iedereen is geschrokken en iedereen denkt dat er iets heel ergs aan de hand is. Maar zoals al is verteld, gaan bijna altijd de aanvallen vanzelf weer over en is er eigenlijk bijna niets wat men kan doen om het verloop van de aanvallen te versnellen.

Het enige waar men voor moet zorgen is dat de patiënt zich niet kan verwonden wanneer hij met zijn armen, benen of hoofd schokkende bewegingen maakt en ook dat hij wanneer hij na de aanval bewusteloos is niet kan stikken door speeksel of doordat zijn tong achterin zijn keel glijdt. Daarom is het het beste om de patiënt op zijn zij te leggen. Men moet ook niet proberen iets in de mond te stoppen om het bijten op de tong te voorkomen. Vaak lukt dit toch niet en bijten op harde voorwerpen kan gevaarlijk zijn doordat de tanden kunnen breken en dat er iets in de luchtpijp kan komen. Er is één situatie waarbij de dokter wel onmiddellijk gewaarschuwd moet worden en dat is als na een aanval er onmiddellijk weer een volgende komt en daarna weer een, terwijl de patiënt eigenlijk niet tot zijn bewustzijn is gekomen. Zo'n serie aanvallen die steeds maar achter elkaar doorgaat moet door de dokter d.m.v. een injectie of een rectaal toe te dienen geneesmiddel onderbroken worden, anders kan dat voor de patiënt wel erg gevaarlijk worden.

Bij de andere aanvallen die we genoemd hebben, de absences of de psychomotore aanvallen, kan men eigenlijk helemaal niet veel doen. De absences zijn zo gauw voorbij dat er niets meer hoeft te worden gedaan als men het eenmaal opgemerkt heeft. Bij de psychomotore aanval is het ook niet goed om de patiënt bijvoorbeeld tegen te houden als hij bepaalde automatische handelingen doet, want hij kan daar toch niet op reageren, omdat hij niet aanspreekbaar is. Het enige wat men zou kunnen doen is in de buurt blijven om te zorgen dat er geen echte gevaarlijke dingen kunnen gebeuren, b.v. wanneer iemand onder een auto zou lopen of zich zou verwonden.

Er wordt vaak gesproken over de erfelijkheid van epilepsie.
Vroeger, toen er over de epilepsie nog niet zoveel bekend was, werd er veel meer nadruk gelegd op die erfelijkheid. Toen vond men ook vaak dat mensen met epilepsie beslist niet mochten trouwen, althans geen kinderen mochten krijgen. Men is daar tegenwoordig grotendeels op teruggekomen. Er is in sommige gevallen van zekere erfelijke aanleg wel sprake. Dat ziet men doordat er in sommige families meer epilepsie voorkomt dan in de andere. Die erfelijke aanleg bestaat eigenlijk uit een geringere weerstand tegen het optreden van aanvallen. Maar we denken, dat bij die aanleg nog iets moet, b.v. een lichte hersen- beschadiging. De aanleg alleen is waarschijnlijk niet voldoende. Daarom kunnen mensen met epilepsie meestal rustig trouwen en kinderen krijgen. De kans dat de kinderen die ze krijgen ook epilepsie zullen krijgen, is bijna niet veel groter dan de kans die andere mensen hebben om een kind met epilepsie te krijgen.

Er gaan vaak allerlei verhalen rond over mensen met epilepsie. Er wordt wel eens gezegd dat het vreemde lieden zijn, die geestelijk afwijkend zijn van normale mensen. Dat is helemaal niet zo. Het is aan iemand te zien of hij epilepsie heeft of niet.
Buiten de aanvallen is hij precies hetzelfde als iedereen. De onjuiste opvattingen rond epilepsie hangen waarschijnlijk samen met het feit, dan de aanvallen er griezelig uitzien, dat ze zo plotseling kunnen komen en dat de meeste mensen dan niet weten wat er aan de hand is. Als beseft wordt dat het niet anders is dan een tijdelijke storing in de electrische activiteit in de hersenen, is er niets geheimzinnigs aan. Toch vertellen de mensen liever niet dat zij epilepsie hebben, omdat ze gemerkt hebben dat anderen er bang voor zijn en hen dan soms links laten liggen of hen dan een bepaald etiket gaan opplakken. Dat komt ook omdat de journalisten die niet precies weten wat epilepsie is, soms in de krant schrijven dat de dader epilepsie had wanneer er door iemand een huis in brand is gestoken of iets anders is gedaan.

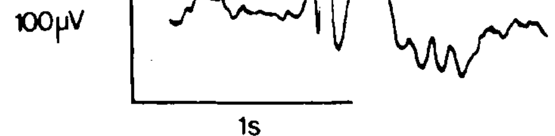

De patiënt tijdens het EEG- onderzoek.

Om te voorkomen dat de tong achter in de keel glijdt en de patiënt daardoor dreigt te stikken, moeten we hem op zijn zij leggen.

epilepsie
is niet zo gek als 't er soms even uitziet

Eén van de typische verschijnselen in het electro- encephalogram van een epilepsie- patiënt: een piek gevolgd door een langzame golf.

Epilepsie heeft altijd iets met de hersenen te maken.

De Paragnost

WILLEMSTAD — In mijn zesentwintig- jarige loopbaan bij de Curaçaose Havenpolitie, heb ik heel wat vreemde snuiters ontmoet. Daarom heb ik mijn verhalen- bundel "Strange People in a Crazy Harbour" genoemd.

Een van deze vreemde snuiters komt voor in mijn Kerstverhaal in de Kerstkrant voor dit jaar. Het is een ware geschiedenis.

Tweede Kerstdag. Het was mijn verjaardag en ik had de vroege dienst van 06.00 uur tot 14.00 uur. Niemand van de havenpolitie was die dag vrij, daar er heel wat toeristenschepen werden verwacht, die de nodige inklarings- werkzaamheden met zich mee zouden brengen.

Tegen tien uur, was ik alleen op het bureau en zag vanuit het raam, dat er een groot schitterend jacht binnen kwam en afmeerde aan de Handelskade, schuin tegenover ons bureau. Het voer onder de vlag van de Bahamas, had als thuishaven Nassau en was genaamd "BLACK ROSE".

Toen het jacht was afgemeerd, begaf ik mij ter inklaring aan boord. Ik vermoedde toen niet

Ik werd nieuwsgierig en nodigde hem uit om dan maar eens wat over mezelf te vertellen.

Daarop viel ik van de ene verbazing in de andere. Hij wist mij te vertellen dat mijn vrouw afkomstig was van Bonaire en ook wist hij haar verjaardag precies. Vervolgens deelde hij mij mee, dat ik maar één dochter had en ook haar verjaardag wist hij in de puntjes. Daarop vroeg hij mij om mijn portemonnaie tevoorschijn te halen. Ik deed dit en hij legde zijn hand op de portemonnaie. Toen zei hij: „Je bezit twee en dertig gulden en achttien centen." Toen ik mijn geld natelde, klopte het precies.

Toen zei hij onverwacht tegen mij: „Het is vandaag "Tweede Kerstdag", of liever gezegd "Boxing Day" en u bent jarig."

Mijn mond moet van verbazing wijd open gevallen zijn. Daarop riep hij een hofmeester en zei: „Deze immigratieambtenaar is vandaag jarig, haal een fles wodka voor hem."

De hofmeester ging weg en kwam even later terug met een fles wodka van het merk "Smirnov", die ik in de inklaringstas liet verdwijnen.

Heinz Goetz mij dat hij mij speciaal had uitgenodigd, daar hij tot de ontdekking was gekomen, dat ik een soort medium voor hem was en dat hij mij uitstekend kon gebruiken voor zijn helderziende gaven bij het vinden van eventuele missende schakels.

Nadat het diner was opgediend, gingen wij aan tafel. Al het bestek was van zwaar zilver. Er was van alles te eten en te drinken en ik liet mij het gebodene goed smaken.

Daarop begon kapitein Heinz Goetz te vertellen. Gedurende de Tweede Wereldoorlog was hij onderzeeboot- kapitein geweest bij de Duitse Kriegsmarine. Toen de

se op. Toen ik hem de geschiedenis van Heinz Goetz had meegedeeld, was hij zeer verrast en zei dat hij onmiddellijk aan boord van de "BLACK ROSE" zou komen.

Inderdaad verscheen luitenant ter zee Filipse na een kwartier aan boord en bleken twee oude vrienden elkaar weer terug gevonden te hebben. Het weerzien was hart- ontroerend.

Wij bleven die avond nog lang gezellig napraten aan boord van de "BLACK ROSE".

Waarde lezer, ik moet u verzekeren dat dit verhaal van a tot z waar is, hoe ongelooflijk het ook mag klinken. Jacht- kapitein Heinz Goetz heb ik daarna nooit meer ontmoet. Luitenant ter zee Filipse ontmoette ik later nog wel eens uit hoofde van mijn dienst.

Zo ziet u dat men vreemde mensen in een gekke haven kan ontmoeten!

HENK A. KLOMP

Uit de verhalenbundel "Strange People in a Crazy Harbour" door Henk A. Klomp

dat ik aan boord van dit jacht de vreemdste mens zou ontmoeten, die ik ooit in mijn leven zou tegenkomen.

Dat was kapitein Heinz Goetz.

Al direkt hoorde ik aan zijn Engels, dat hij met een vreemd accent sprak, dat ik met een Duitser te doen had.

De „BLACK ROSE" bleek eigendom van een Amerikaanse multi- miljonair te zijn, die de Kerstdagen en de jaarwisseling al spelevarend rond onze eilanden wilde doorbrengen, tezamen met zijn vrouw en kinderen en een staf van hofmeesters en stewards. Hij was eigenaar van de bekende Gilette- fabrieken, waar onze scheermesjes vandaan [illegible]tige bedoening aan boord.

Bij de inklarings- formaliteiten vroeg ik aan kapitein Goetz wat zijn volgende haven zou zijn. Hij antwoordde mij toen dat hij naar Bonaire zou gaan.

Plotseling zei hij tegen mij: „U kent Bonaire goed, is daar een goede ankerplaats voor mijn jacht?"

Ik vertelde hem dat ik Bonaire inderdaad goed kende, daar ik er zeven jaren gewoond had en dat hij gemakkelijk aan de aanlegsteiger in Kralendijk kon meren. Het was daar minstens twaalf meter diep.

Toen vroeg ik hem uiteraard hoe hij wist, dat ik Bonaire goed kende.

Hij keek mij glimlachend aan en zei: „Ik kan u nog veel meer over uzelf vertellen."

Toen ik kapitein Goetz vroeg hoe hij dat allemaal zo precies wist, deelde hij mij mee dat hij een paragnost was. Wij bleven samen nog lang napraten over deze verbazingwekkende gave en als ik er nu nog aan terugdenk, kan ik het zelf haast niet geloven.

Ook vertelde Heinz Goetz mij dat hij jacht- kapitein was geweest van Prins Rainier van Monaco en van de Dominikaanse multimiljonair Ruby Rosa, een play-boy die, later in Parijs, werd vermoord.

Toen ik van boord ging, nodigde Heinz Goetz mij uit, om 's-avonds na Kerstmis aan boord te komen dineren. Ik nam zijn invitatie aan en ging van boord. Ver[illegible] dachten bezig met [illegible] Heinz Goetz.

De dag na Kerstmis had ik mezelf 's-avonds in mijn zondagse pak gestoken en begaf mij naar de "BLACK ROSE". Kapitein Heinz Goetz stond al aan de reling op mij te wachten. Hij vertelde mij, dat wij alleen waren en dat de eigenaar van het jacht met vrouw en kinderen naar Hotel Intercontinental was gegaan om daar een show bij te wonen. Er was alleen een paar stewards achter gebleven om ons diner te verzorgen, verder hadden wij de hele avond het rijk alleen.

Voordat wij aan tafel gingen, dronken wij eerst een verfrissing in de uitermate luxueus gemeubileerde salon. Toen vertelde

oorlog afgelopen was, werd hij in Nederland krijgsgevangene gemaakt en werd tewerk gesteld aan de Nederlandse kust bij de mijn- opruimings- dienst van de Koninlijke Marine. Daar leerde hij een Nederlandse marine- officier kennen, die Filipse heette. Dit was een mijn- expert. Zij werden dikke vrienden. Maar toen Heinz Goetz uit krijgs- gevangenschap werd ontslagen, verloor hij zijn vriend Filipse uit het oog en hoorde nooit meer iets van hem.

Daarop zei Heinz Goetz tegen mij: „En daarom bent u vanavond hier, u bent het medium, die mij weer in contact kan bren[illegible] schakel."

Ik was stom verbaasd. Inderdaad kende ik een luitenant ter zee Filipse, die bij een speciale afdeling van de Koninklijke Marine op Parera werkzaam was.

Ik deelde dit aan Heinz Goetz mee en deze verzocht mij Filipse te bellen en hem te zeggen dat hij contact met hem zocht.

Aanvankelijk voelde ik er niet veel voor, daar ik haast niet kon geloven, dat deze marine- officier Filipse, de uit het oog verloren vriend van Heinz Goetz was. Hij bleef echter aandringen en op het bureau van de Havenpolitie belde ik de marine- officier Filip-

De totale ineenstorting van Mexico lijkt nabij

Als er één man is die de consequenties van de aardbeving van 19 september in Mexico op zijn juiste waarde kan inschatten, is het Raymond Buve (52), bijzonder hoogleraar in de geschiedenis van Latijns- Amerika aan de rijksuniversiteit van Leiden. Van huisuit niet westers socioloog. Bovendien gastdocent aan twee universiteiten in Mexico- Stad. Specialisatie: de Mexicaanse revolutie.

Verschillende keren per jaar vertoeft Raymond Buve om die redenen voor langere periodes in de Mexicaanse hoofdstad. Ook kwam hij terug met een teisterend verslag over het Mexico na de aardbeving. Zijn conclusie: „Als er niet snel iets gebeurt, staat Mexico aan de vooravond van de totale chaos".

Een half jaar voordat het eerste fluitsignaal in het Azteca-stadion in Mexico- Stad zal weerklinken en de hele wereld ademloos getuige kan zijn van voetbal- spektakel, trilt de aarde nog stevig na in de uithoeken van de Mexicaanse samenleving. Optimisten voorspellen dat Mexico aflossing en rentebetaling op zijn buitenlandse schuld van 96 miljard dollar zal moeten uitstellen. Een moratorium dus. Zoniet, dan rest alleen de chaos nog maar, waarin ook de Verenigde Staten zullen worden meegesleept.

Sombere beursberichten derhalve die getuigen van besluiteloosheid, waaraan de Mexicaanse regering mank gaat. Geen vertrouwen meer van het volk, noch in de regering, noch in de president en dat mag een ernstig verschijnsel worden genoemd in een land waar de president een nog grotere macht wordt toegedicht dan zijn Amerikaanse collega in de VS.

TRAUMA'S

Kapitaal- vlucht, speculatiedruk en inflatie (dit jaar makkelijk weer 60%) nemen toe. Toenemende druk ook op de Mexicaanse peso. In 1982 gingen er nog precies 22 pesos in een dollar, nu zijn dat er 500. Deviezenvoorraad geslonken. Verminderde opbrengsten uit teruglopende olie- export en toerisme. En een bevolkings- groei van 2,5% per jaar. Bovenmenselijke inspanningen zijn er nodig om al die monden straks te voeden. Er moet meer geïnvesteerd worden, maar blanken zijn, vooral na de aardbeving, voorzichtig geworden met het verstrekken van nieuwe kredieten. Oppositie, kerken en zelfs in de PRI (Partij van de Geïnstitutionaliseerde Revolutie), de regeringspartij, wordt in koor om een moratorium geroepen, nadat Mexico altijd zo voorbeeldig de toenemende schuld heeft afgelost.

En dan de aardbeving van 19 september. Die heeft niet alleen dood, vernietiging en trauma's veroorzaakt, maar heeft ook de ruggegraat van de natie blootgelegd. Er zitten scheuren in die ruggegraat, luidt de diagnose nu.

„De aardbeving heeft het uitvoerend apparaat van de regering aangetast", aldus Raymond Buve. „Het functioneert nog minder dan het vroeger al deed. Door het wegvallen van communicatie- verbindingen en het inzakken van complete ministeries is deze zaak ineens op acute wijze verergerd. Het betekent verbindingen, landhervormingen niet meer behoorlijk kunnen werken".

Geen enkel lichtpuntje in deze misère?

Buve: „Het enige positieve dat ik na de aardbeving kan zien, is dat de zich al jaren voortslepende

De aardbeving legde de ruggegraat van de natie bloot

dat de rechtspraak momenteel uitermate slecht functioneert.

Je kunt je bovendien geen sector in de persoonlijke of in de economische sfeer van de maatschappij van Mexico voorstellen, waarin op dit moment geen stagnaties optreden, enkel en alleen omdat ministeries zoals justitie, discussie over 18 miljoen Mexicanen in één vallei nu in een versneld tempo is gekomen. De helft van 's lands industrie, alle hoofdkantoren, alles, alles is geconcentreerd in de hoofdstad. Mijn indruk is dat het bedrijfsleven zich nu eindelijk ook eens afvraagt of dat zo nog langer kan doorgaan".

DECENTRALISATIE

Decentralisatie bijvoorbeeld?

Buve: „Meteen na de aardbeving heeft de regering inderdaad een omvangrijke decentralisatie aangekondigd. Het komt erop neer dat zo'n 200.000 ambtenaren met hun gezinnen naar steden rondom de hoofdstad moeten verhuizen. Maar die besluiten worden enorm aangevochten. De ambtenaren hebben moeten vechten voor hun behuizing in Mexico- Stad, hun zoons studeren daar, ze hebben daar hun bijbaantjes en in de plaatsen waar ze naar toe moeten is woningnood. Maar er is nog meer.

Decentralisatie betekent ook dat je meer bevoegdheden geeft aan de regeringen van de Mexicaanse deelstaten. En dat kan niet. Dat past niet in het Mexicaanse systeem waarin de macht en de invloed van president en partij vrijwel onbeperkt zijn".

Het bureaucratische systeem blijft dus gehandhaafd. Nou heeft Stafford Beer, een Brits socioloog en onderzoeker, dit Mexicaanse systeem eens doorgelicht en hij kwam tot de conclusie dat de federale bureaucratie in Mexico- Stad nog het best kan worden vergeleken met een dinosaurus, die de fouten in zijn eigen metabolische systeem niet snel genoeg kan repareren. Het gevolg: een snel verminderde efficiëncy als het erom gaat energie in nuttig werk om te zetten. De Mexicaan moet meer en meer betalen voor een systeem waar steeds minder uit komt, zo luidt de conclusie van Beer. Dat lijkt een vicieuze cirkel, waaraan alleen een aardbeving een eind zou kunnen maken.

Buve: „Ik denk inderdaad dat je nu kunt stellen dat de inefficiëncy als gevolg van de infrastructurele schade na de aardbeving bezig is naar haar hoogtepunt te groeien. De wal gaat het schip keren. Maar het moment waarop de wal het schip keert, kan natuurlijk nog best een tijdje worden tegengehouden door een recalcitrante centrale regering, die niet op tijd inziet dat het nu de tijd is om beslissende stappen te nemen".

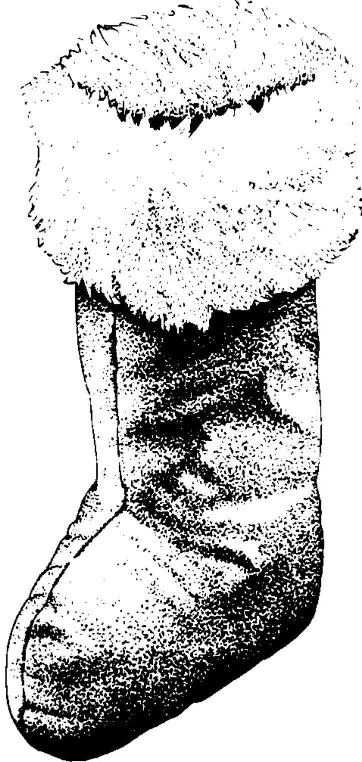
De regering zegt nog steeds dat er eigenlijk niets aan de hand is.

Buve: „Ja dat heeft alles te maken met de geschiedenis die het land achter de rug heeft en die de laatste 150 jaar in hoge mate getraumatiseerd is door de relaties met de Verenigde Staten. Amerikaanse militairen zijn te vaak op Mexicaans grondgebied geweest. Aan de ene kant weten de Mexicanen donders goed dat hun economie voor een flink gedeelte door de Amerikanen wordt gedomineerd. Dat betekent dat ze aan de andere kant buitengewoon souverein en zelfstandig willen zijn.

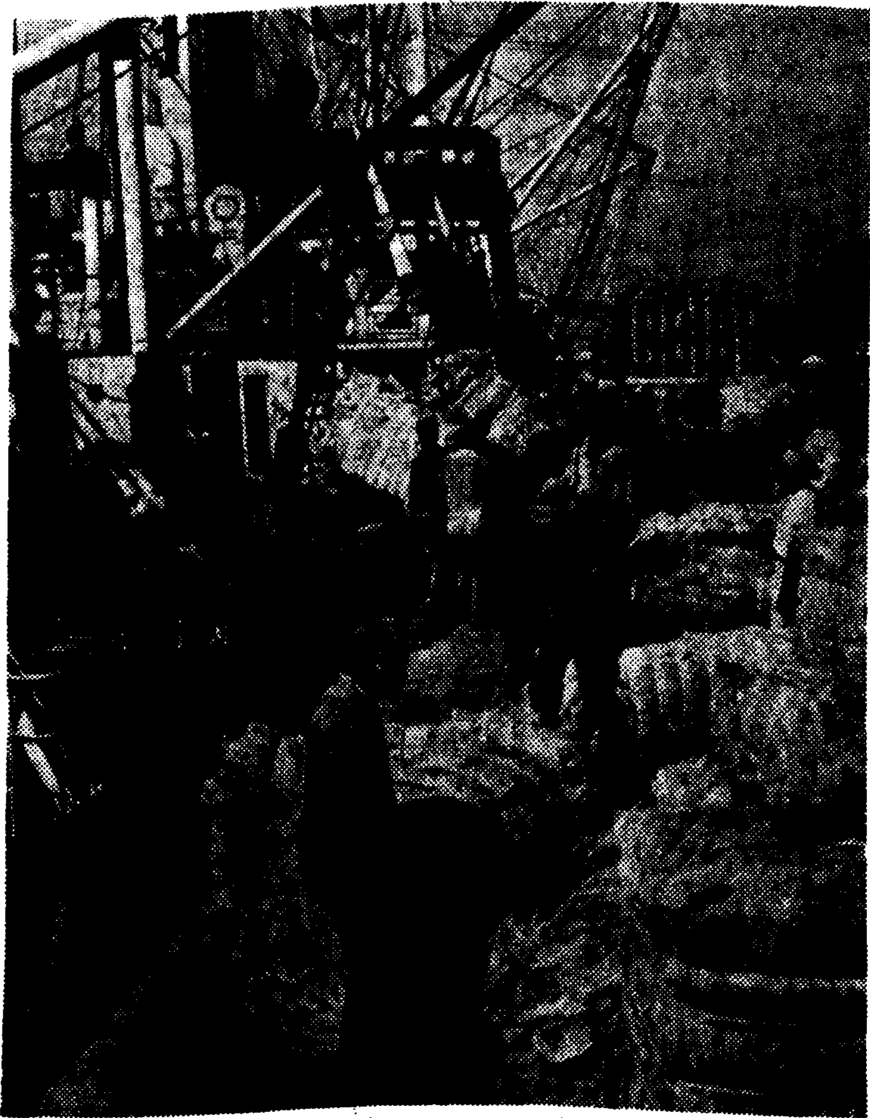
Het aanvaarden van hulp uit het buitenland — zeker uit de VS — wordt door de Mexicanen dan ook gezien als een vorm van vernedering".

SIAMESE TWEELING

In de VS is de buitenlandse schuld van Mexico inmiddels erkend als een 'politiek probleem'. Er zijn hulp- programma's in de maak, die worden uitgevoerd als de regering De La Madrid het startschot wil geven tot een vergaande privatisering van het bedrijfsleven. Dat zou dan weer volledig in strijd zijn met een van de belangrijkste uitgangspunten van de Mexicaanse revolutie: de nationalisatie. Rest de vraag of oud- dictator Porfirio Diaz gelijk had toen hij aan het begin van deze eeuw de onsterfelijke woorden sprak: 'Arm Mexico, zo ver van God en zo dicht bij de Verenigde Staten'.

Ineenstorting van Mexico...

Buve: „Die uitspraak heeft nog niets aan actualiteit ingeboet. Maar je zou het ook kunnen omkeren. Mexico en de VS zijn in de loop van de laatste 100 jaar een Siamese tweeling geworden. De economieëen zijn in hoge mate met elkaar vervlochten. Daarom, als Mexico een totale economische kracht tegemoet zou gaan, dan durf ik te zeggen dat de VS een crisis krijgen zoals ze die in 1929 zelfs niet hebben gehad".

En de privatisering?

Buve: „Privatisering van de banken kan ik me nog voorstellen ook al lijkt het me onwaarschijnlijk. Maar van de petroleum- industrie, het symbool van de revolutie? Dat is uitgesloten! Dat zou door alle Mexicanen als een absolute gotspe worden ervaren. Geen president die dat er door krijgt".

SCEPSIS

De la Madrid heeft eens gezegd dat de politieke doctrine van nationale onafhankelijkheid en individuele vrijheid de fundamentele waarden, waarin de Mexicaan gelooft, verzoent. Waarin geloven de Mexicanen nog na deze aardbeving. In de doctrine van de PRI, in de Maagd van Guadelupe, in de toekomst?

Buve: „De meeste Mexicanen geloven in de Maagd van Guadelupe, ook al zijn ze geen christen. Verder heb ik de idee dat er een zeer wijd verbreide scepsis bestaat met betrekking tot de PRI.

De regeringspartij is op dit moment niet meer dan een skelet. Het heeft geen prestige meer. Maar, en dat is de kern van het probleem, diezelfde Mexicanen weten ook donders goed dat als ze politiek carrière willen maken er maar één echte mogelijkheid is en dat is uitsluitend via diezelfde PRI. Zo is het altijd al geweest en zo zal het altijd blijven, zolang de PRI dat kan volhouden. Vergeet één ding niet: de tent staat al sinds 1929 overeind. Alleen de revolutie van de Russen heeft het tot dusver langer uitgehouden. In al die jaren is in Mexico een politiek systeem ontwikkeld, waarin de regeringspartij — de PRI dus — jarenlang in hoge mate over sophisticated middelen van controle en repressie heeft kunnen beschikken. Ongelooflijk hoe dat is toegepast op boeren- vakbonden en op industrie- vakbonden met een verticaal organisatie- systeem. Alle draden lopen uiteindelijk naar de regering. En dan de indirecte vormen van censuur. Het geniale van dit Mexicaanse systeem is dat het er sinds 1929 in geslaagd is om naar buiten toe een betrekkelijk erkend democratisch imago op te bouwen terwijl je aan de andere kant zo duidelijk ziet dat het uitgesloten is dat er een oppositie aan de macht komt".

BEHOLD...A CHILD IS BORN

BERUSTING

In zijn boek 'Het labyrint der eenzaamheid' heeft Octavio Paz gezegd dat berusting een van de grootste kwaliteiten is van het Mexicaanse volk. „Meer dan de luister van de overwinning roert ons het zich niet te laten kennen in tegenslag", zei Paz.

Buve (moet nu voor het eerst even nadenken): „Als Octavio Paz heeft gezegd dat berusting een algemeen kenmerk is van de Mexicanen, dan heb ik daar mijn twijfels over. Ik denk wel dat de indiaanse bevolking heel erg lang een zekere berusting aan passiviteit kan paren. Berusting in situaties die wij onaanvaardbaar zouden vinden, maar die zij al generaties lang hebben gekend. Als indiaanse boeren doodarm zijn en ze worden nog iets armer dan komt dat in de psyche van die mensen minder hard aan dan in ons idee omdat wij ons niet kunnen voorstellen hoe arm ze al zijn.

In die zin is er sprake van een zekere berusting. Aan de andere kant — en daar zijn hele duidelijke aanwijzingen voor — neemt de politieke bewustwording en de gisting onder grote massa's van de bevolking veel sneller toe dan een aantal jaren geleden".

CATASTROFAAL

Hoeveel aardbevingen zijn er nog nodig voor een nieuwe revolutie?

Buve: „Dat hoeft niet eens een aardbeving te zijn. Als de peso in de vrije val doorgaat en het land een niet meer te beteugelen inflatie krijgt, dan wordt het verschrikkelijk moeilijk. Want wat moet de regering dan in godsnaam gaan doen met de voedsel- prijzen. We weten tenslotte allemaal dat de rust in Mexico- Stad gekocht wordt en dat een groot gedeelte van het nationaal budget wordt gestoken in subsidies van basisvoedsel, vervoer en enige elementaire sociale voorzieningen. Je kunt voor 1 peso — dat is 0,1 cent — een hele dag in de metro zitten.

Waar kan dat nog in de wereld? Het strategische Mexico- Stad, dat moet rustig worden gehouden. Maar als de inflatie voortzet, worden de kosten van dat basispakket, dat eigenlijk in de sfeer ligt van brood en spelen, astronomisch hoog. En dat betekent dat er op dit moment geen sprake meer kan zijn van een vorm van overeenstemming tussen Mexico en het Internationaal Monetair Fonds. Als de Mexicaanse president prestige zou hebben... Maar ja, dat heeft hij niet. Hij is een welwillend maar uiterst middelmatig man. Maar goed, als de president nu zou overgaan van de verhoging van de metroprijs van 1 naar 5 pesos dan zou dat aanleiding geven tot gigantische rellen. Als de voedsel- subsidies op maïs, suiker en bruine bonen zouden verdwijnen, dan zou dat catastrofaal zijn".

Dus stevent Mexico op een moratorium af?

Buve: „Onontkoombaar. Een ander alternatief is er niet".

GOALS

Er is in Mexico al vaak geprotesteerd met slogans als 'No queremos goles, queremos frijoles' (We willen geen goals maar bonen). Is onder deze omstandigheden een wereldkampioenschap voetbal nog te rechtvaardigen?

Buve: „Ik vind dat een hele moeilijke vraag. Aan de ene kant zou je geneigd zijn om te zeggen dat ze zo'n geldverslindend evenement onmiddelijk moeten afzeggen zodat het geld voor andere urgentere zaken kan worden besteed. Maar aan de andere kant kunnen deze kampioenschappen heel bevorderlijk zijn voor het toerisme dat na de aardbeving als een kaartenhuis in elkaar is gestort".

VOORTEKEN

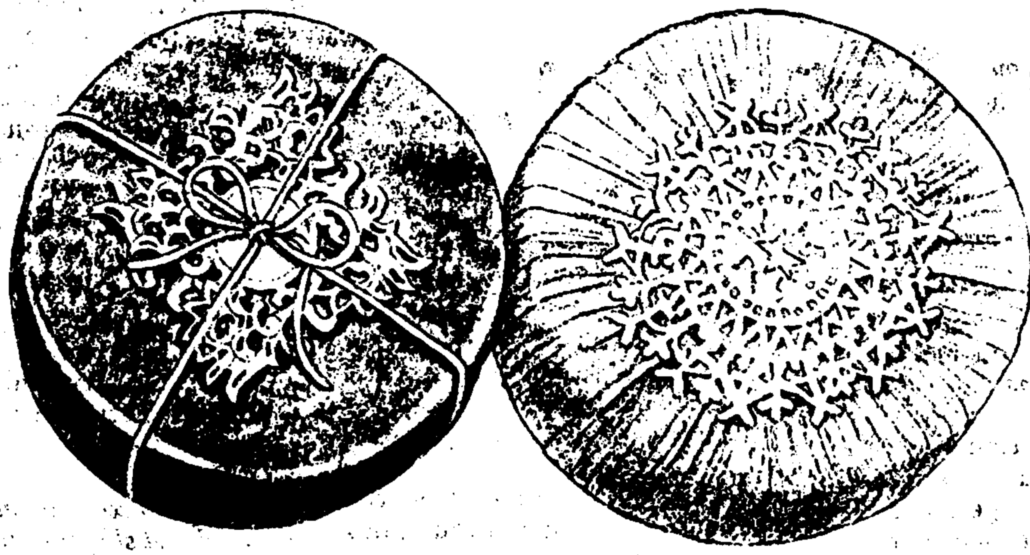
De verovering van Mexico door de Spanjaarden en de daarmee gepaarde gaande vernietiging van het rijk der Azteken onder koning Moctezuma Xocoyotzin (Boze Heer de Jongere) werd in 1519 voorafgegaan door een aantal voortekenen, zoals een vallende komeet, een plotseling opstekende wind, een aardbeving en ook een geheimzinnige vrouwestem die in de nachtelijke uren door de lucht ijlde en riep: 'Oh kinderen, we gaan het verliezen'. Hebt u die stem nu weer gehoord?

Buve: „Over dit soort zaken wordt in Mexico- Stad inderdaad gepraat. Tenslotte ging aan het verlies van dictator Porfirio Diaz en het begin van de revolutie in 1910 ook de komeet van Halley en een fikse aardbeving vooraf.

Nu wordt in Mexico- Stad gezegd dat er nòg een aardbeving zal komen op de dag van de verschijning van de Maagd van Guadelupe. Op 12 december dus. Maar geen enkele aardbeving kan de oorzaak zijn van de Mexicaanse ellende. Aardbevingen fungeren hooguit als katalysator van processen van desintegratie, die, als de regering niet werkelijk fundamentele beslissingen neemt, inderdaad kan leiden tot een ramp ■

KLEUR EEN KERSTMAN

INPAKKEN

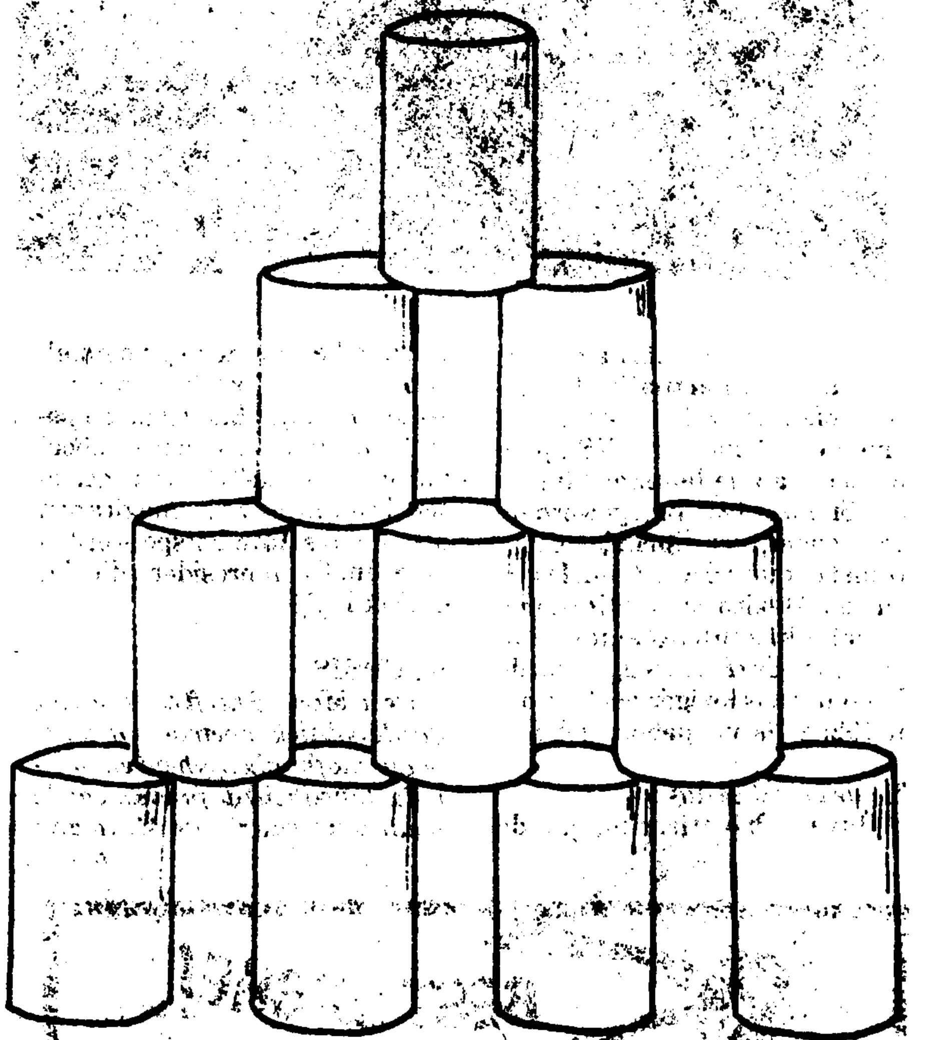
JULLIE GAAN op Kerstbezoek en mama heeft een mooie taart voor de gastvrouw gebakken. Ha, dan gaan wij die eens mooi inpakken!
Pak de taart eerst in aluminiumfolie en dan in glanzend rood papier (te verkrijgen bij de boekhandel). Leg er een papieren taartkleedje op, waarvan je de buitenste rand voorzichtig wegknipt. Bind tot slot een zilveren of gouden draadje erom heen.

VUURWERK

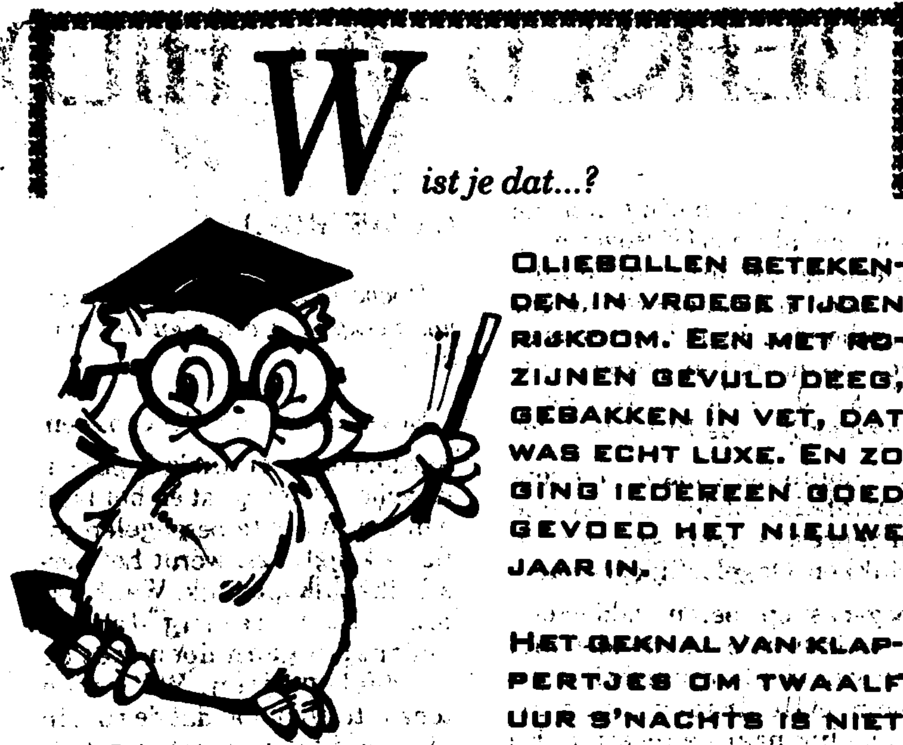
NA DE Kerstdagen mogen we weer vuurwerk afsteken. Leuk, maar niet altijd ongevaarlijk, zoals je wel zult weten. Hieronder een paar tips voor veilig vuurwerk afsteken.

1. Lees van te voren, dus binnen, waar voldoende licht is om te lezen, de gebruiksaanwijzing.
2. Zorg dat je minstens op een afstand van 6 meter staat, als het vuurwerk aangestoken is.
3. Kijk eerst of je hond en/of kat op een veilig plaatsje zijn. Ze raken makkelijk in paniek.
4. Bewaar vuurwerk nooit in je broekzak.
5. Steek vuurwerk met een sigaret of een spiraaltje tegen muggen aan. Met een vlam brandt de lont te snel op.
6. Vuurpijlen kun je het best in een fles zetten, die met zand is gevuld.
7. Komt er op de een of andere manier vuurwerk op je af, bedek dan je ogen met je handen. Staat er een klein kind bij je in de buurt, draai het dan met zijn hoofd naar je toe.

BALLEN GOOIEN

ZIJN ER veel kleinere kinderen op bezoek? Dan gaan we een leuk spelletje met hen spelen: ballen gooien.
Mama zal met al die feestdagen wel meerdere groenteblikken gebruiken. Je hebt tien lege blikken nodig om er [illegible] van te maken. Zet ze op elkaar volgens het voorbeeld. Neem een niet te grote, en liefst zachte bal. Laat alle deelnemertjes op ongeveer zes meter afstand van de blikken staan. En nu moet ieder kind proberen de blikkentoren in 3 werpen omver te gooien. Alle omgegooide blikjes blijven liggen tot een kind 3 maal heeft gegooid. Elk blik, dat overeind blijft staan, is een strafpunt. Degene, die de minste strafpunten heeft, heeft gewonnen.

Wist je dat...?

OLIEBOLLEN BETEKENDEN IN VROEGE TIJDEN RIJKDOM. EEN MET ROZIJNEN GEVULD DEEG, GEBAKKEN IN VET, DAT WAS ECHT LUXE. EN ZO GING IEDEREEN GOED GEVOED HET NIEUWE JAAR IN.

HET GEKNAL VAN KLAPPERTJES OM TWAALF UUR S'NACHTS IS NIET ZO MAAR VOOR DE GRAP. VROEGER DEED MEN DAT OM DE BOZE GEESTEN VAN HET AFGELOPEN JAAR TE VERDRIJVEN. OP SOMMIGE PLAATSEN VERBRANDT MEN OOK OUDE BANDEN MET OUD EN NIEUW. VROEGER DEED MEN DAT OM HET OUDE JAAR TE VERBRANDEN, ZODAT MEN MET EEN SCHOON NIEUWJAAR KON BEGINNEN.

GELUKKIG NIEUWJAAR WENSEN HEEFT OOK EEN BETEKENIS: DE EERSTE GOEDE DAAD, DIE ERVOOR ZAL ZORGEN, DAT HET HELE JAAR GOED WORDT.

HET IS GOED OM VOOR NIEUWJAARSDAG ALLE SCHULDEN TE BETALEN, GOED GEHUMEURD TE ZIJN, GEEN [illegible] ALLE GELEENDE SPULLEN TERUG TE BRENGEN. ZORG ER BOVENDIEN VOOR DAT OP NIEUWJAARSDAG NIETS OF NIEMAND VOORGOED HET HUIS VERLAAT, WANT DAT BETEKENT ALLEMAAL ONGELUK VOOR DE REST VAN HET JAAR.

DITO PRUTS

IK BEN Dito en ik ben acht jaartjes oud. Mijn moeder is dik en mijn vader is dun. Mijn zusje weet niets anders te doen dan haar pop kammen. Mijn moeder zegt: "Zij wordt later zeker een kapster".

Die pop heb ik zelf voor haar gemaakt van een fles en wat touw. Het uiteinde daarvan stopte ik in de fles en drukte het met de kurk vast. Nu nog de vlechten los maken en klaar was de pop.

Ik heb veel speelgoed, hoor, omdat ik het zelf maakt. Zie je die kar? Het is mijn lievelings-ding. Als ik boodschappen haal, dan draagt hij ze allemaal. Wanneer ik moe ben, ga ik erin zitten. De wielen zijn gemaakt van verfblikdeksels. De romp is van een houten kist. Daar heb ik twee latjes aan getimmerd voor houvast. Zo zit dat in elkaar, klaar!

De autoband daar moet mijn auto vaststellen. Met twee stokken erin gestopt, rijd ik een heel eind weg.

Pas op! Met mijn [illegible] en boog kan ik [illegible]. De tak van de lichi-boom is lekker buigzaam. Daaraan trok ik van het [illegible] naar het andere uiteinde een elastiek. Daardoor kreeg de tak een boogvorm en had ik een pijl en boog gemaakt. Nu nog een puntige stok als pijl gezocht en... schieten maar!

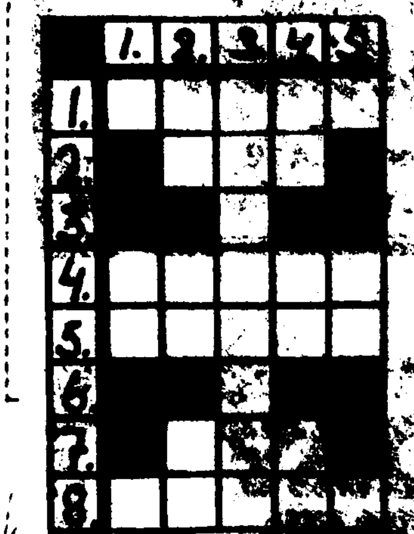
Moeder zegt: "De tak van de lichi- boom is gevaarlijk, want de witte vloeistof in de stam is vergif, dat slecht is voor je ogen". Maar zorg ervoor, dat mijn handen niet bij mijn ogen komen, zodat er [illegible].

"Ga je mee de heuvel op? Ik wil je daar wat laten zien. Ik heb niet alleen speelgoed wat rijdt, maar ook wat in de lucht zweeft".

Dito pakt zijn rood-wit-blauwe vlieger, waarop zes sterren zijn geplakt. Die neemt hij mee naar de heuvel. Die vlieger heeft hij gemaakt van dunne latjes, papier en een fraaie lapjes-/staart. "Vlieg, vlieg, vlieg!" schreeuwt hij en rent zo hard als hij maar kan. De wind voert de vlieger hoog de lucht in.

Zo zwiert hij naar links, naar rechts, zonder naar beneden te vallen. De Noord-oost passaat neemt hem mee in dezelfde richting als de buigende divi-divi bomen.

JENNY SINT JAGO, Spijkenisse

1. beeldegoed;
2. niet dichtbij;
3. 18e letter van het alfabet;
4. vervoeging van [illegible];
5. smeer je op je brood;
6. 13e letter van het alfabet;
7. top van een [illegible];
8. ...... en dochters.

Als je alle woorden van dit puzzeltje goed invult, vind je onder vertikaal 3 een bekende figuur.

OPLOSSING

1. teken; 2. ver; 3. R; 4. be-[illegible]; 5. boter; 6. M; 7. dak; 8. zonen

Mopjes

Oma heeft voor de Kerstdagen haar haar heel kort laten knippen. Haar kleinkind Freddy komt op bezoek en kijkt haar eens aan.
"Oma, nu ziet u er niet meer uit als een oude vrouw".
"Oh nee? Hoe zie ik er dan wel uit?"
"Als een oude vent".

Mark is met de Kerstdagen op vakantie in Venezuela geweest. Na zijn terugkeer vertelt hij honderduit over hoe fantastisch het allemaal geweest is.
"En had je geen moeilijkheden met de taal?" vroeg een vriend.
"Nee", zei Mark. "Ik niet, maar zij wel met mijn Nederlands".

Gastheer: "Beste vrienden, jullie weten dat een van mijn [illegible] is met Kerstmis [illegible] goede vrienden uit te nodigen voor het Kerstdiner".
Gast (fluisterend tegen zijn buurman): "Dan is dit vlees zeker van zo'n stokpaardje".

Een man en zijn vrouw hadden een Kerstdiner in een restaurant.
"Ober", vroeg de vrouw, "kunt u de airco wat lager zetten. Het is hier zo koud".
Maar even later zat ze zich koelte toe te wuiven en vroeg ze de ober of hij de airco iets kouder wilde zetten. En ze bleef maar aan de gang. De ene keer had ze het te koud en de andere keer te warm. Een man aan het tafeltje naast haar fluisterde tegen de ober:
"U moet wel stapeldol van die vrouw worden!"
"Welnee", lachte de ober. "Zij wordt stapeldol van mij. We hebben helemaal geen airco".

AARDAPPEL LOPEN

HET IS Kerstmis en er is een heleboel bezoek. Vraag aan mama een [illegible] aardappel en een lepel. Een voor een moet [illegible] met de aardappel op de lepel zo vlug mogelijk een bepaalde afstand lopen. Wie de aardappel laat vallen, is af. Om het heel moeilijk te maken, kun je in plaats van [illegible] aardappel ook water nemen. Wie morst, is af!

OM ZELF TE MAKEN

Speldenkussen

VUL DE dop van een grote spraybus met watten tot er niets meer bij kan. Leg er een mooi stukje stof overheen en stop dat rondom aan de zijkanten tussen de watten en de dop in. Druppel er voorzichtig rondom wat lijm tussen, zodat het stukje stof vast komt te zitten. Plak aan de onderkant van de dop met lijm een zigzagbandje vast. En klaar is je speldenkussen.

REKENMACHINE GEZOCHT

BORIS BOEF koopt in een winkel een rekenmachientje van 30 gulden. Hij geeft de verkoper 100 gulden. Deze kan Boris geen geld teruggeven en gaat daarom in de winkel ernaast de 100 gulden wisselen. Boris krijgt dan zijn rekenmachientje en 70 gulden terug. Even later komt de buurman van de verkoper met het briefje van honderd naar de winkel terug en vertelt de verkoper dat het briefje vals is. De verkoper ziet het ook en mopperend betaalt hij zijn buurman honderd gulden terug. "Wat een narigheid" roept hij steeds. "Nu ben ik m'n rekenmachientje, honderd gulden en ook nog het wisselgeld aan die man kwijt! En dat moet ik allemaal uit m'n eigen portemonnee betalen". Zijn buurman probeert hem te troosten. "Zo erg is het misschien niet. Laten we eens even narekenen wat je nou precies bent kwijtgeraakt".
Reken jij met de buurman mee?

OPLOSSING

Het verlies dat de verkoper geleden heeft, is precies 100 gulden. Hij is namelijk het rekenmachientje van 30 gulden kwijt en de 70 gulden wisselgeld die hij Boris heeft gegeven. Dat hij met de buurman hoef je niet mee te rekenen, want daar [illegible] 100 gulden [illegible] kregen en die moest hij hem ook weer teruggeven.

Kerstkaarten

KOOP ENVELOPPEN, [illegible] wit papier en dun zwart karton. Voor de versiering heb je folie en gekleurd papier nodig. Snijd van het witte papier kaarten, die je dubbel vouwt net als echte Kerstkaarten. Ze moeten dan net iets kleiner dan de enveloppen zijn. Snijd van het zwarte karton kaarten, die net iets kleiner zijn dan de voorkant van de witte kaarten en plak ze op de witte kaarten. Maak een mal van papier volgens voorbeeld 1. Leg die op de verkeerde kant van het folie en trek met ballpoint een lijn om de mal. Knip de vorm uit het folie en plak dit op het zwarte karton. Versier de Kerstboom (voorbeeld 2) met ballen van gekleurd papier en de andere vorm (voorbeeld 3) volgens het voorbeeld of volgens je eigen fantasie. De sneeuwman van voorbeeld 4, teken je op wit papier, maar zijn hoed, das en balonnen van gekleurd papier.

KERSTVERHAAL

-door Nel Basilio-

MIEPSIE MUIS van Bandabao was op bezoek bij Neef Muis in de stad en keek haar ogen uit. Neef Muis woonde in een prachtig nest onder de vloer van een groot huis in de stad, met een apart kamertje voor het eten. Provisie- kamertje noemde Neef Muis het heel deftig. Miepsie kon het niet eens zeggen en mompelde elke keer van mmm-kamertje. Ach ja ze was ook maar een eenvoudig muisje uit de knoek. Haar mm-kamertje was een maïsveld met heerlijke maïskolven. En kaas groeide daar nu eenmaal niet. "Hier ook niet hoor", legde Neef Muis uit. "De mensen laten kruimeltjes op de grond vallen en die verzamel ik dan in mijn provisie- kamertje".

In [...] was er een gat en daardoor kon Neef zo de keuken van het grote huis inlopen. Miepsie was haast niet bij dat gat weg te slaan. "Wat zijn die mensen druk. Wat doen ze toch allemaal?" vroeg ze nieuwsgierig. "Ja, je bent net in een goede tijd in de stad gekomen", lachte Neef Muis. "Over een paar dagen is het Kerstmis. Mm, dat wordt smullen geblazen!" Miepsie rook het! "Ham", knikte Neef Muis, "nog lekkerder dan kaas. En ajaca's. Zie je die grote bananebladeren? Daar rollen ze vanavond een heleboel lekkere dingen in. Vannacht gaan we kijken, wat ze hebben laten vallen. En heb je het Kerst- stalletje al gezien? Ze hebben het net uit die grote doos gehaald". "Waarom doen ze dat eigenlijk?" vroeg Miepsie Muis. "Zijn ze jarig?" "Wel eh...", Neef Muis trok verlegen aan zijn snorharen. "Zo precies weet ik het ook niet. Maar er schijnt een kindje te zijn dat Jezus heet en dat heel toevallig net op Kerstmis jarig is. En alle mensen zingen van vrede op aarde en gaan 's nachts naar de kerk. Hé kijk, daar komen ze met de Kerstboom. Die gaan ze nu versieren".

Miepsie Muis vond het allemaal prachtig. Vooral die vrede op aarde. "Stel je voor dat niemand dan meer ruzie maakt", bedacht ze. "Zo'n feest zou voor ons, dieren, ook prachtig zijn. Die twee buurmuisjes van mij, die de hele dag ruzie maken, zouden dan voortaan de beste vrienden zijn". "Ja, en geen enkele kat zou nog muisjes eten", juichte Neef. "Zal ik je eens wat vertellen", piepte Miepsie Muis. "Ik ga thuis in de mondi een groot Kerstfeest voor alle dieren houden". "Weet je dan hoe je dat moet doen?" vroeg Neef. "Nee, maar ik ga goed kijken hoe de mensen het doen", zei Miepsie. "Je moet wel een Kerstboom hebben", vond Neef. "Kom mee, dan kun je zien hoe ze die versieren". En met z'n tweeën schoten ze onder een kast en gaven hun ogen en oren goed de kost.

"Ze hangen er ballen in", fluisterde Neef Muis. "Oh wat mooi!" zuchtte Miep[...] hun kopjes tegen de onderkant van de kast aan.

"Geef hier!" gilde een van de mensen- kinderen. "Ik wil die bal in de boom hangen. "Laat me los!" schreeuwde de ander. "Hè, wat zijn jullie weer vervelend", bromde moeder mens, toen de kinderen maar door bleven kibbelen. "Ik doe het zelf wel".

"Oh", zei Miepsie teleurgesteld. "Je hebt het vast verkeerd begrepen, Neef. Ze maken nog harder ruzie dan mijn buurmuisjes. "Ach, soms vergeet er wel eens iemand dat het Kerstmis en vrede op aarde is", zei Neef. "Kom mee, dan gaan we naar de kerk. Je zult zien dat het daar echt Kerstmis is. En ze zingen zo mooi!"

Ja, ze zongen wel mooi. Maar Miepsie zag hoe twee kleine jongens elkaar stiekem in de arm knepen. En ze hoorde een meisje tegen een ander meisje zeggen: "Mijn jurk is veel mooier dan de jouwe". "Nee", piepte Miepsie Muis. "Ik ga geen Kerstfeest vieren, hoor. Wat een raar feest". Boos liep ze de kerk uit.

"Ik weet toch zeker dat het een heel mooi feest is", zei Neef Muis verlegen.

"Kreh, nou ja, je kunt hier ieder geval lekker eten. Laten we hier eens naar binnen gaan. Misschien vieren ze het hier beter". En hij wees op een klein huisje, waar ze net langs tippelden. Ze glipten naar binnen en keken nieuwsgierig om zich heen. "Ik zie geen Kerstboom", fluisterde Miepsie Muis teleurgesteld. "Ik ruik helemaal geen lekkere dingen", snuffelde Neef Muis. "Ik denk dat hier niemand woont". "Jawel", piepte Miepsie. "Daar in het bed ligt iemand".

En toen schoten ze met z'n tweeën onder een kast, want er kwam een meisje binnen. "Er ligt een oude vrouw in bed", zei Neef Muis. "Misschien is ze ziek. Daarom hebben ze zeker geen Kerstboom. Of ze zijn te arm". En hij keek naar de oude wankele stoelen en het verveloze ijzeren bed in het kleine kamertje. "Kom mee. Hier gaan ze zeker geen Kerstmis vieren".

"Wacht, wacht nog even", piepte Miepsie Muis. Het meisje was bezig in het kleine keukentje en praatte honderduit tegen de oude vrouw. "Ik ga een heerlijke soep voor Kerstmis maken, oma", zei ze. "En als ik klaar ben, lees ik U het Kerstverhaal voor". "Ja, ja", knikte de oude vrouw. "Dat is goed, kindje. Jammer, dat ik dit jaar te ziek was om een Kerstjurkje voor je te maken. Nu kun je niet eens naar de kerk". "Ai oma", lachte het meisje, "Maakt U zich daar maar niet bezorgd over. Als U die jurk had kunnen maken, was ik toch niet naar de kerk gegaan. Ik heb immers geen goede schoenen ook. We zetten gewoon de radio aan [...] Dat is toch veel gezelliger! Hé, daar klopt iemand op de deur. Binnen!"

De muisjes kropen nog wat dieper onder de kast weg, want er kwam nog iemand binnen. Een vrouw met een grote zak in haar armen. "Mmm ham! Ik ruik ham!" piepte Neef Muis opgewonden. En ja hoor, het een na het ander kwam er uit de zak: een stuk ham, vlees, funchi, rijst, melk, boter, groente, een doos chocolade, te veel om op te noemen. Oma deed niets anders dan haar handen in elkaar slaan en aiaiai roepen. En het meisje zei niets. Ze keek alleen maar met grote ogen naar al dat lekkers.

"Zullen we ook naar huis gaan?" vroeg Neef Muis aan Miepsie, toen de vrouw weer weg ging. Maar Miepsie schudde haar kopje. "Hier wil ik Kerstmis vieren", zei ze. "Dit zijn mensen, die zeker geen ruzie maken en Kerstmis vieren, zoals het hoort".

En ze had gelijk. Oma en het meisje luisterden samen naar de radio en zongen de liedjes mee. Neef Muis en Miepsie probeerden ook mee te piepen, maar dat klonk toch niet erg mooi.

Het meisje, dat het gepiep hoorde, lachte: "Oh, de muisjes vieren ook Kerstfeest, oma. Ik zal straks een stukje ham daar onder de kast schuiven". "Hoor je dat?" fluisterde Neef Muis. Miepsie Muis zei niets, maar ze zong/piepte zo hard ze kon. Daarna luisterden de muisjes ademloos mee naar het Kerstverhaal over het kindje, dat in een oude stal geboren werd. En zo vierde Miepsie Muis Kerstmis bij de mensen, met ham onder de kast en veel gezang.

Maar ze heeft geen Kerstfeest in de mondi gevierd, want, zei ze, als haar twee buurmuisjes het hele jaar ruzie maken, doen ze het met Kerstmis ook. Net als de mensen. En als de kat het hele jaar muizen vangt, doet hij het zeker met Kerstmis. Ze is wel elk jaar terug gekomen bij de oma en het aardige meisje [...] vieren.

KERSTKOUS

EEN KERSTKOUS vol kado's! Kun jij vertellen wat er allemaal in zit?

OBEK
DRAMBAN
ATLAP
GRIN

OPLOSSING:

BOOMPJE PUZZELEN

HORIZONTAAL: 2. huid; 4. bedekking bij vogels; 5. zo begin je een brief aan een goede vriend; 7. onderdelen van vuur; 11. aanwijzend voornaamwoord; 12. hoor je als de school uitgaat; 14. gek; 16. lange dunne vissen; 18. iets dat teer is; 19. en dergelijke (afkorting); 20. deel van een been; 22. derde persoon meervoud; 24. de Christoffel .....; 26. verleden tijd van kijken; 28. op dit moment; 29. eer; 30. Verenigde Naties; 32. paardeslee; 34. eerste persoon enkelvoud; 35. eerste persoon meervoud; 36. verleden tijd (afkorting); 37. deel van een plant; 39. enz.; 41. uit Noorwegen; 43. bewoner van Letland; 44. opstandeling; 45. spoedig; 46. vervoeging van kletsen; 49. speelgoed; 50. iemand op de middelbare school die je voorlichting geeft over beroepskeuze; 53. heb je nodig om te lopen; 54. ieder; 56. verleden tijd van zullen; 57. ieder volk spreek zijn eigen .....; 59. meisjesnaam; 60. nummer (afkorting); 61. tegenovergestelde van rijken; 64. deel van een mast; 65. Lagere Technische School; 66. vervoeging van kennen; 68. het gezworene; 69. zie je boven het Kerst- stalletje zweven.

VERTIKAAL: 1. het feest van 25 december; 2. beesten; 3. bewoner van Letland; 5. klokje; 6. eer; 7. een heleboel; 8. anno domini (afkorting); 9. mij; 10. akelig; 12. zich wassen; 13. niets erin; 14. is goed voor elk; 15. een boek .....; 17. Nomen Nescio (afkorting); 18. te veel; 19. getij; 21. deze puzzel is in de vorm van een .....; 23. eerste kwartier (afkorting); 25. met plaats genoeg; 27. een ogenblik; 31. laan; 33. zwarte aanslag van rook; 36. eetgerei; 38. iemand die etst; 39. gebiedende wijs van eten; 40. onderdeel van een gevangenis; 42. geur; 46. vervoeging van kennen; 47. krijg je op school; 48. neonbuis; 50. muzieknoot; 51. paling; 52. vochtig; 53. uitroep van afkeer; 55. kade; 56. zelfstandig naamwoord (afkorting); 58. Lectori Salutem (afkorting); 62. rook afgeven; 63. slot; 67. Europese Economische Gemeenschap.

ONDER DEGENEN, die alle antwoorden goed hebben, verloten we een waardebon van NAf.50,- van Augustinus Boekhandel. Succes!

Kinderen, die de puzzel hebben opgelost, kunnen die vóór 10 januari 1986 opsturen naar de Amigoe - Scherpenheuvel z/n of P.O.Box 577, Aruba - Nassaustraat 110; Bonaire - de heer H. Linkels, P.O. Box 122, Bonaire. Duidelijk op de enveloppe vermelden: **KINDERPUZZEL (KERSTKRANT)**

STRIP

GERARD-PIETER GOOIKER heeft voor ons een leuk Kerstverhaal getekend en geschreven. Als je het verhaal gelezen hebt, kun je de plaatjes kleuren.

simboe
en de boom

kijk meer
wat is dit?

simboe in het bos.
daar is simboe.
hij gaat naar het bos.
simboe is in het bos en hij kijkt en hij kijkt.
één boom is dik.
één boom is dun.
daar is een boom voor simboe.
o, de boom is voor kerst.

de kerst. boom.
daar is een man.
de man met de bijl.
mag ik de boom voor kerst? de man pakt de bijl.
kap, kap gaat het.
de bijl kapt de boom om.
de boom gaat om; boom!
simboe gaat met de boom naar moe.
kijk moe, een kerst-boom.

de doos en de boom.
de boom is in huis.
simboe kijkt in de doos.
er is een bal in en een
in de doos is een
een bel en een
er is ook een
ook een met zijn
in de boom gaat de bal
bij de boom

kerst.
kerst mis
met kerst is het fijn voor simboe, moe en veder.
ook voor juf, voor kees, voor gijs, en an en ton
kees kees gijs an ton

Het motor-geronk klinkt als muziek in Johnny Domacasse's oren

Mr. Fleur klaar voor volgende fase: naar zee

WILLEMSTAD — „Net als een truck, net als een truck", herhaalt hij na het luisteren naar de stationair draaiende motor. Het is inderdaad de motor van een fabriek welke trucks bouwde: DAF, maar dan wel in een wat vreemde omgeving: in het karkas van een uit de kluiten gewassen boot. Om die boot op het dro-

ge te vinden, moet men Paradijs induiken; langs een zandweggetje rijdt men als het ware daartegen op. Het kan bijna niet mis gaan en mocht men de boot niet vinden welke gaat luisteren naar de naam Mr Fleur, dan kan iedereen in de buurt hem aanwijzen. Want iedereen kent de boot en iedereen daar kent ook zijn bouwer, Johnny Domacassé.

Ruim twee jaar geleden stond de boot op stelten er al voor een flink deel. Maar dan wel alleen de buitenkant. Zoals het gaat met het bouwen van een huis: de

muren staan er vrij snel maar de afwerking kost de nodige tijd. Nu ligt de Mr Fleur min of meer klaar voor de volgende fase: het uitproberen op zee. Daar wordt volgend jaar aan begonnen. Want de motor mag dan wel droog gedraaid hebben en zal nog menig uur droog moeten draaien om alles uit te testen; er moeten nog wat zaken geklaard worden.

Maar die zaterdagmorgen 14 december is Johnny oftewel Wien Domacassé een en al lach. Jarenlang werken samen met hulp van vrienden en kennissen zonder te weten of het allemaal wel zal lukken, is een ongewisse zaak. Toen de motor eindelijk die morgen aansloeg, was een nieuwe fase bereikt in de geschiedenis van Mr Fleur, genoemd naar Johnny's pleegvader en die als gepensioneerd machinist van Shell op Bonaire ging leven. Zijn naam zal nu op zee gaan voortleven bij een karwei dat even Bonaireaans is als het bouwen van boten: de visserij. Dit zal het doel zijn van de Mr Fleur. Als alle plannen lukken zullen de vissen er dadelijk vanop kijken. Want zij zullen verrast worden door Mr Fleur en zijn bemanning.

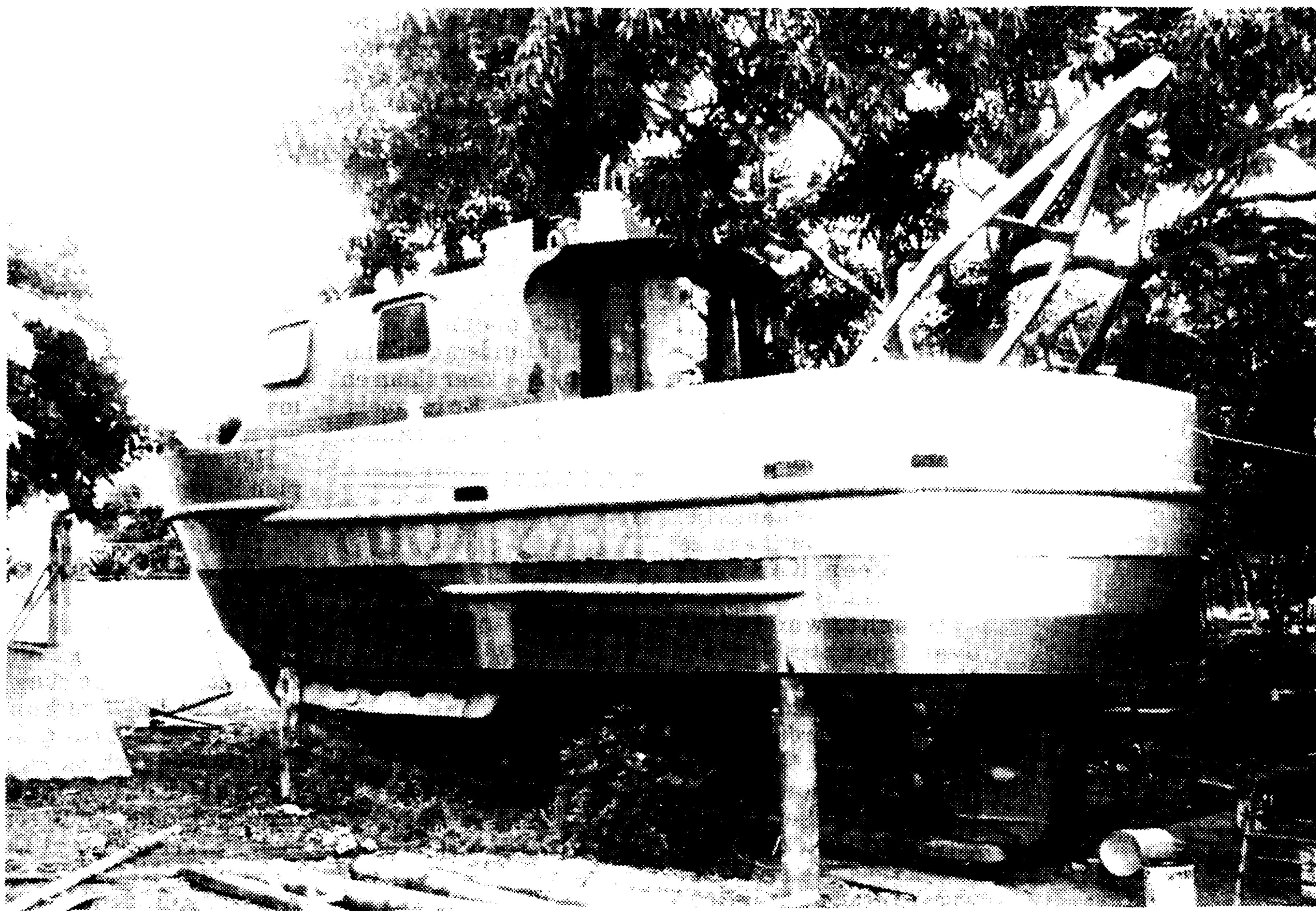
Johnny Domacassé lijkt met de bouw van deze boot zijn levensdoel te hebben gevonden. In het verleden was hij op nogal uiteenlopende terreinen actief met onder meer een spectaculaire uitschieter op boksgebied, maar ook als kleine ondernemer en voordien als werknemer bij de Dokmaatschappij, om maar wat te noemen. Een man met een commando-opleiding, die op een woonboot wist te leven in Amsterdam die ook in het grensgebied van Colombia wist te leven oner de indianen. Dit alles heeft hij op zich te laten inwerken en dit alles is ook op de een of andere manier "vertaald" in waar hij nu mee bezig is.

Dat de Mr Fleur er is gekomen, kwam door zijn inzet, en door zijn doorzettings- vermogen en vertrouwen in eigen kunnen, in het kunnen van een Antilliaan; want naast Bonaireaan is hij ook Curaçaoënaar en zo zal hij zich ook op Aruba wel thuis voelen. Maar hij erkent tegelijkertijd dat dit niet mogelijk zou zijn geweest zonder de medewerking van anderen; van oud-collega's van de CDM, van deskundigen van uiteenlopende hoek, maar die zich allemaal steeds nauwer betrokken gingen voelen bij de Mr Fleur, zodat een van hen tijdens het luisteren naar het motor-geronk zegt: Dit is een vrienden- club van Fleur.

Johnny wil wel enige namen kwijt van mensen die meewerken, maar is bang namen te vergeten. Een greep uit de namen welke in een praatje met de botenbouwer Johnny genoemd worden: Arch Joe, Jutchi Thielman en Raymond Hansen. Hij noemt nog veel andere namen. Van praktijk- mensen en van mensen die meer theoretisch gevormd zijn. In zo'n gesprek duikt trouwens ook regelmatig de naam op van de vroegere CDM-directeur Van Waasdijk.

Na het rustpunt van de 14e december — een bijzondere viering van het Statuut waarvan het monument nooit spreekt over op eigen kracht" de toekomst in te gaan — moeten er nog heel wat hobbels genomen worden. Van de noodzaak om inderdaad op eigen kracht de toekomst in te gaan en met minder afhankelijkheid van grote bedrijven en andere economische peilers" is Johnny Domacassé overtuigd.

Hij noemt dit uitdrukkelijk als een reden voor dit project, waarvan men in de toekomst wel maar zal horen. Voorlopig blijft het stationair draaien van de motor van de Mr Fleur als muziek in de oren klinken van allen die zich betrokken voelen bij deze boot en zijn plannen.

...de Mr Fleur, maar dan wel zonder kraaienest...

N
O
E
L

JOY
to the
WORLD

Harry Mulisch: auteur van internationale allure

Diezelfde dag kwam de Vesuvius plotseling in verhevigde werking, maar de kranten vermeldden niet of dat kwam door mijn geboorte of door Mussolini, die ook die dag zijn verjaardag vierde. Europa maakte zich ongerust over het verloop van de Vlootconferentie, maar in het schaaklanden- toernooi in Londen werd Maroczy verslagen door Euwe. In Parijs werd weer een komitee opgericht tegen de exekutie van Sacco en Vanzetti in Amerika en in het Centraal Theater speelde die avond De tante uit Indië. Het weer was betrokken en regenachtig, met matige zuidelijke tot westelijke wind (Mijn getijdenboek, blz. 35)

Het is vrijdag 29 juli, 1927. Die glückliche Geburt eines prächtigen Jungen zeigen hocherfreut an Kurt Mulisch und Frau Alice. Harry Kurt Victor Mulisch aanschouwt het levenslicht. Zijn vader was afkomstig uit het toenmalige Oostenrijk- Hongarije en was na de Eerste Wereldoorlog naar Nederland geëmigreerd. Zijn moeder had Hongaars bloed, was van Joodse afkomst en geboren en getogen in Antwerpen. Vanwege de Duitse bezetting was deze telg uit een bankiersgeslacht met haar ouders naar Nederland gevlucht. In 1926 huwden ze, hij 33 jaar oud, zij 17 jaar jong. Ze vestigden zich in Haarlem aan het Westerhoutpark nr.16.

Harry Mulisch groeide op in een gezin van stand. Zijn vader was bankdirecteur. Het kindermeisje Frieda was degene, die de opvoeding van Harry voor haar rekening nam. Hij bezocht na de lagere school enkele jaren het christelijk lyceum. Dat laatste had plaats gedurende de oorlogsjaren. Die oorlog heeft een enorme indruk op hem gemaakt. Zijn moeder werd vanwege haar joodse afkomst gedeporteerd, maar later door zijn vader weer vrij gekregen. Hij was in de gelegenheid daartoe, omdat hij inmiddels direkteur was geworden van het bankiershuis Lippmann- Rosenthal en Co. Een nationaal- socialistische bankinstelling, die de Nederlandse joden verplichtte om hun tegoeden en andere bezittingen op te nemen en op hun bank te storten. Daarna werden ze getransporteerd naar koncentratie- kampen en vergast. Een „foute" vader, een joodse moeder, wier familie voor een belangrijk gedeelte werd uitgeroeid.

Mijn grootvader zat veilig ondergedoken in Vichy; maar mijn grootmoeder werd op 20 juli 1943 in Amsterdam uit haar huis gehaald en naar de Hollandsche Schouwburg gebracht, vanwaar zij op transport ging naar Westerbork en vervolgens naar het vernietigingskamp Sobibor. Haar moeder — dus mijn overgrootmoeder, Bertha Netter — lag ziek in bed, maar werd een week later ook opgehaald. Zij was toen vijfentachtig jaar oud. Hopelijk heeft ze Polen niet gehaald. Zo was mijn situatie. Ik heb de oorlog niet zo zeer „meegemaakt", ik bèn de Tweede Wereldoorlog. (Mijn getijdenboek, blz. 64)

De oorlog heeft Mulisch' schrijverschap voor een groot gedeelte bepaald. Met dat schrijverschap verliep het aanvankelijk niet zo vlot. Weliswaar werd in 1947 het verhaal „De Kamer" in Elsevier Weekblad geplaatst, maar in de literaire tijdschriften kwam hij niet aan bod. In 1947 schreef hij twee grote novellen, getiteld **Ik, Bubanik** en **Tussen hamer en aambeeld.** Tot in 1951 waren beide novellen op tournee langs alle denkbare redakties geweest. Pas toen hij in dat jaar voor het manuscript van Archibald Strohalm, zijn eerste roman, de Reina Prinsen Geerligs- Prijs kreeg, besloot de Arbeiders- pers hem in haar fonds op te nemen. Inmiddels waren zijn ouders gescheiden. Zijn vader bleef in Haarlem wonen, zijn moeder emigreerde naar Californië. Harry Mulisch vestigde zich in Amsterdam.

Vanuit het heden terugblikkend op het oeuvre van Mulisch is het meest opvallende de pluniformiteit in zijn werk. Bijna alle genres zijn door hem beoefend: poëzie, romans, verhalen, theater, essays, filosofische beschouwingen en historische werken.

Mulisch beschouwt zich als een schrijver met een opdracht. Hij dicht zichzelf een gidsfunctie toe in het levenslabyrint. In zijn boek „Het zwarte licht" (1956) laat hij de hoofdpersoon Maurits Akelei zeggen: „Ergens lag een onuitsprekelijk belangrijke taak op hem te wachten, maar hij was vergeten welke. Het gevoel was helder en scherp. Het was een taak die hij eens met alles wat hij was, had weten te verkrijgen, maar nu was hij haar als sinds zijn geboorte vergeten" Mulisch ziet die opdracht niet in religieuze zin, maar in filosofische. Hij kan zijn opdracht niet in concrete bewoordingen weergeven. Hij weet, dat hij hem heeft en acht het zijn taak uit te zoeken welke opdracht het is. In dit zoeken krijgt hij gestalte. Dat zoeken neemt in de loop van zijn schrijverschap mythologische vormen aan. De plaats die hij zichzelf binnen de kosmos toedenkt, is zo ruim, dat hij zijn ervarings- wereld in verband brengt met de Griekse filosofen en, van later datum, vooral Nietzsche. Mulisch is pretentieus en laat in zijn werk de beelden in een vaak duizelingwekkende vaart over elkaar heen tuimelen. Wat er geschreven staat, staat er niet. De lezer mag gaan stoeien met de horizontale verhaal- expansie, om te komen tot het begrip, dat Mulisch als waarheid aanbiedt.

Niet de schrijver, de lezer moet fantasie hebben. De lezer is niet de toeschouwer van een toneelstuk, maar de akteur die alle rollen uitbeeldt. De lektuur is zijn hoogsteigen kreatie. De schrijver levert tekst — maar een artistiek werkstuk wordt het pas door het talent van de lezer. (Voer voor psychologen, blz. 75)

Ik denk nooit dat of dat doe ik niet, want dat is te moeilijk voor de lezer, integendeel. Ik denk eerder: het is te makkelijk, het ziet er te makkelijk uit. Het leven is ook niet zo duidelijk, zo makkelijk begrijpelijk. Dus dan verknoei ik liever zo'n bladzijde, dat - ie onduidelijk wordt" (Haagse post, 25- 11- 1970)

...als vier-jarige met z'n moeder...

Een beschouwing naar aanleiding van zijn nieuwe roman "Hoogste tijd"

Van zijn publikaties die vóór 1970 het licht zagen, wordt de in 1959 verschenen roman **Het stenen bruidsbed** als de belangwekkendste beschouwd. Het is een boek, dat is geschreven in opdracht van het Nederlandse ministerie van Kunsten en Wetenschappen. Het is daarom zo'n opvallend boek, omdat de schrijver radikaal tegen de tijdgeest van de vijftiger jaren ingaat. De verering van de geallieerden heeft in die jaren onder velen haast religieuze vormen aangenomen. De koude oorlog is op zijn hoogtepunt. Ieder moment zullen de Amerikanen weer op het Europese strijdtoneel moeten verschijnen, om ditmaal het rode gevaar (hetgeen toen met hoofdletters geschreven werd) te keren. In die sfeer schrijft Mulisch een boek, dat Amerikàànse oorlogsmisdaden als onderwerp heeft. Hij generaliseert het oorlogs- probleem tot wat het in het wezen der zaak is: de waanzin aan de macht. De beperktheid óók van het individu zich aan die waanzin te onttrekken.

Ook de vorm, waarin hij de roman gegoten heeft, is opvallend. De flash- backs zijn gezangen, die doen herinneren aan de reien van het klassieke drama.

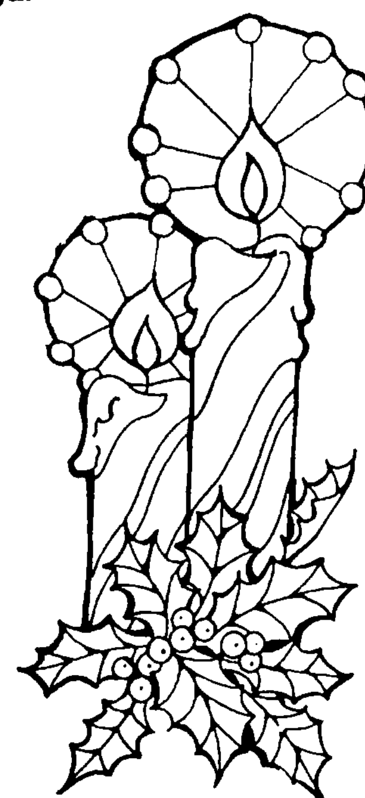
Naast zijn roman- activiteit heeft hij dan inmiddels de toneelstukken **Tanchelyn** , **De knop** en **Reconstructie** het licht doen zien.

...Harry Mulisch...

Het laatstgenoemde is een theaterstuk in de vorm van een moderne opera, waarin de revolutie — met een duidelijke link naar de Cubaanse — verheerlijkt wordt. Het is een co- produktie met Hugo Claus en de componisten en musici Louis Andriessen, Reinbert de Leeuw, Misha Mengelberg en Peter Schat. Inmiddels zijn ook **De zaak 40/61,** een verslag van het Eichmann- proces, **Bericht aan de rattenkoning,** over het Amsterdam tijdens provo, en **Wenlen voor de jongste dag,** een reisverslag van Cuba, gepubliceerd. Als een octopus spuit Mulisch zijn inkt. Vaak controversieel, vanwege zijn in Nederland niet zo courante politieke stellingname, schrijft hij meer en meer reportages en manifesten. Zijn politieke- literaire activiteiten lijken hem af te houden van het voltooien van een nieuwe roman. Na het Stenen Bruidsbed verschijnt er elf jaar niets. Een voorzichtig begin wordt in 1970 gemaakt met het naar eigen zeggen mislukte boek **De Verteller.** In 1975 krijgt **Twee vrouwen** de nodige waardering. Zijn literaire hoogtepunten heeft hij, naar het zich laat aanzien, voor de tachtiger jaren bewaard. In 1982 verscheen de briljante roman **De aanslag** en onlangs **Hoogste tijd.**

„Voor de arbeiders in de Noordoostpolder ging ik de hoofdrol zingen in de operette Monte Carlo, van D. Ingen Soet. Dat was de vader van de destijds beroemde opera- zangeres Marjo Ingen Soet, die getrouwd was met een broer van Ada, een pianist. Zo zat ik dus ook ieder jaar een paar keer bij de Matthäus Passion in het Concertgebouw". (Mijn getijdenboek, blz. 108)

...*Uitreiking van de Reina Prinsen-Geerlings-prijs...*

,,Zo kwam ik een paar keer op de planken van de Schouwburg terecht. Aanvankelijk in bijrollen, maar dat veranderde snel, want vervolgens speelde ik niet minder dan André in het jubileumstuk, D. H. Scheffers Het lied van alle tijden. De Waarheid van 26 juni 1947 schreef:,, Opmerkelijk en beheerst was het spel van Harry Mulisch als André".

Het blad besteedde verder geen aandacht aan het feit, dat de revolutionairen in dit stuk uitsluitend verschenen als dronken bloedhonden, terwijl alleen de adel in staat bleek tot hogere gevoelens, en wel bij voortduring". (Mijn getijdenboek, blz. 106)

Na het succes van **De aanslag** was het verwachtings- patroon ten aanzien van Mulisch' nieuwe roman hoog gespannen. En die hoog gespannen verwachtingen heeft hij waar gemaakt.

Hoogste tijd is een magistraal boek, een spel van schijn en wezen, fictie en non- fictie, illusie en desillusie. Het boek is een borduursel, waarvan de achterzijde niet genegeerd kan worden, om toegang te krijgen tot de voorstelling.

En een voorstelling is het! Vanaf de eerste regels plaatst de lezer zich in de schouwburgstoel. Het begint zo:

De gong slaat drie keer, langzaam dooft het licht, en met het zachte ruisen van het doek verspreidt zich de muffe geur van kunstmatig leven.

De lezer waant zich in het theater. Dat nu is inderdaad waar. Een ex variété artiest, telg uit het beroemde acteursgeslacht der Bouwmeesters, een mislukkeling dus eigenlijk, ontvangt in de herfst van zijn leven een uitnodiging voor een hoofdrol. Zijn zuster, met wie hij in Lelystad de voordeur deelt, hoont hem. De titel van het toneelstuk is **Noodweer** en geschreven door Leo Siderius, lid van het Auteurstheater. Het stuk gaat over een groot acteur, Pierre de Vries, die zich rond de eeuw- wisseling voorbereidt op zijn afscheidsvoorstelling. Het eerste hoofdstuk wordt besloten met:

Geëerd publiek! Laat ons binnentreden.

Opening en afsluiting van dit eerste hoofdstuk suggereren een toneelwereld, een wereld vol zins- begoocheling, zoals waaruit die van Willem ,,Uli" Bouwmeester bestond. Het is tevens een verwijzing naar het motto van het boek uit Shakespeare's The tempest:

These our actors,
As I foretold you, were all spirits, and
Are melted into air, into thin air.

Harry Mulisch noemt zijn boek *een meer dan ware geschiedenis*. Meer dan waar kan alleen fictie zijn. Fictie kan aan de werkelijkheid een dimensie geven, die die werkelijkheid ontmaskert en terugbrengt tot haar wezensvorm. In die zin is de Bouwmeester- geschiedenis inderdaad meer dan waar. Met de dood voor ogen speelt de oude, afgetakelde man de rol van zijn leven. Met de dood voor ogen schreef Shakespeare The Tempest . De loutering van het leven ontdoet de werkelijkheid van haar franje, schept een mens, die ontstegen is aan de gecompliceerdheid ervan. Het wezen wint het van de schijn.

Bouwmeester speelt in de Noodweer de rol van Pierre de Vries, die Prospero speelt in The Tempest. Prospero, de wijze, zachtaardige, gelouterd na jarenlange ballingschap. Pierre de Vries, die in de fictie van het theater de werkelijkheid niet meer kan vergeten. En dus stopt. Uli Bouwmeester stopt ook. Hij heeft de première niet meer nodig, want daar gaat het niet om. Bij de generale repetitie, gehouden voor een zaal lawaaimakende, ongeïnteresseerde scholieren, is van de theatrale schijnwereld al weinig meer over. Uli spreekt en speelt vanuit aangeleerde automatismen. Hij is in het reine met zijn werkelijkheid en dat is die van een stervende man. Hij verdwijnt in de tweede werkelijkheids- laag van het verhaal, in Pierre de Vries. En dat komt goed uit, want hun wezen komt overeen. Het knappe van dit boek is, dat Mulisch een complexe filosofie in een aangenaam vlot lezend verhaal heeft ,,verborgen". Het is nog spannend ook, want de vraag of en hoe lang Uli Bouwmeester het redt in de Amsterdamse schijnwereld geeft het boek een beklemmerende lading.

Hoogste tijd is een boek, zoals zelden wordt geschreven. Nu **De aanslag** in Engeland en Frankrijk met succes is uitgebracht, zal Hoogste tijd, in goede vertaling, het internationale karakter van Mulisch' schrijverschap alleen maar kunnen bevestigen.

JACQUES GROENENDIJK

In New York City speelde zich een historische gebeurtenis af

De Jazz is dood, lang leve...

Op 22 februari 1985 heeft zich in New York City een voor de jazz historische gebeurtenis afgespeeld. In de Town Hall is de "wederopstanding" van het platenlabel Blue Note gevierd met een uitgebreid konsert, gegeven door vele Blue Note korifeeën. De Town Hall is voor de jazz geen onbekende naam. Veel beroemde konserten zijn hier gegeven, ik refereer maar even aan het konsert van Louis Armstrong in 1947.

Waarom was het konsert van 22 februari zo belangrijk voor de jazz? Ik zal dit met het onderhavige artikel duidelijk proberen te maken.

De jazzmuziek bevindt zich op dit moment (anno 1985) in een nogal merkwaardige positie. De jazz is vanaf haar ontstaan een soort speerpunt- muziek geweest. Nieuwe ontwikkelingen in de jazz waren tevens nieuwe ontwikkelingen in de muziek in zijn algemeenheid. Muziekvormen zoals rock and roll, popmuziek en amusements- muziek zouden nu niet in deze vorm bestaan als de jazz er niet geweest was. De jazz heeft misschien niet direkt de "klassieke muziek" beïnvloed, doch het feit, dat bv. Stravinsky een konsert voor Woody Herman geschreven heeft (Ebony Concerto), en Leonard Bernstein, samen met Howard en Dave Brubeck een serieuze syntese tussen jazz en symfonische muziek hebben gemaakt, zegt wel wat.

Opmerkelijk in de jazzmuziek is de ontwikkeling van deze muziek. Deze ontwikkeling heeft drie basis-oorzaken. De eerste is het feit, dat de jazz- muzikanten door de jaren heen steeds betere musici geworden zijn. Een trombonist als Kid Ory (beroemd in zijn tijd 1900—1930) was een zeer matige instrumentalist. De techniek van de slagwerkers was een schim van wat de drummers, heden ten dage, presteren. Een andere basis- oorzaak lag in het feit, dat de improvisatie een essentieel onderdeel van de jazzmuziek is en dat improvisatie per definitie het zoeken naar iets nieuws inhoudt. Iemand met een goede techniek kan meer uit zijn instrument halen, dan iemand met weinig of met een slechte techniek. Een derde oorzaak is het vergroten van de theoretische kennis van muziek. Van veel New Orleans muzikanten is het bekend, dat ze bv. geen noten konden lezen en niets van akkoorden afwisten. Nu, als we eerlijk zijn, dat is dan ook in veel gevallen goed te horen. Niet voor niets zijn vele, nu bekende, jazzmusici in een oude stijl bandje begonnen. Zij hebben als het ware in versneld tempo, de ontwikkeling van de jazz doorgemaakt.

Techniek en theoretische kennis zijn vanaf de bebop- periode (1940) onmisbare voorwaarden geworden voor een goede jazzmuzikant.

Na 1960 is de free- jazz ontstaan. Het woord zegt het al: volkomen vrijheid in het spel, de wijze van instrumenten- gebruik etc. Naast heel goede vertegenwoordigers heeft dit genre ook veel pulp opgeleverd en was vaak het kaf nauwelijks van het koren te onderscheiden. Ik heb wat konserten meegemaakt, waarbij een stelletje moeilijk kijkende figuren dachten, dat ze met hun muziek de wereld aan het verbeteren waren, terwijl ze, zonder enige kennis van de "roots" en met een minimale techniek de lucht aan het vervuilen waren. Hoe iemand zich in zijn muziek ontwikkelde, letterlijk tot de dood er op volgde, is goed te traceren bij John Coltrane, die van bop, via de moderne jazz een van de belangrijkste eksponenten van de free- jazz werd en met name in deze muziek ongelofelijke spanningen kon oproepen en alles wat in zijn instrument zat er probeerde uit te halen.

De free- jazz is min of meer gelijktijdig met de dood van John Coltrane ook overleden. Naast de free- jazz van de eerlijke zweter (akoestische muziek, dus) is er ook een stroming binnen de jazz ontstaan, die gebruik heeft gemaakt van de nieuwe ontwikkelingen op elektronisch gebied. In de popmuziek zijn het elektrisch orgel, de elektrische piano en de synthesiser gekomen, ter vergroting van de mogelijkheden en door de zg. jazz- rock muzikanten overgenomen.

De jazz beïnvloedt niet meer het muziek- gebeuren, maar wordt beïnvloed door andere muziekvormen. Een kreet, die in dit verband nog wel eens valt is Fusion. Popmuziek en jazzmuziek smelten samen tot een nieuwe muziek. Het duidelijkste voorbeeld van deze "nieuwe muziek" is te horen op de laatste platen van Miles Davis.

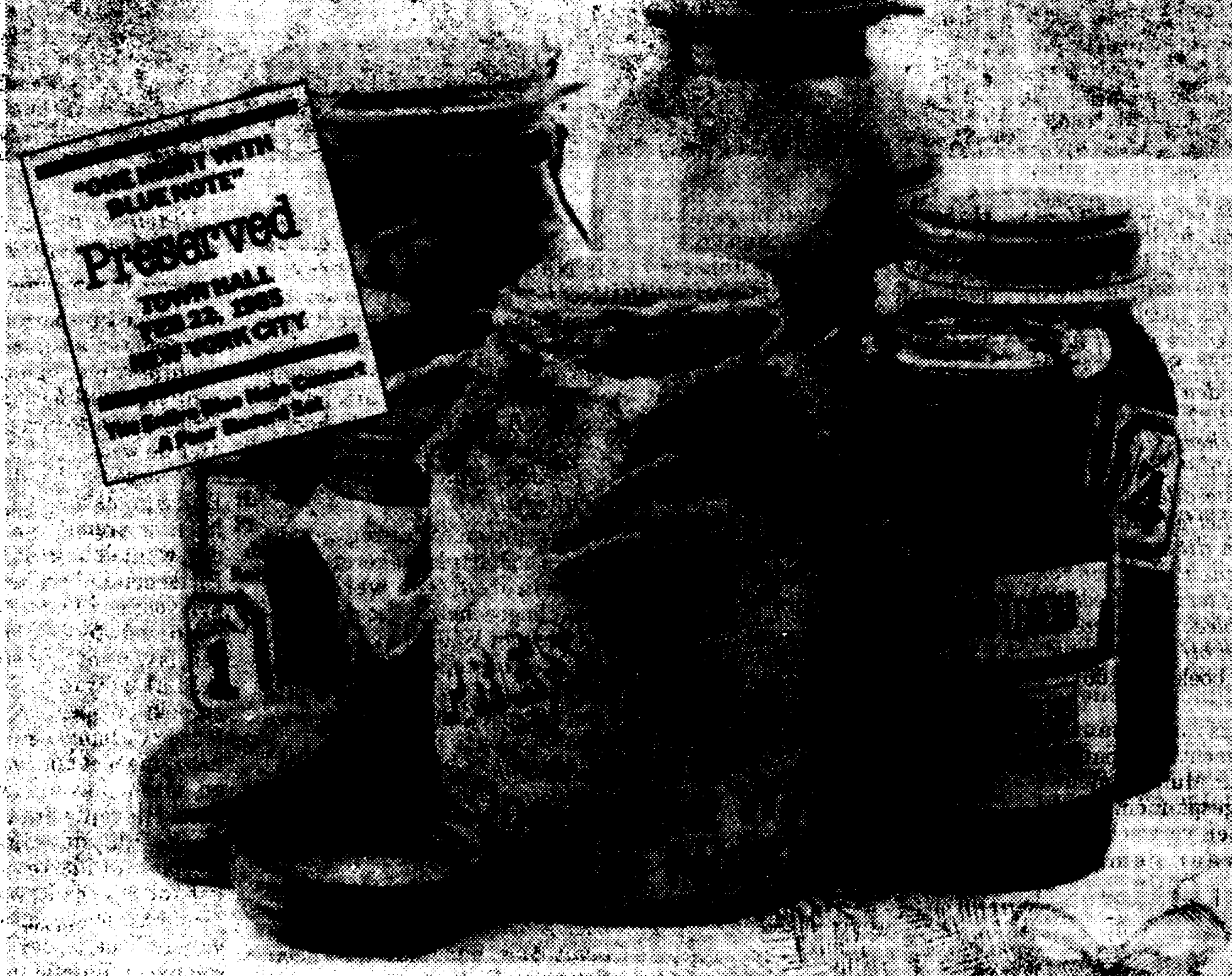
Het doodbloeden van de free- jazz — want hoe kan een muziek zich verder ontwikkelen als er geen muzikale beperkingen (afspraken) zijn — en de samensmelting van de jazz- rock met de popmuziek (Spyro Gyra, Weather Report, Miles Davis etc.) betekent het einde van de jazzmuziek als een autonome, zich verder ontwikkelende, muziekvorm.

De Jazz is dood, lang leve de ....

De jazz heeft een aantal momenten meegemaakt, waarop de ene stijlvorm de andere opvolgde. Althans, zo zeggen we dat nu. In de tijd, dat die veranderingen zich voordeden, waren de jazz- liefhebbers zeer verontrust over de toekomst van hun muziek. De grootste verandering in de jazz deed zich in ongeveer 1940 voor. Jonge musici gingen dingen spelen, die voor de toenmalige jazz- liefhebbers (althans het merendeel) waanzinnig klonken: "wat gebeurt er nu!, die mensen vermoorden onze muziek!". Het jazz- tijdschrift Down Beat heeft opnamen van Charlie Parker gerecenceerd en vernietigend beoordeeld. Het sterrensysteem, van 1 ster (slecht) tot 5 sterren (uitmuntend) werd niet eens gehanteerd. Voor de nu klassieke opname van Now's the Time werd geen enkele positieve waardering uitgesproken, integendeel. De jazzwereld anno 1940- 1945 werd door de bebop wreed in twee kampen verscheurd.

Slechts een paar "oudere" musici voelden aan, dat de bebop een belofte voor de toekomst inhield. Zo speelde o.a. Coleman Hawkins in 1943 al met Dizzy Gillespie mee in de Onyx Club, NYC. Louis Armstrong heeft zich zeer laatdunkend over de nieuwe muziek uitgelaten en zich er ook nooit aan gewaagd. Toch is de jazz weer op een spoor gekomen. Met name de jazz at the Philharmonic heeft laten zien, dat de swing- en bopmuzikanten toch veel overeenkomsten vertoonden en prima konden samenspelen. Denk maar eens aan de opnamen van Dizzy Gillespie samen met Roy Eldridge, of Benny Carter met Canonball Adderley.

De jazz was in de jaren vijftig, en dan mag je gerust wel stellen, dat het label Blue Note in deze een grote smaakmaker is geweest, populairder dan ooit. Platen van Art Blakey en Miles Davis kon je zelfs in Nederland in de jukeboxes van cafees tegen. Jazz werd op singles uitgebracht en op feestjes danste men op Moanin' en Along came Betty. Zelfs de film kreeg een klap van de jazz mee. De Franse films Ascenseur pour L'Echafaud en Les Femmes Disparaient werden voorzien van muziek van Davis en Blakey.

De Jazz is dood, lang leve

Wat was de inbreng van Blue Note hierin?
Het label Blue Note werd in januari 1939 opgericht door Al Lion, de eregast van het konsert van 22 februari 1985. De eerste artiesten voor Blue Note waren o.a. Meade Lux Lewis, Albert Ammons (boogie- woogie- pianisten)en Sidney Bechet (sopraan- saxofoon). De platen werden geperst op 12" platen, 78 toeren per minuut, uiteraard. Die 12" was uniek voor jazzplaten, 12" werd eigenlijk alleen gebruikt bij opnamen van klassieke muziek. Het betekende wel een doorbraak in de jazzmuziek. Een kantje "gewoon" duurde tot 1939 maximaal drie minuten. Een kant van een 12" plaat duurde ruim 5 minuten! Solisten konden langere soli spelen, wat meer chorussen en konden zich dus beter profileren.

Eind 1939 voegde Frank Wolff zich bij Al Lion en dit duo heeft het label tot 1967 geleid. Begin jaren vijftig is Blue Note omgeswitched naar de langspeelplaat en de moderne jazz. De eerste platen waren van Thelonious Monk, Sonny Rollins, Bud Powell en Art Blakey. Dat deze platen geen eendagsvliegen waren getuigen de vele herdrukken.

Via Blue Note kwam ook de "live" opname op de plaat. Incidenteel gebeurde dat wel (Benny Goodmans Carnegie Hall konsert uit 1938, Esquire Jam Session 1944 etc.) maar de live- opnamen van Blue Note waren meestal club- optredens, uitgevoerd door vaste bezettingen, bv. Art Blakey, A Night at Birdland, vol 1 en 2, en The Jazz- messengers at Club Bohemia. Na 1960 zijn ook jonge avant- garde musici onder kontrakt gekomen van Blue Note. Veel van deze platen hebben van Down Beat een 5- star- rating gehad (o.a. Out to lunch van Eric Dolphy en Maiden Voyage van Herbie Hancock).

In 1967 heeft Al Lion zich teruggetrokken en is Frank Wolff tot zijn dood in 1971 doorgegaan. Helaas is het label in deze laatste jaren, misschien wel mede door de opkomst van het konkurrerende label Impulse, dat de jazzwereld overspoelde met de fine- fleur van de free- jazz, zowel in kwantiteit als kwaliteit achteruit gegaan.

Omdat de catalogus zoveel hoogtepunten bezat is het label kunstmatig door andere platenmaatschappijen, die voordeel haalden uit het steeds weer opnieuw uitbrengen van de oude platen, in leven gehouden.
Met het konsert van 22 februari is Blue Note weer op de voorgrond getreden, nu als onderdeel van het platen- concern Capitol/ EMI.

Waarom wordt een jazz- platenlabel nieuw leven ingeblazen als de jazz op sterven na dood is of reeds de geest gegeven heeft?

De jazz is dood, lang leve de ....

Discografie:
Preserved, One Night with Blue Note (4 platen)

Luis Armstrong	*: Back o Town Blues*	*RCA KLVP 180*
John Coltrane	*: Blue Train*	*BST-8-1501*
	A Love Supreme	*Impulse A-77*
Miles Davis	*: You're under Arrest*	*Columbia FC 40023*
Art Blakey	*: A Night at Birdland*	*BST-8-1521*
Stanley Jordan	*: Magic Touch*	*BT 85101*
Stanley Turrentine	*: Straight Ahead*	*BT 85105*

Dat de elektronische jazz-pop of pop- jazz voorlopig toekomst heeft, kunnen we wel aannemen. Verkoopcijfers van deze platen tonen dit overduidelijk aan. Maar wat staat de "akoestische" jazzman, die Earl Klugh en konsorten wel aardig vindt, maar ook niet meer, te wachten? In de klassieke muziek, beeldende kunst en architektuur zijn vele stijlen te onderscheiden. Veel van deze stijlen, met duidelijke eigen, oorspronkelijke kenmerken, zijn toch geënt op voorgangers. Voor deze stijlen bestaat een aardig voorvoegsel- neo- of soms zelfs wel eens een geheel eigen woord- renaissance-.
Is het Blue Note konsert een begrafenis- plechtigheid geweest of lag er op het podium een hoop as, waaruit de Phoenix zou moeten herrijzen. Uit betrouwbare bron heb ik vernomen, dat noch het een noch het ander gebeurd is.

Toch kan dit konsert een nieuw elan geven aan de akoestische jazz, wellicht toch wat vermengd met elektronika, maar met een duidelijk gezicht en rechtstreeks afgeleid van de jazz uit de jaren vijftig. Neo- bop, neo- funk, neo- dit of neo- dat. What's in a name?
De muziek, die op 22 februari gespeeld werd staat bijna integraal op een uit vier platen bestaand album: Preserved, One Night with Blue Note.
De opnamen zijn, zeker voor een live- optreden bijna volmaakt en de kwaliteit van de muziek staat over het algemeen op een behoorlijk hoog peil.

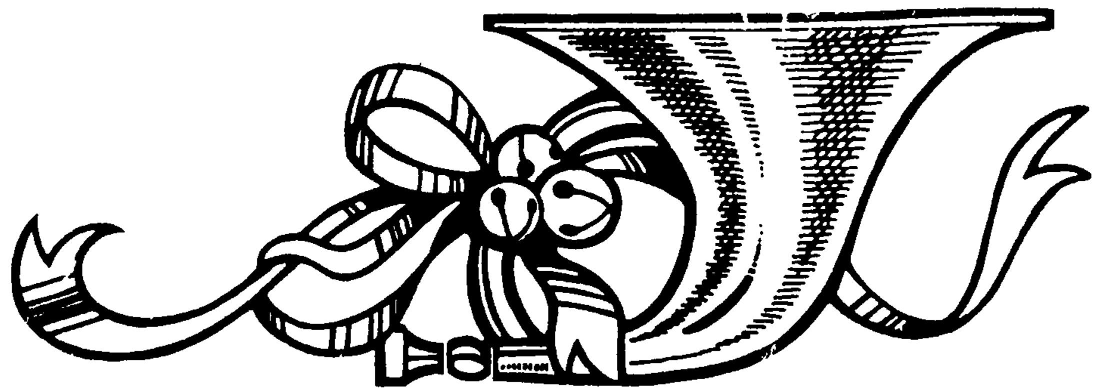
Blue Note heeft aangekondigd om ook, naast het opnieuw heruitgeven van de oude platen, weer nieuwe platen te gaan maken, niet alleen met de nog (steeds) in leven zijnde oude heren, maar ook met nieuw en jong talent. Dit is inmiddels al gebeurd. De plaat Magic Touch van gitarist Stanley Jordan doet het zeer goed, evenals de come- back van tenor-saxofonist Stanley Turrentine op zijn plaat Straight Ahead.

Met de regelmaat van de klok worden er nu nieuwe produkties uitgebracht.

Na de dood van Charlie Parker werd New York volgeklad met de leus "Bird Lives", wie weet kunnen we naar aanleiding van het konsert van 22 februari wel schrijven:

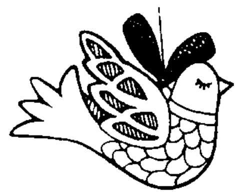
DE JAZZ IS DOOD,
LANG LEVE BLUE NOTE.

BERNARD BUDDINGH'
samensteller en presentator van het jazzprogramma
Things to Come,
radio Korsou FM 93,9 MHz
zondagavond 20.00- 21.15 uur

Tip Marugg en huppelwater

door AART BROEK

„Is er wel een plaats op dit eiland waar je met rust gelaten wordt? Overal waar ik kom, is het hetzelfde liedje. Daar heb je de krantenman. Daar heb je de zuiplap. Daar heb je de dichter."
*(**Weekendpelgrimage**, blz. 105)*

IN SKEIN, een 'documentaire' samengesteld ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het Peter Stuyvesant College op Curaçao, is een bijdrage opgenomen van de oud-leerling Tip Marugg (1). Het stukje bevat onder meer Maruggs herinneringen aan de drie maanden die hij — na de MULO — in 1942 op deze middelbare school doorbracht en aan zijn militaire dienstjaren die direct daarop volgden en abrupt een einde maakten aan zijn studieplannen.

Ingelijfd bij het garnizoen van Suffisant (toentertijd een randdorp van Willemstad), maakte hij kennis met de Antilliaanse dichters Luis Daal en René de Rooy, aan wie Marugg zijn eigen gedichten zou toevertrouwen, èn met sterke drank.

„Het was gedurende mijn diensttijd dat ik op de tere leeftijd van negentien jaar in de geneugten van huppelwater werd geïnitieerd. Voor deze inwijding liet mijn oudere mentor — thans heeft hij witte haren en zit de ganse dag achter de tralies van een bankgebouw — zijn keuze vallen op jenever, terwijl als proscenium de hoge stoep van de H. Familiekerk werd uitverkoren. (...)
Wij hebben broederlijk twee flessen de nek gebroken en ik was knallezat toen ik diep in de nacht door de een of andere wonderbaarlijke interventie veilig mijn slaapzeil in de barak wist te bereiken. De volgende morgen was ik nog in de jenever. Jenever is de pest der maatschappij, beaamde ik op die gedenkwaardige zondagmorgen en nam mij heilig voor op toekomstige weekend- pelgrimages immermeer rum of whisky te drinken.

Tot op de dag van vandaag heeft Marugg zich aan deze belofte gehouden.

marugg mag dan vanaf zijn negentiende — aanvankelijk op 'weekend- pelgrimages' en later dagelijks — van aanzienlijke hoeveelheden alcoholische drank hebben genoten, in de poëzie die hij publiceerde in zijn diensttijd en beginjaren als 'krantenman' (2) is daar nauwelijks iets van te merken. Het merendeel van de betreffende gedichten werd opgenomen in het Antilliaanse literaire tijdschrift **De Stoep** dat vooral door de in-

spanningen van Chris Engels (ps. Luc Tournier) verscheen van 1940 tot in 1951. In 1976 werden ze samen met enkele elders verschenen gedichten gebundeld onder de titel **Afschuw van Licht** (3). Slechts twee gedichten in de bundel laten iets doorschemeren van Maruggs belangstelling voor drank.

In 'Het Feest' — een gedicht dat verscheen ter gelegenheid van het 140-jarig bestaan van drukkerij De Curaçaosche Courant — ontleent Marugg beeldspraak aan de wereld van het verfijnde drinken.

de goegemeente drinkt
aan de ratelende borsten
van deze stalen vrouw
die eentonig de wijnkelder
van de dichter boegseert

Het metaforische gebruik van 'wijnkelder' stelt de veredelde alcohol op een lijn met het schrijven (van poëzie) en suggereert een overeenkomst in aantrekkelijke kwaliteiten. Maruggs eerste roman **Weekend- pelgrimage** zou echter onomwonden duidelijk maken dat zijn waardering toch in de eerste plaats de alcoholische drank betreft en het met plezier schrijven in sterke mate afhankelijk is van de drank.

'Twee Kwatrijnen' brengt een derde motief naar voren dat eveneens eerst in **Weekend- pelgrimage** wordt uitgewerkt en dat in aantrekkings- kracht daadwerkelijk kan wedijveren met het (veelvuldig) gebruik van sterke drank: het dood-zijn. In het betreffende gedicht wordt enerzijds de gedachte gekoesterd dat het hiernamaals ('Boven') een 'kroeg' is, anderzijds wordt het drinken gezien als een gelukzalig dood-zijn.

Schoon gelijk een schutblad
betrad ik 't kronkelig pad
dat voerde naar Boven:
de kroeg was nog open.

Ik heb gevaren in uw schoot
en zeeziek van de schommelingen

gelachen om de dommelingen
die bang zijn van de dood.

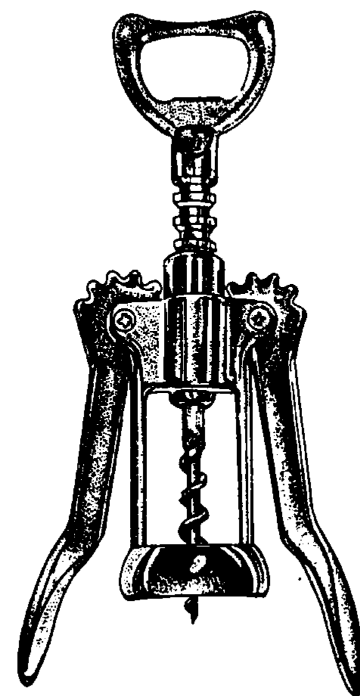
Overigens suggereert de woordkeus ook enigszins de mogelijkheid om het verrichten van sexuele handelingen en sterven als gelijke (plezierige) grootheden te zien. In het tweede kwatrijn is de verwijzing naar 'de geslachtsdaad' — het woord dat Marugg in deze zou gebruiken — evident en deze verantwoordt de interpretatie dat 'de kroeg' vooral de plaats is waar men ontmoetingen regelt voor intiem contact (zowel in **Weekend- pelgrimage** en in Maruggs tweede roman **In de straten van Tepalka** als ook op Curaçao en elders in de

Over het genieten van aanzienlijke hoeveelheden alcoholische drank

Caribische regio bestaat menige 'kroeg' in de eerste plaats om dergelijk contact te regelen). Uit 'Het Feest' — waarin een meta-

foor de drukpers in een licht erotisch, maar niet bijzonder aantrekkelijk licht plaatst — wordt echter duidelijk dat sexualiteit en erotiek niet zonder meer de gunstige waardering meekrijgen die 'het schrijven' en vooral 'de dood' en 'de drank' ten deel vallen. Ook hierover is **Weekend- pelgrimage** aanzienlijk duidelijker.

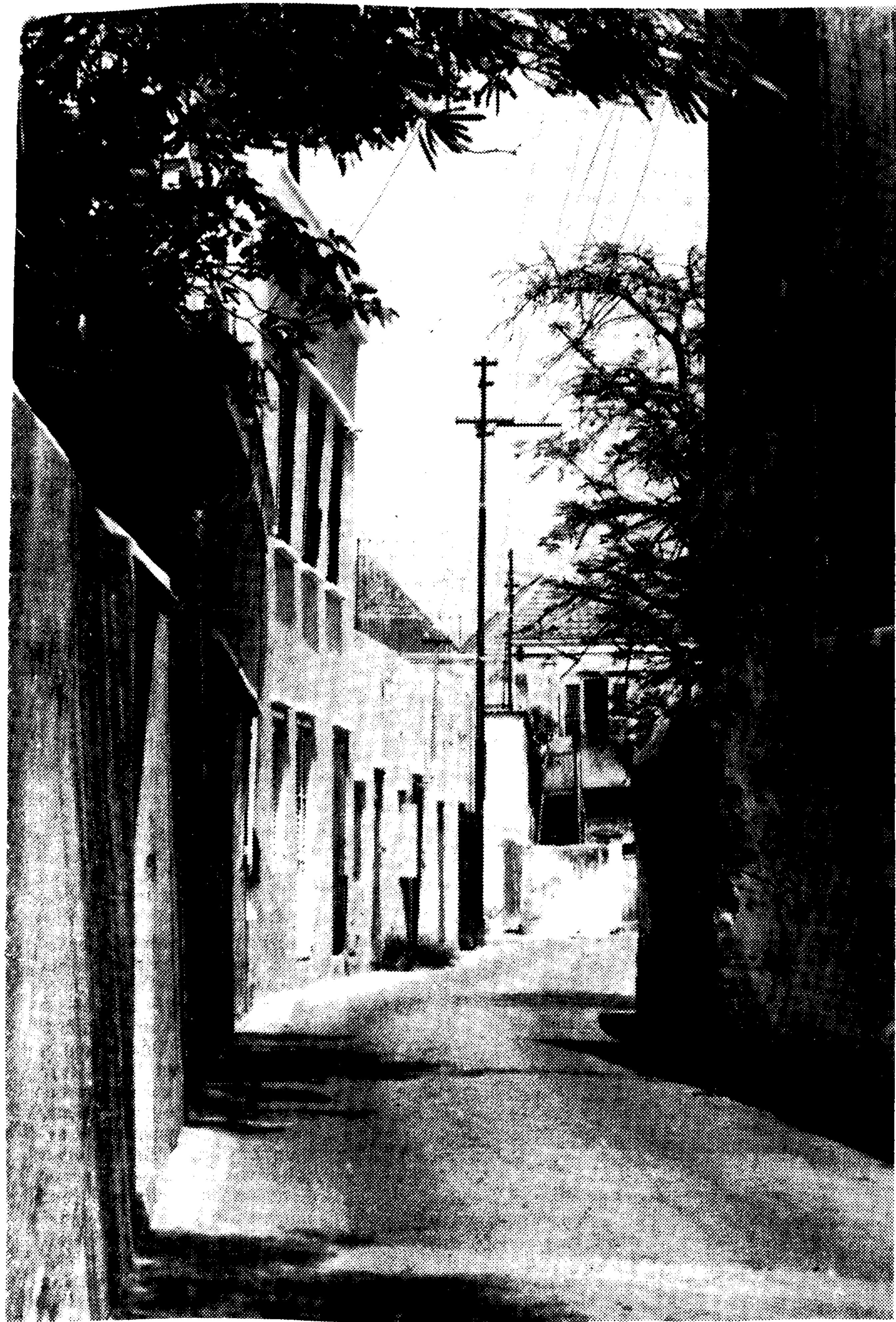
Behalve de poëzie die uiteindelijk werd bijeen gebracht in **Afschuw van Licht,** publiceerde Marugg een vijftal papiamentstalige gedichten in het Antilliaanse tijdschrift **Kristòf** (1977), het gedicht 'De morgen loeit weer aan' in **Tirade** (1976), en onlangs in het Antilliaanse dagblad **Amigoe** 'de lilith', 'pa mira mi isla bashí en variaties op vier gedichten van Lao Tse aan de hand van Engelse vertalingen (4). Een van de gedichten uit de **Tao Tse King:** "Shape clay into a vessel; / It is the space that makes it useful", heeft Marugg op speelse wijze aangewend om zijn persoonlijke voorkeur te verwoorden: "een bokaal van klei geboetseerd: / door de holte in het midden / drink ik dagelijks rum". Het is echter 'De morgen loeit weer aan' (5) dat iets meer loslaat over de betekenis van het drinken voor Marugg. Dit gedicht brengt ook sexualiteit/erotiek — hier 'masturbatie' — en het drinken bij elkaar, suggereert enkele malen (o.a. r. 4 - 10, 14 en 40) en stelt expliciet (in regel 30: 'de driften dronken aangeknoopt') dat het gebruik van alcohol het sexuele verlangen doet toenemen, maar het is vooral een illustratie van een belangrijk en gunstig effekt van alcohol: het vergroot het verbeeldings- vermogen en neemt de angst weg om bepaalde diepe verlangens te verbeelden (hier 'het vaderschap'). De drank als katalysator, een werking die in **Weekend- pelgrimage** ten volle werd uitgebuit. Evenals in deze roman behoren in 'De morgen loeit weer aan' de drank en het verbeeldings- vermogen het domein van de nacht toe, welk scherp contrasteert met het felle licht van "zonvolle dagen" (r. 9, vgl. r. 18 en 19, 35, 36 en 37, en 46). Het gedicht schept overigens niet meer duidelijkheid over het waarom achter de ongunstige ervaring van de dag dan dat hij een eind maakt aan de macht van de verbeelding (in het bijzonder r. 46 - 51).

Het beeld van 'drank en drinken' dat Marugg ons voorhoudt in zijn gepubliceerde gedichten, wordt slechts in geringe mate scherper in zijn tweede roman **In de straten van Tepalka** (6). In deze roman waarin de doodzieke, aan een ziekenhuisbed gekluisterde hoofdpersoon (en tevens verteller) worstelt met existentiële vragen, speelt (het drinken van) alcoholische drank slechts een marginale rol. Afgezien van een klein aantal verwijzingen naar drank in sfeer- en personage- tekeningen, laat de hoofpersoon zich slechts twee maal uit over zijn persoonlijke binding met het drinken.

In de pijnstillende dagdromen en fantasieën ziet de 'ik' zich ook het ziekenhuis uitlopen en op dat moment lijkt het leven even een duidelijk doel te hebben (blz. 71) en daadwerkelijk geleefd te kunnen worden door hem — hierbij hoort onder meer een specifiek drinkgedrag.

"Ik zal voortaan, zo waarlijk helpe mij God almachtig, borrels afslaan. Ik heb te dikwijls gedronken op de gezondheid van personen waarvan ik in werkelijkheid wenste dat zij achterover vielen, en te vaak twisten afgeklonken die beter in moord en doodslag hadden kunnen eindigen. Trouwens, ik heb maar heel enkele keren voor mijn eigen plezier gedronken, in negen van de tien gevallen was het alleen maar om mee te doen en geen spelbreker te zijn. Het is gemakkelijker het glas naar je lippen te brengen, het branderige, c.q. misselijk zoetige vocht snel in te slikken, idioot te grinniken of deftig een effen gezicht te trekken, dan te zeggen dat je geen zin hebt om te drinken en lange explicaties te moeten geven. Maar voortaan sla ik borrels af." (blz. 55)

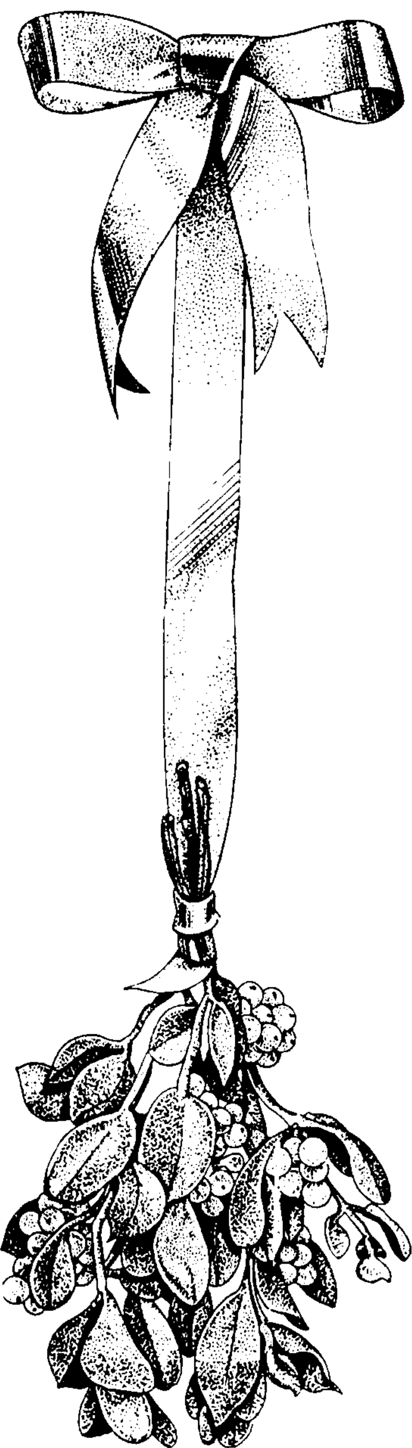

Met dit en enkele andere voornemens begeeft hij zich in de straten van Tepalka en belandt in de avond in een "kroeg" waar hij in gesprek raakt met de prostituee Conchita. Hij bestelt een tamarindesap en een cognac! Op de vraag van Conchita waarom hij alleen het tamarindesap opdrinkt [illegible] antwoord: "ik [illegible] drank meer" en „je kunt moeilijk in een bar gaan zitten en alleen tamarindesap bestellen" (blz. 69/70).

Binnen de roman zijn deze twee korte momenten betekenisvol, daar ze bijdragen aan de karakter- tekening van de hoofdpersoon en inspelen op het nauw met hem verbonden thema. In zijn ogen wordt het leven van een zinvol bestaan mede bepaald door het hebben van integere contacten. Het gesprek met Conchita gaat enigszins in die richting — het drink- gedrag van de hoofdpersoon symboliseert dit: hij bestelt wel een borrel, maar hij drinkt hem niet op. Naar Conchita komt hij zijn oorspronkelijke voornemen na, naar zijn wijdere omgeving kan hij dit niet, of wel, met Conchita zou hij "voor zijn eigen plezier" kunnen drinken ware het niet dat de omgeving van de bar hem dit verhindert. Overigens blijft deze ontmoeting een van de voorbeelden in de roman van een gedroomde deelneming aan het leven" (blz. 57). Het feitelijke leven kent nooit een dergelijke voldoening voor de hoofdpersoon, zelfs niet bij benadering.

In **In de straten van Tepalka** laat Marugg de lezer uitsluitend deze weinig opwekkende kijk op de wereld waarin men zelfs in een "gedroomde deelneming van het leven" niet onder het drinken van alcohol als een sociale verplichting uitkomt. Om deze visie naar voren te brengen koos Marugg echter een doodzieke ikverteller die zware medicijnen krijgt toegediend tegen de pijn. Hiermee lijkt direct de voorwaarde voor een dergelijke extreme opstelling ten opzichte van het leven te worden aangegeven. In een situatie waarin het leven ook lichamelijk onleefbaar is geworden, rest nog slechts de dood als aantrekkelijk alternatief. De hoofdpersoon krijgt dan ook het Heilig oliesel toegediend en de laatste zinnen van de roman suggereren dat de ik het aardse leven achter zich heeft gelaten. In tegenstelling tot **In de straten van Tepalka** zijn het verlangen naar de dood en de realisatie van dit verlangen in **Weekend- pelgrimage** sterk afhankelijk van alcoholische drank voor de mate waarin deze de overhand krijgen in het leven en de overtuiging van de — kerngezonde — hoofdpersoon.

Maruggs **Weekend- pelgrimage** (7) tekent in detail de tocht van een persoon langs een tiental kroegen in Willemstad in de nacht van een zaterdag op een zondag (8). Een tocht die **ieder** weekend plaats vindt, waarna de man weer naar huis rijdt, de ganse zondag zijn roes uitslaapt en maandagmorgen weer om acht uur op zijn werk verschijnt. Dit specifieke weekend raakt de betreffende persoon — tevens de verteller — op weg naar huis echter met zijn auto in een kuil aan de kant van de weg ver buiten de stad. Onder invloed van alcohol duurt het drie a vier uur **voor de man weer verder rijdt en** wordt de avond in die tijd opnieuw beleefd, waarbij herinneringen, ontmoetingen en gedachten van die achter hem liggende avonden zich vermengen

met die van dat moment in de auto aan de kant van de weg. Wanneer de man uiteindelijk zijn wagen weer op gang brengt, is de nacht bijna ten einde.

In **Weekend- pelgrimage** is het de 'whisky-soda' die een rijke reeks beelden oproept die tezamen een fascinerende indruk geven van de *existentiële vragen waarmee de hoofdpersoon worstelt. Het is evenzeer de alcohol die het antwoord geeft en die in belangrijke mate het antwoord is. Mocht uit ander werk van Marugg nog enigszins de suggestie naar voren komen dat er andere alternatieven zijn — schrijven, sexualiteit en vooral de (zelfgekozen) dood — dan wordt in* ***Weekend- pelgrimage*** *de 'competitie' voor goed (d.w.z. ieder weekend opnieuw voor de daarop volgende week) beslecht in het voordeel van de alcohol.*

Overeenkomstig de hoofdpersoon in ***In de straten van Tepalka*** *ontbreekt het de 'ik' in* ***Weekend- pelgrimage*** *aan houvast in het leven, aan een duidelijke reden om het leven voort te zetten. In tegenstelling tot de eerstgenoemde roman zijn in* ***Weekend- pelgrimage*** *de redenen van dit twijfelen, oplossingen en mogelijkheden veel concreter ingevuld. Het betreft de plaats van deze blanke Curaçaoënaar in zijn snel veranderende samenleving, waarbij eveneens ter discussie staat of er eigenlijk wel een plaats is voor hem.*

De ruime aandacht in de roman voor de ***vervallen*** *landhuizen van de blanke plantage- heren en hun afstammelingen (waartoe de hoofdpersoon behoort) geeft aan dat de 'shons' de vroegere (betrekkelijk hoge) plaats in de sociale hiërarchie van Curaçao hebben moeten opgeven. Curaçao is een "negereiland" geworden. De hoofdpersoon zoekt aansluiting bij de authentieke Afro-Caribische leefwereld — echter tevergeefs. Anderzijds verafschuwt hij de betreffende groep, met name de jongere generatie, die zonder meer afstand doet van de eigen (eeuwenoude) waarden en normen, gewoontes en gebruiken, en zich overgeeft aan de eisen van de verander(en)de industrialiserende samenleving. Niet alleen de sociale en economische veranderingen in de samenleving ondermijnen de leef- en gedachten- wereld van de hoofdpersoon, maar ook de aantasting van het eiland zelf (waar onder het omhakken van oude bomen, het landschap dat meer en meer verdort door het onttrekken van water aan de grond door de olieraffinaderij).*

Behalve dat de hoofdpersoon zich niet meer de sociale plaats van 'shon' kan toeëigenen, dat de "negerwereld" ondoordringbaar blijkt en zienderogen verloedert, kan en wil hij zich niet vereenzelvigen met de Europese cultuur van zijn voorouders — waarmee de belangrijkste sociale oriëntatie- punten zijn weggevallen. Jeugd- herinneringen tonen bovendien dat ook de potentiële richtlijnen aangereikt door onderwijs en religie, de contacten met leeftijd- genoten en de kennismaking met de sexualiteit van volwassenen, hem reeds jong blijven in een persoonlijk isolement hadden gedreven. De 'ik' schrijft overigens zijn vervreemding en het gevoel van ontheemd- zijn niet uitsluitend toe aan anderen, maar evenzeer aan zichzelf, zijn eigen karakter en handelen. „Ik voel mij mateloos ellendig in de bewustheid van het deel van de aansprakelijkheid die ik draag om de waanzinnig verminkte levenszin" (blz. 115) (9). Een schuldgevoel dat zijn leven nog minder draaglijk maakt.

Wie kan programma's produceren voor kinderen?

- Corrie van Heyningen -
.......een portret......

ENIGE TIJD GELEDEN stond in de Volkskrant een levensgrote advertentie van de Katholieke Radio Omroep, waarin sollicitanten werden opgeroepen voor het maken van programma's voor kinderen. De eisen die aan een dergelijk persoon gesteld worden en de kwaliteiten van Corrie van Heyningen stemmen aardig overeen: ideeën bedenken en ontwikkelen, deze ook voorbereiden, teksten schrijven, monteren, regisseren, reeds eerder met dergelijk werk bezig geweest zijn. Als ik haar met deze advertentie confronteer, zegt ze dan ook volmondig, dat ze erop gesolliciteerd zou hebben, als ze niet hier op Curaçao gezeten zou hebben. Wie is deze Corrie van Heyningen, de vrouw achter de schermen bij programma's als *Mira i dsskubri, Enfasis hubenil, Hier zijn wij; wie ben jij!*

Corrie van Heyningen met een van de figuren uit de televisie- serie.

Corrie van Heyningen is een vrouw van rond de veertig jaar, die een bewogen leven achter de rug heeft, een leven van trekken en reizen om uiteindelijk, zoals dat heet, de plaats van bestemming te bereiken. „Mijn leven — zo zegt ze — is net een legpuzzel, waarvan uiteindelijk toch alle stukjes keurig in elkaar passen."

NAAR CURAÇAO

Corrie was vijf jaar toen ze naar Curaçao kwam. Dat was in 1950. Ze hoorde tot een van de vele families die destijds uit Nederland wegtrokken om elders hun geluk te beproeven. Haar vader trok naar Curaçao en richtte een transportbedrijf op, dat ook vandaag de dag nog bestaat. Corrie ging naar de kleuterschool in de Oranjestraat, naar de Luis Brionschool voor lager onderwijs en naar de Johan van Walbeeckschool voor Mulo-onderwijs. Eigenlijk wilde ze het liefst van school af. Terugkijkend op die periode constateert ze dat "dat auditief bezig zijn alleen niet genoeg was; er waren geen beelden, er was geen kleur. Ik had eigenlijk maar één fijne leraar, dat was René de Rooy, de vader van Felix. Die man gaf Spaans en Engels, maar die man gaf zo geweldig les; dat leefde allemaal. Hij bracht toen al gedichten van Garcia Lorca in de klas. ook zorgde hij dat Luis Daal bij ons in de klas kwam. Mijn aantekeningen- schrift van toen ben ik kwijt geraakt en dat is jammer, want daarin moet zoveel gestaan hebben. Die man gaf zo goed les, was zo sprankelend... Hij heeft mij in elk geval de ogen geopend voor de natuurlijke aspecten in het leven. Naast zijn lesgeven vertelde hij van vormen, van kleur, van kunst en liet hij werk van zichzelf zien in de klas. De rest van de lessen was saai."

Voor de wat jongere lezers is de navolgende informatie waarschijnlijk ook interessant. In die tijd waren op scholen er overwegend leraren die uit Nederland afkomstig waren. Op school werd meer dan nu Nederlands gesproken; dat was verplicht. Wie erop betrapt werd Papiamentu te spreken, kreeg daarvoor een boete van tien cent!

Uit haar Mulo-tijd dateert ook het eerste contact van Corrie met de T.V. „Dansen was voor mij een hevige hobby. Vijftien jaar oud deed ik voor de t.v. — samen met andere kinderen — modeshows en dansjes die vooraf zeer degelijk ingestudeerd waren. Ook heb ik toen nog wat radiowerk gedaan; dat gebeurde zo maar. Overigens is uit dat 'radiowerk' niet veel voortgekomen, het ging gewoon de mist in. Wel heb ik in die tijd ook nog opgetreden in het theater Roxy. Ik had balletlessen gehad in de Hendrikschool en er moest natuurlijk opgetreden worden. Voor wie zelf ook wel eens opgetreden heeft in Roxy, zal het duidelijk zijn dat de herinneringen aan de kleedkamers aldaar een bepaalde zeer onaangename geur hebben..."

ZELFSTANDIG WORDEN

Dan, begin zestiger jaren, keert de familie Van Heyningen in zijn geheel terug naar Nederland. Haar vader wil een schoonmaak- bedrijf opzetten, maar dat wordt allemaal een hevige teleurstelling; het is de enorme tegenstelling tussen 'het pioneren' in Curaçao tegenover 'de ontwikkelde maatschappij' van Nederland. De hele familie lijdt aan die ervaring, en als een goed jaar later haar vader de mogelijkheid krijgt om terug te gaan naar Curaçao, grijpt hij die mogelijkheid met beide handen aan. Dat gebeurde niet bijzonder democratisch, het was gewoon „Ik ga." Maar een half jaar later zat de familie weer op Curaçao, met uitzondering van Corrie die in Nederland achter bleef om een cursus voor schoonheids- specialiste af te maken.

Els Horsford vervaardigde de door de kinderen enthousiast ontvangen poppen.

De cursus op zichzelf is leuk: „Je leert aandacht krijgen voor het esthetische." Maar ook is het de periode van het zelfstandig worden. Thuis, of dat nou in Nederland of op de Antillen was. is alles er. Alléén moet je zorgen voor alles. „Ik moet allerlei baantjes proberen te vinden om in mijn eigen onderhoud te voorzien, want mijn toelage was zo groot niet. Ik ben nog een tijd bij een Amerikaanse familie in huis geweest, om voor de kinderen te zorgen. Dat zelfstandig worden is een openhartig, de wereld leren kennen, en ondertussen werken aan je toekomst. Ik slaagde voor schoonheids- specialiste en met mijn diploma ging ik terug naar Curaçao."

Dat beroep van schoonheids-specialiste heeft Corrie van Heyningen nooit in praktijk gebracht. Voor ze haar eigen salon zou beginnen, zat ze bij de kapper en hoorde daar dat je stewardes kon worden bij de A.L.M. En dat werd het dus. In het jaar dat ze bij de A.L.M. werkt leert ze Maxim Hamel, de toneelspeler, kennen. Hij is hier op uitnodiging van de Sticusa en hij geeft voorstellingen op Aruba en Curaçao. Het was allemaal heel romantisch en eigenlijk zijn die twee hals over kop getrouwd. „Dat was wel tegen de zin van mijn ouders, maar ik was altijd een eigenwijs doordrammerig mens. Als ik vind dat iets zus of zo.... enfin je begrijpt dat wel." Samen met Maxim trekt ze naar Nederland en die periode wordt voor haar de tweede van bewustwording.

Uiteraard verkeert Corrie door haar huwelijk in toneelspelers- kringen. De romantiek, die veelal aan een acteurs- bestaan opgeplakt wordt, is er niet. „Je leert door façades heen kijken. De maniertjes van toneelspelers, het 'natuurlijke' gemaakte, het is allemaal zo gewoontjes. Het creatieve proces is eruit. Dat optreden, avond aan avond in de provincie, met steeds hetzelfde stuk, het is niet meer dan een fabriek. Wil je een goed acteur zijn (want je bent eigenlijk een muppet), wil je er zelf van groeien, dan moet je iets kunnen uitdragen, zoals Ko van Dijk dat kon, of Ank van der Moer. Dat heeft te maken met techniek èn persoonlijkheid. Het mogen geen maniertjes zijn, maar het moet authentiek zijn; authenticiteit is belangrijk. En dan moet je zoveel in huis hebben, dan moet je in huiden van situaties en personen kruipen en drager zijn van hun gedichten en ideeën. Dan wordt je beroep ook je vaartuig. Anders is het gewoon als werken aan een lopende band."

DE GSEBROEDERS BEVER

In Nederland krijgt Maxim ongemerkt één concurrent, en dat is Curaçao. Corrie heeft in Nederland zich nooit een stukje van Nederland gevoeld, al deed ze uiteraard haar best om er zich thuis te voelen. Ze ging naar de Vrije Academie in Amsterdam. Daar was geen diploma voor nodig. („Ik heb me altijd geremd gevoeld ten gevolge van het feit dat ik niet 'gediplomeerd' was, niet 'gestudeerd' was."). Ze schreef zich in voor fotografie en voor film. Dat bezig zijn aan de Vrije Academie was uitermate interessant: „Je moest alles zelf doen en je had les van heel experimenteel getinte figuren. Het was allemaal heel praktisch en heel leuk." Daarnaast was ze ook

betrokken bij de productie van het kinder- poppen- programma **De fabeltjeskrant;** zij speelde de gebroeders Bever en ook Meindert het paard. Maar toch was het dat niet. Samen met Maxim gaven ze de voorkeur eraan te reizen. Ondertussen raakte Corrie in verwachting. Het reizen en trekken was voor beiden erg belangrijk. Wanneer ze, van hun lange tochten door Noord-Afrika terugkwamen, dan viel de tegenstelling vooral op tussen de wereld van de reiziger, die maar één kopje heeft, één stoel, alleen het allernoodzakelijkste tegenover de wereld van de doorsnee mens, met wel zes stoelen, terwijl hij toch maar op één ervan kan zitten, etcetera.

Er was duidelijk sprake van onvrede en onrust. Maxim en Corrie besluiten te emigreren. Maxim zou in Canada werk gaan zoeken en Corrie zou inmiddels in Curaçao haar kind gaan krijgen. Uiteraard is die periode een heel spannende geweest in haar leven. Het was ook de tijd waarin haar vader stierf, die voor Corrie toch ook een zeer belangrijke figuur is geweest, al laat ze zich daar niet verder over uit. Als Maxim eindelijk een job heeft gevonden, gaan moeder en kind (Laetitia, vier maanden jong) naar de vader. Daar in Canada maakt Corrie kennis met Sesamstraat. Die kennismaking is voor haar van enorm belang geweest. Ze constateert, als Laetitia ruim een jaar is, dat zij uitermate gebiologeerd naar de t.v. zit te kijken. Haar bewegingen vinden plaats **tussen haar stoeltje en het** scherm. Ze reageert op de geluiden, de visuele beelden en brabbelt wat mee met de poppen. Corrie raakt daardoor ook actiever betrokken bij de t.v., en langzaam groeit bij haar wat ze wil doen: t.v.- programma's voor kinderen maken.

TOYLANDS TIME

Het huwelijk tussen Corrie en Maxim is gestrand. Corrie gaat terug naar Curaçao. Dat is in 1974. Ze moet daar dan maar aan de kost zien te komen. Werken was tot dan toe een vrijblijvende aangelegenheid geweest, maar nu is het serieus werken voor de kost. Het liefst zou ze bij de t.v. gaan werken, maar ook daarvoor voelde ze weer die gemiste- diploma's- handicap, maar uiteindelijk heeft ze het toch gedaan. Ze werd omroepster- buiten- beeld. Ze deed life reclame- spots en sprak Papiamentu met verkeerde accenten! Het was een leerperiode die erg veel leek op de ervaringen die ze had opgedaan bij de Vrije Academie in Amsterdam. Maar "als je het wilt, dan kún je iets." Ze deed interviews, ze verzorgde programma's waarbij ze vooral beelden liet zien waarbij zo nu en dan illustrerende tekst. En ondertussen had ze zich in het hoofd gezet dat ze kinderprogramma's wilde doen. Ook daarin slaagde ze en haar eerste programma met kinderen werd **Toylands time.** Dat was allemaal nog wel erg primitief, maar ook erg leuk.

Erg levendig is nog haar herinnering aan een programma waaraan een aap zou meedoen. Dat beest was rustig geweest tot zijn eigen optreden. Toen de spots op hem gericht werden, zat het beest binnen de kortste keren in de gordijnen, terwijl tot overmaat van ramp de directeur nog even binnen kwam 'om te kijken, hoe het allemaal ging'.

Toch kwam ook aan die periode een eind. Het salaris met name was van dien aard, dat het niet genoeg was om ervan te bestaan. Eligio Melfor bood haar een baan bij zijn publiciteits- bureau dat commercials zou verzorgen, maar dat bureau heeft niet lang bestaan. Met een boutique waar ze foto's maakte en sjaaltjes verkocht wist ze zich in leven te houden.

Ondertussen zat ze nog maar steeds met haar plan: t.v.- programma's voor kinderen maken. Ze schreef op hoe volgens haar die programma's moesten zijn en probeerde er sponsors voor te vinden. Ze kwam terecht bij Jerry Lasten van de public relations en vroeg of er plaats was binnen de zendtijd van het gouvernement voor kinder- programma's met een educatief tintje. Ze is met dat plan allerlei instanties af gelopen, maar vond eigenlijk weinig tot geen weerklank. Uiteindelijk kwam ze bij de School Advies Dienst, die (na een aanvankelijk niet ingaan op haar plan) haar terugriep en vroeg of ze voorlichtings- programma's wilde maken waarin dan in woord en beeld gebracht zou moeten worden wat het onderwijs hier te lande inhoudt.

Corrie heeft die baan aangenomen, en nu kwam het erop aan ook te bewijzen dat ze het kon. Dat werd maandelijks de krant Enfasis; twee keer per maand een radio- programma van vijftien minuten en eveneens twee keer per maand vijftien minuten televisie. Eigenlijk is zoveel werk te veel voor één persoon, maar Corrie heeft dat een half jaar lang volgehouden en kreeg toen een studie- opdracht voor t.v.-regie in Hilversum, wat ze uiteraard met beide handen aannam. Volgens haar zouden meer mensen de kans moeten hebben om dit soort opleidingen te volgen. Voor haar hield deze studieopdracht t.v.-regie in: drama, reportage, documentaire, commercials, film, techniek; tegelijkertijd moest ze stage lopen en werken aan twee zogenaamde examen- opdrachten.

TELEFINA

NA haar terugkeer — we schrijven inmiddels 1978 — ontstond de mogelijkheid hier aan kinder- t.v-programma's te gaan **werken. Ronald Casseres, de huidige gezaghebber, was toen** de grote motor binnen de S.A.D. om dit soort programma's 'op te starten'. Na een jaar voorbereiding kwam toen het programma **Hier zijn wij; wie ben jij?** Samen met Diana Domacassé slaagde Corrie erin iets te produceren 'vanuit het kind'. De interesses van de kinderen en hun behoeftes zouden voor het maken van dergelijke programma's centraal moeten staan. Aanvankelijk was het wel moeilijk voor de kinderen die meededen. Dat was een gemêleerd groepje kinderen dat in eerste instantie dacht dat ze vermaakt zouden worden, tot ze tot de ontdekking kwamen dat zij zèlf iets moesten doen. Onderwerpen van allerlei aard kwamen er aan de orde, en men heeft na afloop ook wel een onderzoekje gedaan om te bezien wat het effect was geweest van die programma's en wat er blijven hangen.

Vier scholen hebben meegedaan, kinderen zijn geobserveerd tijdens het kijken, kinderen hebben zelf vragenlijsten ingevuld, maar met de resultaten hiervan is nooit iets gedaan. Wel heeft Corrie voor zichzelf goed onthouden dat de vogel Telefina meer aansloot bij de kijkende kinderen dan de kinderen die meededen zelf. De kinderen die meededen aan het programma, bleken meer 'afleidend' te werken dan dat ze het onderwerp zelf dichter bij de kijkende kinderen bracht. Dat wijst dus duidelijk in de richting van werken met poppen. Hoewel over het algemeen bleek dat ouders en kinderen het een leuk programma vonden, kreeg het programma vanuit de S.A.D. weinig support, omdat er geen waarborg was voor continuïteit; het werd daarom gestopt. „Het is verkeerd — aldus Corrie — om zo'n programma aan één persoon op te hangen; men moet zo'n programma eigenlijk veel serieuzer aanpakken en een groep van mensen ervoor laten opdraaien."

Daarna werd gekozen voor wat werd **Enfasis hubenil;** dertien programma's in het Papiamentu over onderwerpen van allerlei aard. Sedukal heeft deze programma's in haar mediatheek zodat scholen — wanneer ze dat willen — er gebruik van kunnen maken. Helaas is het bij dertien gebleven en ligt dit project een beetje stil.

MIRA I DISKUBRI

Toen kwam de behoefte om iets te doen voor kleutertjes en kwamen de poppen natuurlijk weer op de proppen. „Poppen hebben voor kinderen een verrassingsaspect en je kunt dan tegelijkertijd toch wat informatie geven. Als voorbeeld noemt Corry de poppen die iets doen, terwijl je tegelijkertijd projecties doet, bijvoorbeeld van de getallen. Die programma's worden dan een levend kijkboekje. Op dit moment zijn er zes van dit soort programma's gemaakt." Ze zijn geschreven door Diana Domacassé; Laura Quast fungeert als ideeënaangever en staat voor de dramaturgie. Els Horsford heeft de poppen gemaakt en Herman Schnitzler, de orthopedagoog, zorgt voor de pedagogisch- didactisch verantwoorde bewaking van de programma's, terwijl de muziek verzorgt wordt door de groep Isocco. De aanvangs- melodie werd gecomponeerd en uitgevoerd door Erwin Prudencia. Er is een goede samenwerking tussen de leden van dit groepje en het lijkt er duidelijk op dat dit een voorloper is van het 'establishen' van zo'n groep. Met luisteren en kijken bereik je gemakkelijker 'meer' dan met lezen alleen."

„Ik hou niet van betutteling. Onze kinderen hebben het best wel moeilijk. Ze zien vaak niet, wat het juiste is: de Amerikaanse sexy glamour rond tandpasta en koekjes of het calvinistisch moraliserende onderwijs- systeem vanuit Nederland. Er is dan een inhaal- proces nodig, zodat kinderen weten wie ze zijn, wat ze kunnen en wat ze willen. Ze moeten een bewuste keuze kunnen maken. En nou hou ik mijn mond."

ALPHONS GRAAFSMA

De Evangelische Broeder Gemeente in Suriname viert 250 jaar zending

250 JAAR HERNHUTTERZENDING IN SURINAME
VICIT AGNUS NOSTER EUM SEQUAMUR

Op 20 december 1735 zetten de broeders Berwich, Von Larisch en Piesch voet aan wal in Suriname. Ze waren 7 augustus uit Herrnhut vertrokken en waren via Amsterdam de Oceaan overgestoken.

De Broeder Gemeente heeft redenen te over om dit eerste begin te herdenken gezien haar geschiedenis in verbondenheid met land en volk. Het jubileum is over het hele jaar uitgespreid en het voornaamste is nu wel achter de rug.

Op 20 december 1735 zetten drie broeders er voet aan wal

De Evangelische Broeder Gemeente heeft haar wortels in mensen als Jan Hus en Comenius. Ook wordt, vooral in de engelstalige gebieden, de naam Moravische Broeders gebruikt, omdat Moravië de geboorteplaats is van de religieuze groep die later via Graaf L. von Zinzendorf aandacht kreeg voor de zending naar nieuwe gebieden buiten Europa.

Suriname was het domein van de Geoctroyeerde Sociëteit, een partnership van Amsterdam, Zeeland en de familie van Aerssen van Sommelsdijck. De gereformeerde gemeente was vanaf de stichting van de kolonie, dus vanaf 1667, al in de kolonie met uitsluiting van andere religieuze groepen. Laat staan de katholieke kerk.

Het heeft de EBG, of Herrnhutters naar het landgoed van graaf Von Zinzendorf, heel wat gekost om in Amsterdam te lobbyen voor een plaats in Suriname. De Geöctroyeerde Sociëteit wilde de overtocht betalen en garandeerde godsdienst- vrijheid. Ze gaf belasting- vrijdom voor tien jaar. Er mochten een acht gezinnen afreizen en ze moesten wel gezond zijn, zij zouden een akkerland krijgen en tevens landbouw- gereedschap.

De broeders zouden namelijk zelf voorzien in hun onderhoud via normale aktiviteiten zoals landbouw- beoefening, het timmervak, bakkerij.

Snel na de aankomst van de drie broeders werd de plantage Berg en Dal aan de Suriname- rivier in gereedheid gebracht. Maar na anderhalve maand overleed Von Larisch al. Niet lang erna keerde Piesch ziek naar Europa terug, maar Berwich gaf niet op.

De gereformeerde classis van Amsterdam stelde een bezwaarschrift tegen de Herrnhutters samen en ook in Suriname waren de relaties met dezelfde kerk niet al te vriendschappelijk. Nietteмin kon de eerste start niet meer ongedaan gemaakt worden. Er kwamen steeds weer broeders — met of zonder gezin die toch in staat waren kontakten te krijgen met de benedenlandse Indianen en de stammen van de Weglopers. Naast de gewone handenarbeid, zoals landbouw zagen de broeders kans in de vrije tijd te verkondigen en katechese te geven. Zo ontstonden kleine groepen mensen die toch met het evangelie in aanraking kwamen. De broeders legden zich al snel toe op het aanleren en beschrijven van de gebruikte talen. Vandaar dat de eerste woordenboeken, bijbel- vertalingen van hun hand zijn. C. Schumann heeft een fundamentele bijdrage geleverd aan de verdere groei van het sranan- tongo, de lingua franca die later zo'n belangrijke rol zou gaan spelen in het identiteits- proces van het nieuwe Suriname.

De broeders kregen in 1742 de Lutheranen en in 1787 de Katholieken als konkurrenten, want die gemeentes kregen onder stringente voorwaarden ook verlof gemeentewerk in de kolonie te verrichten. De broeders hadden Paramaribo als centrum, maar zagen toch kans op vele plantages toegang te krijgen om met de slaven in kontakt te komen. Dat ging allemaal niet zo vlot, want de eigenaars en administrateurs zagen niet graag dat de slaven via prediking en katechese wijzer en wereldwijder zouden worden. Er mocht geen onderwijs gegeven worden, tenzij godsdienst- onderricht, zoals eigenlijk diverse notifikaties, oktrooien en plakaten dekreteerden.

Plaatsen in de Commewijne, in Nickerie, Coronie en Saramacca werden bezocht en werden vaste staties van waaruit het moeizame zendingswerk met ups en downs verricht werd. In Paramaribo was een provisiewinkel opgezet, die later zou uitgroeien tot een het concern Kersten en Co (in de jaren zestig van deze eeuw vonden opposanten dat heel Suriname ge- "kerstenöd was).

In de negentiende eeuw breidde het evangelisatie- werk onder de slaven zich erg uit. De katholieke gemeente had daar ook wel belangstelling voor, maar had te weinig priesters. De beide andere christelijke gemeentes deden niet aan zendingswerk.

NAT. EVANG. CAMPAGNE

Alleen JEZUS maakt vrij

DAG	UUR	PLAATS
ZATERDAG 10 augustus	6.30 uur n.m.	Jeugdcentrum
Begin Campagne i.p.v. Zangdienst		
ZONDAG 1[illegible] augustus	9,00 uur v.m.	Wanicakerk
ZONDAG 1[illegible] augustus	6.30 uur n.m.	Jeugdcentrum
MAANDAG [illegible]2 augustus	6.30 uur n.m.	Jeugdcentrum
WOENSDAG [illegible]4 augustus	6.30 uur n.m.	Jeugdcentrum
DONDERDAG 15 augustus	6,30 uur n.m.	Jeugdcentrum
VRIJDAG [illegible] augustus	6.30 uur n.m.	Waterkant
ZATERDAG [illegible]7 augustus	5 - 8 uur n.m.	Stadion
ZONDAG 1[illegible] augustus	7,00 uur n.m.	Wanicakerk
MAANDAG [illegible]9 augustus	5.30 uur n.m.	Elisabethshof
DINSDAG [illegible] augustus	5.30 uur n.m.	Tammenga Kerkerf
WOENSDAG 21 augustus	5.30 uur n.m.	Latour
DONDERDAG 22 augustus	6,00 uur n.m.	Coronie
VRIJDAG 2[illegible] augustus	6.00 uur n.m.	Nieuw Nickerie

PROGRAMMA 250 JAAR E.B.G.S.

Bij de em [redacted] id te verkondigen. Voor-
1863, [redacted] ndat de katholieke ge-
grootse [redacted] t dan toe de underdog
met de [redacted] n de veelal protes-
den. De EBG be [redacted] tuur van de kolonie.
vrijverklaarde [redacted] is de katholieke ge-
was dus een ty [redacted] oeder gemeente in
die dan wel [redacted] ij gestreefd. De
buitenlands [redacted] an 1980 heeft de
verschillend [redacted] en:
zoals Duitsl [redacted] 80.922
Nederland. [redacted] 55.534
lijk wel een [redacted] 6.265
al ook omd [redacted] 2.695
taal gee [redacted] le kontrakt- ar-
opbrengen [redacted] eer dan 60.000
van het zo [redacted] Javanen naar
Religieuze [redacted] t hen diverse
die hun oo [redacted] doeïsme en de
den en da [redacted]
door de ve [redacted] gemeentes gin-
kultuur- [redacted] ngswerk onder
teerd we [redacted] richten (er was
moesten o [redacted] r die het chris-

ren worden. Dat ging niet altijd. Vandaar dat het christendon eigenlijk naast de eigen religie aanvaard en beleden werd. De kerkdiensten werden bezocht, maar op de erven en plantages werden de eigen religieuze praktijken in stand gehouden. Binnen de gemeente ontstond ook beroering toen de leiding bepaalde dat de mannen en vrouwen zich in een huwelijks- verbondenheid (verbontu) moesten verenigen en dus moesten ophouden in konkubinaat te leven. Ook al zouden ze niet voor de staat huwen. Enkele leriman (verkondigers) verlieten toen de gemeente.

De institutionalisering van de gemeente geschiedde voornamelijk via het onderwijs, het internaats- werk, de zieken- en melaatsen- zorg. Daarnaast ontstonden eigen sportverenigingen, rekreatie- groepen. Op deze terreinen bewoog de katholieke gemeente zich ook en er werd een heftige strijd geleverd om naar buiten toe de kwantiteit van het tendom beleed of kende) en zo ontstonden binnen de broeder gemeente, de hindoestaanse-, de javaanse en de chinese zending. Tot op dit moment is het kerkewerk naar die sektoren opgedeeld. Binnen de katholieke kerk, die eveneens een soortgelijke werkverdeling had, is dit opgeheven omdat het naar de idee van de leiding in de vijftiger jaren, te veel de verscheidenheid benadrukte en geen bijdrage aan de groei van de eenheid van het volk leverde.

De oekumene groeide na de heftige konkurrentie en rivaliteit. In 1942 werd het Comité Christelijke Kerken opgericht om zaken van gemeenschappelijk, nationaal belang dan ook gezamenlijk aan te pakken. Er kwamen na de tweede wereldoorlog een aanzienlijk aantal nieuwere christelijke groepen, maar nu voornamelijk uit de Verenigde Staten van Amerika, naar Suriname. Daardoor kromp de overheersende positie van de oude koloniale kerken enigszins in. Bovendien werden enkele christelijke feestdagen ingeruild voor gedenkdagen van andere religies. Hemelvaartsdag en tweede pinksterdag werden verruild voor Id ul Fitr (voor de islamieten) en het Holi-Phagwa (voor de hindoes).

De Ebg raakte ook verstrikt in partij- politieke organisaties (de Nationale Partij Suriname), terwijl de katholieken bijna automatisch gegroepeerd werden in de Progressieve Surinaamse Volkspartij. Hetzelfde speelde zich af op het vlak van het vakbondswezen. De politiek ging lopen via afkomst en religie en dat zou voor decennia het politieke toneel bepalen met alle kritiek erop van de nieuwere politieke groepen die liever uitgingen van een duidelijke ideologie. Want ofschoon de christelijke kerken veel werk maakten van zending onder de Hindoestanen, Javanen en andere groepen, het christendom had een kreools gezicht.

Natuurlijk is bij de viering duidelijk sprake van respekt en eerbied voor het werk van de Ebg en vooral voor de inspanningen van de vroegere zendelingen uit het buitenland. In de oorlogsjaren toen er geen geld meer uit Nederland kon komen, kwamen er binnen de Ebg stemmen op die aanstuurden op een grotere mate van zelfstandigheid. In 1946 werd Suriname een eigen provincie binnen de Unitas Fratrum (want de Moravische kerk is ook in Afrika, Azië en in andere landen van Amerika aanwezig). In 1963 werd de Ebg volledig zelfstandig. Maar dat betekent niet dat er nog erg veel geld uit het buitenland moet komen. Het Zeister Zendings Genootschap zorgt voor 1986 voor ongeveer anderhalf miljoen ned. gld. inbreng voor de werkzaamheden en personeels- kosten in Suriname. Sommigen zeggen dat de Ebg nog afhankelijker is geworden omdat de vele instituten en gebouwen erg veel kosten (terwijl er vroeger vrij gemakkelijk geld beschikbaar was zoals een deel van de Nederlandse ontwikkelings- hulp voor sociaal-edukatieve projekten).

Er zijn dus gasten uit het buitenland omdat de Ebg met hen verbonden is in gelijke zorg voor het evangelie en de dienst aan de wereld.

In augustus zijn er al vele opwekkings- diensten gehouden onder leiding van twee Amerikaanse predikanten. Er is een zeer fraai gedenkboek uitgegeven onder de titel: **Onderweg van afhankelijkheid naar zelfstandigheid** (Paramaribo 1985). Daarmee wordt al aangegeven waar het boek, samengesteld door J. Fontaine, op aanstuurt.

Er is een bescheiden, maar toch erg interessante overzichtstentoonstelling opgezet (in een van de gebouwen van Kersten en Co) vanuit een historische blik, met aandacht voor het werk onder de diverse bevolkingsgroepen. Maar ook met een schets van het gelovige fundament op basis van het Woord en de Sakramenten.

De officiële feestweek liep van zaterdag 19 oktober tot maandag 28 oktober. De herdenkingsdienst van zondag 27 oktober in de Grote Stadskerk (de mamakerki) bracht vele mensen samen, o.a. de waarnemend president, enkele ministers en de katholieke bisschop. De overheid bracht ook felicitaties uit en memoreerde het vele goede van de Ebg voor het volk. De overheid beloofde de kerken te betrekken bij de samenstelling van de nieuwe grondwet. De praeses, ds. Th. Darnoud, had in zijn feest- predikatie de overheid al verzocht de kerk het mooiste geschenk, de godsdienst- vrijheid, te geven (dat wekte wel enige bevreemding). De minister van arbeid mr. E. Dankerlui die namens de overheid sprak, haalde ook aan dat hij begrip kon opbrengen voor de kortsluiting die af en toe tussen kerk en staat opgetreden is, maar hoopte voor de toekomst op steun en gebed. De kerken, en zeker ook de Ebg, hebben nogal wat moeite gehad met het revolutionair proces en nu er een dialoog met de Nationale Partij Suriname en met de Verenigde Hervormings Partij (van J. Lachmon) in het vooruitzicht gesteld is zal de weerstand wel afnemen.

Op vrijdag 20 december, de eigenlijke dag, zullen in alle kerken in alle vroegte de klokken geluid worden en zullen er in alle kerken ter afsluiting dankdiensten worden gehouden.

De leiding van de Ebg heeft veel werk van de herdenking gemaakt in de hoop dat de kerkleden weer eens met nieuw zicht en vernieuwde inzet het werk van de voorgangers in het geloof, zouden kunnen voortzetten. Maar dat betekent wel met een nieuwe agenda, waarin opgenomen de oekumene, de dialoog met de andere religies, de politieke diakonie, de optie voor de armen, de dienst aan de geschiedenis van bevrijding, de grotere financiële zelfstandigheid, de bijdrage aan de Surinaamse identiteit door nieuwe liederen en muziek, en respekt voor "eigen" religieuze inzichten en praktijken, zoals nog vaak in stad in bosland gepraktizeerd. Suriname verwacht nog veel van de Ebg en ook de vele Ebg-ers in Nederland kunnen daartoe een bijdrage leveren.

C. VERNOOY

Hans Croiset over zijn regie van "Faust":

"Het is een speeltuin"

Doodse stilte in de hal van het Appel- theater. Een groep actrices houdt de adem in, terwijl Christine Ewert woedend stampvoet en tegen regisseur Hans Croiset schreeuwt: „Oké in aanvaard het". Een seconde later vliegt de voordeur achter haar dicht. Is dit één van de geplande prologen in de foyer? Croiset: „Nee, dit is echt". Het programma is weer omgegooid, in verband met een gekneusde enkel van Guido de Moor, zodat 'Chrisje' voor niets is gekomen. De tongen branden los over deze uitbarsting totdat Croiset het gekrakeel onderbreekt: „Als iemand in anderhalve maand één keer voor niets komt, voel ik me niet schuldig. Jongens aan de slag".

VERWILDERD

Het incident maakt duidelijk dat de zenuwen toegeslagen hebben, met de première steeds dichter in het verschiet, terwijl één van de hoofdrol- spelers geblesseerd is. De produktie gaat door: de kapstokken wankelen onder de hoeveelheid kostuums, op de buitenplaats vervaardigen decor- bouwers een ronde kom van plexiglas, waar straks Robert Prager een half uur lang spiernaakt, met nat plastic omwikkeld, inhangt als embryo. Will van Kralingen, die de rol van Gretchen vervult, is naarstig op zoek naar kostuumontwerper Tom Schenk, met wie ze voor sluitingstijd nog enige tweedehands kledingzaakjes hoopt af te stropen voor een aanvullende toneel- garderobe. De technici boren, zagen, en timmeren, onder het genot van een gillende radio. Vandaag is de zaal van hen.

Verwilderd kijkt de werkploeg dan ook op als Eva van Heyningen zich op de publieke tribune posteert met een accordeon. Met driftig enthousiasme neemt ze haar vingeroefeningen door, dwars door Hilversum III heen.

"Sodemieter op met die herrie, ga maar op het toilet zitten!" klinkt het ruw. „Daar zit al iemand", roept Eva wanhopig, en maakt zich terneergeslagen uit de voeten.

PANTOFFEL

Hoog in het gebouw is het rustig. Eric Schneider en Guido de Moor — voorzien van een dikke pantoffel en twee krukken — slikken de laatste happen van hun lunch weg. De beginscène wordt doorgenomen, met Eric als Doctor Faust in een verfomfaaide leren leunstoel. Een zonnestraal door het enige raam staat als natuurlijke spot op hem gericht. Guido de Moor speelt als Mephisto nonchalant met een doodshoofdje, en klopt zijn tegenspeler vriendelijk op de knie. De hele enscenering heeft veel weg van twee studenten die een

nachtelijke discussie voeren. De Moor stikt in zijn tekst: „Ik ben de geest die steeds het goede wil. Nee. Ik ben de steeds die geeds het kwade. Verdomme!" „Je bent kleinsteeds, bedoel je?" lacht Schneider droogjes.

Croiset beklemtoont bedaard dat Guido niet overal doorheen moet ramen, waarop deze geagiteerd een sigaretje pakt, en in zichzelf redenerend gaat ijsberen, en daarbij uiteraard zijn zere been éven vergeet.

Ondertussen bladert dramaturg Hent van de Horst als een bezetene in het script, hopend dat hij uitkomst kan brengen. Trouw woont hij iedere repetitie bij, nadat hij de vele uren Goethe- tekst heeft vertaald en bewerkt. Na deze hele 'Faust'- onderneming gaat hij met pensioen; zijn vergrijsde tasje met het embleem van De Appel is daar harder aan toe dan hijzelf. Hij zal de groep missen na deze maanden van intensieve en vaak gespannen samenwerking.

REGIEM

Dat geldt ook voor Croiset. „Voorlopig heb ik een regiem voor mezelf uitgestippeld. Ik blijf na de première alle voorstellingen bijwonen, als een soort aftrainen, want ik klap natuurlijk in. Nu al merk ik dat als ik zondags thuis zit. Zodra we gezellig zitten te praten, schrompel je in, raak je een weerstand kwijt".

„De strak gespannen snaar is op zichzelf niet erg, ik ben er sterk genoeg voor als ik goed slaap, en ik rij ook nog naar huis 's-nachts, werk de aantekeningen uit, en 's-morgens ben ik hier weer heel vroeg. Gelukkig heb ik pas één nacht wakker gelegen".

Met een glimlach probeert hij te verhullen dat het werken onder hoogspanning zijn tol gaat eisen. Er zijn enkele try- outs achter de rug, en nu blijkt des te meer hoeveel er nog moet gebeuren. „Het is alsof je naar een kust loopt, die steeds verder van je af schuift. Ik moet even een kwartiertje uitwaaien, even door mijn eigen buurtje lopen".

Terwijl Croiset de Scheveningse lucht inhapt, en door de straten wandelt waar hij als kind op school ging, proberen de technici de motorfietsen uit, die van diezelfde straat af, iedere avond de zaal in ronken voor de Hell Angels- scène. Veel lawaai, leer, kettingen, en rare petjes dragen bij tot de enthousiaste uitbeelding van een poel der zonde. Dit alles onder aanvoering van een swingende Mephisto, die zijn helpers stimuleert om alle manden met wasgoed van Gretchen door de zaal te zwiepen.

BADMUTS

De techniek staat voor niets in deze 'Faust'. Schrijft Goethe een zee, dan maakt Croiset een zee. Ontelbare meters blauw laken bedekken in golfslag de hele speelvloer. Willem Wachter duikt letterlijk op met een idiote badmuts op zijn hoofd, even later gevolgd door Henk Votel. Collega Robert Prager benijdt het gespartel beneden: hij hangt nog steeds als ongeboren vrucht in de nok van het theater.

De ene vondst na de andere. Croiset knikt: „Ik moet oppassen dat ik niet alleen maar aan het produceren ben. Dick Heins, een van de beste inspeciënten van Nederland, en ik jagen elkaar op met steeds nieuwe ideeën".

Met als gevolg dat er veel wordt weggegooid. In een paar dagen tijd kunnen hele scènes weer veranderen. „Soms is dat verschrikkelijk! We hadden een kap gedaan, nou dat ging me zo ter harte, het leek wel of ik op een operatietafel zonder narcose lag.

Het is er vandaag weer in gekomen. Dan gaat het niet om beelden waar ik verliefd op ben, maar om essentiële inhoudelijke dingen".

„Maar het mag niet meer worden dan vijf uur speeltijd. De mensen kunnen gelukkig net de laatsé tram halen; daar moet je ook aan denken".

Croiset moet aan alles denken: de video's die Philips geleverd heeft, en waar in de pauzes aanvullende scènes op vertoond worden, werken niet goed. De maaltijden tussendoor mogen niet teveel tijd in beslag nemen, de NOS komt filmen tijdens enkele voorstellingen, waardoor de belichting aangepast moet worden. En centraal in deze kakofonie staan de acteurs, die af moeten reageren, en hulp zoeken. Desondanks weet Croiset de paniek die in hém leeft altijd te verbloemen.

„Dat doet mij natuurlijk verschrikkelijk veel schade, mijn hart slaat over, mijn maag krimpt in elkaar. Maar ik heb een manier gevonden. Op een bepaald moment houd ik het ook niet meer, dan zoek ik het in iets anders, waar ik me heel druk over maak. Dat lucht mij dan op".

„Het hoort bij je vak. Een acteur moet zich uitleveren, je moet hem voor zijn, uitdagen, maar altijd opvangen. Jij als regisseur doet er niet veel toe. Als je je eigen problemen niet los kan koppelen, ben je niet geschikt. Maar natuurlijk kost het me heel veel. Daar ben ik blij om, anders is er iets in me dood gegaan".

„Alles wat een acteur zegt en niet zegt emotioneert me. Je hebt ook regisseurs die vanuit een conflict- model de ene creatie uit de andere slaan. Ik kan dat niet. Als iemand maar een wenkbrauw optrekt is mijn dag al verknoeid, dus ík zal hem niet optrekken. Als je maar met mensen kan doen wat je wil, komt er voor mij een verharding in die toestand bij Publiekstheater. Ik voel best dat sommigen zitten te wachten tot dit valt, om te zeggen: zie je wel. Maar ik moet dat toch uitlokken, het is mijn eigen verantwoordelijkheid".

Toch kan dat konsekwenties voor de toekomst hebben. Croiset neemt een half jaar vrij, en is **wellicht voor volgende opdrachten afhankelijk van het slagen van 'Faust', nu hij niet meer bij een gezelschap verbonden is. „Dat weet ik niet. Ik denk niet dat als dit valt als een baksteen, iedereen zal zeggen: zo Croiset is opgeborgen. Of dat ik alleen nog gevraagd wordt voor monster- produkties .. ja zeg ze kunnen me wat".**

WEGWERPARTIKEL

„Ach nee, theater is een wegwerp- artikel. Wat je net gemaakt hebt, is geen monument. Je kan hoogstens voortbou... als je bij een gezelschap zi... een lijn. Maar verder moe... steeds opnieuw waarmak... bewijszucht kan heel h... zijn, maar het is wel je... Als je die ontkent be... bescheiden. Je moet e... gezonde ambitie in j... zitten, anders doe je... is een Faustiaans g...

„Daarom denk... nooit mee ophou... aan gaat doen. N... het prettig is als... stukken te doen... garandeer je, da... roep: „Geef mij... 'Faust. Dan wee... hoe het moet. I... angst en vrees... moet, niet voor h...

niet goed is".

SPEELTUIN

Het is mooi gezegd, maar in deze 'Faust' moet het zweet hem soms uitbreken omdat alles tegelijk komt: een grote cast, een dubbel stuk in een vreemde omgeving, met een organisatie die hij niet kent. Croiset zucht, mompelt: „Het is wel veel ja" en bekijkt het vervolgens van de positieve kant: „Het is wel makkelijk ook. Ik laat me behandelen als een hele sjieke buitenlandse regisseur. Ik word opgevangen en doorgegooid, het is net een speeltuin. Heerlijk! Dat staat tegenover de moeilijke dingen, nou die slik ik dan wel in".

„Aan het gebouw heb ik moeten wennen. De Stadsschouwburg in Amsterdam heb ik in die dertien jaar dat ik er werkte altijd beschouwd als mijn best zittende pak, daar kon ik me in bewegen, dat was mijn maat. Om dat gevoel hier ook op te roepen hebben we de hele zaak verbouwd. Want hier kan alles: dit is toch de droom van iedere regisseur?"

Toch komen er maar weinig vakgenoten kijken naar het unieke werkproces tijdens de repetities.

Alleen van heel goede vrienden kan je dat hebben. En jammer genoeg heb ik wat dat betreft weinig vrienden aan het toneel. Ik zit dan nog eens in een heel kwetsbare positie, door die gen, maar omdat ik weet hoe het had moeten zijn. Daar ben ik nu naar op weg, ja."

„In deze fase kan ik het geheel niet meer overzien, en ik ben te geëmotioneerd als ik kijk. Bij de eerste try- out gilde ik keihard: 'Pak die deksel dan' toen Guido probeerde om het vuur in een ketel met een lapje uit te maken. Iets onhandigers kan je je niet voorstellen. Maar het is grappig, in de schouwburg zou ik nooit schreeuwen met publiek erbij. Daar word je echt voor de haaien gegooid bij premières. Hier is het ontspannender, veel vriendelijker".

GEVAAR

Dat daar ook een gevaar in schuilt, geeft hij grif toe. „Als men alleen het kijkspektakel roemt, bijvoorbeeld, dat zou verschrikkelijk zijn. Ik kan er niets aan doen, dat ik de vormgeving in mijn lijf heb zitten. Wat dat betreft heb ik er mijn hele leven last van dat ik mijn voorliefde voor film niet heb doorgezet. Ik merk dat ik erg beïnvloed ben door film, in het visualiseren van moeilijke dingen". Maar al het spektaculaire moet alleen maar helpen om de moeilijke onderbouw eruit te krijgen. Goethe zei al: 'Ik heb een bonte wereld geschreven, en weinig klaarheid'. Het is aan mij om er meer klaarheid in te brengen. Zo hoop ik dat het publiek eruit haalt dat geniale mensen levensgevaarlijk zijn, zowel de duivelse Mephisto als de wetenschapper Faust. Voor je ervan profiteert moet je wel weten wat dat inhoudt.

Zoals Croiset heeft geweten wat het regisseren van twee delen 'Faust' inhoudt?

„Ach, ik heb altijd dit soort idiote dingen gedaan: Hendrik de Vierde in twee delen, Damascus, Oidipus Rex, maar ik vind het geen prestatie. Als ik er bij stil zou staan, zou ik geloof ik hard wegrennen".

Waarom "I've been dreaming of a white Christmas"

De feestdagen in onze poezie

De Europese christelijke wereld viert, hoe kan het ook anders, een Witte Kerst. Talrijk zijn de liederen die hierover gaan. Nederland zingt bijvoorbeeld van: „Hoe leit dit Kindeke hier in de kou?" Zo heb ik iemand ooit een logische verklaring horen geven voor de komst van het Kindje Jezus in een winterse omgeving: de os en de ezel waren daar niet toevallig aanwezig. Neen, ze moesten met hun warme adem de pasgeboren baby wat comfort in de kou bezorgen (recycling dus.)

De Witte Kerst is niet Europees gebonden. In Amerika zingt men van „I've been dreaming of a White Christmas". Eigenlijk zingt de hele wereld van een Witte kerst. Een traditie die zelfs tot in de tropische sferen is doorgedrongen! Ook Curaçao sluit zich in de rij der witte- kerst- aanbidders aan, in die zin dat liederen met deze strekking hier nog veel gespeeld of gezongen worden.

Bovendien sturen velen van ons met de feestdagen kerstkaarten naar relaties met de afbeelding van een besneeuwd landschap erop. Ja, tegenwoordig kan men zelfs zo'n kaart kopen, waaruit ook nog de melodie van bijvoorbeeld White Christmas nadrukkelijk wijst op de witte entourage als noodzakelijk voor het Kerstfeest. Naast deze klimatologische vreemd aandoende kaarten kennen we al heel lang producties van eigen bodem, met afbeeldingen van Willemstad of het een of ander landhuis met wat bomen in de buurt, maar vooral met een dominerende roodbruine diabaasbodem als achtergrond.

Erg vreemd is het dat nog nooit iemand op de gedachte is gekomen om voor ons hier iets te doen in de trant van een Groene Kerst. En toch moet het iedereen opgevallen zijn dat het Kerstfeest hier in de regentijd valt. Vervuld van deze gedachte ben ik op zoek gegaan. Nou, ik kwam van een koude kermis terug! Van een zekere pater P. v.d. Pavert het volgende gedichtje dat blijkbaar de grote musicus J. de Pool toch iets gezegd moet hebben, want hij heeft er een prettig klinkende melodie voor geschreven:

DEN NOS VAYE BERDE
Den nos vaye berde
kamponan floriá
t'abri nan tapete
ku ñan dushi flor
Sombranan di boske
yen di kantador
balsemando ayre
ku nan dushi olor

Pa Bo, dushi Niño
e preparasión,
pa Bo nos karnénan,
pa Bo e kansión.
pa Bo tur e fruta,
pa Bo tur e flor,
pa Bo nos kantika,
pa Bo nos amor.

IN ONZE GROENE VALLEI
In onze groene vallei
landschappen vol bloemenpracht
die hun kleed met heerlijke
bloemen uitrollen
De schaduwen van de bossen
vervuld door vogelengezang
balsemen de omgeving
met hun heerlijke geur

Voor U, lief Kindje,
deze voorbereiding,
voor U onze schapen,
voor U dit lied.
Voor U al de vruchten,
voor U al de bloemen,
voor U ons lied,
voor U onze liefde.

(Het taalgebruik in dit gedicht laat ik aan onze taalkundigen over ter beoordeling).

Deze dichter heeft hier in weinig woorden treffend uitgebeeld hoe het bij ons rond Kerstmis met de natuur gesteld is. Door al dat groen wordt a.h.w. een loper door Moeder Natuur uitgerold voor een eregast. Niet die witte kou van de sneeuw, die als een soort doodskleed het landschap overheerst, maar groen in al zijn schakeringen, wat voor het begin van nieuw leven staat. En dit bracht het Kerstkindje de mensheid.

Ergens lijkt het op het eerste gezicht toch wel vreemd dat men niet stilstaat bij het feit dat wij een Groene Kerst kennen. Doch bij nadere beschouwing zijn er, lijkt me, minstens twee verklaringen hiervoor. De Curacaoënaar heeft leentjebuur leren spelen. De geschiedenis leert ons dat wij als gevolg van een zekere vorm van indoctrinatie alleen wat van het buitenland afkomstig is, als goed (voor ons) kunnen accepteren. In de maand december geldt Venezuela zeker als het buitenland. De aguinaldo- en gaitagroepen zijn hier lange tijd zeer intensief nagebootst. Venezuela is een land dat het hele jaar door groen is. Dit facet van de natuur valt dus aan het eind van het jaar niet zo duidelijk op als bij ons. Geen wonder dus dat men daar ook Groene Kerst bezingt.

Een geheel andere kant van de zaak betreft de soort muziek die op ons eiland normaliter aan het eind van het jaar opgang doet: de tambú. Traditiegetrouw keek de Curaçaoënaar over Kerstmis heen naar Nieuwjaar (tegenwoordig naar het Carnavalsgebeuren!). Aan het begin van het nieuwe jaar komt men overal ter wereld met vele goede voornemens. Hier ook. Eerst moet de balans van het oude jaar worden opgesteld, waarna schoon schip maken volgt. Prachtige hekelteksten werden opgesteld, waarbij de populariteit van de dichter/ zanger sterk afhankelijk was van zijn improvisatie- vermogen. Vooral zeer interessante teksten werden geproduceerd wanneer de ene zanger via zijn lied een collega van repliek diende. Een keer kwam de tambúgroep Zoyoyo met een tekst over een oude man; deze moest maar opkrassen. Prompt repliceerde Colá met „MI TA BIEU" Ik ben wel oud, maar ...enz. Het komt neer op: ik ben wel oud, maar ik heb steeds de handen uit de mouwen gestoken, ik mag trots zijn

door PABLO WALTER

op wat ik ben en bereikt heb, want alles wat ík heb, daar heb ik hard voor gewerkt. Vooral de beeldspraak hierin is interessant. Men snapt wel, dat voor het Kerstekind geen plaats is in de tambú- liederen, want het past er niet in (hierbij moet bovendien de verbanningsrol die kerk en overheid - vooral de districtmeesters van vroeger - gespeeld hebben, niet onderschat worden). Voor een Groene Kerst evenmin, want je dicht een tambú- nummer op mensen tegen wie je meestal iets hebt, of van wie je meent dat ze jou iets hebben gedaan, niet op de natuur. Om dus toch iets over het kerstgebeuren te zingen, doen we het met „I've been dreaming of a white Christmas".

Er is echter één facet van Kerstmis op onze eilanden, dat ertoe heeft geleid dat ons Papiaments enkele prachtige teksten rijker is geworden. Wanneer men op het einde van het jaar de balans opmaakt, komt men altijd tot de ontdekking, dat men diverse naaste of verre familieleden of vrienden sinds lange tijd niet gezien heeft. Die worden dan met de feestdagen opgezocht (ook dit gebruik is aan het afnemen: door het steeds onveiliger verkeer rond die dagen blijven velen liever thuis). Het is contact treden met de familie- en vriendenkring, waarbij de ouders zeker centraal staan, staat in schrille tegenstelling met het heerlijk rond de kachel of bij de C.V. aanschuiven in Europa. Het gevoel dat een Antilliaan in een ver land dan ervaart, is moeilijk onder woorden te brengen. De dichter Hubert Booi heeft het, naar ik meen, treffend verwoord in zijn „ANOCHI DI PASKU" (KERSTNACHT):

ANOCHI DI PASKU
Ora kloknan ta kanta kontentu
Riba e anochi sublime di pas
Lo mi biaha den mi pensamentu
Pa mi yega na mi dushi kas
Est'un Pasku pa mi sin konsuelo
Si mi pensa mi isla natal
Mi ta sinti kalor di su suelo
Sin por yega n'e cas maternal.

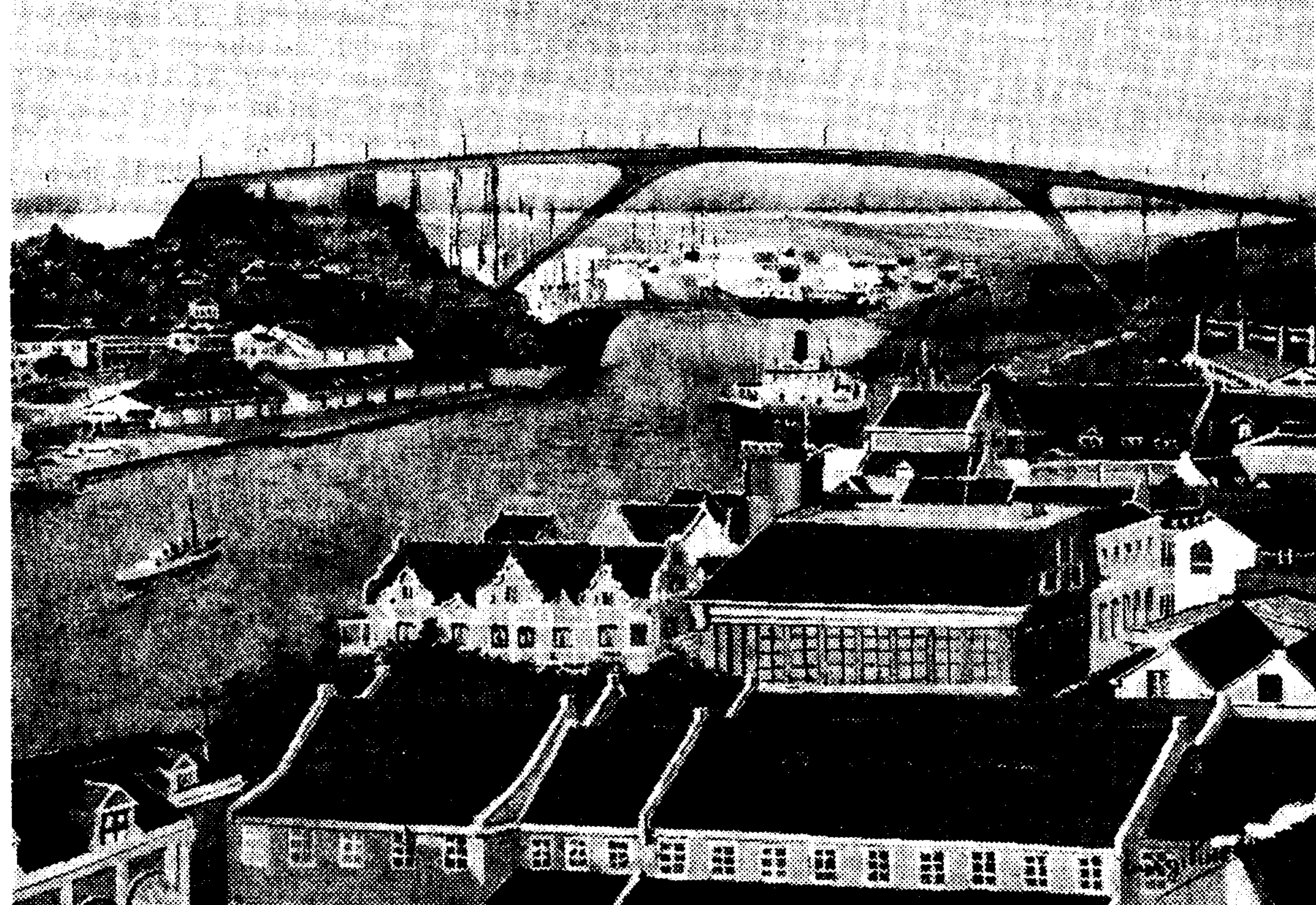
Ora kloknan lo kanta kontentu
Riba e anochi sublime di pas
Lo mi biaha den mi pensamentu
Pa mi pasa mi Pasku na kas.

Mi n'por splika e friu den mi alma
Mi n'por konta mi pena sin par,
Riba e anochi di Pasku n'tin kalma
Pa un yu ku ta leu di su hogar.
Kanta kloknan, y plama alegria
Maske semper lo tin kurason
Ku ta yora kordando tal dia
Rib'e sernan di nan stimashon.

KERSTNACHT
Wanneer de klokken blij zingen
in de schitterende nacht van de vrede,
reis ik in mijn gedachten terug
om heerlijk thuis te zijn.
Het is een troosteloos Kerstfeest voor mij:
als ik aan mijn geboorte- eiland denk,
dan voel ik de warmte van zijn grond
en ik kan het ouderlijk huis niet bereiken.

Wanneer de klokken blij zingen
in de schitterende nacht van de vrede,
reis ik in mijn gedachten terug
om mijn kerstfeest thuis te vieren.

Ik kan de kilte in mijn gemoed niet verklaren,
Ik kan niet vertellen van mijn smart zonder weerga.
In de Kerstnacht is er geen rust
voor een kind ver van zijn ouderlijk huis.
Zing, klokken, en strooi vreugde in het rond
al zullen er steeds harten zijn,
die op deze dag schreien van verdriet
wanneer ze aan degenen denken,
die ze beminnen.

(Dit prachtige gedicht is door padú Lampe op magnifieke wijze getoonzet).

Wie zich in de laatste weken van december intensief bezighoudt met het aanhalen van de diverse relatie- banden, ziet des te makkelijker wanneer een ander dit niet meer kan en eenzaam achterblijft. Rudy Plaate's „Nochi di Pasku" vertelt van de eenzame oude vrouw die zich voortsleept in de Kerstnacht, overal blijde gezichten ziet, terwijl thuis niemand op haar wacht. Zo zijn vele teksten voor de kersttijd gedicht rond een dierbare persoon wiens plaats in het gezin opengevallen is, maar ik denk dat Cedric Ridderplaat door alle jaren heen nummer één staat met zijn „NAVIDAD SIN PADRE" (Kerstmis zonder vader), dat hij zelfs op magistrale wijze vertolkt. Het enige jammerlijke van dit nummer vind ik het feit dat het in het Spaans gedicht is.

Ik had het graag bij de (weinige) Papiamentse literaire teksten van goede kwaliteit bovenaan geplaatst.

De korte tijd dat onze eilanden bedekt gaan onder een groen kleed, moet zeker tot inspiratie voor onze kunstenaars kunnen dienen. Wie weet, zingen we in de zeer nabije toekomst van een Groene Kerst, en sturen we onze relaties een kaart met prachtig groene landschappen waarin het Kerstekind in de kribbe. Bij het openmaken van de kaart horen ze de stemmige melodie van "Ta e Pasku berde ta di nos" (Onze Kerst is een Groene Kerst). Voorlopig zingen we maar: „I've been dreaming of a White Christmas."

Shon Lika en haar geheim

door Pauline Linkels-Gruber

Angelika Pieters, beter bekend als Shon-Lika, zat in haar kamertje achter de winkel te ontbijten. Terwijl ze haar broodje kauwde en er koffie bij dronk, keek ze naar de witte kater op de vensterbank, die zich uitgebreid zat te likken.

„Zo, heb je je melk op en zit je nu aan je ochtend- toilet?" zei de vrouw. Ze praatte altijd tegen haar beesten, Shon-Lika, ze waren haar enige huisgenoten. Permanente huisgenoten dan, want zo nu en dan nam ze pensiongasten in haar huis op, meestal slechts voor korte duur. Tijdens de grote vakantie bijvoorbeeld, als er nieuwe leerkrachten naar de Antillen kwamen die nog geen woongelegenheid hadden.

Door de openstaande deur scheen de morgenzon en tekende een helder vierkant op de oude tegelvloer. De takken van de palmbomen op de binnenplaats hingen roerloos; er was geen zuchtje wind. Het was nu nog koel, maar het zou wel weer een warme dag worden.

„Het mocht weleens een keer regenen", dacht Shon-Lika en stond op. Lucas, de parkiet, zat nijdig in zijn kooi te krijsen, wat betekende dat hij er niet van hield om zolang op zijn ontbijt te moeten wachten. „Vrouwtje komt al, hoor", troostte ze, terwijl ze het waterbakje vulde en wat overgebleven rijst voor het dier uit de keuken haalde. „Nu nog even de planten", praatte ze in zichzelf verder, „en dan is het tijd om de winkel open te doen."

Met een oude, afgedankte kookpot liep ze af en aan naar de regenbak, en terug naar de kleine binnenplaats, die helemaal vol stond met grote en kleine potplanten. In de hoek bij de keukendeur stond een oude schommelstoel. Daar kon men Shon-Lika aantreffen als ze zat uit te rusten na een vermoeiende dag. Daar zat ze dan, temidden van haar planten, te mijmeren over het verleden of de belevenissen van de dag.

De "Toko di Lika" was een kleine, ouderwetse buurtwinkel, waar je van bacoba's en aardappelen tot batterijen voor de zaklamp alles kon kopen wat iemand in de loop van de week zoal nodig kon hebben. Ook wie wél regelmatig naar de stad ging, vergat weleens wat en dan was de toko dicht bij huis een uitkomst.
Een oude, afgesleten toonbank, bruin geverfde houten schappen langs de muur en een kastje met glazen deurtjes ervoor, waar sigaretten en ander klein goed werden bewaard, vormden het belangrijkste interieur. Onder het raam stond nog een houten bak voor maishi kibrá en boven de deur hing een oude prent van Sint Antonius. Een lichtgroene koelkast, een neonbuis tegen een der dakbalken waren de enige vernieuwing, die de winkel sinds jaren had ondergaan.

Shon-Lika was net de toonbank aan het stoffen, toen iemand "goede morgen" zei. Het was de werkster.

„Je bent vroeg vandaag, Chichi.

„Ja, Shon-Lika, ik wou straks iets vroeger naar huis om bij de buren te gaan kijken. Er was vannacht weer herrie bij Fabio, u weet wel, die dronkaard. Hij was zo tekeer gegaan dat de meisjes naar de buren gevlucht zijn en die hebben toen de politie gehaald. Ze hebben hem zolang opgesloten, maar er moet daar iets gebeuren. Ik heb gehoord dat de voogdijraad ermee bezig is om de kinderen bij hem weg te halen."

„Is het waar?"

„Ja", ging de praatgrage Chichi verder, „moet u horen: het oudste meisje moet een kind krijgen. Ze is nog niet eens zestien! Nou en daar is de oude nu achter gekomen; daarom ging ie zo tekeer."

„Ai mi Dios!" riep Shon-Lika ontdaan.

En Chichi merkte wijsgerig op: „Nou ja, wat kun je ook verwachten als er geen moeder is om naar ze om te kijken. Van die oude buraché leren ze niet veel goeds!"

„Zeg dat wel", beaamde Shon-Lika.

Er kwamen nu klanten en ze konden niet verder praten. Chichi liep door naar achteren en gaf lucht aan haar verontwaardiging door het vloerkleed eens flink met de matteklopper te bewerken.

Die avond in bed kon Shon-Lika de slaap niet vatten. Ze draaide zich van haar ene zij op de andere, keerde haar kussen om, zodat de koele kant naar boven kwam te liggen, maar het hielp alles niets. Ze lag zo erg te transpireren, dat haar los gemaakte haar tegen de slapen plakte. Tegen haar gewoonte in had ze de shutters helemaal open gezet, maar omdat er geen wind was, werd het ook daar niet koeler van. De lucht was zwaar en drukkend en in de verte weerlichtte het af en toe, maar er klonk geen geluid.

Shon-Lika kon de kinderen van Fabio niet uit haar gedachten zetten. Hun moeder was in de verte familie van haar geweest. Na haar dood was een zuster van Fabio overgekomen om voor de kinderen te zorgen; die waren toen nog allemaal klein. Zijzelf, Shon-Lika was er sinds die tijd nooit meer geweest. Na wat ze vandaag gehoord had, voelde ze zich daar nu schuldig om. Met een zucht draaide ze zich opnieuw om. Nu schoot haar weer te binnen dat ze bijna geen funchi meer in de winkel had, dat moest ze morgen meteen opschrijven voor de bestelling, dacht ze.

Hé, wat tikte de wekker hard. Ze deed het licht aan en keek hoe laat het was. Half drie al! Ze pakte het flesje Glacial van het nachtkastje en deed er wat van op haar gezicht. Zo, dat koelde een beetje. Toen ze het flesje terugzette, viel haar oog op de trouwfoto, die meer dan 35 jaar geleden van haarzelf en Willem gemaakt was. Groot en blond was hij geweest en men had haar benijd toen ze met hem naar het altaar was gestapt. „Een macamba", zeiden de mensen „en een goede positie als officier bij de Marine. Lika krijgt een goed leven."

Dat was uitgekomen. Willem was een goede echtgenoot geweest voor zijn Likaatje, zoals hij haar noemde in de eerste heerlijke tijd van hun huwelijk. Door zijn beroep was ze wel vaak alleen, maar als hij dan thuis kwam was het feest. Ze had toen nog geen winkel, ze leefde alleen voor Willem en, later, de kinderen.

Toen de derde nog een kleuter was, was het plotseling voorbij met hun gezamenlijk geluk. Van de ene dag op de andere was Lika weduwe. „Het was zijn hart", constateerde de dokter. "Onbegrijpelijk, op de leeftijd van 34 jaar!"

Met een zucht zette Shon-Lika de foto terug. Het deed nu tenminste geen pijn meer, maar het viel soms niet mee zo alleen, vooral nu ze ouder werd. Aan haar oudste zus Luisa had ze het te danken dat ze na de dood van Willem weer een redelijk bestaan had gevonden. Zij had Lika toen aangeboden bij haar in de winkel te komen werken en de opbrengst samen te delen en ze had dat voorstel maar al te graag aangenomen. Zo hoefde ze tenminste niet bij vreemden te gaan werken en het had haar bovendien in staat gesteld zelf voor haar kinderen te zorgen. Dat was ook een van de redenen dat ze nooit was hertrouwd. Ze zocht een huurder voor het huis waarin ze met Willem had gewoond en trok met de kinderen in de woning achter de winkel. Haar zuster was nooit getrouwd en was blij met de komst van de kinderen die ze zelf nooit had gekregen.

Nu was Luisa er ook niet meer en de kinderen waren volwassen en hadden haar niet langer nodig.

Eindelijk viel de lang verwachte regen. In enkele dagen tijds viel meer water dan de grond kon verwerken en veel tuinen kwamen blank te staan. Op enkele plaatsen was het zo erg dat het water de huizen binnen drong en politie en brandweer hadden hun handen vol om aan alle verzoeken om assistentie te voldoen. Ook de winkel van Shon-Lika ontkwam niet aan de overlast die de uitzonderlijk zware regenval overal had veroorzaakt.

Samen met haar hulp was ze nu bezig de waren terug te zetten die ze enkele dagen tevoren in alle haast van de winkel naar de hoger gelegen achterkamer hadden gebracht.

„Laat me je even helpen met die zak aardappels", bood Shon-Lika aan, „die is veel te zwaar voor jou alleen!"

Chichi was al bezig de zware zak achter zich aan te trekken.

„Aai, Shon-Lika, ik ben sterk hoor!"

„Je moet toch een beetje aan je rug denken", waarschuwde deze.

Even later zaten ze uit te blazen bij een kopje koffie. Shon-Lika zat op een stoel achter de toonbank en de robuuste Chichi op de rand van de maisbak. De regen was opgehouden. Aan de overkant van de weg speelden kinderen in de plassen en hun uitgelaten gelach was in de winkel te horen. In het stilstaande water dichterbij kwaakten de kikkers en op de rand van de regenbak zat een chuchubi het hoogste lied te zingen.

„Fabio is weer thuis", begon Chichi, onderwijl haar broodje etend. „Ze hebben hem weer vrijgelaten, maar dat zal wel niet voor lang zijn."

„Hoezo, heeft hij weer iets uitgehaald?" wilde Shon-Lika weten.

„Ze zeggen dat hij naar een inrichting moet. Die man is niet goed bij z'n hoofd; loko! Ze hebben de twee jongste kinderen weggehaald, die wonen nu bij een tante op Aruba."

„Dan moet het wel erg zijn", constateerde Shon-Lika, „En Mimi, wat gaat er met háár gebeuren?" wilde ze weten.

„Die loopt op alle dag. Laatst was ze naar ons toe gekomen, stiekum — ze mag van haar vader de deur niet uit — om haar nood te klagen. Ik heb meelij met het kind, maar wat kan ik eraan doen?"

„Heeft ze dan helemaal niemand waar ze naar toe kan?" opperde Shon-Lika.

„Wie wil een meisje in huis nemen dat een kind moet krijgen? Ik zou haar wel zolang bij me willen nemen, maar ik ben eerlijk gezegd bang van die gekke vader. En mijn man zegt: „Laten we ons er niet mee bemoeien, het zijn onze zaken niet!"

Ja, peinsde Shon-Lika, zo zijn de mensen. Ineens moest ze denken aan iets dat Willem eens tegen haar had gezegd.

„Likaatje", had hij gezegd, „dat is de fout van veel mensen: ze hebben een goed hart maar te weinig durf. Ze zijn bang voor wat een ander wel zal zeggen of doen."

Peinzend stond ze op om een kind te helpen dat voor de toonbank stond te wachten.

Op een middag was Shon-Lika in de stad voor inkopen. Ze had Glenda van de buren gevraagd om op de toko te passen. Winkel in, winkel uit had ze gelopen en nu was ze dan bijna klaar. Het wordt trouwens tijd ook, dacht ze. Ze was er moe van en het begon donker te worden.

De stad was al helemaal in kerstsfeer: overal lichtjes, feestelijk versierde etalages met kerstwensen in het papiamentu, engels en spaans. Vanuit een speelgoed- winkel in de hoofdstraat klonk een stemmig kerstliedje, overstemd door een groep lawaaiïge Aguinaldos verderop.

Shon-Lika stond voor de etalage van Casa Roberto. Ze was van plan om nog even gordijnstof te kopen en dan wilde ze naar huis. Haar keuze viel op een mooie, lichte stof met een bloemmotief in heldere maar tere kleuren.

„Pas uit Nederland aangekomen", lichtte de verkoopster toe, terwijl ze de stof opvouwde en inpakte.

„Je krijgt zeker bezoek met de feestdagen?" wilde ze weten.

„Dat zou best kunnen", deed Shon-Lika geheimzinnig.

Een dergelijk vaag antwoord kreeg iedereen die naar haar plannen voor de feestdagen informeerde. Inmiddels was ze druk in de weer. Ze liet het huis en de winkel van buiten schilderen, er kwamen lichtjes in de grote boom opzij van het huis en ook binnen werd er hard gewerkt. Nicht Glenda was speciaal overgekomen om Chichi te helpen, die het niet allemaal alleen af kon. Shon-Lika zelf had haar handen meer dan vol aan de winkel, die nu tegen de feestdagen extra druk was. Al dat zware werk was trouwens niks meer voor haar, daar werd ze zo langzamerhand te oud voor. Er moest met meubels worden gesjouwd, alles moest worden schoon gemaakt en gewassen.

Er volgden nog meer tochten naar de stad. Shon-Lika vroeg meneer Pastoor te spreken; moest naar het kantoor van de voogdijraad; had een afspraak met de sociale werkster. Ze vertelde aan niemand wat ze daar precies deed. Thuis liep ze rond met een tevreden trek op haar gezicht, was opgewekt en blij.

Op een morgen stond Glenda achter de toonbank toen Chichi daar aankwam.

„Is Schon-Lika er niet?" vroeg ze verwonderd.

„Die is zich aan het verkleden om naar de stad te gaan."

„Zo vroeg", verbaasde Chichi zich en liep door naar de keuken. Ze had nieuws over Mimi, dat moest ze meteen kwijt.

„Ben jij het, Chichi?" riep Shon-Lika uit de kamer die vroeger van Luisa was geweest. „Kom even, ik moet je iets laten zien!"

Verwonderd vroeg Chichi zich af wat er aan de hand kon zijn. De kamer van Shon-Luisa werd alleen maar gebruikt als er pensiongasten waren. Aarzelend ging ze naar binnen en kon haar ogen niet geloven.

„Atah!" riep ze vol bewondering. „Wat is het hier mooi geworden!"

Het grote, oude bed was vervangen door een modern exemplaar met een kleurige sprei over heen; voor de ramen hingen de nieuwe gordijnen, en op de vloer lag een nieuw kleed. De muren waren opnieuw geverfd, het houtwerk geschilderd.

Shon-Lika straalde.

„Je hebt nog niet alles gezien", zei ze en deed met een zwaai de deur dicht, zodat een kinderbedje te zien kwam, dat erachter verborgen had gestaan. Chichi sloeg van verbazing de hand voor haar mond.

„Shon-Lika, je hebt een geheim!" riep ze. „Als ik niet beter wist dat u er te oud voor ben, zou ik nog denken dat u een baby verwacht."

„En toch heb je goed geraden!" was het onverwachte antwoord.

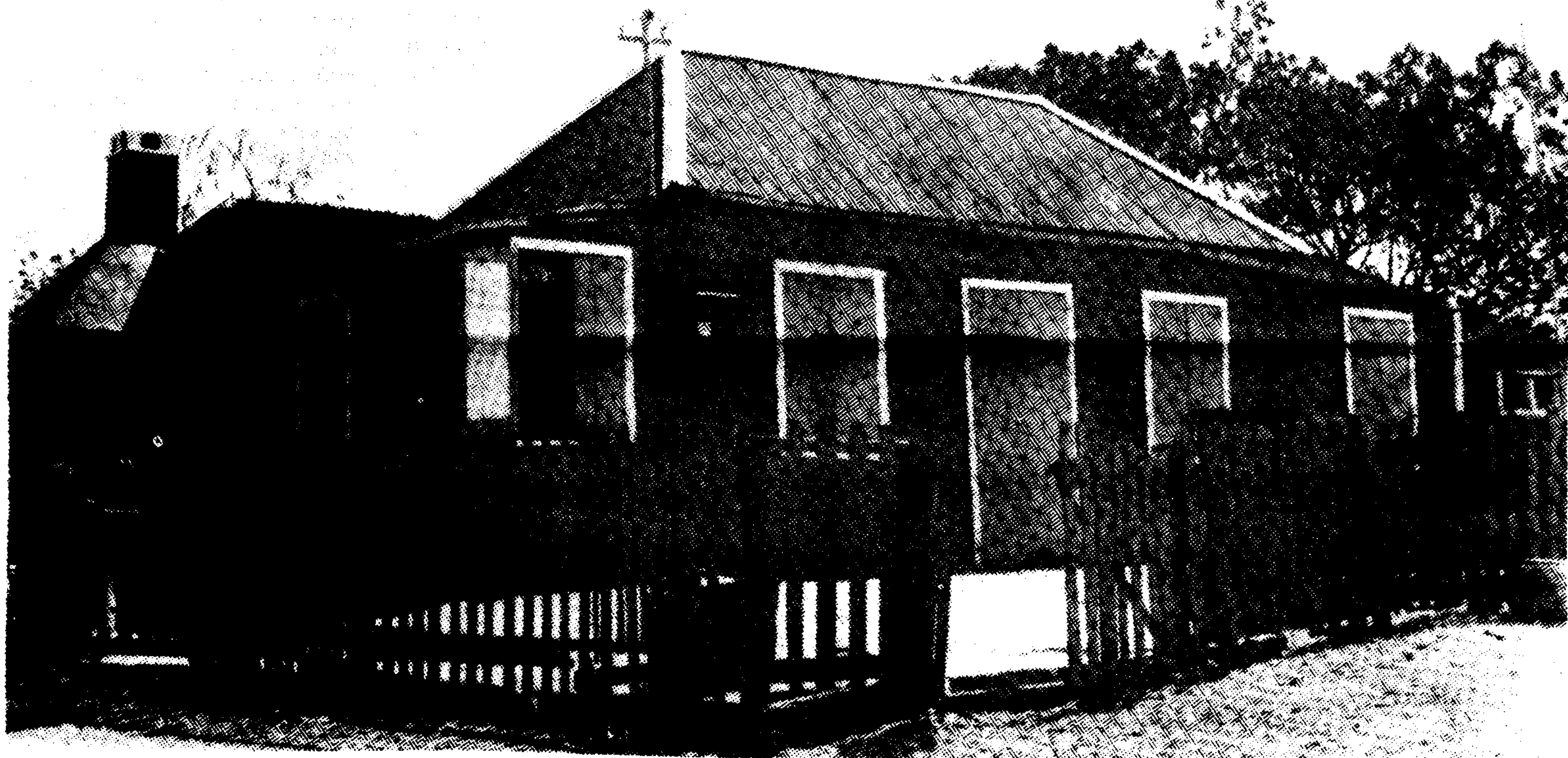
Hier wilde Chichi meer van weten, maar toen ze opkeek stond Shon-Lika met een afwezige blik in haar ogen voor zich uit te kijken. Om haar mond speelde een glimlach, en het was alsof ze in de verte keek naar iets dat alleen haar ogen konden zien.

Om haar mond speelde een glimlach........

Het leven is vol verrassingen, dacht ze. Net als je ermee verzoend raakte dat het je niets meer te bieden had, kwam het opnieuw bij je aankloppen. Aan jezelf de keuze om het binnen te halen of langs je heen te laten gaan. Zij zou haar deur wijd open zetten....

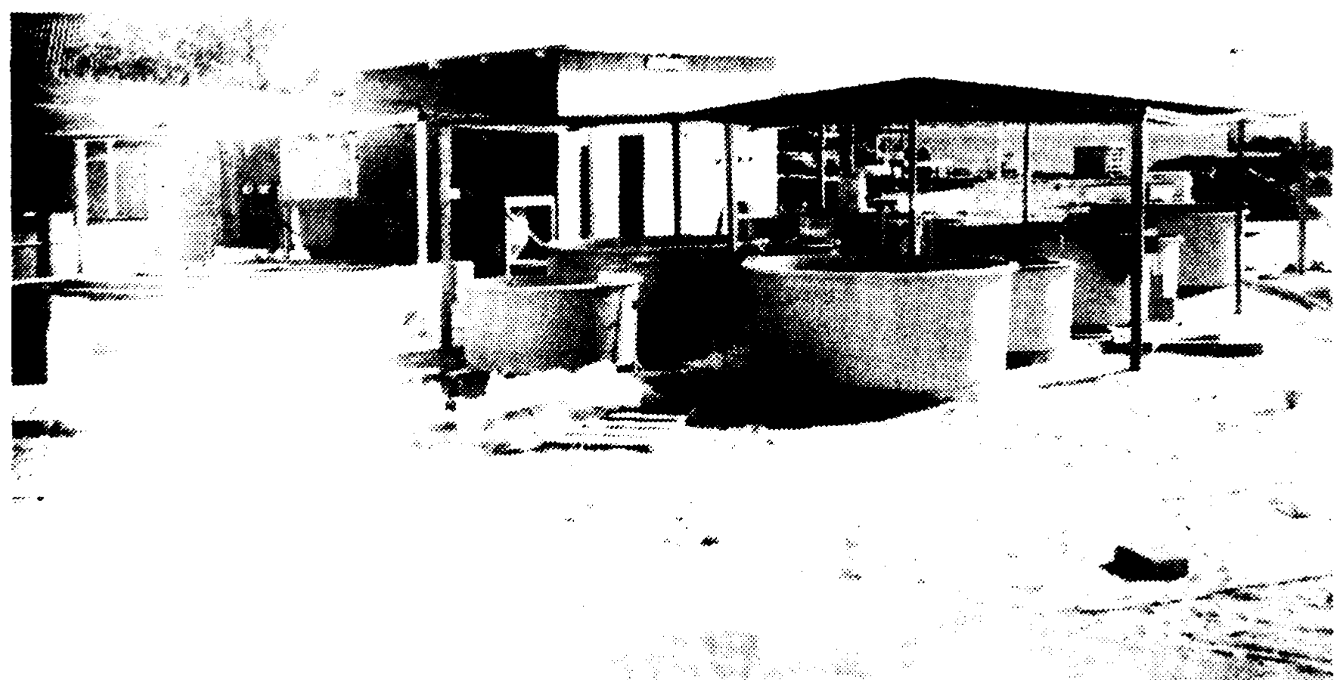
De stem van Chichi bracht haar terug naar de werkelijkheid. Of ze zich wel goed voelde, hoorde ze vragen.

„Ik heb me lang niet zó goed gevoeld", antwoordde Shon-Lika met nadruk. „En nu moet ik gaan, Mimi en de baby wachten op me!"

Gezamelijk project van de ABC-eilanden

Malcultura kan bijdragen tot economische opleving

KRALENDIJK — De uitbreiding van het Malcultura-complex is in volle gang. Niet alleen de verbetering van de bestaande bakken, maar ook de nieuwbouw van veertien kweekbakken voor de vis- en garnalencultivatie.

In januari 1986 zal er maar liefst één miljoen eitjes van de carco worden uitgezet in de Antilliaanse wateren. Een bekroning op het werk van de Sichting Marcultura die zich langzaam opwerkt tot leverancier van carco- eieren in de regio. Behalve het miljoen voor eigen gebruik, zal in de eerste weken van het nieuwe jaar ook een miljoen carcoeitjes verkocht worden aan andere belangstellende eilanden in de Caribische gebied.

Bonaire is de zetel van een uniek project van de drie Benedenwindse eilanden Curaçao, Aruba en Bonaire dat al gestart is in 1979 op initiatief van de toenmalige gedeputeerde van Landbouw, Veeteelt en Visserij (LVV) Victor Winklaar. In feite begonnen als experiment waarvoor Curaçao de know how leverde, maar door bemiddeling en subsidie van de Antilliaanse regering omgezet in een eigen stichting onder de naam Marcultura waarvan het bestuur gevormd wordt door de van elk eiland afgevaardigde gedeputeerde van de dienst LVV. Daarin zal per 1 januari 1986 uiteraard een verandering komen, want de Arubaanse gedeputeerde zal dan zijn gedeputeerdeschap hebben omgeruild voor een ministerssteek.

De Fundashon Marcultura, zoals de officiële naam luidt, werkt nauw samen met de Rosentief- school of Marine And Atmospheric Science in Miami en het Wetenschappelijk Instituut voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek (INO) in Delft. De oprichting van de Stichting betekent uiteraard een aanzienlijke ontlasting van de toch al precaire situatie van de eilandgebieden, die elk jaar honderdduizend gulden op tafel moesten leggen voor de uitvoering van het project.

Hoewel Bonaire van de ABC-eilanden in grootte op de tweede plaats komt, ligt het eiland economisch gezien, ver achter bij de zuster- eilanden. Toch, of misschien wel juist daardoor, werd het Flamingo- eiland uitgekozen als centrum van het gehele project. Daarbij zal ongetwijfeld een rol hebben gespeeld dat het natuurgebied Lacbaai een van de meest bekende kweekplaatsen van de carco is. Bovendien had het Bonaireaanse Bestuurscollege onder de toenmalige gezaghebber Raymundo Saleh, al blijk gegeven van betrokkenheid bij de instandhouding van de flora en fauna door de uitvaardiging van de eerste beschermende maatregelen ter voorkoming van de uitroeiïng van de unieke Bonaireaanse lora. Ook nam dit BC als eerste van alle Antilliaanse eilanden een wet aan die het speervissen aan banden legde. De laboratoria en kweekbakken zijn dan ook gevestigd op Bonaire waar trouwens ook het eerst geconstateerd werd dat zich problemen voordeden met het voortbestaan van de carco.

Het is een algemeen bekend feit, dat het vlees van de carco een lekkernij is die door de bewoners van Curaçao, Aruba en Bonaire hoog gewaardeerd wordt. Grote bergen lege carcoschelpen aan de oevers van de Lacbaai zijn dan ook de stille getuigen dat er jarenlang op carco gevist werd zonder dat daarbij maatregelen werden getroffen om het schelpdier voor uitsterven te behoeden. Integendeel, niet alleen de overbevissing speelde een rol, maar steeds jonger werden de carco's uit het water gehaald en ter consumptie aangeboden.

KRALENDIJK — De Fundashon Malcultura is een feit. Het eerste bestuur wordt gevormd door de drie gedeputeerden van Landbouw, Veeteelt en Visserij van Curaçao, Bonaire en Aruba. Op de foto wordt de stichtingsacte getekend door (vlnr) ing Ronnie Winkel, die gedeputeerde Winston Lourens verving en de gedeputeerden Avelino Cicilia en Daniel Leo van respectievelijk Bonaire en Aruba.

Steeds kleiner werden de schelpen uit het water gehaald, zodat de slakken vaak niet eens de gelegenheid kregen om geslachtsrijp te worden en te zorgen voor het voortbestaan van het schelpdier. Immers, elke rechtgeaarde Curaçaoënaar of Arubaan, maar ook de nieuwsgierig geworden geïmporteerde Antilliaan die op het Flamingo-eiland verblijft, zal naar carco vragen. Wie de weg niet weet zal getracteerd worden op carco van Taiwanse afkomst, maar de kenner zal zich daar niet door laten misleiden.

Mogelijk is de vrees dat de carco zal uitsterven, enigszins ongegrond. Duidelijk is echter wel, dat in de laatste jaren 90 tot 95 procent van de carco- eieren niet tot wasdom komt. Enerzijds door de menselijke consumptie, anderszijds doordat de eitjes ook als voedsel dienen voor de talrijke vissoorten die de Bonaireaanse wateren bevolken.

ONDERWATERCULTUUR

fl Deze alarmerende achteruitgang van de carco in het Caribisch gebied was in 1979 reeds gedurende de bijeenkomst van de Gulf and Caribbean Fisheries Institute te Miami onderwerp van gesprek.

Het Bestuurscollege van Curaçao had de op dat eiland woonachtige Nederlandse onderwater- bioloog dr Wil Nagelkerken in de gelegenheid gesteld de vergaderingen bij te wonen en Nagelkerken kwam daarbij in contact met een aantal wetenschapsmensen die hun sporen op het gebied van de onderwater- culuur reeds

meermalen hadden verdiend. Gezien het voortbestaan van de carco — niet alleen uit natuurhistorisch opzicht, maar zeker ook uit economische motieven — werd besloten een werkgroep in het leven te roepen die een cultiveringsprogramma van de carco zou kunnen begeleiden. Inmiddels was door de Amerikaanse marienbioloog dr W.N. Browhill op de Roques- eilanden van Venezuela reeds bewezen dat de mogelijkheid tot cultivatie (het aankweken dus) bestaat. Ook op de Bahamas waren reeds experimenten op dat terrein verricht.

ERVARINGEN

De eerste fase van het project zou bestaan uit het aantrekken van de Antilliaanse student Robert Hensen die aan de Rosentief- school MAS in de gelegenheid werd gesteld om onder leiding van de Amerikaanse onderwater- bioloog dr Iversen voldoende kennis op te doen om op Bonaire de leiding te kunnen krijgen van een aldaar te bouwen laboratorium. In 1982 begon technisch gezien het project van de cultivatie van de Bonaireaanse carco. Van de opgedane kennis werd tevens gebruik gemaakt om na te gaan in hoeverre er ook mogelijkheden bestonden voor ander cultivatie- programma's. Aangezien de onderzoekingen naar de cultivatie- mogelijkheden voor de carco al verricht waren in de laboratoria van Los Roques en Miami, gecombineerd met de onderzoekingen aan de wetenschappelijke instituten van Jamaica, Puerto Rico, Virgin Islands en Isla de Margarita kon het laboratorium dat op Bonaire werd gevestigd, zich als eerste geheel en volledig wijden aan de kweek van de carco.

In mei 1982 begon het eerste cultivatie- proces, omdat in de periode van mei tot oktober de eitjes worden gelegd. Het proces begon met het opduiken van de eieren van de carco op een diepte van ongeveer 120 voet. De eitjes werden overgebracht naar het laboratorium van Bonaire aan de Kaya Gouverneur N. Debrotweg. Daar had inmiddels Robert

Hensen de leiding die als onderwater- bioloog was afgestudeerd. Hensen werd in dienst genomen door de afdeling LVV van Curaçao, maar kon toch zelfstandig zijn werkzaamheden op Bonaire verrichten, zij het onder verantwoordelijkheid van de drie LVV gedeputeerden.

Het lag trouwens wel in de bedoeling dat op Cuaçao en Aruba ook geëxperimenteerd zou worden met de carco- cultivatie, maar aangezien Lac werd beschouwd als een bij uitstek gunstige en natuurlijke locatie voor de carco's, lag het zwaartepunt op Bonaire.

Al gauw bleek dat Robert Hensen de eitjes afkomstig uit Lac zonder meer kon gebruiken. De eitjes afkomstig van de Avis- eilanden moesten eerst nauwkeurig onderzocht worden op de aanwezigheid van parasieten en vervolgens in bakken met gesteraliseerd zeewater geplaatst. Elke bak had een inhoud van 200 liter met een constante temperatuur van 27° C. Op dat moment heeft het eitje een grootte van 0,1 mm. Vijf dagen later echter komen de larven al uit en bewegen zich dan vrij rond. In dit stadium hebben de larven inderdaad al een schelp, maar doordat nog steeds een platonisch bestaan is geleid, is deze schelp zeer licht gebleven.

KRALENDIJK — Zowel vanuit Aruba als vanuit Curaçao is er grote belangstelling voor het Malcultura- project, dat op Bonaire wordt uitgevoerd. Regelmatig komen er delegaties van de eilandsraad om zich op de hoogte te stellen van de vorderingen. De laatste delegatie kwam uit Curaçao en stond onder leiding van gedeputeerde Henkie Gummarus en LVV- diensthoofd ing. Ronnie Winkel. Robert Hensen geeft een uitleg van de cultivatie aan de raadsleden Plantijn (MAN), Bentoera (DP), Schotborg (PNP) en Wilson (Papa) Godett (Frente).

Door de metamorfose wordt de schelp spoedig hard, maar dat betekent geenszins dat het carcolarfje dan ook beschermd is tegen roofdieren als kreeften, krabben, inktvissen en vogels die zich niet graag het smakelijke carcohapje laten ontgaan. Hoe ouder de carco wordt, hoe dikker de schelp. Tenslotte is die schelp zo dik geworden dat bescherming geboden wordt tegen elk roofdier en de mogelijkheid dat de carco zich voortplant, is aanzienlijk gestegen. Nu kan een natuurlijke balans gerealiseerd worden en deze kan ook in stand gehouden worden. Drie jaar later kan de carco als volwassen beschouwd worden. Voor die tijd is er wel een enorme aanslag gepleegd op het beginnende carcoleven. De overlevingskansen van de larf van ei tot volwassen carco verhouden zich in de natuur als 1:20.000.000! Dat wil dus zeggen dat van elk eitje dat er overblijft, twintig miljoen voortijdig aan hun eind zijn gekomen.

De kansen in het Bonaireaanse laboratorium zijn veel gunstiger en verhouden zich als 1:20. Een enorm voordeel dus dat er grote hoeveelheden carco's kunnen worden gekweekt onder gecontroleerde omstandigheden. Dit houdt overigens niet in, dat de levenskansen van de carco daardoor gestegen zijn. Juist de mare dat de carco een opvallende bijdrage kan leveren en de potentiële mogelijkheden maken de toekomst ook voor de volwassen carco beperkt...

TEGENSLAG

Hoewel inmiddels de meeste kinderziektes zijn genezen en het carco- project is uitgegroeid tot een cultivatie- project van zeedieren en zeeplanten, heeft het project ook flinke tegenslag gekend. In 1982 bijvoorbeeld — tijdens het eerste experiment — zouden de eerste in eigenkweek verkregen eitjes werden uitgezet. Een hoogtepunt dus in de totale opzet. Vernieuwde omstandigheden in het laboratorium en het wegvallen van de electrische stroom, waardoor er geweld werd aangedaan aan de constante temperatuur, veroorzaakten de sterfte van een kwart miljoen eitjes van de carco. Bijna de gehele jaarproduktie. Slechts 8500 van de 300.000 eitjes overleefden de ramp. Het jaar daarna bleken de resultaten aanzienlijk beter en overleefden 300.000 carco's het prille bestaan. Gewoonlijk worden de eitjes tegen het eind van het jaar uitgezet in de wateren rond Curaçao, Aruba en Bonaire en dat gebeurt in kanasters, zodat voorkomen kan worden dat de eieren als een welkome maaltijd zullen dienen voor de andere waterbewoners. In kanasters is ook de controle op de verdere levensloop van de carco veel beter mogelijk.

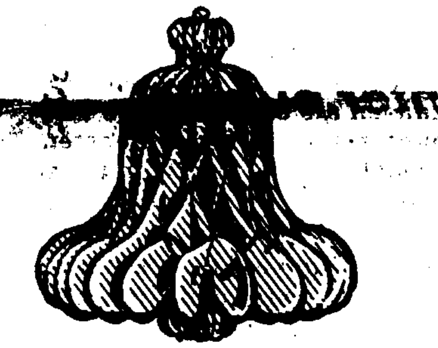
Langzaam maar zeker raakt althans wat de cultivatie van de carco betreft het experimentele stadium aan zijn eind. De uitzetting van de 1.000.000 eitjes in de eerste week van januari 1986 kan dan ook beschouwd worden als de bekroning van vijf jaar hard werken en een gedegen studie.

Ook bestaat er een grote voldoening over de opzet van het project, dat de noodzakelijke samenwerking tussen de deelnemende eilanden sterk benadrukt. Zeer regelmatig komen dan ook de betreffende gedeputeerden bijeen, waarbij het uiteraard zeer belangrijk is, dat ook de diensthoofden onderling contact houden. Immers in de loop van de jaren zijn de LVV- gedeputeerden nogal eens van naam veranderd, terwijl bijvoorbeeld het Curaçaose hoofd van de dienst LVV ing. Ronny Winkel, en op Bonaire ing. Robert Hensen van begin af aan bij het project betrokken zijn geweest.

De samenwerking is nu definitief omgezet in een Stichting, waardoor er na de status aparte van Aruba komende maand toch een samenwerkings- verband kan blijven. Uiteraard zullen de statuten van de Stichting Malcultura wel enigszins gewijzigd moeten worden en enkele maanden geleden zijn de samenwerkende gedeputeerden dan ook al overeen gekomen dat de "gedeputeerde van Aruba" in de stichting de "minister van Aruba" wordt.

VERANTWOORDELIJKHEDEN

Goede toekomstmuziek dus: één miljoen nieuwe carco's op weg naar de volwassen status en een begripsvolle samenwerking tussen de eilanden. Niet alles wat blinkt echter is goud. In de praktijk zal blijken, dat vaak de carco toch de gelegenheid niet krijgt om uit te groeien en de directeur van Fundashon Marcultura Robert Hensen heeft dan ook voorgesteld om voor de commerciële visserij op de carco een stop af te kondigen die in de loop van 1986 zal worden opgeheven. In die tijd zal er dan op de menu's

van de lokale hotels geen carco worden geplaatst.

Na de periode van twee jaar zullen de eieren leggende carco's algeheel beschermd zijn, zodat ook het laboratorium van Hensen verzekerd is van voldoende toevoer van carco- eieren. Men gaat dan gewoon door met het produceren van jonge carco's, waarbij de visserij op de carco dan wél kan plaatsvinden, zij het met een wettelijk vastgestelde minimum- maat. Deze maat zal dan afhankelijk zijn van de economische en biologische omstandigheden.

Naast het cultiverings- programma van de carco wordt Hensen nu ook in de gelegenheid gesteld ander cultivatie- programma's op te zetten. Eén daarvan is een cultivatie van algensoorten, die niet alleen als voedsel voor de carco kan dienen, maar ook voor de garnalen, kreeften, vissen en oesters. De omvang van het project en de noodzakelijke studiemogelijkheden zullen uiteraard alleen mogelijk zijn via de financiële steun van de Nederlandse regering of de Europees Economische Gemeenschap (EEG).

Fundashon Marcultura zal het project dan verder uitvoeren in samenwerking met de Nederlandse Centrale Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek (TNO). Dit jaar is Marcultura reeds begonnen met een eigen vissenkweek, hetgeen overigens nog op beperkte schaal gebeurt; voorafgaande aan dit project heeft Hensen reeds geëxperimenteerd met zoet- en zoutwater- vissen. Het kweken zal toch wel voornamelijk buiten het laboratorium gebeuren. Verwacht wordt wel, dat deze cultivatie van een aantal vissoorten op de duur een impuls kan zijn voor de economische situatie van de eilanden. De uitvoer van vis immers kan een aanzienlijke hoeveelheid deviezen opleveren.

TOEKOMST

Vele op de Antillen begonnen projecten blijkt geen lang leven beschoren. Daarvoor is ongetwijfeld een groot aantal redenen aan te voeren. Eén ervan zal zeker de onderlinge samenwerkings- vorm van de drie Benedenwindse eilanden zijn. Dat is altijd een beetje moeizaam gegaan en het getuigt daarom van een duidelijke bereidwilligheid om dit cultivatie- project te laten slagen. Het dagelijks bestuur van de Stichting wordt gevormd door de LVV-gedeputeerden die zich geadviseerd weten door hun diensthoofden.

Het bestuur wordt momenteel gevormd door Nel Oduber van Aruba die ook de voorzittershamer hanteert; Henki Gummares van Curaçao is penningmeester, terwijl Avelino Cicilia van Bonaire de secretaris- functie waarneemt.

Zoals gezegd: het dagelijks bestuur verandert net zo vaak als het gedeputeerdeschap op de drie eilanden. Van belang is daarom de vrij constante samenstelling van de diensthoofden- adviseurs van wie ing. Winkel uit Curaçao en ing. Vrolijk uit Aruba, die van begin af aan bij de projecten betrokken waren. Op Bonaire waren nogal wat schommelingen, want na ing. Fowler is er eigenlijk nimmer meer een diensthoofd LVV geweest, hoewel het Flamingo- eiland nu wel wordt vertegenwoordigd door de heer M. Joubert.

Het eenmaal begonnen proces lijkt niet meer te stuiten en ook de vis-cultivatie blijkt uitstekende resultaten op te leveren. Momenteel wordt er geëexperimenteerd met een tweetal vissoorten, de Saroterodon Mossambica die roodkleurig is en de Saroterodon Aureau die bruinkleurig is. Vooral de eerste soort doet sterk denken aan de veel gevraagde red snapper en is zeer gemakkelijk te kweken in bakken. De resultaten van de afgelopen acht maanden liegen er dan ook niet om. De gekweekte vis heeft inmiddels een gewicht van een kilogram bereikt. Onderzoekingen hebben ook uitgewezen dat de vis gewild is bij de bevolking en derhalve zal in de loop van 1986 een aantal van ongeveer 50.000 exemplaren worden gecultiveerd en uitgezet. De bruine soort doet het volgens Hensen uitstekend in de veelvuldig op Bonaire voorkomende dammen.

Naast de carco- en viscultivatie is ook gestart met de zoet- en zoutwatergarnaal. Beginproeven zijn al tot volle tevredenheid uitgevoerd en elke twee maanden kan gerekend worden op vijf tot tienduizend garnalen eitjes in de kweekbakken. Tot slot wordt ook overwogen een vierde dimensie toe te voegen aan het Marcultura- project: de kweek en verkoop van aquariumvissen. De Bonaireaanse soort blijk daarvoor zeer geëigend.

Deze cultivatie op grote schaal heeft wel een directe invloed op de oppervlakte die nodig is voor het totale project. Tijdens de laatste bestuursvergadering opperde LVV-gedeputeerde Avelino Cicilia dan ook om het gehele project te verplaatsen naar Landhuis Karpata waar de Sticusa momenteel zetelt. De ruimte aldaar zal elke mogelijke expansie toelaten. Rond het huidige laboratorium zijn de noodzakelijke veertien bakken echter al bijgebouwd: twee grote bakken van 13 bij 3 meter en twaalf kleinere bakken van elk 3 bij 2 meter.

Wijsheid uit het Nabije Oosten

Christelijke Yoga; een vergeten rijkdom

Niet alleen uit het Verre Oosten, maar uit het Nabije Oosten, de Griekse en Oosteuropese wereld kwam de wijsheid naar het westen: Wil je goed mediteren, dan stilzitten, bewust ademhalen en telkens hetzelfde woord herhalen: „Jezus Christus, Zoon van God, ontferm U over mij." Het is goed voor het hart, het lichaam en de geest.

Dit lijkt op Yoga, mantra Yoga, meditatie volgens de methode van de Yoga of varianten van de Yoga: Zen en Transcendentele Meditatie. In feite is het precies hetzelfde. De Indische wijzen moesten het westen eerst opmerkzaam maken op deze methode van mediteren om tot de ontdekking te komen dat het oude Christendom hetzelfde deed, vooral in de Griekse en Russische wereld. Men noemde het daar niet Yoga, maar Hesyche.

HESYCHE

Het Griekse woord hesyche, dat rust, stilte, roerloosheid betekent, duidt direct op de kern van het christelijk mediteren: bewust stilzitten of ook knielen of liggen en bewust ademhalen in het ritme van de adem. Lichaam en geest (ziel) als een organisch geheel zijn dan in gebed of meditatie. De oorsprong van dit Jezus- gebed moet liggen in de derde en vierde eeuw van het christendom. In de 7e eeuw ontstonden op de berg Athos van het Griekse schiereiland Chaldice de eerste ermitages op de onbegaanbare rotsen in grotten.

De eerste met name bekende hesychast was Petres Hagiorites, die in 681 zich op de Athosberg vestigde. In 963 stichtte Athanasios op deze berg het eerste klooster, de beroemde Lavra, dat altijd het centrum van de Hesyche of Christelijke Yoga is gebleven.

In 1782 gaf de Athos-monnik Nikodemes de Hagioriet de FILOKALIA ('liefde tot de geestelijke schoonheid') uit. Het is de oeroude leer van de Hesyche, een samenvatting van de stellingen van de woestijn- heiligen, de Griekse kerkvaders en de theologen van de Byzantijnse geestelijkheid. In 1794 verscheen in Petersburg een Russische samenvatting: de Kleine Filokalia. Men ziet in de Filokalia een paralel van de Yoga Sutras van Panandjali uit de 2e of 3e eeuw na Christus.

De Hesyche bleef niet beperkt tot de monniken van Athos, maar verspreidde zich over heel Oost-Europa tot in de hutten van de arme Russische boeren. De patriarch van Constantinopel die eens monnik van de Atahos was, bundelde rond het jaar 1400 de leer van de hesyche, afkomstig van de monniken, in honderd hoofdstukken, de Centurie. En de "Eerlijke vertellingen van een pelgrim", een Russisch boek van 1884, rechtstreeks beïnvloed door Centurie en Filokalia, werd door heel Rusland verspreid en ook nog vertaald in het Duits, Frans, Engels en Nederlands.

De Dominicaanse mysticus Meister Eckehart (gestorven 1327), blijkt in zijn brieven en geschriften niet een Hesychast, maar heeft veel meer weg van een Zen-beoefenaar. Hij is een tijdgenoot van de andere Dominicaanse mystici, Johannes Tauler en Heinrich Suso en ook van de Vlaamse Johannes Ruusbroec.

In dezelfde lijn ligt ook het geschrift van een anonieme Engelse mysticus van de 15e eeuwse "Cloud of Unknowing", Wolk van Niet-Weten. Dit geschrift legt vooral de nadruk op het gebruik van de mantra, grondwoord, bij de medidatieoefening.

Dit alles staat te lezen in 'Meditatie en Gebed' van Wladimir Lindenberg (oorspronkelijk "Die menschheit betet" in 1962) en in Yoga en Christendom, een Amerikaanse boekje van Dr. Justin O'Brien, Pennsylvania 1078.

VERGETEN

Justin O'Brien vindt het vreemd dat Benedictus, de stichter van de westerse kloosters, vanaf 1525, niet de Hesyche, de meditatie volgens Yoga-technieken, in zijn regel heeft opgenomen. Lindenberg zoekt het meer in het verschil van karakter van het westerse christendom, [illegible] en wereld-veroverend is, en minder beschouwelijk.

OERCHRISTELIJK

Lindenberg beschrijft — misschien een beetje te idealistisch — hoe het Oerchristendom van de eerste drie eeuwen, de tijd van de martelaren onder de Romeinse keizers zijn geestkracht vond in een vurige Christusmystiek. De verrezen Christus levend aanwezig gevoeld. Een mystiek die later in de Oosterse kerk aanwezig blijft. Als je "Bloedgetuigen van Christus, Martelaars- documenten van de eerste eeuwen van de kerk" leest, dan zeg je: Lindenberg heeft gelijk.

Als in de vierde eeuw vanaf Constantijn het Christendom staatskerk wordt, dan steunt de geestkracht van de kerk vooral op de kleinere gemeenschappen, kernen, de kloosters van de middeleeuwen. Maar het Hesychasme, Christelijke Yoga, is dan vergeten in het westen. Blijkbaar hebben de Kruistochten, behalve de rozenkrans, een echte volksmeditatie, ook de oosterse mystiek voor Eckehart en 'De Wolk van het niet-weten' meegebracht.

Deze mystiek raakte weer in vergetelheid, o.a. omdat de officiële kerk wantrouwend stond tegenover de mystiek, die áls ze woorden gebruikte voor de communicatie, een andere taal sprak dan de dogmatische rationele theologie. Men zag gauw ketterijen, zoals ook de poëzie soms vol rationale ketterijen lijkt te staan. Denk ook maar aan het visionnaire 'zwarte licht' van Muktananda. In de protestantse wereld kregen meditatie en mystiek betere kansen, zoals bv. de Quakers en Hernhutters laten zien.

NIET VERLOREN

Pas in de twintigste eeuw, nadat de wijzen uit het Verre Oosten met zijn Yoga en Zen een geestelijke voorsprong op het westen lieten zien, ging men de Oosteuropese mystiek als een vergeten rijkdom weer opgraven. Ook de medidatie- vorm van Etty Hillesum in haar dagboek Het Verstoorde Leven (1941-1943) beschreven, lijkt de oosterse Russische oorsprong. Haar moeder was een Russische.

WAAROM YOGA EN GEEN JEZUSGEBED?

Het doet enigszins vreemd aan dat in Duitsland, Frankrijk, Nederland, België en Amerika de katholieken, de abdijen en kloosters eerder naar Yoga en Zen hebben gekeken dan naar de Hesyche van Oost-Europa, het Jezusgebed. Misschien dat men in Duitsland iets meer naar die christelijke yoga, hesyche, omzag, zoals Willigis Jäger in zijn "De mystieke weg, traditie en ervaring" 1982, doet veronderstellen.

In elk geval het begint er een beetje op te lijken, dat de kloosters als kernen van geestelijk leven, de plaats een beetje moeten afstaan aan de vele centra voor meditatie volgens de Yogamethode, in het West-Europa en Noord-Amerika.

[illegible] kansen als oecumenische trefpunten voor alle godsdiensten, evenals ook bv. Taizé van Roger Schutz. De mystieke ervaring, de meditatie, schijnt de enige hoop te zijn voor een oecumene van de wereld- godsdiensten, zegt Williger Jäger. Met stilte kom je verder, niet met discussies.

Yoga schijnt het ook minder moeilijk te hebben met het verstaan van de vier Evangelies dan de verschillende christelijke groeperingen. Daar wijst Justin O'Brien vooral op. De Bergrede van het Matheus- evangelie is in India opgenomen in de Yoga- geschriften. Yoga is niet geïnteresseerd in godsdienstige discussies, wil ook geen bekeringen tot een ander geloof maken.

STARETS - GURU - LEIDSMAN

Een praktische moeilijkheid voor het Jezusgebed of Hesyche is: Je hebt niet zo gauw een meditatie- leider, een starets, guru of leidsman. Je gaat niet zo graag op eigen houtje experimenteren, ook al neem je nog zoveel literatuur door. Meditatie is een kwestie van ervaring, niet van theorie. De meester- leerling verhouding, guru-chela, is de aangewezen weg. Vertrouwen in de persoon van de leider geeft de doorslag.

Tot nog toe zijn er meer leiders voor Yoga en Zen dan voor Hesyche. En de mantra Om Namah Shivaya laat zich heel gemakkelijk vertalen door 'Mijn Heer en Mijn God', van het evangelie of door Mijn God en mijn Al' van Franciscus van Assisi.

VOLKSMEDIDATIE

Ofschoon er op deze eilanden veel mensen geïnteresseerd zijn in Yoga, vooral onder de katholieken, lijkt de geestelijke rijkdom van de meditatie slechts toegankelijk te zijn voor een beperkte groep. Het zijn tenslotte kerngroepen. Gelukkig wees Wladimir Lindenberg in zijn 'Medidatie en Gebed' ook op de meer volkse manier van mediteren, bij de christenen, vooral de ikonenverering en de rozenkrans.

HULPMIDDEL VAN MEDITATIE

Meditatie- middelen of technieken zijn niet alleen bewust en met overgave zitten, ademhalen, grondwoord ritmisch herhalen, maar ook een blik van vertrouwen en overgave richten op een afbeelding van Christus, Maria, Apostelen of andere heiligen. De afbeelding of het beeld is een hulpmiddel om de aanwezigheid van God en het heilige beter en bewuster te voelen. Ook de kerkruimte met het goud en de levendige kleuren van de ikonen, de gouden lampen- houders met het rode licht, het zacht gedempte licht, de wierook, dragen er toe bij om de mens uit het harde dagelijke bestaan tot een andere sfeer op te heffen. Aldus Lindenberg.

De ikoon, het beeld, de schilderij, is als een 'poort van schepsel [illegible] afbeelding van een nog levende heilige zijn, zoals ook de Yoga dat praktiseert met hun guru's. Meer nog dan in de Indische wereld is de ikoon een heilig meditatie- object, zegt Lindenberg.

Ook de Byzantijnse wereld van de 8e eeuw heeft twee beeldenstormen gekend onder het motto: heiligen- verering is afgoderij! Vreemd genoeg wordt in de verering van de heilige boeken, de bijbel enz. nooit afgoderij gezien. Het waren juist de contemplatieve monniken die opkwamen voor het gebruik van beelden als meditatie- object. Natuurlijk mag men van het volk geen [illegible] maken eisen, distinctie tussen middel tot gebed en verering, tussen verering en aanbidding, tussen hulpmiddel tot gebed en magielijkend gebruik. Geen enkele simpele ziel zal overigens een Mariabeeld voor God zelf aanzien.

Zoals men ook niet gauw 'pantheïsme' moet roepen, als een medidatie- tekst niet de kenrige westerse distincties aanlegt. Toch heeft het volk ook een begeleiding nodig in zijn mediteren en niet een veroordeling of belachelijk maken.

Lindenberg en anderen maken er ons ook op attent dat het rozenkrans- gebed in de katholieke kerk ook een volksmeditatie is, ontleend aan de oosterse wereld met zijn 'japa mala', wat letterlijk rozenkrans betekent en duidt op het aftellen van een grondwoord aan de hand van een kralensnoer. De kruisvaarders van de 13e en 14e eeuw zijn er mee naar het westen gekomen.

Het rozenkrans- gebed wordt als een mantra- meditatie gezien, voortdurende herhaling van een grondwoord, vooral de woorden 'Heilige Maria, Moeder van God, bid voor ons'. Een variatie dus op het grondwoord van de Hesyche 'Jezus Christus, Zoon van God, ontferm u over mij'. Dit weer ontleend aan het bijbelwoord: 'Jezus, Zoon van David, ontferm u over mij'.

Als mantragebed is de rozenkrans gemakkelijker te beoefenen dan als gebed van 'overweging', de Benedictijnse westerse methode van mediteren. En als dan die oude man elke zondag een half uur voor de Mis in de kerk zijn rozenkrans stil zit te bidden en rechtop zittend en dit ook, naar zijn zeggen, thuis doet elke avond, dan is dat echt een voorbeeld van meditatie, noem het dan maar volksmeditatie.

IN GODS TEGENWOORDIGHEID

Zo zijn er nog meer katholieke en christelijke gebruiken die er op wijzen dat meditatie wezenlijk tot het christendom behoort: psalmen, litanieën, lof en aanbidding, het herhaaldelijk gebruik van het woord 'Amen', identiek met de Yoga-klank Aum of Om. Tenslotte bewust in Gods tegenwoordigheid proberen te leven en te werken is meditatie bij definitie.

Het is in zijn hoofdstuk over Yoga dat Lindenberg opmerkt: „Wanneer een christen, geoefend in meditatie, aan het Heilig Avondmaal, deelneemt, dan is dat voor hem het lichaam en bloed van de Heiland, en niet slechts een symbool daarvan. Hij ervaart het als een werkelijkheid". De communie- gang zou dan ook altijd moeten plaats hebben in een meditatie- stilte. De 'aanbidding', ook ontstaan in de tijd na de Kruistochten, tijd van herepbloei van mystiek en meditatie, de tijd van opkomst van het gebruik van de rozenkrans, is als meditatie heel wat begrijpelijker.

Het lijkt mij dat Yoga, meditatie met zijn hulpmiddelen als zang, licht, [illegible], wierook, enz., meer katholiek aandoet dan de meer sobere Zen (Japanse Yoga), die meer reformatorisch lijkt. Het eerste meer in trek van de Latijnsamerikaanse katholieken, het laatste een voorkeur van de katholieken, priesters, religieuzen in West-Europa.

Maar als een of andere katholiek door de Yoga- meditatie in de war komt en Christus als centraal punt mist, dan zegt een goede Yoga- leiding: „Neen, dat is niet de bedoeling. Voor jou is het beter om dan niet meer te komen." Bonafide Yoga is er om mensen te helpen en niet om zieltjes te winnen. En helpen is echt christelijk.

R. NOGMEN

(Wladimir Lindenberg: Meditatie en Gebed, 1978 Uitgeverij Ankh-Hermes bv Deventer.
Justin O'Brien Ph.D.: Yoga en Christendom, 1980 Uitgeverij Helmond, te Helmond.
Willigis Jäger: De mystieke weg: traditie en ervaring, 1984 Uitgeverij B. Sottmer, Nijmegen).

WEEST NIET BEVREESD, WANT ZIE, IK VERKONDIG U GROTE BLIJDSCHAP

Gij zult een kind vinden in doeken gewikkeld

en liggende in een kribbe

Laten wij dan naar Bethlehem gaan om te zien

En allen die ervan hoorden verbaasden zich

Roel Jungslager, auteur, drukker en uitgever

Portret van een doe-het-zelver

ALS IK AUTEUR- UITGEVER Roel Jungslager probeer te bellen om een afspraak te maken, wordt de telefoon niet opgenomen. Later blijkt dat hij niet thuis was, omdat hij de hele dag op een kunstmarkt is om zijn boekjes te verkopen. Boekjes die hij veelal zelf geschreven heeft, waarvan hij de lay-out heeft verzorgd, die hij ook heeft gedrukt en via zijn eigen bedrijfje heeft uitgegeven. En nu probeert hij ze ook nog zelf aan de man te brengen om op die manier mensen aan te sporen tot lezen. Of vooral kinderen, want zijn boekjes zijn veelal voor jeugdige lezers bestemd.

Als ik hem op die markt ontmoet, laat hij me een uitgave zien die pas gereed gekomen is: **Fruta i berdura fresku** van Yerba Seku, poëzie voor kinderen vanaf vier jaar, met illustraties van Pim Elisabeth die grafisch ontwerper is bij de drukkerij De Curaçaosche Courant en die Roel via diens ontwerpen voor een serie kinder- postzegels heeft ontdekt.

Van **Fruta i berdura fresku** verzorgde Roel Jungslager de lay-out, de druk en de distributie. Hij heeft zich onlangs bij de Kamer van Koophandel laten inschrijven als Edukaprint, wat staat voor Edukatieve Uitgeverij en Kreatief Advies. Hij vertelt me van een nieuwe bindmachine waarmee hij nu zijn uitgaven op professionele wijze kan lijmen, zodat hij van de nietjes in de rug van de boekjes verlost is en van het met de hand plakken, wat per boekje toch gauw zo'n vijf minuten kostte. Maar dan komen er — gelukkig voor hem — enkele klanten kijken (en kopen?) en spreken we af 's-avonds verder te praten.

BIOGRAFIE

Roel Jungslager werd in 1950 in Amsterdam geboren, maar verhuisde toen hij zes weken oud was naar Curaçao waar hij tot zijn veertiende woonde. Daarna vertrok hij voor een negenjarig verblijf naar Nederland, waar hij in Haarlem de kweekschool-opleiding volgde. Na een jaar lesgeven aan een Daltonschool kwam hij terug op Curaçao, waar hij als invaller op heel wat plaatsen en in uiteenlopende schooltypen als lagere school, mavo, lts, huishoudschool en een school voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen veel onderwijs- ervaring opdeed. Ook nu nog werkt hij als invaller.

Twee jaar lang heeft hij geprobeerd om het zonder vaste baan in het onderwijs te stellen en zich met schrijven in leven te houden, maar dat bleek niet mogelijk: hij moest wegens de financiën wel terug in het onderwijs. Even leek het er nog op dat hij als auteur van onderwijs- methodes voor de S.A.D. (de Schooladviesdienst) zou worden vrijgesteld, maar dat ging wegens een politieke machtswisseling niet door. De schrijf- en uitgevers- activiteiten blijven dus tot de vrije tijd beperkt. Een nieuwe stap tot full-time uitgever zal ik ook niet meer wagen eer ik 100% zekerheid heb dat het lukt. En zonder voldoende kapitaal en bijkomende commerciële opdrachten zal het niet gaan. Daarvoor is onze markt gewoonweg te klein.

IN EIGEN BEHEER

Waarom dan toch indertijd begonnen? Toen ik in de jaren zeventig voor de klas stond, merkte ik dat de kinderen eigenlijk niets te lezen hadden dan alleen de Nederlandse boekjes die niet aan onze situatie zijn aangepast. De kinderen van een derde klas lagere school bijvoorbeeld begrepen me niet; ik merkte dat ik over de hoofden heen praatte.

Ik had wel wat ideeën voor verhalen en in mijn enthousiasme heb ik heel wat manuscripten gereed gemaakt, en aangeboden aan de onderwijs- instanties die lauw of geheel niet reageerden, zodat het werk domweg bleef liggen.

In de tweede helft van de jaren zeventig heb ik toen vier jaar lang een rubriek in de Beurs- en Nieuwsberichten gehad, waarin ik wekelijks een verhaal publiceerde. De Augustinus- boekhandel was bereid die verzameling in boekvorm uit te geven. Dat is **De avonturen van Henco** geworden, maar het duurde zo'n tweeëneenhalf jaar eer het boekje in de winkel lag. Een volgend boekje **Uni, het gidsje van Haïti** verscheen bij de Curaçaosche Courant, maar ook daar deden ze er een jaar over eer het dunne boekje klaar was.

Toen heb ik enkele boekjes zelf laten drukken om ze in eigen beheer uit te geven.

Dat was de dichtbundel **De keten gebroken**, en twee prentenboekjes **E fli chiki** en **Koko ta un pal'i gai**.

In die tijd had ik nog een ander manuscript, maar het zou 23.000 gulden kosten om dat in eigen beheer te laten drukken, een bedrag dat niet op te brengen was. Zo kwam ik als vanzelf op het idee om een eigen drukkerijtje op te zetten in het begin van de jaren tachtig.

Je hebt ideeën en je begint enthousiast aan het kopen van een eenvoudige en goedkope zet- en drukmachine, waarvan je steeds verbeterde versies aanschaft. Omdat ik alles zelf moest bekostigen en ik geheel zonder enige subsidie werkte, waren bepaalde eigenlijk nodige technische zaken gewoonweg financieel niet mogelijk.

De in full-colour uitgevoerde uitgave **E kas pisá di shon Pokopoko** (1983) heeft me een kapitaal gekost, zo'n dertigduizend gulden Nederlands, waarop ik zoveel heb moeten toeleggen dat ik nu nog het restgedeelte aan het aflossen ben, ondanks een subsidietje van het Koningin Beatrix- fonds van 2.900 gulden. Op een gegeven moment had ik zo'n [illegible] schulden...

Later heb ik wel wat subsidie gehad van het "Prins Bernhardfonds en van de Sticusa waarvoor ik een moderne composer kon aanschaffen. Dat is nu een hele verbetering, ook omdat ik nu goed "koppen" kan maken met een speciaal apparaat, maar ik wil graag nog wat meer lettertypes hebben.

Ik ben heel eenvoudig begonnen en heb steeds mijn machines iets verbeterd; mijn ideaal is een klein modern drukkerijtje waarin ik met behulp van een full-colour pers professioneel werk kan maken. De bindmachine die ik nu net heb is weer een stap vooruit.

De [illegible] van dit hele eenmansbedrijf staat bij Roel Jungslager thuis, onder andere in de slaapkamer.

PRENTENBOEKEN

Omdat ik merkte dat oudere kinderen niet zo veel belangstelling hadden voor mijn boeken, ben ik van onderaf begonnen en heb ik diverse prentenboeken voor kleine kinderen gemaakt.

Zo was ik de eerste die op de Antillen met prentenboeken in kleur kwam die voor kleuters bestemd waren van een Papiamentu-tekst.

"Shon Pokopoko" was het eerste full-colour prentenboek.

In de regel publiceren Caribische auteurs in eigen beheer via lokale drukkerijen of plaatsen ze hun werken bij erkende uitgevers in Europa. Roel Jungslager, auteur — zetter — drukker — uitgever is hierop een uitzondering door alles in eigen hand te houden. Een gesprekje over zijn eenmansbedrijf.

geef me mijn boek

ik ben een palm
geef me mijn water
ik wil groeien
om je op een dag
mijn vruchten te geven
ik ben een klein kind
geef mij mijn boek
ik wil lezen
om op een dag
wijs en groot te worden

"Kruimels" door Leo Regals.

Deze boekjes voor de kleinen verkopen veel beter dan de andere boeken, althans via de boekhandel. Terwijl de scholen nog Nederlandstalige boeken willen hebben, worden via de boekhandel vooral Papiamentstalige kleuter- en kijkboeken verkocht.

Ook op Aruba koopt men redelijk ondanks de spellings- verschillen. Er is kennelijk een grote behoefte aan deze boekjes in allerlei soorten.

BUITENLAND

Ook in Nederland verkoopt Roel Jungslager regelmatig aan vier boekhandels, waarvan twee in Eindhoven. Waarschijnlijk zijn de meeste klanten Antillianen.

Roel Jungslager heeft diverse keren en in diverse landen geprobeerd op de markt door te dringen. Ons eigen afzetgebied is te klein voor goede prentenboeken in kleur, maar om internationaal te gaan heb je kwaliteit nodig, anders wordt het niet geaccepteerd. Maar dan moet je eerst kwaliteit kunnen maken en daarvoor is geld nodig dat een ruimere internationale markt je eigenlijk moet en kan verschaffen. Een vicieuze cirkel.

Vooralsnog heeft hij diverse keren zijn neus gestoten en werd zijn werk afgewezen, onder andere in Nederland en in Venezuela bij Casa del libro, waar men **E fli chiki** niet vond vol-

doen aan de kritische maatstaven. Aan kwaliteit van papier, zetten, illustraties, omslag worden de hoogste professionele eisen gesteld, waaraan dit werk niet voldeed.

Na contacten gelegd te hebben in Costa Rica waar de mogelijkheden werden nagegaan en in Miami, lijkt het nog moeilijk de vicieuze cirkel te doorbreken. Het lukt Roel Jungslager nog niet om zo'n kwaliteit te produceren, dat hij internationaal kan concurreren. De internationale markt eist dusdanige kwaliteit dat die alleen met aanzienlijke kosten, die dan gedekt moeten worden door een groot afzetgebied, bereikt wordt.

Met de Mexicaanse uitgeverij Trillas heeft Jungslager nu een contract afgesloten voor de Spaanstalige versie van **E kas pisá di shon Pokopoko** na een jaar moeizaam onderhandelen. Maar na die tijd heeft hij niets meer gehoord. Internationaal lopen de contacten dus vooralsnog erg moeizaam.

Met enige afgunst vertelt Roel over zijn waarnemingen op Jamaica waar men profiteert van en samenwerkt met grote Caribische branches van Engelse uitgeverijen die afdelingen hebben in de Engelstalige gebieden over de hele wereld: MacMillan, Faber & Faber, Heinemann, Longman.

Dat is ook Roel Jungslagers ideaal: [illegible] viertalige uitgaven [illegible], Nederlands [illegible] en eventueel Engels — die technisch goed verzorgde boeken maakt in verschillende taalversies, zodat een redelijke oplage bereikt kan worden door internationale samenwerking. Met goede professionele illustratoren en een goed georganiseerd distributie- apparaat. Maar zover is hij nog lang

Illustraties door Wop Sijtsma - uit "De avonturen van Henco".

niet.

Met **E kas pisá di shon Pokopoko** dat nu in vier talen geschreven is, heeft hij een klein begin van dat ideaal verwezenlijkt. Maar deze uitgave is helaas tot nu toe een financiële strop door de geringe verkoop- cijfers en de stagnatie op de internationale markt, waar men de uitgave wel accepteert als van voldoende niveau, maar waar deze acceptatie nog geen concrete resultaten oplevert, vooralsnog.

REALITEIT

Voorlopig moeten de idealen dus maar aangepast worden aan de realiteit. En die is in kleine oplagen eigen werk uitgeven en dat van anderen, zoals Yerba Seku en Diana Lebacs. Met deze laatste werkt Roel Jungslager nauw samen in die zin dat ze beiden kijken naar wat er gedaan zou kunnen worden en het uitwisselen van ideeën daarbij. Daarnaast heeft Roel enkele boekjes van Diana Lebacs gepubliceerd en werkt hij nu aan haar nieuwe werkje — **Kas ta kas** — een in drie kleuren uitgevoerd prentenboek waarin eenvoudige begrippen zullen worden uitgelegd aan kleuters.

Roel verzorgt de lay-out en druk van anderen als van bijvoorbeeld Henry Habibe's recente dichtenbundel **Yiu di tera.**

Roel zal in zijn vrije tijd moeten werken met illustratoren die ook in hún vrije tijd werken en daarom nogal eens lang op resultaten laten wachten. Tot nu toe heeft hij het meeste illustratiewerk opgedragen aan Wop Sijtsma die tekenleraar is. Maar het is moeilijk deze mensen bereid te vinden omdat de beste illustratoren ook veel commercieel werk doen, zo zelfs dat Roel nu in Nederland een illustrator heeft moeten aantrekken voor het nieuwe boekje van Diana Lebacs.

Maar het grootste probleem is ongetwijfeld het werken beneden het kwaliteits- criterium en -niveau dat je eigenlijk wilt halen, maar waaraan je door tijdgebrek en geldgebrek niet toekomt.

PSEUDONIEM

Roel Jungslager publiceert tegenwoordig vooral onder zijn pseudoniem Leo Regals. Dat anagram heeft hij verzonnen omdat zijn eigen naam hier zo moeilijk in de oren klinkt en zo buitenlands is, en ook als bijkomstigheid, wegens de onderliggende associaties met "koninklijke" en de betekenis "leeuw". Door het gebruik van een pseudoniem worden zijn activiteiten ook minder met zijn persoon in verband gebracht, terwijl hij aanvankelijk ook met twee namen de verschillende activiteiten voor kinderen en volwassenen gescheiden wilde houden.

Na al die jaren heeft hij die "leeuwenmoed" ook wel nodig om door te zetten. In feite staan we nu nog maar aan het begin, verzucht hij gedurende het gesprek. Maar daarop volgt direct een uiteenzetting over een nieuw plan waarmee hij rondloopt, om een tijdschrift te beginnen; maar dat ziet hij voorlopig toch nog niet zo zitten!

Leo Regals zal ondanks alle moeizame vorderingen toch wel blijven schrijven en daarnaast proberen zijn tot nu toe niet gepubliceerde manuscripten als nog op een financieel niet al te onaangename manier het licht te doen zien.

Hij zal bij de boekhandels blijven aankloppen en de scholen via een jaarlijkse brief op de hoogte houden van de aanwinsten in zijn fonds.

En hij zal op een volgende kunst- of boekenmarkt zeker present zijn om lezers voor zijn werk te winnen.

WIM RUTGERS

"Uni, het gidsje van Haïti".

Als paddestoelen rijzen ze uit de grond: Speelschooltjes

Op Aruba rijzen de laatste jaren de "speel- schooltjes" net als paddestoelen uit de grond. Een ieder, bekwaam of niet, kan een speel- schooltje, cresh- centrum ofwel een peuter- school oprichten. Geen enkele instantie oefent controle hierop uit, met alle gevolgen van dien.

De periode tussen nul en vier jaar wordt in het leven van een kind als de belangrijkste beschouwd, want de aansporing die het kind krijgt in deze jaren, hangt nauw samen met hoe zijn/haar ontwikkeling later in de gemeenschap zal zijn.

(LUDWINA PEREZ)

Door middel van een gesprek met de sociaal- culturele werkster mej. Maria Vrolijk wil de Amigoe-redactie U een andere kijk geven op de situatie momenteel op Aruba met de speelscholen: de ontwikkelingen, de functie ervan, de opvang van de kinderen, de leiding hierin en wat er onder andere gedaan kan worden voor een betere organisatie/opzet en leiding bij deze scholen. Het gesprek met mej. Vrolijk werd vooral gehouden met het oog op de onlangs samengestelde nota "mucha chikito... HENDE chikito" over speelscholen op Aruba.

Het eerste opvangcentrum voor kinderen op Aruba is het Imeldahof- instituut dat op basis van een zekere bezorgdheid over de familie- situatie opgericht werd. Kinderen die niet in een gunstige familiekring woonden, werden opgevangen in dit instituut waar de zusters voor een betere leefomgeving zorgen. Hierna kwam de eerste faciliteit speciaal voor kinderen tussen nul en vijf jaar, te weten de Stichting Casa Cuna Progreso die als doel heeft: tijdelijke verzorging geven aan kinderen tussen nul en vijf jaar die zowel lichamelijk als geestelijk ondervoed waren. In het merendeel komen deze kinderen uit gezinnen van alleenstaande moeders, die soms ook nog meer kinderen heeft. Van de familie is ook weinig hulp te verwachten — hebben het niet — waardoor deze moeders zich verplicht voelen werk te gaan zoeken en hier krijgt de dagelijkse verzorging van haar kinderen onder te lijden.

Het eerste echte dagverblijf voor kinderen tussen nul en vier jaar heet "Te Aworó" en werd opgericht in 1962 en heeft nog dezelfde functie. "Te Aworó" heeft als doel hulp te bieden aan ouders, die geen plaats hebben om hun kinderen achter te laten als ze naar het werk gaan. Aan het einde van de jaren zestig toen de kleuter- leidsters die in het bezit waren van een kwekelingen- akte hun ontslag kregen (doordat de eerste gediplomeerde kleuterleidsters op Aruba kwamen) besloten enigen van hen thuis met hun speel- schooltje te beginnen. Voorts gingen geslaagde studenten met kinder- verzorging — die geen werk konden vinden — voor kinderen zorgen in de vorm van een speelschool. Maar de meeste bestaande speelscholen hier op Aruba kwamen pas na 1980 tot stand.

Een studie naar de factoren die geleid hebben tot het oprichten van speelscholen werd nooit op Aruba gedaan, maar door haar sociale contacten op dat gebied bracht mej. Vrolijk haar algemene kijk op dit onderwerp:

„Jaren terug was het beeld dat de maatschappij van een vrouw had anders. Een vrouw is om haar kinderen te krijgen, te verzorgen en op te voeden en heeft de verantwoordelijkheid van het huishouden, terwijl die van de man de financiële verantwoordelijkheid is. Hoewel het inkomen per familie niet groot was, zag je niet dat de huisvrouw ging werken. Het paste niet in die tijd. Voorts had je vroeger dat de banden tussen de familieleden sterk waren en eenieder hielp elkaar een handje.

Maar met de jaren is dat alles langzamerhand veranderd. Door moderne ontwikkelingen gingen huisvrouwen ook financiële verantwoordelijkheid dragen en velen gingen ook deel uitmaken van de werksector. Op het gebied van onderwijs kregen vrouwen meer kansen om verder te studeren. Buitenlandse factoren begonnen ons levenspatroon te beïnvloeden zoals boeken, films, tv- programma's en dergelijke. Door al deze groeiende ideeën vond ook een gedachtenverandering over opvoeding van kinderen plaats. Ouders vinden dat voor een voordelige sociale en emotionele ontwikkeling van hun kind, hun kind contact moet hebben met andere kinderen van dezelfde leeftijd en met andere grotere personen, buiten hun ouders, dus, hun kenniskring moet vergroot worden.

Als laatste haalde mej. Vrolijk aan dat na de oprichting van enkele speel- schooltjes "anderen" het uit een ander oogpunt zagen, namelijk — hier kon je "centen" mee verdienen, aldus mej. Vrolijk.

Aruba telt ongeveer nu 5500 kinderen tussen nul en vier jaar van wie meer dan de helft speelscholen bezoekt. Aruba heeft tot aan het begin van 1985 56 speelscholen waarvan 51 particuliere scholen zijn en vijf onder een stichting vallen. De meeste speel- schooltjes zijn in het centrum van Oranjestad opgericht — totaal twintig — gevolgd door Noord (acht), San Nicolas (negen), Santa Cruz (zes), Paradera (drie), Pos Chiquito/Balashi (drie), Brazil (drie) en Savaneta (twee). Verder lees je ook soms in de krant van plaatsen (met alleen telefoonnummers) waar men voor kinderen zorgt.

Het aantal kinderen dat een speelschool bezoekt, varieert tussen tien tot zestig kinderen en hier zit een groot probleem in, want er zijn speelscholen die teveel kinderen nemen, terwijl men niet over het aantal nodige leidsters beschikt. Uit bestaande cijfers is gebleken dat het gemiddelde van kinderen per leidster tussen zes en vijfentwintig ligt. Terwijl voor het goed functioneren van een speelschool het aantal maximum acht kinderen per leidster moet zijn (zie een gedeelte van een tabel van de onderzoekingen):

aantal kind.	aantal leidst.	het gemid. van kind. per 1 leidster
±60	3	30
±60	5	12
58	4	14,5
55	5	11
50	2	25
40	2	20
33	2	16,5
16	1	16
14	2	7
12	2	6
7	1	7

Op te merken is dat bij de speelscholen van de diverse stichtingen het gemiddelde tussen zes en veertien ligt.

Wat de leidsters zelf betreft, dezen moeten personen zijn die bewust zijn dat het kind centraal is. Ze moeten bewust zijn dat kinderen met negatieve effecten kunnen worden beïnvloed, die later slechts gevolgen voor hun ontwikkeling kunnen hebben.

Zoals we reeds in het begin al op gewezen hebben: een speelschool moet niet als doel hebben zich van een goed inkomen te voorzien, maar het doel moet zijn: het kind te helpen bij zijn/haar ontwikkeling. Op het moment dat de ouders de kinderen naar speelscholen brengen, nemen de leidsters de plaats van de ouders in. De meeste leidsters bij de speelscholen op Aruba hebben een basis- opleiding — voor dit soort werk — genoten, met name kleuter- leidster, kinder- verzorger, verpleegster, huishoudschool, Havo-niveau of naaister. Er zijn ook leidsters/eigenaressen die geen beroep hebben ofwel weinig studie.

Bij de stichtingen spreekt men van leidsters ofwel coordinators en de studies van deze personen variëren ook van kinder- verzorging, kleuter- leidster, doktersassistente, kinder- bescherming, kinder- en babyopleiding, Mavo en Mulo. Deze personen krijgen wekelijks of maandelijks cursussen en lezingen over kinderopvoeding.

Maar toch blijft de vraag: „Is dit wel genoeg om een speelschool doelmatig te laten functioneren en een kind op te vangen?"

Buiten de cresh- scholen in de buurtcentra zijn de meeste speelscholen ondergebracht in een gedeelte van een woning. Soms is het een bijbouw, een overdekte plaats, veranda of garage. Weinig van deze speelscholen maken gebruik van passende lokaliteiten. De situatie verschilt van lokaliteit tot lokaliteit. Er zijn ruime plaatsen, schoon met goede ventilatie, kleurrijk, goed belicht, met bad- en toiletkamer aangepast voor de kinderen en er zijn zelfs speelscholen die aparte ruimtes hebben voor babies en aparte keuken. Maar aan de andere kant tref je ook smalle ruimte, te warm, vuil, met veel stof, veel muskieten en het systeem is niet aangepast voor kinderen.

Verder zijn er plaatsen die niet onderhouden worden, wat zelfs een gevaar vormt voor de kleintjes, die geen speelruimte hebben in de buitenlucht. Voorts zijn er scholen met teveel kinderen, terwijl de plaats te klein is.

Bij de cresh- scholen die onder een stichting vallen, is wel degelijk aandacht besteed aan de

Niet te controleren en evenmin te stuiten

reinheid, hygiënische omstandigheden, ventilatie en luchtruimte van de plaats en er wordt rekening gehouden met het aantal kinderen, zodat ieder kind bewegings- vrijheid heeft.

Wat het speelmateriaal betreft, kan het verdeeld worden in tweeën: materiaal om binnen mee te spelen en materiaal voor buiten. Vooral het laatste laat veel te wensen over, want niet elk speelschool heeft een buiten-

Speelscholen rijzen als paddestoelen uit de grond

ruimte om te spelen. Enkele die het wel hebben, gebruiken meestal schommels, klimrekken, glijbanen, fietsjes, wiegjes en karretjes. Naast het spelen zijn er leidsters die andere activieiten voor de kinderen organiseren, zoals handenarbeid, muziek, verhaal vertellen enz. Maar er zijn er ook die niet eens weten wat ze met de kinderen — op zo'n leeftijd — moeten doen. Zowel bij de particuliere scholen als bij de creshscholen trachten de leidsters met een programma te werken (sommige zelfs verdeeld in lesuren), dus ze gebruiken een dagelijkse rooster.

In het algemeen vallen de openingstijden van de diverse speelscholen met elkaar samen. De meeste zijn halve dagen open en er zijn enkele die gelegenheid bieden de kinderen de hele dag op te vangen, wat in zekere zin ook niet goed is voor

een kind. Want behalve contact met andere kinderen en leidsters moet een kind wel degelijk contact hebben met de ouders. Een kind moet in gezelschap van de ouders doorbrengen, ook al is het een paar uurtjes. En die uurtjes die een moeder of een vader heeft om in gezelschap van haar of zijn kind te zijn, moeten die ouders extra aandacht, liefde en begrip tonen. Wat zeker niet het geval is als de ouders hun kind de hele dag op een speelschool laten zitten, pas 's-avonds afhalen en het enige wat nog overblijft voor de ouders is het kind in bed te stoppen. Dus het is niet de kwantiteit, maar de kwaliteit die telt.

Om een beter beeld te vormen hoe volgens mej. Vrolijk een peuterschool eruit moet zien, gaf zij ons enkele eisen waaraan een peuterschool moet voldoen, om kinderen tussen nul en vier jaar op een verantwoordelijke manier op te vangen, bezig te houden en te verzorgen. Deze eisen zijn opgesteld in samenwerking met R. Celaire, docente kinderverzorging.

1. Er moet voldoende ruimte zijn om te spelen, zowel binnen en buiten.

2. De ruimte en omgeving mogen geen gevaar opleveren voor de kinderen.

3. Speelruimte binnen en buiten moet goed schoon gehouden worden.

4. Speelruimte buiten moet gedeeltelijk overdekt zijn, geasfalteerd.

5. Het is aan te bevelen om buiten een zandbak met een deksel te maken waar de kinderen zonder gevaar, verwondingen en oplopen van ziektes kunnen spelen.

6. Het meubilair moet aangepast zijn aan peuters.

7. Er moet een keuken aanwezig zijn.

8. Toiletruimte en eetruimte moeten helemaal van elkaar gescheiden zijn.

9. Er moet voldoende toiletruimte aanwezig zijn, aangepast aan peuters en voor de leiding moet er een aparte toiletruimte zijn.

10. De toiletruimte moet ook voor de verschoning van de babies gebruikt kunnen worden.

11. Er moet voldoende aangepast speelgoed, handenarbeidmateriaal, en materiaal op het gebied van muziek, spel en vertellen aanwezig zijn.

12. De beschikbare ruimte moet als maatstaf dienen voor het aantal kinderen (geen sardientjes in blik).

13. Er moet gelegenheid zijn om uit te rusten, indien nodig (apart en rustig).

14. Er moeten voldoende leidsters aanwezig zijn (één leidster voor maximaal acht kinderen).

15. De hoofdleiding moet gediplomeerd kleuter- leidster zijn en moet altijd aanwezig zijn.

16. De rest van de leiding moet ook gediplomeerd zijn (kinderverzorgster).

17. De kinderen moeten verzekerd zijn tegen ongevallen.

18. De hoofdleiding moet een E.H.B.O.- diploma hebben en er moet een E.H.B.O.-doos aanwezig zijn.

Tot slot zei mej. Vrolijk dat, gezien de laatste ontwikkelingen in onze gemeenschap waar het een feit is geworden dat verscheidene moeders werkzaam zijn om haar eigen kost te verdienen en deze moeders voor de vraag komen te staan: „Waar kan ik mijn kinderen veilig achter laten en wat is de beste plaats", wordt het tijd dat de overheid ingrijpt en met een verantwoordelijk beleid komt voor het peuter- onderwijs. Een onderwijs- plan moet opgezet worden waar het kind centraal staat, toch de nodige leiding en aansporing krijgt en dat aangepast is aan zijn leeftijd, zonder dat de noodzakelijke verantwoordelijkheid van de ouders wordt weggenomen die ze dus met hun kinderen hebben.

Met verantwoordelijk beleid wordt hier bedoeld bepaalde organisatorische en administratieve eisen opstellen, waaraan personen / instanties die een speelschool willen oprichten, moeten voldoen o.a. vergunning, lokaliteit,, bouwsysteem en dergelijke. Verder moet gekeken worden naar (controles verrichten) de hygiënische omstandigheden en sociaal- educatieve aspecten. De personen die de leiding hebben of werkzaam zijn bij de speelscholen, moeten bekwaam zijn en constant de nodige cursussen krijgen om het niveau van hun werk te verhogen. Deze zijn alleen een paar punten die mej. Vrolijk noemde.

Tenslotte willen wij van de Amigoe-redactie ons voegen bij de mening van mej. Vrolijk dat „ongeacht de slechte economische situatie van ons land Aruba, onze kleine peutertjes het recht hebben op een gezonde ontwikkeling in onze gemeenschap."

Blessings

As the old year comes to an end, we look forward to peace and happiness in the New Year!

Alfred Chemaly and Sons

L.G. Smithboulevard 148

At your service in 1986

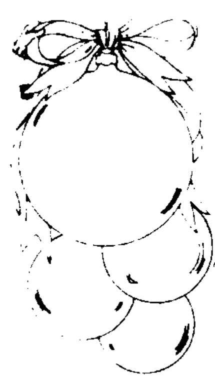
Merry Christmas
Happy New Year

Thanks for your patronage.

TIPTOP AGENCIES Arendstraat 111 Oranjestad Tel.: 22269

Wij wensen onze leden en hun gezinnen alsmede de gehele gemeenschap

Prettige Kerstdagen en Voorspoedig '86

Ook komend jaar staan wij voor de belangen van onze leden en Aruba op de bres.

Federacion di Trahadornan di Aruba

F.T.A.

NOEL

JOY AND PEACE

May the spirit of brotherhood prevail.

Bon Pascu y Bon Anja

Fountain of the Young

(ZEPP WEVER)

Oranjestad - Aruba

Aruba Fruit Center

(Egbert Trimon)

Fergusonstraat 57-C - Tel. 25612

wenst U allen en in bizonder haar klanten

Prettige Kerstdagen en Voorspoedig Nieuwjaar

Dank voor Uw bezoek ook in 1986 tot Uw dienst met het beste van het beste.

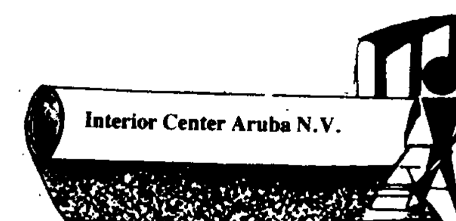
Bon Pascu
Bon Aña Nobo

DANK VOOR HET IN ONS GESTELDE VERTROUWEN, WAARDOOR WIJ TROTS KUNNEN ZIJN DAT WIJ IN ONZE BRANCHE DE TOON AANGEVEN.

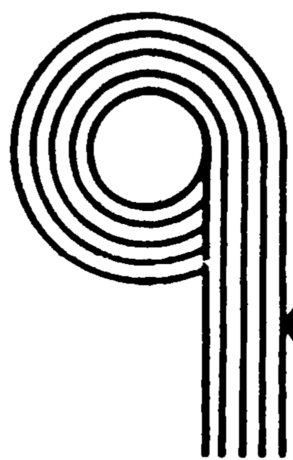
OOK IN 1986 STAAN WIJ VOOR U KLAAR.

Directie en personeel van

Interior Center Aruba

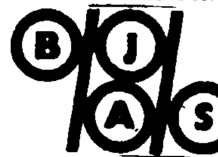
Greetings

Building up to sturdy good wishes for a

Merry Christmas

to all our customers!

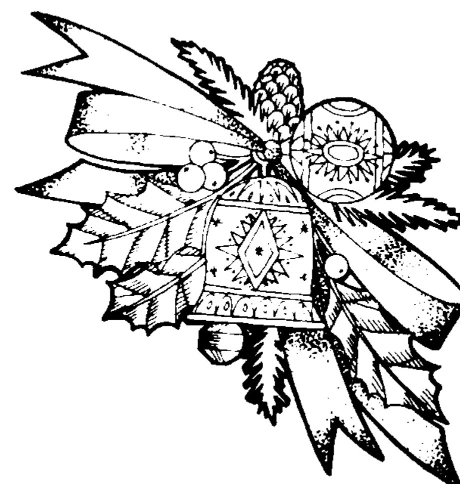
B.J. Arends & Sons Inc.
Oranjestad - San Nicolas

"51 YEARS AT YOUR SERVICE"

Gesloten: 31 december na 12.00 uur en op 2 januari de gehele dag.

ODUBER & KAN

Bon Pascu y Feliz Aña

NASSAUSTRAAT 42 - 44

Merry Christmas
Happy New Year

...to all our patrons, whom we have had the pleasure of serving throughout the year.

Thank you for continuing patronage. At your service in 1986.

N. HABIBE JR.

SUPERMARKET — ARUBA

Merry Christmas and A Happy New Year

Hope to see you again in 1986

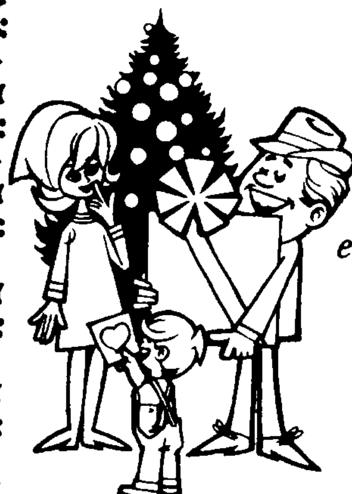
HIGH CLASS FASHION

Boutique PRO-fashion

Wilhelminastraat 8
Errol B. Henriquez

"Giselle"

Noord 55A Tel.: 27104

ta desea henter e pueblo di Aruba en particular esun di Noord

Un Bon Pasku y Un Prospero Aña 1986

BON PASCU
BON AÑA NOBO

Dank voor het in ons gestelde vertrouwen. Ook in 1986 blijven wij op de bres staan voor de Arubaanse belangen.

PARTIDO PATRIOTICO ARUBANO

Meer dan 36 jaar ten dienste van de gemeenschap.

Wij wensen U allen, doch in het bizonder onze clienten

Gezellige Kerstdagen en Voorspoedig Nieuwjaar

Dank voor het in ons gestelde vertrouwen. Ook in 1986 staan wij voor U klaar.

ARUBAANSE SCHILDERS EN AFWERKINGSBEDRIJF N.V.

Fergusonstraat 57 - Tel.: 25339

"Windsurfing Aruba": klein, maar tóch een industrie

RAMIRO TROMP

Het is een kwestie van even rondkijken om te weten te komen dat Aruba toch over zijn industrieën — hoe kleinschalig ook — beschikt. Eentje hiervan is "Windsurfing Aruba", Boliviastraat 14 in Oranjestad, een zogenoemde "High Performance Shop" die sinds 1 september dit jaar in bedrijf is en waar — naar wens van de klant — windsurf- boards (planken) gefabriceerd worden en waar in de verkoop afdeling alles wat nodig is voor deze sport — van een rubber joint tot een complete surfplank — te koop is. Bij "Windsurf Aruba" kan men ook terecht voor het huren van surfplanken en voor het volgen van lessen in windsurfen, een sport die in haar 18- jarig bestaan een enorme groei meegemaakt en reeds miljoenen beoefenaars over de hele wereld kent. Er wordt bij Windsurfing Aruba ook gedacht aan de export van de hier gemaakte boards en aan de mogelijkheid dat het eiland — met behulp van sponsors — kan uitgroeien tot een windsurfmekka, zoals met Hawaii het geval is.

Windsurfing Aruba is het product van drie enthousiaste windsurf- beoefenaars: dokter Emile Weststrate, Bryan Harms en Morris Friedman. Zoals bij vele sporten het geval, wensen ook gevorderde windsurf- beoefenaars te beschikken over hun "custom made" (naar wens gefabriceerd) sportmateriaal. "Voor ons — aldus Morris Friedman — was dit in het verleden altijd een ergernis omdat onze custom- made boards in de Verenigde Staten gemaakt moesten worden en het daardoor zeer lang duurde voordat het bestelde op Aruba was. Vandaar dat bovengenoemd trio in februari dit jaar de koppen bij elkaar stak en het besluit nam om dit jaar nog een high performance shop op Aruba te beginnen.

Voor het fabriceren van surfboards heeft men een surfplankbouwer ("board shaper" of gewoon "shaper") nodig, en die was niet op Aruba te vinden.
Men slaagde erin de jonge Hollander, Geert van den Berg, surfer sedert 1977 en shaper sedert 1982, naar Aruba te krijgen voor dit werk.
Bij Geert van den Berg aan de Boliviastraat konden wij van dichtbij waarnemen hoe een complete board gefabriceerd wordt; een fascineerd stukje handenarbeid.
Hij gebruikt als grondmateriaal bij het bouwen, de uit California geïmporteerde "polyurethane foam" van het merk "Clark". Met behulp van mallen wordt op dit rechthoekig stuk witte foam het ontwerp — formaat en vorm — van de te maken board getekend. De bouwer gaat hierna over tot het "Shapen" (vorm geven) van de board, waarbij gebruik gemaakt wordt van onder andere een electrische schaafmachine om stukken foam mee te verwijderen. Het kundig oog en vaste hand van de bouwer zijn bij het shapen doorslaggevend om bij het afronden van neus en staart bijvoorbeeld een symmetrisch geheel te krijgen. Hoe meer boards door de bouwer geshaped wordt, des te meer ervaring hij krijgt om symmetrisch perfekte boards af te leveren. De bouwer moet een board kunnen leveren die precies naar wens is van de klanten, die speciale boards voor bepaalde doelen willen hebben.

Na het scapen en gladschuren, wordt de nog steeds wit uitziende foam van kleuren en tekens voorzien, waarbij gebruik gemaakt wordt van waterverf uit een spuitbus.
De volgende stap is "fiberglazing" of het voorzien van de board van een polyester- huid. Hier wordt glasmatten en kleurloze hars voor gebruikt.
Nadat de polyester- huid gedroogd is, begint het polijsten dat volgehouden wordt totdat de huid een mooie glans heeft gekregen en helemaal doorzichtig is geworden, zodat de kleuren en tekens duidelijk te zien zijn.
De rest van het karwei bestaat uit het aanbrengen van de vinnen en andere kleine onderdelen.
Boardshaper Van den Berg heeft geen haast in zijn werk. Een surfplank kan hij kant en klaar afleveren in 20 werkuren ofwel in een week, met inachtneming van de benodigde tijd voor het drogen. Tussen de droogperiode in begint Van den Berg aan het scapen van de volgende board, odat hij aan meer dan één board tegelijk werkt.

Beter zeilen en beter shapen gaan hand in hand. Vandaar dat shaper Van den Berg ook bij het zeilen op zee zijn surf- mannetje verstaat. Het is immers zo, dat tijdens het zeilen de gevorderde surfer te weten komt of een surfplank naar wens gebouw werd en aan de verwachtingen voldoet. Ook in dit aspect van "een beter of gevorderde surfer worden" biedt Windsurfing Aruba de nodige service, in die zin dat windsurflessen gegeven worden tegenover de grote hotels. De leerling surfer begint op strand op een simulator, zodat hij/zij op het land al kan leren met een zeil te werken. Daarna pas gaat de beginner het rustige water bij de grote hotels op. Een goede surf- fanatiek leert snel en kan binnen een half jaar al sterk gevorderd zijn.

Een andere service van Windsurf Aruba is het organiseren van surf- trips voor gevorderden, toeristen en lokale mensen. Bovendien kunnen personen die op hun eigen willen surfen bij Windsurf Aruba surfboards huren voor bijvoorbeeld 15 dagen. Voor dit doel staat er bij het gebouw aan de Boliviastraat altijd een trailer klaar die volbeladen is met surfboards.
Bij Windsurf Aruba bestaat ook het plan om in de naaste toekomst over te gaan tot de export van de hier gemaakte surfboards. Men wil beginnen met de export naar Curaçao en Venezuela en momenteel wordt uitgekeken naar vertegenwoordigers in die landen.

Een droom die men bij Windsurf Aruba werkelijkheid wil zien worden is: Aruba, een wereld- windsurfmekka, net als Mali en Hookijah op Hawaii en La Torche in Frankrijk.

Om die reden ook, dat Windsurf Aruba er op uit is de beoefening van deze sport op het eiland meer populair te maken.
Het aantal van 20 tot 25 aanwezige high performance (gevorderde) surfers moet daarom omhoog, zegt Morris Friedman.
Windsurfing Aruba heeft reeds een programma opgesteld voor slalom- wedstrijden, die op iedere laatste zondag van de maand ten noorden van Holiday Inn gehouden zullen worden. Deze maand nog wordt bij Westpunt een expression- session gehouden. Vorig jaar werden in de Kerstweek gedurende vier dagen geslaagde wedstrijden gehouden.

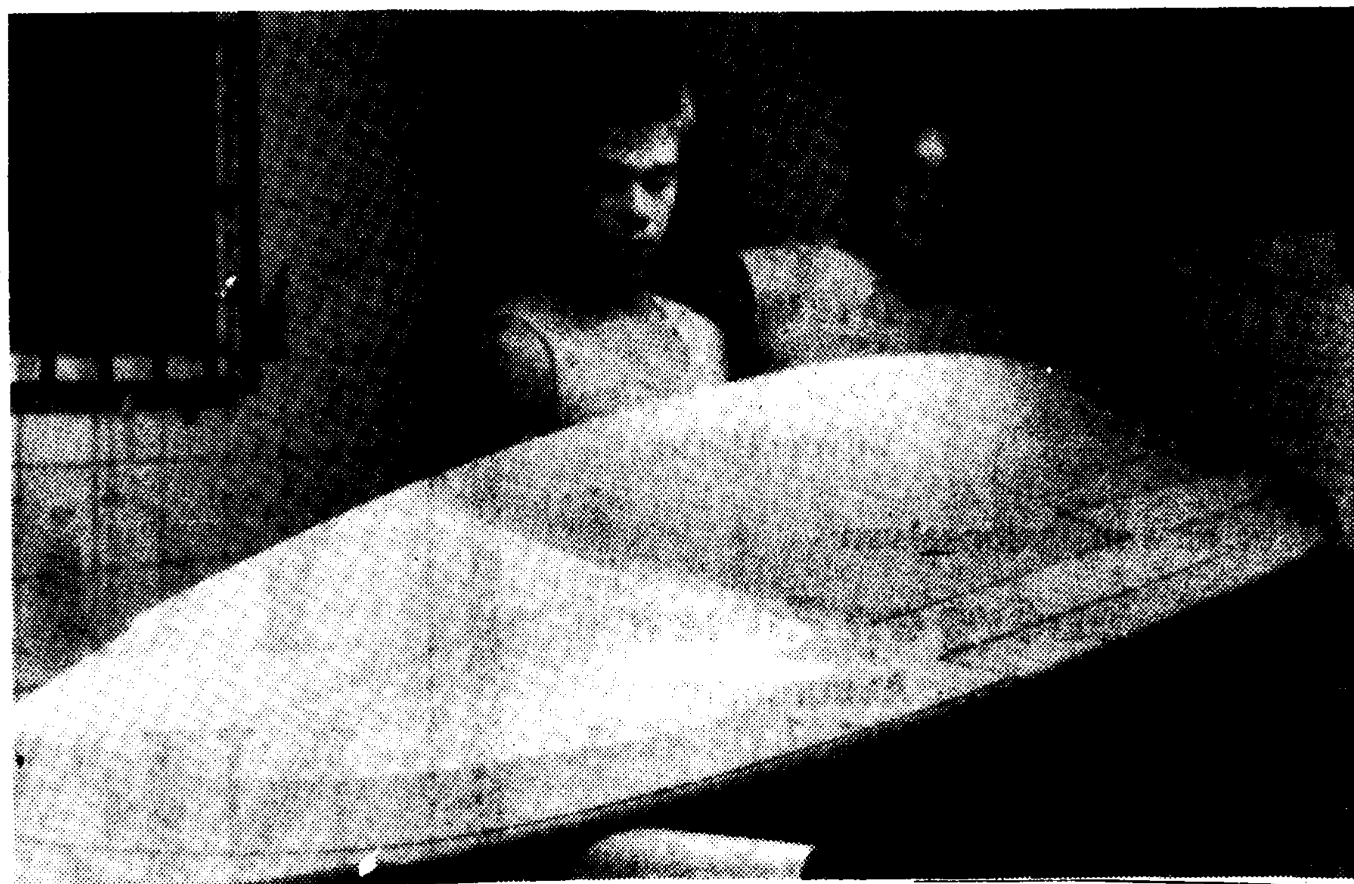
De droom is van het eiland een wereld-windsurf mekka te maken

Voor de te houden wedstrijden zal Windsurf Aruba telkens drie prijzen beschikbaar stellen. Een eerste stap in de richting van meer promotion maken voor deze sport en om meer beoefenaars aan te trekken.

Geert van den Berg gelooft sterk in een Aruba als windsurfmekka. Als er maar enige goede sponsors komen opdagen om in het begin de kosten te kunnen dekken, vindt hij. Volgens hem beschikt Aruba over de voornaamste vereiste: "Er is hier altijd wind, die perfekt is voor de surfsport" Hij vindt het gek dat iedereen naar Hawaii gaat, waar men soms vier dagen lang op wind moet blijven wachten om aan de slag te kunnen gaan.
Dat surfers hier niet toe komen, is omdat Aruba onbekend is als surf- eiland waar altijd wind is, zegt Geert van den Berg met overtuiging.

Een beetje propaganda in het buitenland en het hier naar toe halen van bijvoorbeeld wereldkampioen surfen / miljonair Robby Nash, zal voor de windsurfsport op Aruba een enorme push betekenen.
Nash zal dan het bericht verder kunnen uitdragen dat op Aruba slalom- race, driehoekslaan, jumping en wave contest het hele jaar door beoefend kunnen worden bij plaatsen als Malmok, Westpunt, Boca Grandi en Rodgers Beach.
"Alle vier plaatsen zijn verschillend, maar alle vier zijn perfekt, met wind komende van het land, aflandige wind, veel wind, sterke wind, naar keuze van de surfer zonder dat hij vier dagen moet zitten wachten", aldus van den Berg.

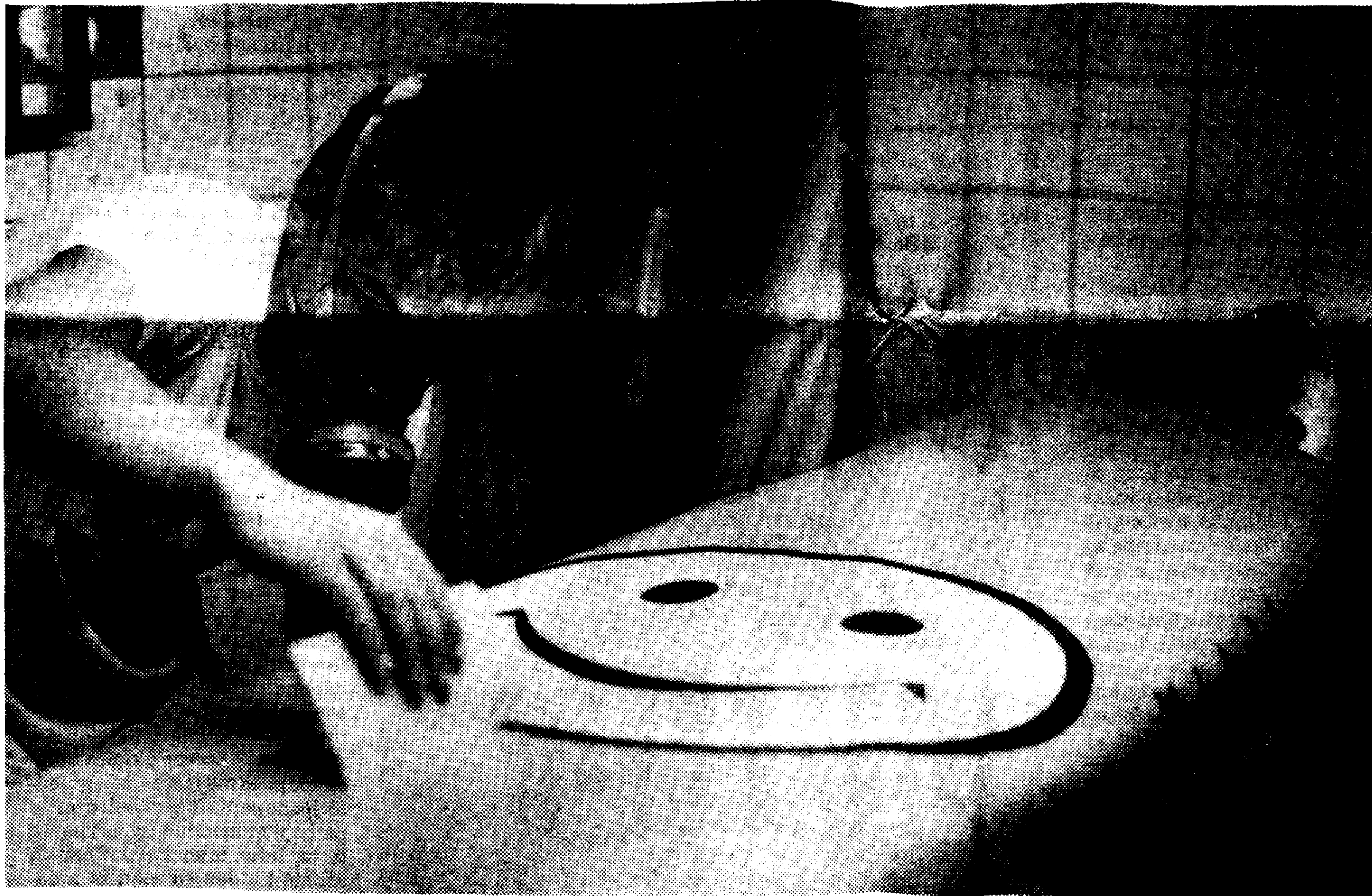
"Als een plaats als La Torche, in Frankrijk, van niks een windsurf- mekka is geworden, waarom kan Aruba ook niet zoiets worden, waar kampioenschappen om de World Cup gehouden kunnen worden", zo besloot Geert van den Berg zijn visie over de groei- mogelijkheden voor de windsurfsport op Aruba.

...onder het toeziend oog van Morris Friedman (rechts), draait bouwer Geert van den Berg een kant en klaar "geshapte" board om...

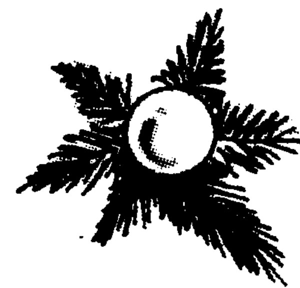
...tot aan het plafond toe is de verkoop- ruimte van Windsurfing Aruba gevuld met allerlei attributen voor de windsurf- sport...

...Geert van den Berg bezig een surf- board van een polyester- huid te voorzien...

...het Windsurfing Aruba- gebouw aan de Boliviastraat, waar windsurf- boards gefabriceerd worden en windsurf- artikelen te koop zijn...

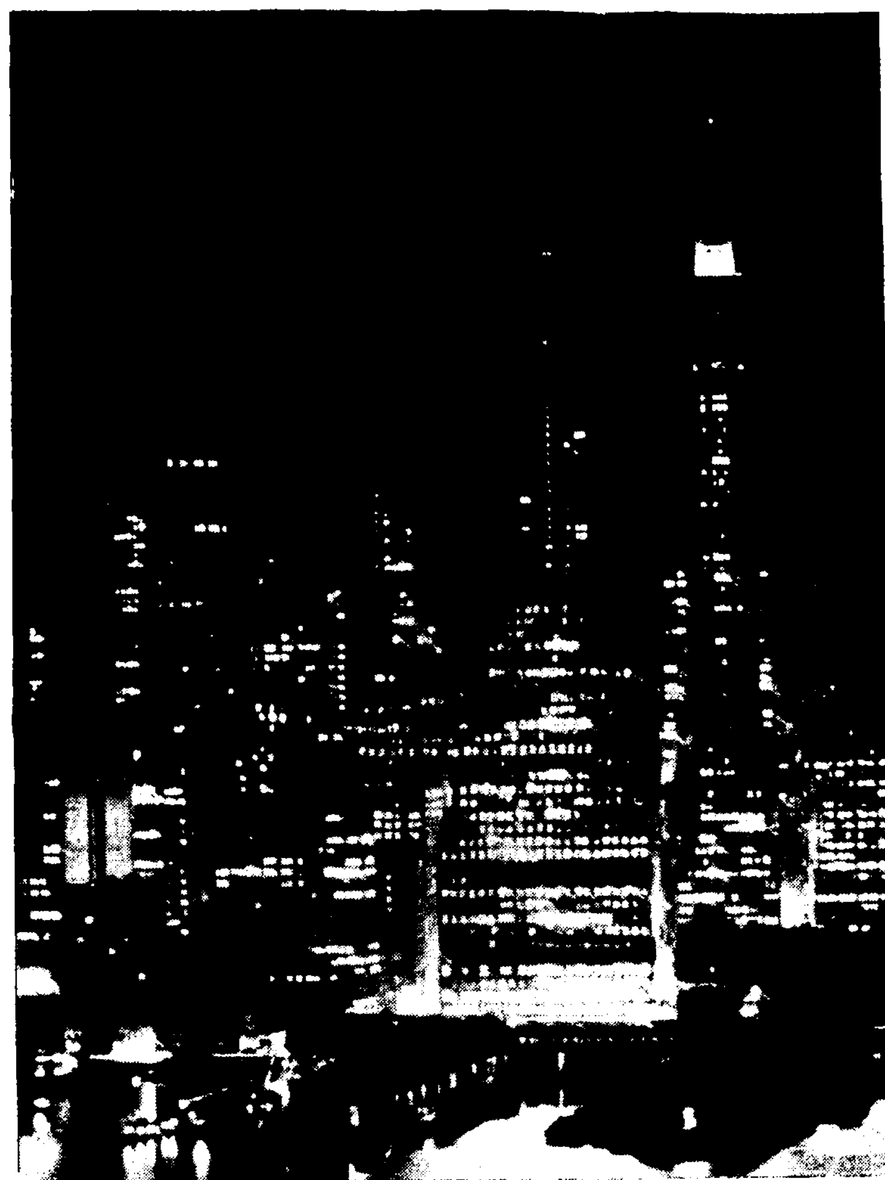

Siudat ku bo por stima, pero tambe odia

Pa: Ernesto E.Rosenstand

NEW YORK NEW YORK

Ken no konosé e frase aki di e bunita kantika ku ta alabá e siudat merikano aki.

Ma New York no ta solamente pa stima; e por ta tambe pa odia! Ma New York no ta esei so! E ta un mundo apart! I ainda mas! E ta e stat unda kada hende ku bishit'e ta haya un siudat diferente, su New York! Esei pues segun loke bo ta buska! Pasobra bo por gust'é o no, ma New York tin su enkanto, o su desgrasia, o kisas su tragedia! Ma e ta atrobe mas ku esei, e por ta un drama riba su mes! Bon, esei ta dependé di kua New York bo a topa. O bo kier topa! Tin asina tanto ku praktikamente nos no por papia di tur! Nos no konosé nan, ni nos a yega di tende di nan! Pasobra si bo kuminsá purba splika o deskribí algo di dje, mes ora bo ta realisá bo ku New York ta hopi mas di loke bo kier deskribí! E ta kasi abstrakto, i esei ta hasi ku kasi bo no por kapt'é!

E no ta e flamboyante alkalde Ed Koch, ku ta konosí pa su humor, komo tambe pa e manera ku 'e ta gobernando e siudat. Por bisa ku el a hay'é den un ruina total. I awó e siudat ta eksperimentando un período di "boom" Kon el a logra esaki nos por lesa den e buki ku el a skirbi: Mayor" ku a bira un bestseller i te hasta musikal nan a traha di dje. Esaki tambe ta kosechando hopi éksito!

New York no ta tampoko e Statua di Libertat ku ta duna e imigrante nan ku ta drenta e siudat riba bapor un Bon Biní! Pa hopi e ta bira mas ku un bon biní, ma pa hopi mas e ta tambe kuminsamentu di un kalvario ku hopi biaha e tá kaba den tragedia!

Ma New York ta ofresé hopi mas! Ko'i por ehempel Plasa Rockefeller ku su edifisionan luhoso i su statua dorá di Prometeo! Tambe tur e edifisionan ultra moderno. Ma e por ta tambe Fifth Avenue ku su librerianan grandi i moderno ku ta ofresé bo tur klase di buki. I asina bira e Meka di e literatura ingles!

Of Broadway ku su presentashonnan eterno, pasobra e bon spektakulonan ta sigui dia aden, dia afó! E ta e bario unda bida nokturno ta bibrá den tur sorto di tono! O e por ta tambe Lincoln Centre ku su teatronan modernísimo! Ma e por ta tambe e taksista dominikano ku ora bo puntr'é si e ta felis na e siudat e ta bisa bo: "Aquí se gana dinero, pero no se vive!" I den e palabranan aki bo ta sinti e enorme nostalgia pa e kalor di e suelo karibense, ku no ta perkurá pa yiunan di e region aki haya loke nan mester i ta haya nan obligá di emigrá bai tera straño bai buska manera di gana lo mas tanto plaka posibel pa por bai bek. Pasobra manera e taksista ta bisa bo: "No sé cuando, pero regresaré!"

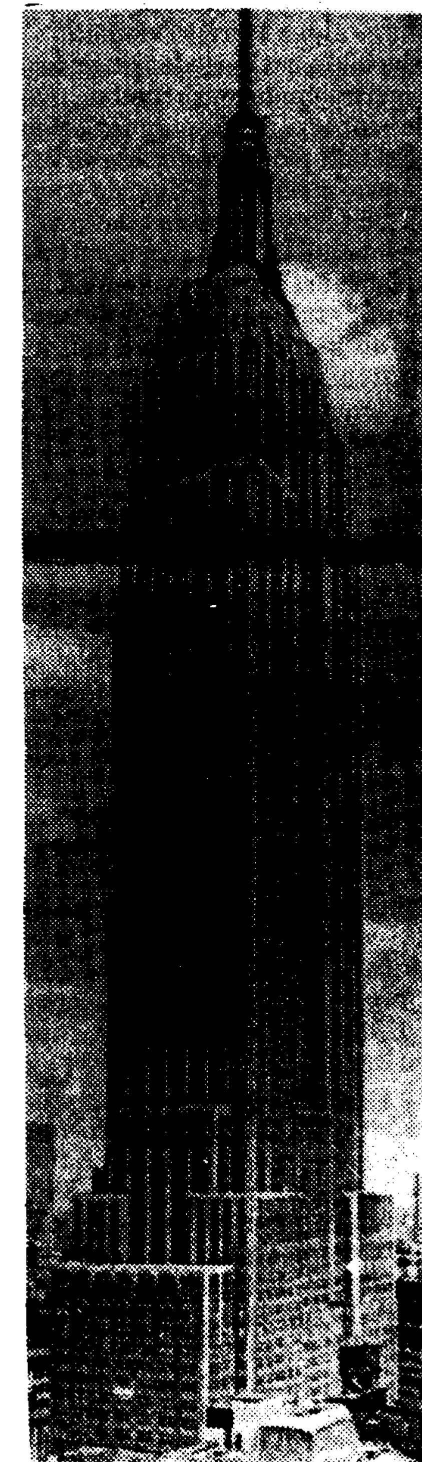
Ma New York por ta tambe e Museo Metropolitano, unda bo ta pasa ora tras ora gosa nos kultura universal!

Ma atrobe e ta mas ku esei! E ta e dinamismo di un siudat ku ta sigui konstrui raskasielonan halto ku ta perde den inmensidat di shelu, pasobra parse ku pa nan: "The sky is the limit!" Ma New York por ta tambe siudat di e minorianan. E minorianan ku ta bringando pa keda ku nan identidat. I un di e minorianan aki ta e grupo ku a bai New York for di e islanan karibense. Nan kier mantené nan kultura! I ta di nan nos kier a trata mas tanto den e artíkulo aki. Nos tabata presente na luna di oktober di e aña aki na New York pa presentashonnan di expressions 85," organisá pa "The Caribbean Cultural Center" ku semper ta haya koperashon di diferente ofisina di turismo den Karibe. Di e sentro aki nos mester bisa ku nan ta hasiendo nan máksimo esfuerso pa uni e pueblonan di e mes un kultura — e kultura karibense — den e siudat di New York ku ta inmensamente grandi komo tambe inmensamente peligroso pa kaba ku kultura di minorianan! P'esei e sentro aki ta organisá tur aña eventonan kultural unda nan ta enfatisá riba e kultura afrikano den e region karibense! Esei mes a sali na kla den e título di nan presentashonnan: "EXPRESSIONS '85!" I e sub- título ta : " A celebration of Africa in the Americas"! I nos por bisa ku den e interkambio ku nos por a tene ku diferente representante di e islanan karibense nan tur tabata di akuerdo ku e direktora di e sentro ya menshoná ta hasiendo un tremendo bon trabou! Señora Marta Moreno ta hasiendo lo mas tanto posibel pa konservá e kultura afrikano den nos region! I esei a keda demostrá tambe durante e bishita ku nos a hasi na su sentro. Ei den bo ta ripará ku praktikamente Karibe ta representá, maske di un manera mínimo, ma kuminsamento a ser hasí. Esei ta e mérito grandi di e sentro ku ta keda banda di Broadway! Den henter e establesimiento aki bo ta mira un liña di maneho! Pa e selebrashon di e aña aki nan a bolbe konbidá diferente grupo di region karibense, e.o. Aruba ku a bai ku Teatro Danzas Arubano i Konhunto Típiko Arubano! Tabata presente tambe "African Connection", un banda ku ta konsistí di músikonan ku a bin for di diferente parti di Afrika i ku aktualmente ta biba na New York. A bin tambe for di New Orleans un Brass Band. I nos por bisa ku e presentashonnan tabatin berdaderamente karakter di "expressions", pasobra te hasta públiko tabata biba ku loke tabata pasa riba esenario. I den tur e eksplosibidat aki den ouditorio di Hunter College nos pensamento a bai Aruba ku ta bayendo pa Status Aparte, pues un nashon kasi independiente! Esaki mirá politikamente! Pasobra den otro tereno nos ta asina atras, asina dependiente! Ko'i por ehempel esun ekonómiko. Awó mas ku nunka nos ekonomía ta tambaleando. Den e tereno aki nos ta birando pues mas i mas dependiente! Pa no papia mes di kultura, ku pa hopi siudadano i gobernante ta un luho, mientras ku nan ta lubidá ku den su esensia independensia ta un akto kultural! I esaki atrobe a keda demostrá klaramente den e ekspreshonnan di e diferente grupo ku a trese nan aporte e anochi ei.

Ora nos a tende "African Connection" toka nos a sinti berdaderamente Afrika presente den e sala. Ritmo tabata ko'i kurpa ni kentura! Vibrashon musikal ku a sali for di nan a kontagiá henter e sala. Nan tabata tokando algo di nan, nan tabata bibiendo parti di nan mes! Pa no papia mes di e grupo "Roots from Brasil" ku a balia dos piesa. Uno relashoná ku nan kreensia ku ta kombinashon di e religion afrikano i esun katöliko! E otro tabata un samba. Brasil tabata presente!

Aruba tambe tabata presente ku algo tipíko ku ta, Dera Gai! Loke a hasi hopi impakto riba e presentenan. E otro piesanan tabata Wals i Mazurka, ku aparte di ta di nos nan tin tambe un karakter universal! I ta net den e kosnan propio nos ta faya i esaki ta pa motibo ku no tin un maneho kultural konsistente. Esaki no ta pa kritiká, ma pa mustra i e mes un ora mira si riba e tereno aki nos por trese kambio. Ko'i por ehempel den teatro. Den e festivalnan ku nos ta organisá kada dos aña, gruponan di afó ta bin ku nan propio obra ku ta reflehá problemanan di nan sosiedat i nos mester bin ku obranan tradusí! Pasobra di loke nos tabata tratando awor ei di un maneho, esei no kier men pa baile i músika, ma den su totalidat! Nos mester por yega na un maneho konhunto i total pa mira si nos por yega na un kultura ku nos

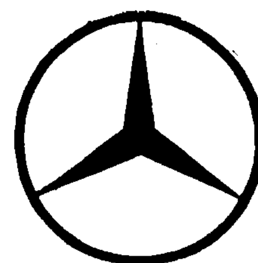

por bisa: esaki ta di nos! E no tin mester ta grandi, ma e ta algo ku nos por identifiká nos mes i ku nos lo mester por ta orguyoso di dje.! Esaki tambe tabata New York! Pasobra den kurason di New York nos a bolbe rebibá e poesía ku algun aña pasá nos a skirbi na Jamaika relashoná ku e homber karibense:

Friend,
Let's talk a bit
about your people
and my people.
Laga nos sinti
sikiera un instante
ku abo ku mi
ta homber'i Karibe!
Por Dios! Laga nos
lubidá un momento
e grito afrikano
dje kentura kontinuo
ta kima bo p'aden!

Kontestá mi pregunta
di bo statua imponente
ku ta bisa asina kortiko:
"Let my people go!"
Na unda nan lo bai?
mi ta puntra mi mes.
To the bushes!
To the mountains, or the skies?
To the sky, man!
Ei nos lo topa un dia
no komo neguer
ni mulato, ni sambo
ni indjan salbahe!
Ma komo homber'i Karibe
komo homber'i Karibe
Ku n' sisti hamás...
Ku n' sisti hamás!

Ki ironía, ku na New York, nos a bin sinti nos mas i mas den Karibe! Ma nos no a bisa na kuminsamento di nos artikulo ku New York ta tur kos i hopi mas ainda!

Het nulde hoofdstuk van de Antilliaanse literatuur

Negentiende eeuwse 'tijdzangen' rond het Nieuwe Jaar

REIZEN IN WEST-INDIË, EN DOOR EEN GEDEELTE VAN ZUID- EN NOORD-AMERIKA; DOOR G. B. BOSCH, PREDIKANT EN SCHOOLOPZIENER TE CURAÇAO. TWEEDE DEEL.

ST. THOMAS.

UTRECHT, L. E. BOSCH. MDCCCXXXVI.

Dat de koloniale Curaçaose dichters van het nulde hoofdstuk van de Antilliaanse literatuur vooral gelegenheidsdichters waren, blijkt andermaal als we een thema als dat van de "tijdzangen" invetariseren. ... een gelukkige hereniging.

Uniek in De Curaçaosche Courant is het gedicht waarin een anonieme dichter op 18 maart 1826 zijn ... vriend C.C. Römer verwelkomt in het Latijn, gevolgd door een Nederlandse vertaling. Dit zal waarschijnlijk wel het enige gedicht in het Latijn zijn dat we in de Antilliaanse literatuur ooit gehad hebben (en zullen hebben)!

Het valt op dat deze persoonlijke gedichten pas meer gaan optreden vanaf het midden van de 19de eeuw, voor die tijd kwamen ze nauwelijks voor. Het zijn voorbeelden van wat in poëzie-albums geplaatst zou kunnen worden, die in de tweede eeuwhelft op Curaçao in de literaire mode schijnen te zijn geweest. John de Pool schrijft erover in zijn Del Curaçao que se va (1935) in het hoofdstuk "Album de Versos". De literatuur van het laatste kwart van de 19de eeuw kan niet volledig bestudeerd worden zonder aan deze cultuur van persoonlijke poëzie-albums grondige aandacht te besteden — een echo op de Romantische vriendschaps- cultus, die bestudering zou verdienen.

Maar terug naar mijn onderwerp.

In de eerste helft van de 19de eeuw verschijnen dergelijke "tijdzangen" wel over algemeen bekende personen als de Engelse vorstin Charlotte van Wales die in het kraambed stierf (1818) en over gouverneur Baron Van Raders (1845). En vooral over algemene zaken als het Christelijke Paasfeest en het Joodse Purim.

Maar van de beschrijvingen van de feestdagen spannen de gedichten die rond en over de jaarwisseling verschijnen verreweg de kroon.

NIEUWJAAR

Dominee G.B.Bosch (1827; 360/361) geeft een uitvoerige beschouwing van de manier waarop Curaçao Oud en Nieuw vierde met duizenden voetzoekers:

> "De laatste stuiver der armen werd dien nacht aan vuurwerken besteed, zoo groot was de overgeërfde gehechtheid der inwoners van dit eiland, om den oudejaarsnacht met vreugde- bedrijven te vieren. Niet slechts had zulks plaats bij blanke ingezetenen, zoo rijke als arme, maar ook bij vrije gekleurden en slaven: overal hoorde men den ganschen nacht door het geraas hunner luidruchtige dansen; het eentonig geluid van den trom en het slaan der ..., het handgeklap en geschreeuw vermengden zich met het losbarsten der voetzoekers en andere vuurwerken. Met ... van den nieuwjaarsdag duurden de vreugdebedrijven nog voort. Sommige danspartijen mogten geëindigd zijn, of door enige vermoeiden verlaten worden, om rust te zoeken, het geraas der voetzoekers, en de vocale en instrumentale dansmuzijk der Negers duurden nog des morgens voort, en hielden nog alles in bedwelming van den afgelopen nacht."

Het wekt dan ook geen verwondering dat de tijdzangen vooral op Oud en Nieuw betrekking hebben, al vinden we er niets in terug van de feestelijkheden zoals Ds. Bosch beschrijft. ... de verovering van Curaçao door de Engelsen op 1 januari 1807 ... Oudejaarsviering.

> "Zoo was men op Jamaica onderrigt, dat de beste tijd, om Curaçao te verrassen, ... ten ... met vreugde- bedrijven het nieuwe verwelkomt."

VOORBEELDEN

Op 5 januari 18... publiceert een anoniem dichter een uitvoerige "ode aan het nieuwe jaar" van 33 kwintetten, ... van maat en met het rijmschema a b a a b. ... nog geen hulde, ... wat er komen ... drogte, ... kwijnende ... bedrog, ... overspel, ... De ... van het jaar hangt af van ... in deze door ... "Het moedert ... ja zy ... U in de ...", zegt hij ironisch- spottend. ... blijven daarook ... gedichten reeds een ...

... satirische ... op het nieuwe jaar is onze onbekende dichter een uitzondering. Over het algemeen geeft de jaarwisseling aanleiding tot vroom, zwaarwichtig-filosofische mijmeringen.

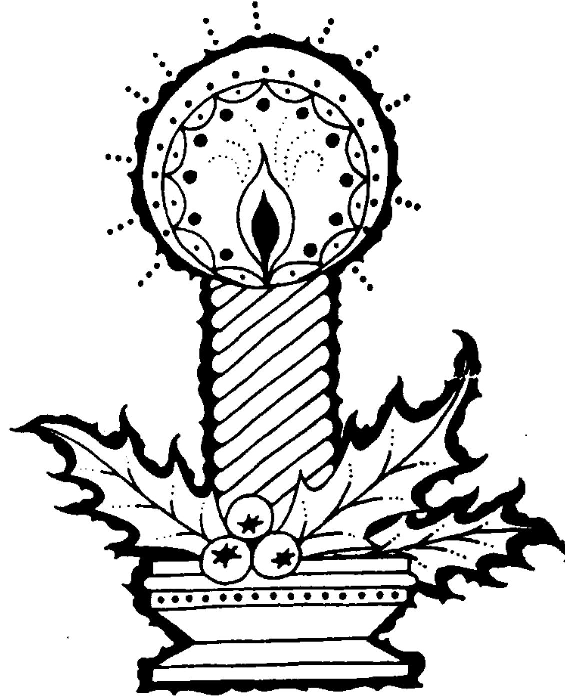
De dichter van "Poem on the new year", dat reeds twee jaar eerder verscheen, is de eerste van een rij die het nieuwe jaar en andere feestdagen zal bezingen op filosofisch- beschouwelijke wijze, zonder op bepaalde concrete gebeurtenissen te wijzen. In

vervolg op pag. C/10

Negentiende eeuwse 'tijdzangen'

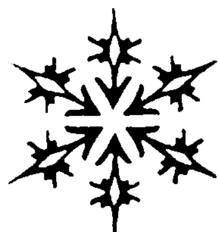
vervolg van pag. C / 9

zijn gedicht is het enige opvallende de 'moderne' rijmloze vorm en de jambische verzen van onregelmatige lengte.

Met deze twee voorbeelden lijkt het onderwerp uitgeput tot in 1822 en 1827 nog weer een humoristisch en een vroom-godsdienstig gedicht aan het onderwerp gewijd worden. In de jaren veertig verschijnen er opnieuw enkele gedichten op het oude en het nieuwe jaar.

Z.Z. dicht zeven sextetten over het ernstig overdenken van de voortsnellende tijd, geluk en verdriet. Maar laten we hoopvol voortgaan! Aldus het weinig inspirerende gedicht.

Een jaar later dicht C.M.Nuboer over hetzelfde thema, maar hij geeft het een religieuze dimensie: God ziet alles, Hij is liefde.

C.M.NUBOER

Cornelis Marius Nuboer werd op 21 februari 1815 te Amsterdam geboren. Hij was in militaire dienst en is tijdens de Belgische Revolutie actief. Op 25 december 1836 scheept hij zich in naar Curaçao waar hij op 19 februari aankomt als korporaal; op 7 februari 1838 wordt hij fourier, hij wordt overgeplaatst naar Sint- Eustatius en is later ambtenaar op Curaçao. Hij huwt Maria Jacoba Quast; hun eerste kind van de zeven wordt in 1848 geboren.

Op 31 augustus 1867 staat er in de krant een korte overlijdensaankondiging:

> "Overleden, Vrydag den 23, in den ouderdom van 52 jaren, de Heer C.M. Nuboer, gepensioneerd Kapitein van de Nederlandsche landmagt. Den volgenden dag, des namiddags, werden zyne aardsche overblyfselen met militaire eerbewyzen ter aarde besteld."

"Twee vrienden" herdenken hem in een gedicht van vier octa-

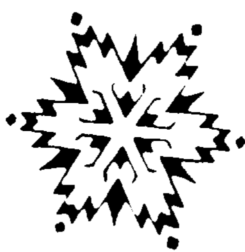

De Fortkerk op Curaçao is de oudste protestantse kerk in de Nederlandse Antillen; de bouw werd voltooid in 1769 (Foto: Sticusa).

ven: "By het afsterven van onzen Vriend C.M. Nuboer". citeer er hier één strofe uit: wij treuren maar Nuboer is bij God. Moge dat tot troost strekken aan zijn weduwe en zijn talrijk kroost.

"De trouwe vrienden aan zyn stede
Beweenen Nuboers dood;
En wy, wy schreijen nog niet mede;
De droev'nis is te groot!
Der weeuw en weezen droeve kreten
Slaan ons geheel ter neêr.
Die hem een ware vriend mogt heeten,
Snikt: Nuboer is niet meer!"

C.M. Nuboer blijkt een vroomwijsgerige dichter als hij het einde van het jaar bezingt in tien kwatrijnen in alexandrijnvorm. De tijd verglijdt met zijn goede en droeve gaven. Gods goedheid is moeilijk te begrijpen als je in rouw bent, maar op aarde is niets volmaakt: Bestendig is hier niet dan de onbestendigheid! Maar toch zorgt Gods liefde voor alles en iedereen, dus ook voor ons. Het gedicht is een verdienstelijk voorbeeld in de traditie van de 19de eeuwse tijdzangen.

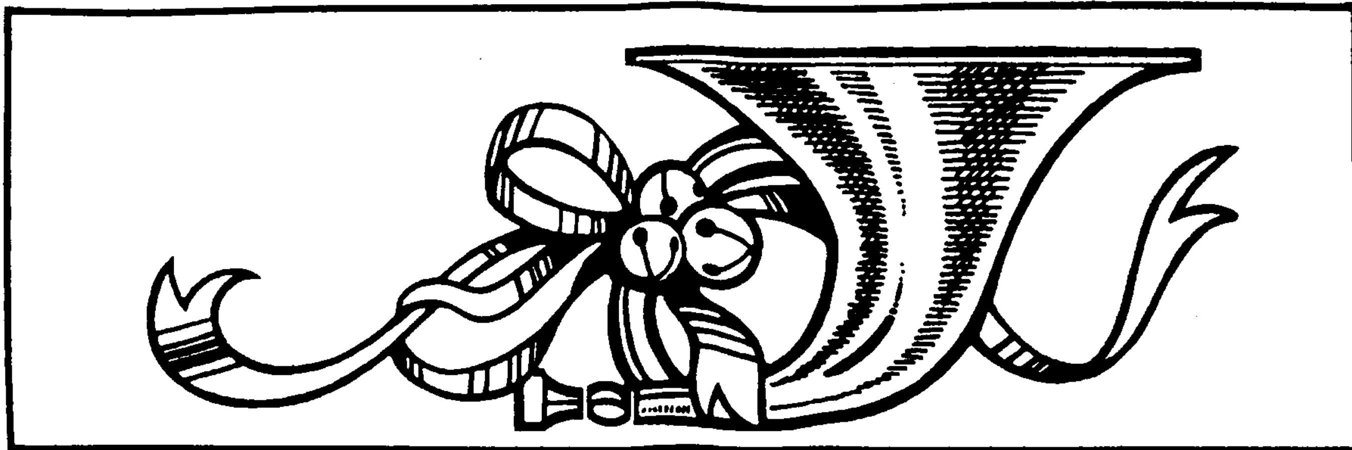

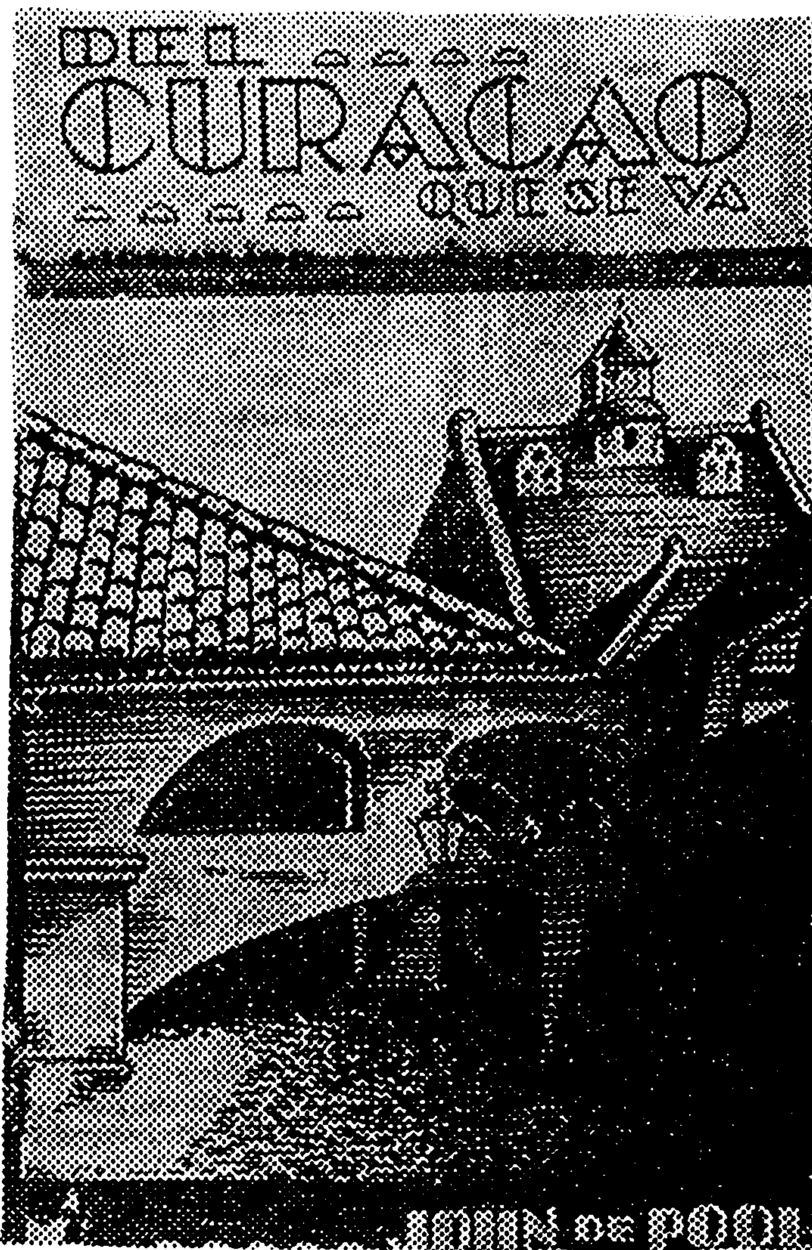
Dertien jaar later, op 24 december 1856, publiceert Nuboer nogmaals een oudejaars- gedicht onder dezelfde titel, van ditmaal zestien kwatrijnen, opnieuw in alexandrijnvorm, met gekruist rijm. Beide oudejaars- gedichten in zo uiteenlopende tijd verschenen, zijn niet alleen qua inhoud aan elkaar gelijk, de dichter neemt zelfs strofen over, ongewijzigd of met kleine veranderingen.

Deze gedichten uiten alleen een godsdienstig- weemoedigzijn aan het einde van het jaar, als we ons het snel verglijden van de tijd realiseren, niets over concrete gebeurtenissen en omstandigheden van de afgelopen jaren op het eiland.

A.C. HENRIQUEZ

Een andere ons met name bekende dichter is A.C. Henriquez die in zijn "Nieuwjaars- wensch voor 1850" onder motto's van Voltaire en Jesaja ("bien étonnés de se trouver ensembles") in volstrekte cliché- taal opent met te vertellen dat het (gepersonifieerde) jaar moe gestreden ten grave gedaald is. Daar is iedereen blij om, want het jaar 1849 heeft volgens de dichter weinig goeds gebracht. In Venezuela was het inderdaad erg onrustig toen ex- president José Antonio Paéz van Curaçao uit het gezag probeerde te heroveren. Curaçaose schepen werden lastig gevallen; de Curaçaose handel werd beschuldigd van hulp aan de opstandelingen. In de Senaat te Caracas vroeg men zelfs om oorlog met Curaçao, de diplomatieke betrekkingen tussen Venezuela en Nederland werden tijdelijk verbroken. Maar daarop

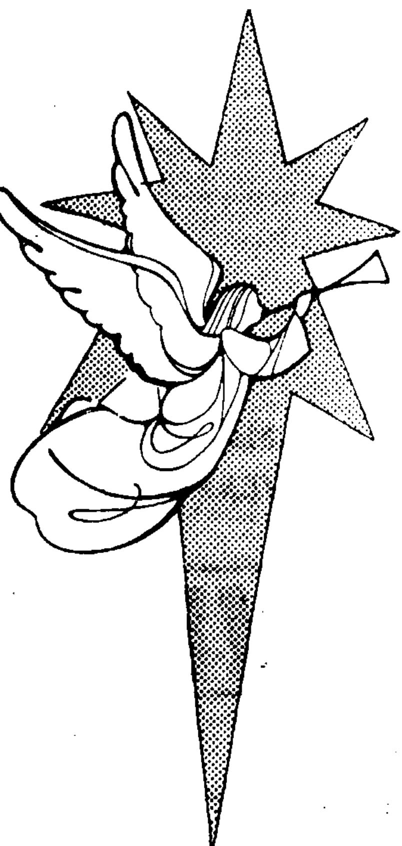
Dit werk beschrijft het feest rond de jaar- wisseling aan het eind van de negentiende eeuw.

doelt de dichter kennelijk niet als hij schrijft dat de 'barbaarschheid' op de aarde terugkeerde en recht en wet niet meer bestonden. Hij schrijft niet over de dingen die het eigen eiland beroeren, maar over de nasleep van het revolutie- jaar 1848, het "socialisme" en het "communisme" in Europa, over "barricaden" en "duizend andere gruweldaden" als het verjagen van vorsten en de wil om zelf koninkje te spelen en "vrij" te zijn.

Naast de revolutionaire gedachte die de geest besmette, eiste de besmettelijke cholera- ziekte in Europa en Amerika in 1849 vele slachtoffers. Deze twee "plagen" maken de kern van het gedicht uit.

In het derde en laatste gedeelte van zijn gedicht vraagt de dichter in een gebed dat 1850 een beter jaar moge worden en dat het visioen van Jesaja (dat hij als motto gebruikte) waarbij wolf en lam samen verkeren, en een zuigeling zal spelen in het hol van de adder, werkelijkheid zullen worden. Hij vraagt om vrede, liefde, verdraagzaamheid en bovenal Gods genade.

De anonieme dichter in 1816 en Z.Z. in 1842 gaven algemene moralistische beschouwingen ten beste. de anonieme dichter van 1818 vond in het nieuwe jaar aanleiding tot satire; hij was de enige die eilandelijke zaken ter sprake bracht. De religieus geïnspireerde gedichten van Henriquez en Nuboer passen helemaal in de traditie van de oude jaarsliederen uit de Protestantse kerkelijke bundels, wat voor de eerste (een Jood) opmerkelijk is.

DS. MULLER

Dominee Muller tenslotte hield op "den laatsten Zondag van a. 1827" een stichtelijke "Leerrede", waarin hij deze godsdienstige gevoelens vanuit de Protestantse visie vertolkte. Een anonieme dichter of de dominee zelf berijmt de leerrede en stuurt die naar de krant, die het gedicht op 5 januari 1828 plaatst:

Nog één dag na dezen, en voorby is dit Jaar, voorby weder 365 dagen van ons leven. Zoo rukt onophoudelyk voort de tyd, en voert in zynen stroom ook ons mede! En zyn wy nog niet aan het einde van onze aardsche reize, zoo laat ons heden op de grenzen van dit Jaar eens overdenken den voorledenen tyd van ons leven. Het kan nuttig, leerzaam zyn. Zoo Asaf, toen hy (text Ps. 77,6) zong: "Ik dacht aan de dagen der oudheid, aan de jaren der voortyd." Dus:

Aanwyzing tot eene heilzame overdenking onzer verloopene levensjaren

"Denkt aan de snelheid en onherstelbaarheid des tyds; - aan de veranderingen by en aan U in den loop des tyds; - aan uwe lotgevallen; - aan Gods goedheid; - aan uw gedrag" Op, gelyk volgende dichtverzen het zeggen:

1.
De tyd snelt heen met vlugge schreden,
En al wat in den tyd geschiedt.
Geen rugkeer is er, slecht één heden;
Hoe kostbaar is dit heden niet!
Dit heden is voor elk de tyd
Te zorgen voor de eeuwigheid.
(...)
slot.

En wanneer voor ieder het laatste jaar, de avond van zyn leven zal gekomen zyn, mogt hy dan vrolyk kunnen terug zien in de reeks zyner verleede jaren, dan met onzen Paul zegevierend kunnen uitroepen:

Ik heb den goeden stryd gestreden,
Met roem myn' loop ten eind' gebragt;
Heb trouw betoond, en in het heden
Het heil'ge Godsgebod betracht:
Nu is my ook de krans bereid,
De krans der deugd, der heerlykheid!
Moge het dus zyn!

Bij het besluit van het jaar 1843

By het besluit van het jaar 1843

The past how doth the spirit love
Unto its shadowy track to turn,
And pour her fond complaints above
Sad Memory's hallowed urn!
RICHARD ANDROS.

Nog slechts één enklen dag,
en 't jaar is heengevaren!
Nog slechts één enklen stond,
die (denkende) ons ontglydt!
Zoo rolt de tydstroom voort en
stort vervloog'ne jaren,
En went'lende eeuwen uit, in
't meer der eeuwigheid.

Opnieuw verzonk een jaar in
't grondeloos verleden,
't Verdween voor ons gezigt of
't nimmer had bestaan!
Het is met vreugde en smart,
voor eeuwig ons ontgleden,
En in uw' snelle vlugt, o gryze
tyd! - vergaan!

Voor velen zweeft helaas! in
stille oogenblikken
De tyd, die ons ontvlood, nog
als een spookbeeld rond!
Aan velen valt het zwaar, by 't
hartverscheurend snikken,
Te staam'len: **God is goed!** -
na 't geen men ondervond.
...
Welaan dan 't hoofd omhoog!
den blik tot Hem naar boven,
En mort niet om uw lot in de
aardsche duisternis.
Eens ziet ge, als de gordyn der
toekomst wordt verschoven,
Dat liefde alleen het doel van
al Gods daden is!

C.M. Nuboer

Curaçao den 30 December
1843

Ode aan het Nieuwe Jaar

"Wees duizendmaal door ons gegroet,
Gezegend Nieuwejaar!"
Zoo tuimelt elk U te gemoet,
Zoo ruilen allen blygemoed
U tegen 't oude jaar.

Het nieuwe jaar brengt nieuw geluk,
Brengt nieuwen zegen voort:
Zoo denkt het groo; doch aan den tuk
Van ieder jaar en schelmschen nuk,
Iemand, die zich stoort.

...
De wierookdamp zy dus gespaard;
Ik waai hem U niet toe
Noch stryk U honing om den baard;
Eerst zien wy, hoe gy schudt de kaart,
En wat gy speelt, en hoe?

Zult gy met drooge en dorre tyd
Het schoone, vruchtbre land
Bezoeken, dat men kommer lydt,
De planter te vergeefs zich vleit
Met vruchten zyner hand?

Ja zullen ook in steeg en straat,
Om 't vuilnis op den grond,
Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat,
Ten trots van 't heilzaam landsplakaat
De varkens zwerven rond?

...
En nu, - a Dios met diep ontzag!
Tot zoo ver zyn wy klaar.
En wintermaand den laatsten dag
[illegible]
mag:
"Welkom gezegend Jaar!"

3 januari 1818

Gedachten bij het besluit van het Oude en het begin van het Nieuwe Jaar

[illegible]

Wie onzer heeft by 't ernstig denken,
Geen stille traan [illegible] te schenken,

Van een aan 't harte waardig pand?
En wie toch plukte zonder posen

't Vervlogen' jaar steeds blyde rozen?
[illegible] de hand?

[illegible] zyn op 't [illegible] van 't [illegible]
Maar door het heerlykst groen omweven,

Een ieder onzer treft hen aan.
Dan, wat de toekomst moog' bevellen
Zoo lang de hoop ons blyft geleiden:
Met nieuwen moed weer voortgegaan!

Curacao 31 December 1842

Z.Z.

[illegible]

[illegible] barricaden,
En duizend and're gruweldaden.
De vorsten werden fel verlaagd
Uit hunne ryken weggejaagd
...
O Hemel Heer,
Wy knielen neêr,
En smeeken van uw Alvermogen:
Een beter jaar dan 't nu vervlogen.
O zend op ons uw zegen neêr,
Hergeef den vrede aan de aarde weêr;
Laat niet de mensch den mensch vermoorden,
Maak ons gehoorzaam aan uw woorden,
Uw heil'ge woorden die geboên:
In elkeen iemand een broer te zien;
Wil ons, o Heer van licht en leven,
Een straal van uwe liefde geven:
Verleen, verleen ons uw genâ,
Zend ons den dag van Hosanna!

(fragment)

A.C.H. 1 januari 1850

Bij de jaarwisseling van 1848 [illegible]

A.J. Pypers 1 Januari 1848.

[illegible] on the New Year

'Tis past, - another year
forever gone:
Proclaims the end of all: - with
an awful voice
It calls the soul to thought.
Awhile she turns
From present scenes, and
darting forward [illegible]
pierce the veil
Which hides from mortal eyes
the time to come.
Thou rising year, now opening to my view,
Yet wrapp'd in darkness -
Whither dost thou lead?
Another year of life will not bestow,
That year may lead thee to
eternal peace,
May cancel follies past, re-
deem the time
[illegible]

Dromen van een groene kertsmis

Amusante of tragische verhalen, al gelang de stemming van de verteller

Ik ben een verwoed verzamelaar van schelpen en dat mag iedereen gerust weten. Het is trouwens verbazing- wekkend hoeveel soorten schelpen er zijn. Er gaan dan ook weinig dagen in het jaar voorbij dat ik niet op het strand schelpen zoek. Ik geniet van de altijd weer boeiende zee, van dat lekkere gevoel van het zand aan mijn blote voeten en natuurlijk vooral van de opwinding van het zoeken. Sommige mensen hebben een casino nodig om opgewonden te raken, maar geef mij het strand maar!

Al lopend langs de zee kom ik ook altijd weer interessante mensen tegen. Je raakt al gauw in gesprek en vaak hoor ik dan de meest amusante of tragische verhalen, al naar gelang de stemming van de verteller. Ik zal er u enkele van vertellen en ik doe dat onder het motto van dromen over een groene Kerstmis. Ik denk daarbij niet aan onze eilandelijke politiek en ook niet aan het feit dat Aruba gedurende de laatste weken zoveel regen heeft gehad, dat ons eiland er inderdaad erg groen uitziet. Ik dacht meer aan Bing Crosby, die altijd van een witte Kerst droomde, maar daarbij dus wel heel duidelijk voor mensen in het noorden zong. Dat is vanzelfsprekend zijn goed recht, maar dan moeten wij het hebben over een groene Kerst, want zo ervaren wij Kerstmis hier.

Toen ik op een mooie dag weer naar schelpen zocht, was ik ongemerkt bij de grote hotels aan de Palm Beach gekomen. Het was nog vroeg in de ochtend en er waren nog maar enkele gasten op het strand. De meesten sliepen lekker uit na een late avond en een veel te zwaar diner. Ik ging op het zand zitten en liet de zee mijn voeten afspoelen. Er is niets wat je zo snel verkwikt. Ineens stond er een lange man voor me, die er niet erg gelukkig uitzag. Ik groette hem hartelijk en hoopte dat ik zijn dag wat zou kunnen opfleuren. Hij plofte naast mij neer en vroeg of het altijd zo warm was op Aruba. Ik antwoordde dat we hier altijd goed weer hebben en dat het ons goed bevalt. Wij zijn er mee opgegroeid en weten niet anders. Voor ons is Kerstmis altijd groen.

De lange man kwam uit New York, vertelde hij. Daar had hij een drukke werkkring en was erg hard aan vakantie toe. Zijn dokter had er op aangedrongen, dat hij met vakantie zou gaan. Hij was nog niet eerder op Aruba geweest, maar het was hem wel tegen gevallen. Hij had er meer van verwacht. Misschien kwam dat wel omdat dit de eerste reis naar het buitenland was, die niets met zaken te doen had. Hij was hier uitsluitend om tot rust te komen, maar dat is juist zo moeilijk voor mensen die aan een vol dagprogramma gewend zijn.

Hij stelde me voor om samen te gaan ontbijten en we liepen het terras van een der hotels op. We zaten er lekker buiten, temidden van goed verzorgde bomen en struiken, terwijl een grote witte kakatoe naar ons riep vanuit zijn kooi. Ik had flink honger en alles smaakte mij best. Voor mij zag de toch al zo vriendelijke wereld er nog hartelijker uit na de eieren en de ham. Terwijl we nog zaten te genieten van onze koffie, zei mijn metgezel: „Het geeft me een vreemd gevoel om een kerstvakantie in de tropen door te brengen. Er ontbreekt naar mijn gevoel iets. Misschien voel ik me daarom zo neerslachtig. Denk je dat het komt omdat er geen sneeuw is?" Daar had ik natuurlijk geen antwoord op, want wij hebben hier immers nooit sneeuw. „Zou het niet iets anders kunnen zijn?", vroeg ik dan ook maar. „Misschien heb je nare herinneringen aan Kerstmis." Hij keek me verbaasd aan en verzonk toen in gepeins. Ik bestelde meer koffie en de kakatoe probeerde opnieuw om onze aandacht te trekken. De zee ruiste en de passaat ritselde door de palmen alsof het regende. Toen keek mijn vriend op en zei: „Ik ga je wat vertellen. Je hebt me op een spoor gebracht, een spoor van herinneringen."

Hij ging verzitten. „Dit is ruim veertig jaar geleden gebeurd. Het was de tijd van de Tweede Wereldoorlog en ik diende in de Amerikaanse marine. We hadden zware maanden achter de rug, want de oorlog tegen Japan op de Grote Oceaan was ruig en vuil. We waren dan ook hard aan verlof toe. Eindelijk was het dan zo ver en we kregen bericht dat twee weken verlof in Christchurch, Nieuw- Zeeland, zouden krijgen. Ik was daar natuurlijk nog nooit geweest en ik verlangde er elke dag meer naar. We zouden vanaf Guam of Amerikaans Somoa vliegen. Het werd Guam. Het vliegtuig was een oude kast, waar van alles aan haperde, maar wij waren jong en gestaald door onze oorlogs- ervaringen, zodat we er zelfs bij de bemanning op aandrongen om te vertrekken. Alles ging redelijk goed totdat we bij de Cook Eilanden kwamen. Daar begon de machine zodanig te haperen, dat we een noodlanding moesten maken. Er was een breed strand en de piloot zette het toestel daar aan de grond. Net op tijd, want we waren er nog maar net uit, toen een van de motoren in brand raakte en volkomen onklaar raakte.

Voor ons betekende dat natuurlijk, dat we Nieuw- Zeeland wel konden vergeten. We zouden ons kerstverlof op de Cook Eilanden moeten doorbrengen. Je begrijpt dat de stemming onder ons niet al te best was. Er werd flink gekankerd, vooral toen ons bleek, dat we op een van de kleinere eilanden in de archipel waren geland, waar zeker niet veel te beleven zou zijn.

We wisten aanvankelijk niet of het eiland wel bewoond was. We hadden nog niemand gezien, nadat we reeds enkele uren op de grond waren. Het bulderende geronk van de zware motoren moest toch duidelijk te horen zijn geweest. Het uitbranden van de motor had een zware rook geproduceerd en verder waren er onze activiteiten in en om het toestel bij het blussen van de brand. Het begon al laat in de middag te worden, toen we voor het eerst wat beweging zagen in het dichte groen langs het strand. Enkele klinderen kwamen uit de vegetatie naar voren. Verlegen stonden ze een tijdlang het vliegtuig en ons te bezien, onderwijl pratend met elkaar in een taal, die geen van ons verstond. Er kwamen ook wat tieners bij en tegen het vallen van de avond braken de eerste volwassenen door het struikgewas. Pogingen om met elkaar wat te praten, liepen op niets uit. Wij hadden niemand in onze groep, die bijzonder begaafd was met vreemde talen. Bij de Cook Eilanden scheen het al net zo te zijn. We waren net van plan om het dan ook maar op te geven en naar geschikte plekken om te slapen om te zien, toen er een oudere man uit de groep naar voren stapte, die ons in gebroken maar verstaanbaar Engels aansprak. Je kon de algemene opluchting horen. Uit zijn mededelingen maakten we op, dat er vier kleine dorpen op dat eiland waren. De mensen leefden van hun klappertuinen en van de visvangst. Zo nu en dan werd de copra afgevoerd. Het dichtstbijzijnde andere eiland van de archipel lag zestig zeemijlen verderop. Er was nog nooit een vliegtuig op hun eiland geweest, al hadden ze wel vliegtuigen op grote hoogte over horen vliegen. Wij stelden maar steeds nieuwe vragen en hij deed zijn best om ons te antwoorden. Zo kregen we een aardig beeld van onze omgeving en ik dankte God in mijn hart voor de komst van die oude baas.

Toen er even een pauze in het gesprek was, hoorden we van verre vele stemmen zingen. Het geluid zwol aan en we begonnen weldra melodieën te herkennen. "Morgen is het Kerstmis", zei de oude man toen hij de blijken van herkening op onze gezichten zag. Een ogenblik later brak het bos open en stroomden de dorpelingen al zingende het strand op. Het was ondertussen donker geworden en de vele fakkels die zij met zich meedroegen, gaven onze ontmoeting een feestelijk karakter. Onze oude tolk werd gewenkt door een eerbiedwaardige grijsaard. Na een kort gesprek kwam de tolk weer bij ons. „Het dorpshoofd vraagt u om mee te willen gaan naar het dorp om daar kerstfeest te vieren."

Daar hadden wij natuurlijk wel zin in. Het strand hadden we wel bekeken. Zo gingen we dan met ons allen door het bos naar het dorp. Het was maar goed dat er zoveel fakkels waren, want boomstronken werden daar kennelijk niet opgeruimd. Zo nu en dan struikelde er overigens toch nog wel eens een van ons, maar het licht hielp geweldig.

Binnen het dorp waren er geen boomstronken en de weg was ontdaan van alle onkruid. Er stond geen sprietje gras meer. De huizen waren van bamboe palen met een wand van gespleten en daarna gevlochten bamboe. De daken waren gedekt met palmbladeren. Ik zag dat terloops, want we gingen door tot in het midden van het dorp, waar een groot open veld was, ook al weer keurig aangeveegd. Daar waren matten uitgelegd en we werden uitgenodigd om te gaan ziten. Het dorpshoofd en een aantal oudere mannen, evenals onze tolk, zaten ook mee aan. Toen kwamen van alle kanten gekostumeerde dansers aansnellen en wij kregen daar toch een fantastische show, man! Het fakkellicht maakte alles natuurlijk nog interessanter dan het al was, maar ik heb nooit meer zoiets moois gezien. De warrelende kleurenpracht in het flikkerende schijnsel der flambouwen was onvergelijkelijk mooi. Na de voorstelling kregen we een uitgebreide maaltijd voorgezet, aangedragen door jonge meisjes, van ons tot dan toe onbekende gerechten. Het ene was al heerlijker dan het andere.

Na die lange oorlogstijd van steeds maar weer op je hoede te zijn, was dit zo ontspannend, dat zich een grote loomheid van mij meester maakte. Ik stond op het punt om in slaap te vallen, toen de tolk zei, dat de jongelui een speciaal toneelstuk voor ons zouden opvoeren in de kerk. De kerk? Inderdaad, want vele jaren geleden hadden zendelingen hen tot het christendom gebracht en ofschoon er door de oorlogstoestand al jarenlang geen predikanten meer op het eiland waren geweest, hadden ze hun geloof bewaard. Het kerkgebouw was, net als de huizen, van bamboe en palmbladeren, de vloer van aangestampte klei en de banken van stukken drijfhout, zoals ik er veel op het strand bij onze machine had gezien. Het was verreweg de eenvoudigste kerk, die ik ooit gezien had en mijn eerste reactie was: dit is geen kerk, dit is een hut! Maar die waardering veranderde al gauw toen de opvoering begon.

Terwijl onzichtbare zangers kerst- melodieën zongen, werd het kerstverhaal uitgebeeld, eenvoudig maar zeer doeltreffend. De ernst en de overgave waarmee het gebeurde bewogen mij ten zeerste en ik had de indruk dat ook de meest geharde onder mijn makkers er door werden aangeraakt.

We zijn bijna een maand op dat kleine eiland gebleven. Daarna werden we door een kleine patrouille- boot opgehaald. Die oude kast van een vliegtuig heeft men gelaten waar hij was. Maar die maand is tot nu toe de beste van mijn leven geweest. Er zijn heel wat tranen

gestort toen we vertrokken, want de meisjes waren erg lief en wij hadden grote behoefte aan genegenheid. Zo is nu eenmaal de menselijke natuur. Maar een kerstmis zoals die heb ik nooit meer meegemaakt."

Hij zweeg en keek me wat verlegen aan. „Heb ik je verveeld met mijn verhaal?" Ik protesteerde: „Helemaal niet. Het was juist heel interessant, die groene kerstmis van jou. Ik begrijp best, dat al je andere kerstmissen daarbij verbleken. Maar misschien kun je hier op Aruba ook weer een groene kerstmis meemaken."

Hij zuchtte. „Was het maar waar. Maar hoe, dat vraag ik je. Hier in het hotel is alles gestroomlijnd en met de plaatselijke mensen, die hier werken, heb ik alleen oppervlakkig contact. Ik voel hier geen sfeer zoals toen op de Cook eilanden."

Ik stelde hem voor om de sfeer van Aruba te pakken te krijgen door meer van het eiland te zien. Hij had wel een bustocht gemaakt, maar hij vond dat toch te opppervlakkig. Toen ik zei in een gekke bui: „Nou, dan kun je het beste gaan lopen. Ga rondlopen en bekijk alles van dichtbij."

„Bedoel je, het eiland rondlopen?", vroeg hij.

„Ja, waarom niet?", zei ik, „je hebt nog een week hier en zo lang duurt dat niet."

„Okay", zei mijn Amerikaanse vriend. „Dat doen we."

En zo werd ik er ook bij betrokken. We spraken af, dat we de volgende dag op stap zouden gaan.

Het was een heerlijke, echte Arubaanse dag, toen ik mijn vriend van zijn hotel afhaalde. Onze wandeling langs de kust van Aruba was begonnen. We liepen gewoon door, niet bijzonder snel of langzaam, en genoten ondertussen van alles wat er zoal te zien valt op een wandeling. Van de grote hotels liepen we in de richting van Malmok, waar de resten van het Duitse vrachtschip Antilla, dat op 10 mei 1940 door haar kapitein en zijn bemanning in brand werd gestoken, net boven de zee uitstaken. Het strand is daar heel smal en soms ontbreekt het geheel. Dan loop je over het verweerde koraal totdat het strand weer begint en bij Arasji al weer aardig breed is geworden.

Toen we bij Kudarebe waren, rustten we uit op de rotsen en keken naar het spel van de pelikanen. Ik vertelde mijn viend over een grote pelikaansoort, die ik in Peru gezien had. Daar liepen ze rustig over de markt rond en stalen de vis van de kooplui, wanneer die even niet opletten. De Arubaanse pelikaan is kleiner en vangt zijn eigen maal.

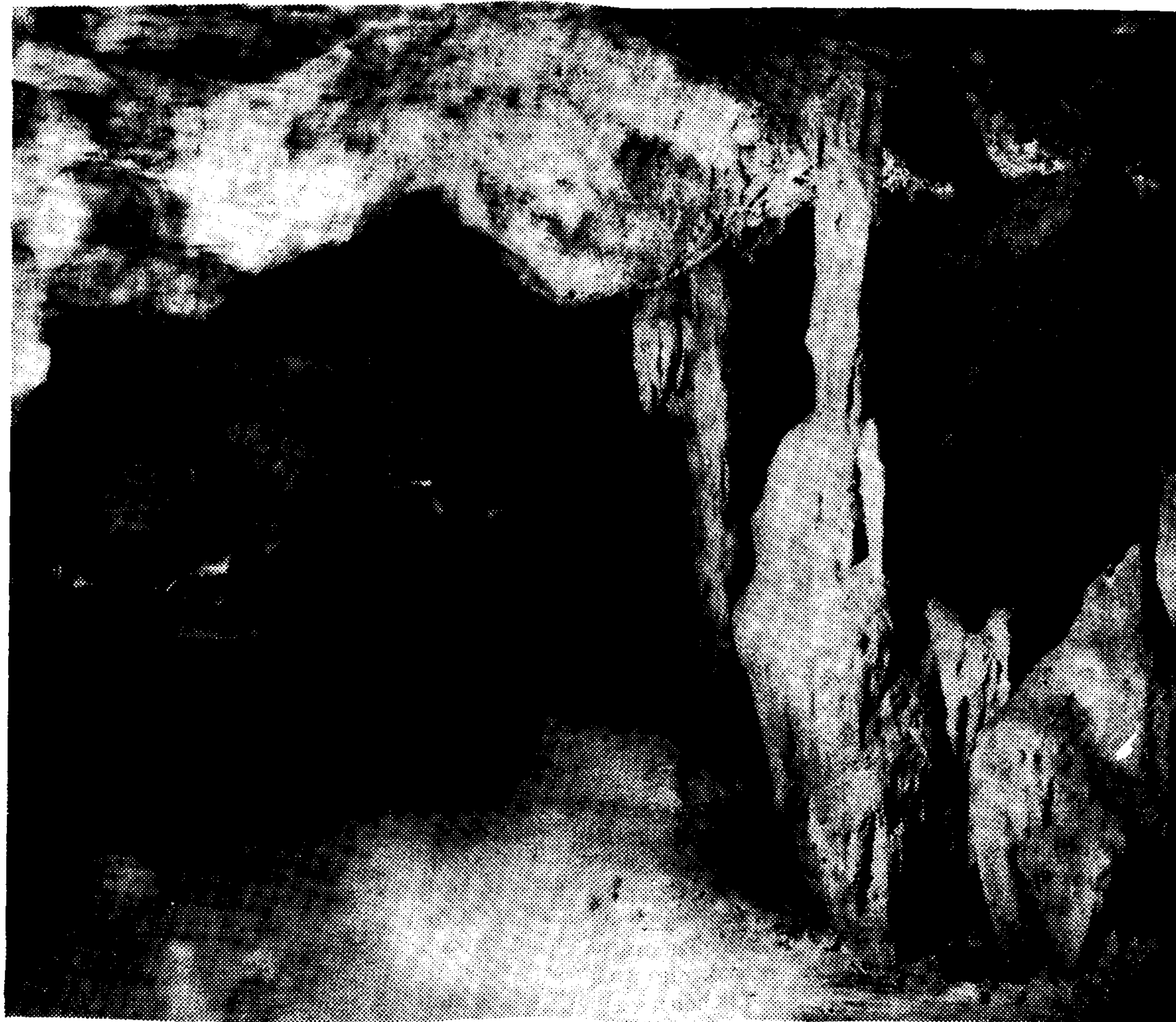
Terwijl we daar zaten, stopte er een auto en iemand stapte uit om foto's te maken. Hij groette en we raakten in gesprek. Hij vroeg waar onze auto was en floot tussen zijn tanden, toen hij hoorde dat we te voet op weg waren, Aruba rond. „Dat heb ik vroeger ook wel eens gedaan, maar het valt niet mee. Ik wil jullie echter niet ontmoedigen. Bovendien kun je ook heel goede ervaringen hebben."

Hij ging er bij zitten. „Ik zal je vertellen, wat mij toen is overkomen. Ik ging dus op mijn eentje aan een wandeling beginnen. Ik had een paar gemakkelijke schoenen aan, wat eenvoudige proviand in een rugzak en mijn portemonnee op zak. Ik genoot van mijn wandeling. Ik geloof dat ik het in drie dagen deed, steeds zoveel mogelijk de kustlijn volgend.

Gedurende een van de nachten sliep ik in een vissersboot, die op het strand bij Malmok lag. Ik had mijn slaap nodig en werd pas wakker, toen de zon mij in het gezicht scheen. Ik nam meteen een duik in zee, liet me door de zon en de wind drogen en kleedde me verfrist aan. Het was mijn laatste wandeldag en ik was kort na de middag weer in de stad terug.

Daar ontdekte ik tot mijn ergernis, dat ik mijn portemonnee kwijt was. Ik zocht er overal naar, maar vond ze niet. Ik deed aangifte bij de politie en liet mijn adres bij hen achter. Veel hoop gaven ze me niet. Wat mij vooral ter harte ging, was niet het verlies van geld, maar van een gouden kettinkje. Ik had het voor mijn vrouw bij een juwelier in de Nassaustraat gekocht en wilde er haar mee verrassen. Maar ja, wat kon ik er aan doen? Waar had ik mijn portemonnee verloren? Het kon overal op Aruba zijn.

Nou, goed, ik vertrok enkele dagen later en vetelde mijn vrouw over mijn goede maar mislukte bedoeling om haar een kettinkje te geven. Ze gaf me een uitbrander en zei dat ik mezelf nog eens zou verliezen als ik niet beter op mijn spullen lette. Want ze is niet op haar mondje gevallen, hoor! Maar goed, de tijd verstreek en ik was het verlies al vergeten, toen ik plotseling, het was op kerstavond, een pakje kreeg van de Arubaanse politie. Mijn portemonnee met al mijn geld er in en het kettinkje was gevonden en terug bezorgd bij de politie. Waar was het dan wel gevonden, zul je denken? In die boot waarin ik geslapen had. De portemonnee was tijdens het slapen uit mijn zak gegleden en onder de vloerplank van de boot geschoven. De visser had hem pas vele maanden later gevonden en hem prompt bij de politiewacht afgegeven. Omdat mijn naam erin stond en de beschrijving van de inhoud klopte, was hij mij toegestuurd.

Dromen van een groene kerstmis

Wat ik echter zo waardeer was die eerlijke vinder. En zo werd mijn wandeling om Aruba dan toch nog goed! Mijn vrouw was natuurlijk wel blij met haar kettinkje, maar ze kon toch niet nalaten om mij nog weer eens even te kapittelen over mijn slordigheid. Zo zijn vrouwen, heren!"

Op dat moment klonk een vrouwestem: „Zeg, Fred, hoe zit dat? Kom je nog terug of moet ik alleen verder rijden?" „O jee, dat is mijn vrouw", zei de man van de portemonnee. „Heren, ik moet verder. Veel plezier op de wandeling. Mocht je onderweg iets verliezen, maak je dan geen zorgen over de Arubanen. Die brengen het wel terug. Vertel het echter maar niet aan je..."

Hier werd hij onderbroken door een woeste claxonstoot, die hem de helling op deed hollen en de pelikanen verschrikt deed opvliegen.

Wij waren voldoende uitgerust en wandelden weer verder om California Point heen, waar de zee zo indrukwekkend op de rotsen beukt en de vissers gevaarlijk dicht bij de rand van de klip zitten. Er is een indrukwekkende duinpartij net om de punt van het eiland heen en de rotsen langs de zee zijn ook erg de moeite waard. We spraken niet zo erg veel, maar genoten van alles op onze weg. Ik vond enkele fraaie schelpen en mijn vriend was erg in zijn sas met een mooie zeewaaier. Bij de kapel van Alto Vista rustten we weer wat uit en aten fruit en brood. De vlakte is daar bezaaid met grote stenen en we hadden er een goed uitzicht over de wijde omgeving. Van de kapel daalden we weer af naar de kust en liepen over Wariruri naar de ruïnes van de goudwasserij te Busirabana. We beklommen de oude dikke muren en zochten met onze verrekijker de horizon af. Aan de einder voer een schip voorbij en dichterbij zagen we vissersbootjes, die met het blote oog niet te zien waren.

Bij het afdalen kwamen we een man tegen, die druk in zichzelf liep te mompelen. Toen hij ons zag, stopte hij, drukte ons allebei hartelijk de hand en zei **dat we als geroepen kwamen.** Deze ruïne doet mij denken aan een onderneming, waarbij ik eens zelf betrokken was", zei hij. „Alles scheen goed geregeld te zijn en goed te zullen lopen. Mijn compagnon en ik hadden alles duidelijk afgesproken, er kon niets fout gaan. Dat dachten we tenminste. Maar laat ik u niet lastig vallen met mijn zaken."

„O, helemaal niet", zeiden wij om het hardst, „vertel maar gerust."

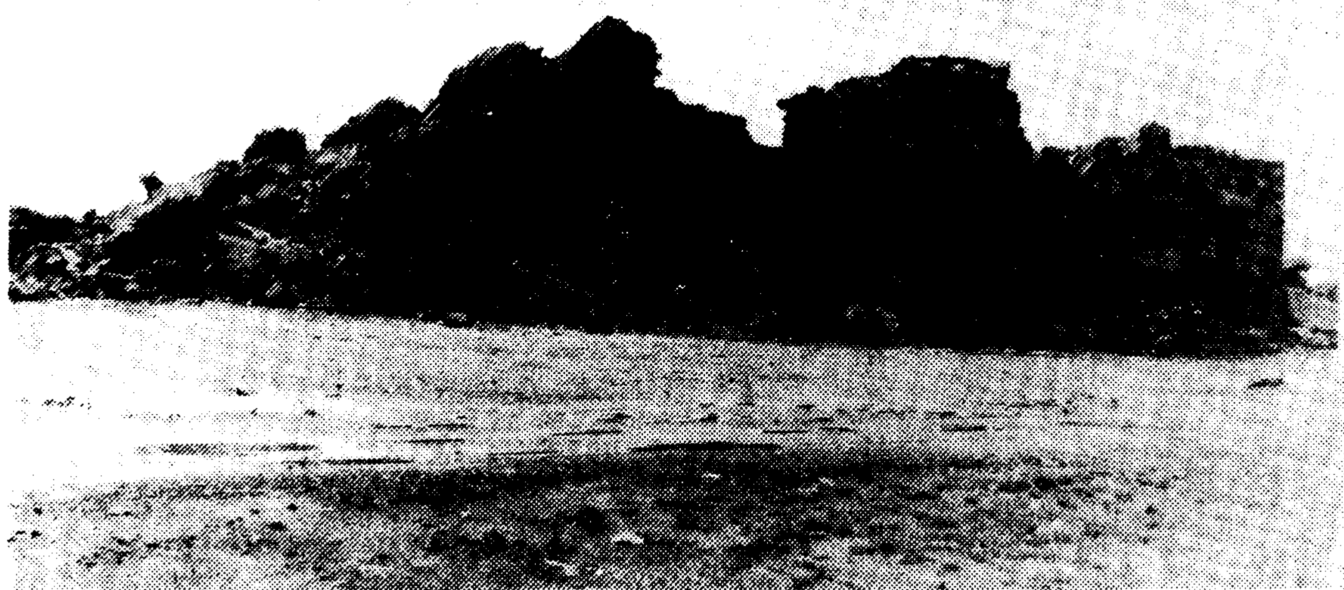
Dat behoefden we maar één keer te zeggen, want onze man stak meteen van wal. „Nou, u moet dan weten, dat wij een kleine mijn- onderneming hadden opgericht, die zilveraders in de Rocky Mountains zou onderzoeken en ontginnen. In het begin ging alles goed. We maakten een matige winst en het zag er naar uit dat we op de goede weg waren. We zetten dus door. Maar het mijnvak, vrienden, is een riskant bedrijf. Je kunt er schatrijk mee worden, maar ook straatarm. Goed, wij vochten dus door en onze winst groeide langzaam.

Mijn compagnon had de dagelijkse leiding van de mijn, terwijl ik de administratieve kant van de onderneming behartigde. Maar na een jaar of vijf begonnen de winsten te dalen en ik sprak er over met mijn compagnon. Hij zei dat de productie teruggelopen was. Er werd minder zilver gevonden dan in het begin. Toen deze situatie bleef voortbestaan, maakte ik me erg ongerust, want het zag er naar uit dat er binnen een jaar misschien zelfs verlies zou worden geleden. Ik begon er dan ook aan te denken om regelmatig zelf in de mijn te gaan kijken.

Welnu, toen gingen mijn ogen open. Ik zag dat mijn compagnon mij bedroog en een deel van het zilver buiten de zaak om voor zichzelf verkocht. Ik besloot er met hem over te spreken, maar hij ontkende alles en ik gaf hem weer een kans, omdat ik ook onze onderneming graag wilde behouden. Dat was echter fout. Ik had meteen met die bedrieger moeten kappen. Want wat gebeurde er? Op een bepaald moment was er inderdaad geen winst meer. Weer sprak ik er met hem over. De volgende dag was hij verdwenen. En niet alleen hij. Mijn vrouw was er ook vandoor gegaan, met hem en het zilver mee. Mijn kapitaal was ik kwijt, ik kon mijn werklui niet meer betalen en de banken begonnen om terugbetaling van hun leningen te vragen.

Heren, ik was een gebroken man. Dat was vijf jaar geleden. Toen besloot ik om maar een eind aan mijn leven te maken. Alles was ik immers kwijt? Ik was nog armer dan Job, want die had tenminste zijn vrouw nog. Ik had nooit eerder aan zelfmoord gedacht en ik had dus ook geen methode bedacht om het te doen. Tenslotte besloot ik om vanuit het raam van een hoge hotelkamer te springen. Het was op kerstavond en ik dacht bij mezelf: dan behoef ik tenminste morgen niet meer te lijden, terwijl alle andere mensen zo vrolijk zijn en zich zo amuseren. Ik klom op de vensterbank en keek naar beneden. Het duizelde me voor de ogen. Als in een flits ging mijn levensloop aan mij voorbij. Ik zag nergens een lichtstraaltje meer. Ik besloot te springen. Juist op dat moment kwam er een band van het Leger des Heils de straat in, die kerstliederen speelde. Ik kan het me nog herinneren als de dag van gisteren. „Er is uit 's werelds duist're wol-

vervolg op pag. C / 14

Dromen van een groene kerstmis

vervolg van pag. C / 13

ken een licht der lichten opgegaan", dat speelden ze. Toen aarzelde ik en riep: „Help, help!"

Een ogenblik later braken een heils- soldaat en een bellboy mijn kamer binnen en trokken me weg van de vensterbank. De heils- soldaat heeft lang met me gesproken en ik besloot tegen de morgen om opnieuw te beginnen. Ik ging keihard werken, betaalde al mijn schulden af, en startte de verlaten mijn opnieuw. Er zijn nog geen geweldige resultaten, maar we zien vooruitgang. Vandaar dat ik dit jaar voor het eerst weer eens vakantie nam. Mijn reisbureau raadde me Aruba aan. Ik had eerlijk gezegd nooit van dit eiland gehoord, maar het valt me reuze mee. En dan deze ruïne."

Hij veegde zich het zweet van het voorhoofd en zei: „Wel, heren, ik ga nog even naar boven toe. Heb een goede dag!"

Wij groetten en vervolgden onze wandeling. We liepen tot Andicuri en brachten daar de nacht door. Na een fikse looptocht in de zeebries slaap je als een os. Ik tenminste wel.

De volgende dag liepen we via Daimari naar Dos Playa. Je hebt in dat stuk van de kustlijn veel plaatsen, waar het zeewater door blaasgaten in de koraal in fonteinen omhoog spuit. Ook is er een aantal natuurlijke aquaria, waar je zeeëgels, visjes en schelpdiertjes in een bonte mengeling bijeen hebt. Zo kwamen we dan bij de duinen van Boca Prins, waar we uitrustten en wat aten. Ineens brak er in die grote stilte een luid gejoel uit en we zagen hoe een bus met kinderen bij de duinen was aangekomen. Toen ik wat scherper keek zag ik, dat het gehandicapte kinderen waren. De helpsters hadden hun handen vol.

Enkelen van de kinderen hadden ons al gauw ontdekt en kwamen nieuwsgierig kijken. Nu zijn kinderen voor mij onweerstaanbaar en ik speelde al vlug mee. Ook mijn Amerikaanse vriend kwam er bij en liet zich betrekken in het spel. Het was vermoeiender dan onze wandeling langs de kust! Maar het was fijn en ontspannend. We namen na afloop een bad in Boca Prins en liepen toen weer verder in de richting van Boca Grandi en de Grape Fields. De koraal waarop we liepen was vaak erg scherp en ik kon me voorstellen dat onze schoenen op dit traject snel aan het verslijten waren.

Op het strand van de Boca Grandi was een vader met twee zoontjes aan het vliegeren. Nu is vliegeren op Aruba zelden een groot genot, want de wind is wispelturig en de vliegers komen meestal plotseling weer neer. Deze vader begon er klaarblijkelijk genoeg van te krijgen, want zodra hij ons zag, sprak hij ons aan.

„Op de wandel, heren? Nou, u treft het wel met het weer. Na al die regen, die we de laatste tijd hebben gehad!" Wij zeiden ook een paar woorden over het weer en vroegen naar het vliegeren. „Och, dat is leuk voor mijn jongens en het is wel goed voor mij om er ook eens uit te zijn. Ziet u, ik werkte jarenlang voor de Lago totdat het bedrijf sloot. Veel mensen zijn daar de dupe van geworden. Ik ken er heel wat, die vertrokken zijn, naar St. Maarten of naar Holland en enkelen naar de States. Maar ik ben hier opgegroeid, ofschoon mijn ouders van Statia kwamen. Mijn vrouw is een Arubaanse en de kinderen kennen geen ander land. Ik blijf hier liever. Dus toen ik het aan voelde komen dat de raffinaderij dicht zou gaan, ben ik gaan denken. Wat zou ik doen na mijn ontslag?

Nu was ik altijd al erg handig met het repareren van allerlei soorten gereedschap. Ik zei dan ook tegen mijn vrouw: dat ga ik doen. Ik ga mijn eigen reparatiewerkplaatsje opzetten. Zij dacht aanvankelijk niet dat het veel zou worden, maar geleidelijk aan kreeg ik meer klanten en groeide mijn zaakje uit. Ik werk nu samen met een van mijn vrienden, die vroeger als lasser bij de Lago werkte. We kunnen het werk maar amper aan. Mijn motto is: ga niet bij de pakken neerzitten."

Wij moedigden hem aan om zijn goede voorbeeld en hij straalde van genoegen. Hij wilde net aan het volgende hoofdstuk van zijn succes- verhaal beginnen, toen de vlieger van een van zijn zoontjes in zee viel en dreigde te zinken. Hij schoot er op af. Een energieke man.

„Zo hebben we er meer nodig", merkte mijn Amerikaanse vriend op.

We liepen door naar Seroe Colorado en stopten voor een ogenblik in het fraaie kerkje, dat daar temidden van mooie tuinen boven de Rodger's Beach ligt. Seroe Colorado Point is erg aantrekkelijk omdat je daar vanaf de hoogte de kolkende zee in kunt kijken. Bovendien heb je daar ook een aantal natuurlijke bruggen, die in het geheel niet gecommercialiseerd zijn. Vanaf Punta Basora liepen we weer Seroe Colorado uit en over Lago Heights naar San Nicolas. Het oliestadje is stil geworden, maar ik hoop dat er binnenkort nieuw leven komt wanneer Seroe Colorado ontwikkeld wordt als een vakantie- oord. Die avond sliepen we op de Mangel Halto Beach, temidden van de mangrove- bossen. Er waren nog al wat muskieten en mijn metgezel bromde daar wel wat over, maar het was een lange weg geweest en ik sliep weldra in.

Onze derde en laatste wandeldag begon met een betrokken lucht. Toen we bij Balashi waren vielen de eerste druppels. Een man die onder een grote veranda voor zijn huis aan het werk was, riep ons toe om bij hem te komen schuilen. Dat deden we maar al te graag en toen hij ons ook nog uitnodigde om te gaan zitten en koffie te drinken, waren wij erg tevreden. We zeiden wat over het weer en vroegen naar zijn werk. Hij bleek een gepensionneerd schoolhoofd te zijn, die zich met hart en ziel overgaf aan zijn hobby, werken met hout. Toen de regen ophield, nam hij ons mee naar zijn werkplaats achter het huis, waar hij een enorm kruis aan het maken was. Het was zeker zes meter hoog en van prachtig Surinaams hout. Het bewerken ervan was tijdrovend en moeilijk, maar wanneer je iets graag doet, dan is geen moeite te veel. Wanneer het kruis klaar is, wordt het geplaatst in een kerk in Oanjestad. Voor het eerst tijdens onze omwandeling kwam nu ook mijn wandelgezel los.

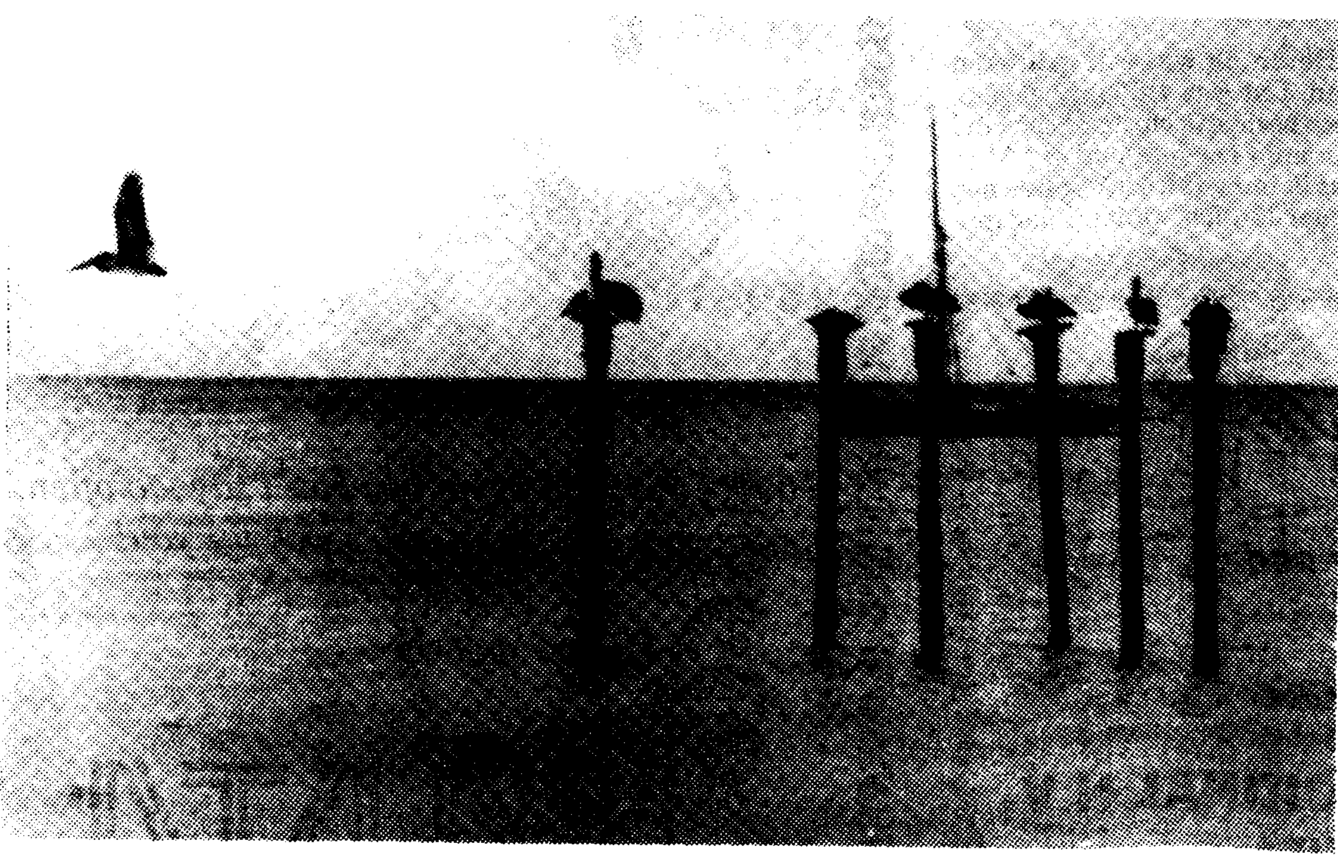
„Ik heb me nu drie dagen lang afgevraagd, of deze vakantie wel de moeite waard is. Ik heb je al verteld, hoe ik werd aangeraakt door die kerstervaring op de Cook Eilanden. Daarna hoorden we van Fred over de eerlijkheid van de Arubaanse visser, en van onze mijnbouwer over zijn nieuwe vertrouwen in het leven. Die kinderen op de duinen brachten mijn jeugd weer in mijn herinnering en die ondernemende vader met de vliegerende zoontjes liet ons zien, dat teleurstellingen er alleen maar zijn om overwonnen te worden.

En nu ik dit grote kruis heb gezien, waaraan iemand zoveel tijd en zorg besteedt, nu heb ik weer vertrouwen in het leven gekregen en, ik schaam me er niet voor, vertrouwen in God. Ja, ik zou willen zeggen dat dit voor mij ook een hele goede Kerstmis is. Een groene Kerstmis, zoals jij zou zeggen."

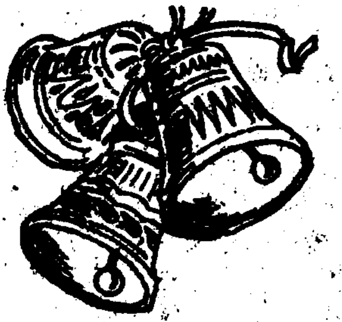
„Een groene Kerst?", vroeg onze gastheer. „Inderdaad", zei ik. „Want groen is immers de kleur van de hoop. En hoop is er waar geloof is."

Wij liepen verder naar Oranjestad en volgden de stranden tot bij de hotels. Toen we weer op het terras zaten en onze eerste volle maaltijd van deze wandeltocht nuttigden, drukte mijn metgezel zijn dankbaarheid uit. Hij was geweldig geholpen door onze gezamenlijke ervaring. We namen afscheid en ik liep langzaam terug over het strand. In het halfdonker meende ik nog een schelp te zien. Het was niet zo. Maar had ik tijdens onze ommegang niet heel wat fijne schelpen gevonden? Inzicht, begrip, waardering, hoop en geloof? Als dat nog geen mooie schelpen zijn, dan weet ik het niet meer. Tevreden keerde ik naar huis terug.

HANS HOOIBERG (Aruba)

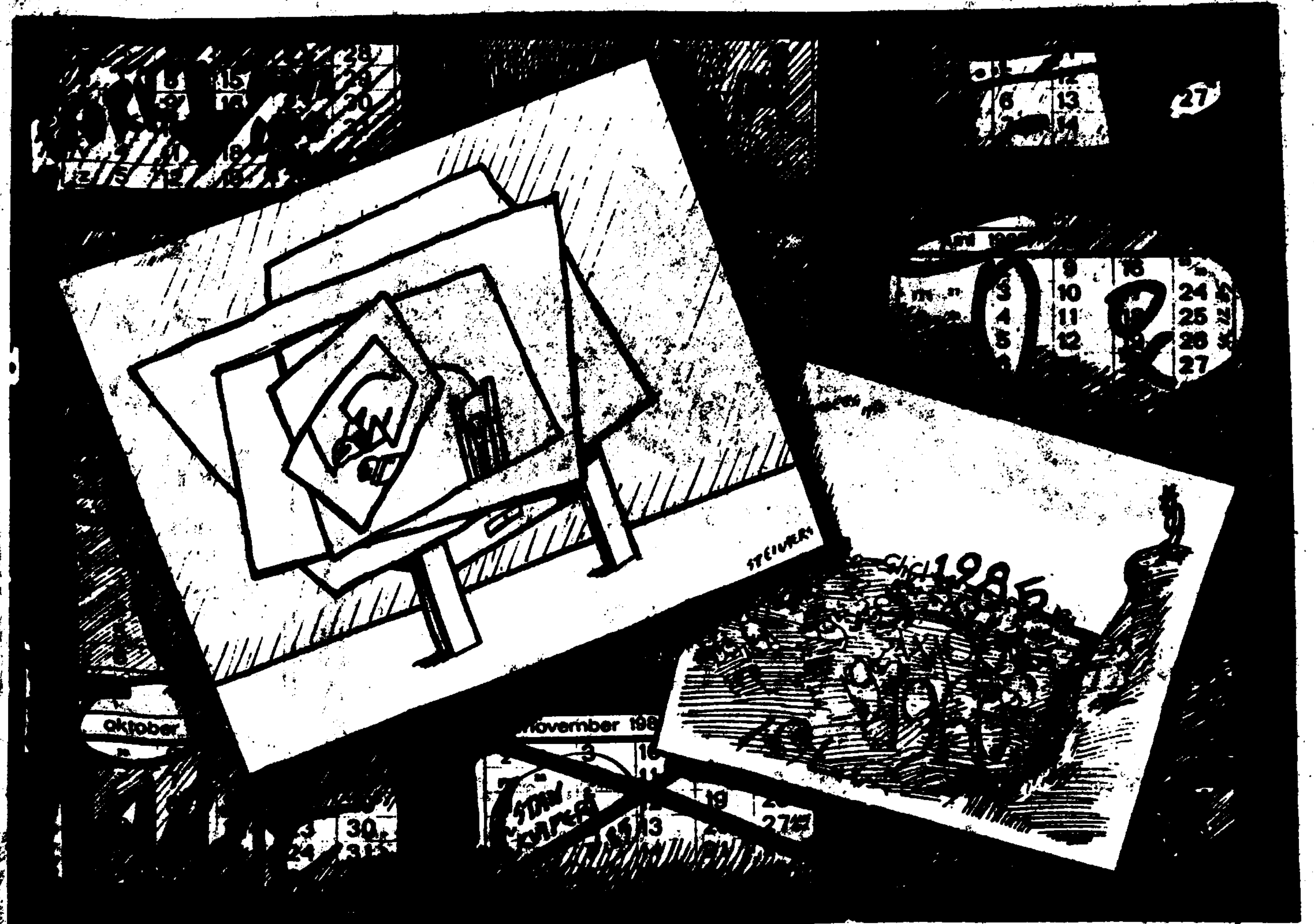

Wat bracht dat jaar op Aruba?

1985: BEELDENDE KUNST IN BEELD

Wat heeft het jaar 1985 aan beeldende kunst op Aruba gebracht? Is er vooruitgang in de beeldende kunst of is men op een bepaald nivo blijven steken? Moet deze situatie doorbroken worden? En ... last but not least... who cares?!

WIE OP ARUBA SPECIAAL van beeldende kunst een kalender zou willen bijhouden, zou aan een piepklein pocket- size reclamekalendertje genoeg hebben.

Zo klein als het eiland zelf, zouden sommigen zeggen.

En toch is dit niet juist. Men weet het, men mag noch grootte noch kwantiteit als criteria laten gelden. Maar wat dan wel? Gezien het feit dat waarschijnlijk geen enkele lezer de tijd heeft om zich bezig te houden met alle mogelijke antwoorden op deze vraag — zo deze er mochten zijn —, zal deze hier voorlopig dan ook onbehandeld blijven.

Het zou nuttiger zijn zich met een meer concreet gegeven bezig te houden, zoals bijvoorbeeld met wat er dit afgelopen jaar aan beeldende kunst gepresenteerd is.

Voor alle duidelijkheid: Onder beeldende kunst wordt hier verstaan werk op het platte vlak (schilderijen, tekeningen, zeefdrukken, enz. enz.), ruimtelijke vormgeving (beeldhouwwerk, keramiek en andere technieken), en textiele werkvormen.

Beeldende kunst dus, apart gezien van de andere kunstvormen zoals muziek- kunst, danskunst, theater- kunst.

Onderstaand schema kan — hoewel misschien niet helemaal compleet — een beeld geven van wat er allemaal in een jaar tijd heeft plaatsgevonden. In een rooster van twaalf maanden zijn die plaatsen aangegeven waar de meeste activiteiten hebben plaatsgevonden.

Januari- februari: In deze maanden domineert de geest van het carnaval, en in haar wereld is er weinig tijd voor de zo serieus opgevatte beeldende kunst.

Desondanks organiseert het Instituto di Cultura in februari een expositie met werk uit haar collectie en ander geleend werk. Deze collectieve expositie van Arubaanse schilders vindt plaats in de Biblioteca Publico i.v.m. het bezoek van hooggeplaatste personen uit het buitenland.

Maart: In het ABN- gebouw exposeert ondergetekende een collectie schilderijen.

April: — In het Concord- hotel exposeert een groep jonge Colombiaanse kunstenaars zeefdrukken, schilderijen en beelden.

— In het C.C.A. is er een fotografie- en dans affiches- expositie uit de collectie van ondergetekende.

— De Arubaan Johannes Donati exposeert schilderijen in de Biblioteca Publico.

Mei: De Aruba Camera Club houdt na jaren weer een grote expositie foto's van haar leden.

Juni: Het Instituto di Cultura presenteert een groot aantal werken van een groep jonge Surinaamse schilders.

Juli: Maria la Torre exposeert schilderijen en tekeningen in het ABN- gebouw.

Augustus: Gunsam exposeert bij de ABN een collectie zeefdrukken op geverfde textiel.

September: Tijdens de "Luna di Cultura" wordt de welbekende Padu Lampe in de schijnwerpers gezet, en een grote groep jongere Arubaanse kunstenaars- met- opleiding exposeren allemaal nieuw werk: schilderijen, tekeningen, zeefdrukken, ruimtelijk werk in "Arte Contemporaneo '85"

Oktober: Eveline Swidde exposeert in het ABN gebouw schilderijen, tekeningen en aquarellen.

November: Iedereen neemt een pauze.

December: Het Instituto di Cultura organiseert de jaarlijkse "Exposicion Arte Popular", waarin zowel schilderijen, ruimtelijk werk en (eindelijk) textiel werkstukken te zien zijn. Samenvattend: een totaal van dertien exposities, waarvan vijf collectief en acht individueel. Hiervan zijn er twee uit het buitenland, Suriname en Colombia.

De Biblioteca Publico neemt het grootste gedeelte voor haar rekening. (Voor het initiatief in september verdient zij minstens een prijs. Invoering van de subsidie- stop bijvoorbeeld).

Zij wordt gevolgd door de ABN, het Instituto di Cultura en op de laatste plaats het CCA. Vooral dit laatste is opvallend daar het CCA de instelling bij uitstek is voor dit soort evenementen. Eén van de redenen voor dit achterblijven is, volgens verschillende meningen, de heersende, scheve situatie waarin de schouwburg de zaal alleen tegen een pittige prijs aan anderen verhuurt. Hierdoor wordt het de kunstenaars zo moeilijk gemaakt hier te exposeren dat velen ervan afzien. De resultaten spreken voor zichzelf.

STILTE VOOR DE STORM?

Over het algemeen kan gesteld worden dat bijna alle exposities zonder veel opzien te baren worden opgezet en afgebroken. Het uitblijven van reacties en feedback van zowel het publiek als van collega's is ontstellend. Er heerst vooral onder het grote publiek — zacht uitgedrukt — bepaald geen levendige interesse voor de beeldende kunst. De schuld ligt echter niet bij het publiek; men heeft nooit geleerd het belang hiervan in te zien, de interesse voor en het plezier kunnen beleven in beeldende kunst wordt noch in de opvoeding noch in het onderwijs gestimuleerd.

In dit licht moet men toch waardering opbrengen voor al diegenen, zowel autodidact als professioneel, schilder als ceramist, oud als jong, die op een bescheiden plaats in deze gemeenschap vastbesloten met hun werk doorgaan.

Deze mensen besteden hun kostbare tijd aan het worstelen met creatieve problemen, aan het creeren van nieuwe dingen, aan het geven van kleur en persoonlijkheid aan onze gemeenschap, die steeds verder aan oppervlakkigheid en remote- controlled gemakzucht ten onder gaat.

Wanneer deze groep mensen hun werk — vaak met grote spanning — exposeren, verdienen zij veel meer interesse dan tot nu toe, zowel door het publiek, door collega's als door die bestuurders die altijd zo vol zijn van de Arubaanse cultuur, getoond is.

Van de kant van de kunstenaar zelf moet er echter ook meer gaan gebeuren voor wat betreft het denken over en het presenteren van zijn/haar werk.

Men kan beginnen met te proberen meer samen te komen, sterker naar buiten toe te treden, en te proberen anderen te laten inzien dat kunstwerken, op alle nivo's en in alle disciplines (bijv. ook muziek, ballet, theater) de creatieve en persoonlijke kant van deze gemeenschap weerspiegelen en dus een zeer belangrijke plaats innemen.

Het komende nieuwe jaar — de komende nieuwe tijd — zal hopelijk genoeg kansen bieden hiervan iets te realiseren, en hopelijk zal men actief genoeg zijn om deze kansen aan te grijpen.

Aan al diegenen die zich hiervoor, willen inzetten — un bon aña 86!

STAN KUIPERI.

	INSTITUTO DI CULTURA	BIBLIOTECA PUBLICO	CAS DI CULTURA	ABN	OVERIGE
1985 JAN					
FEB	[illegible]				
MRT				[illegible]	
APR		[illegible]	[illegible]		[illegible]
MEI		[illegible]			
JUN	[illegible]				
JUL				[illegible]	
AUG				[illegible]	
SEP		[illegible]			
OKT				[illegible]	
NOV					
DEC	[illegible]				

Merry Christmas

A warm and friendly wish of holiday cheer to our wonderful friends. Thanks so much for your time and patronage.

Success in the New Year to the nicest folks... our customers!

Superior Tobacco Company Aruba

Rejoice

WARM WISHES

Thanks for your continued support

VETRACO

Kruisweg 10
Oranjestad
Tel.: 22850

Merry Christmas

Happy New Year

Thanks for your confidence and patronage.

We are at your service again in 1986.

SEGUROS MANSUR N.V.
INSURANCE BROKERS
PAARDENBAAISTRAAT 12
Tel. 23094

Bon Pascu
y
Bon Anja
*
Merry Xmas
and
Happy New Year
*
Vrolijk Kerstfeest
Gelukkig Nieuwjaar

ABN
Algemene Bank Nederland
Kantoor Aruba
Oranjestad San Nicolas

HOLIDAY CHEER

Ringing out good wishes for the Christmas season to our wonderful friends and patrons.

Accountants en Administratiekantoor

Admo Aruba N.V.

L.G. Smithblvd. 48
Tel.: 22688

Merry Christmas

Happy New Year

Here's to you, our many good friends -
We wish you the best of the festive season.

*** Zunoca Freezone Aruba N.V.**
*** Propiedades Habibe N.V.**
*** Euromotor's N.V.**

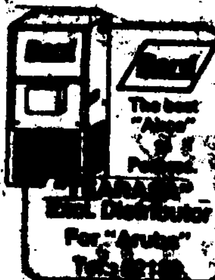
Yuletide Cheer

We're always delighted to extend our very best wishes during the holiday season to all our friends.

We hope a lot of packages of happiness coming your way.
Thanks for your patronage.

At your service in 1986.

Playa Trading Co. N.V.
Engelandstraat 5 - Tel. 22787

Merry Christmas and Happy New Year

Thanks for your patronage.

At your service in 1986.

LING & SONS SUPERMARKET

Congoweg 37 San Nicolas
Weststraat 29 Oranjestad

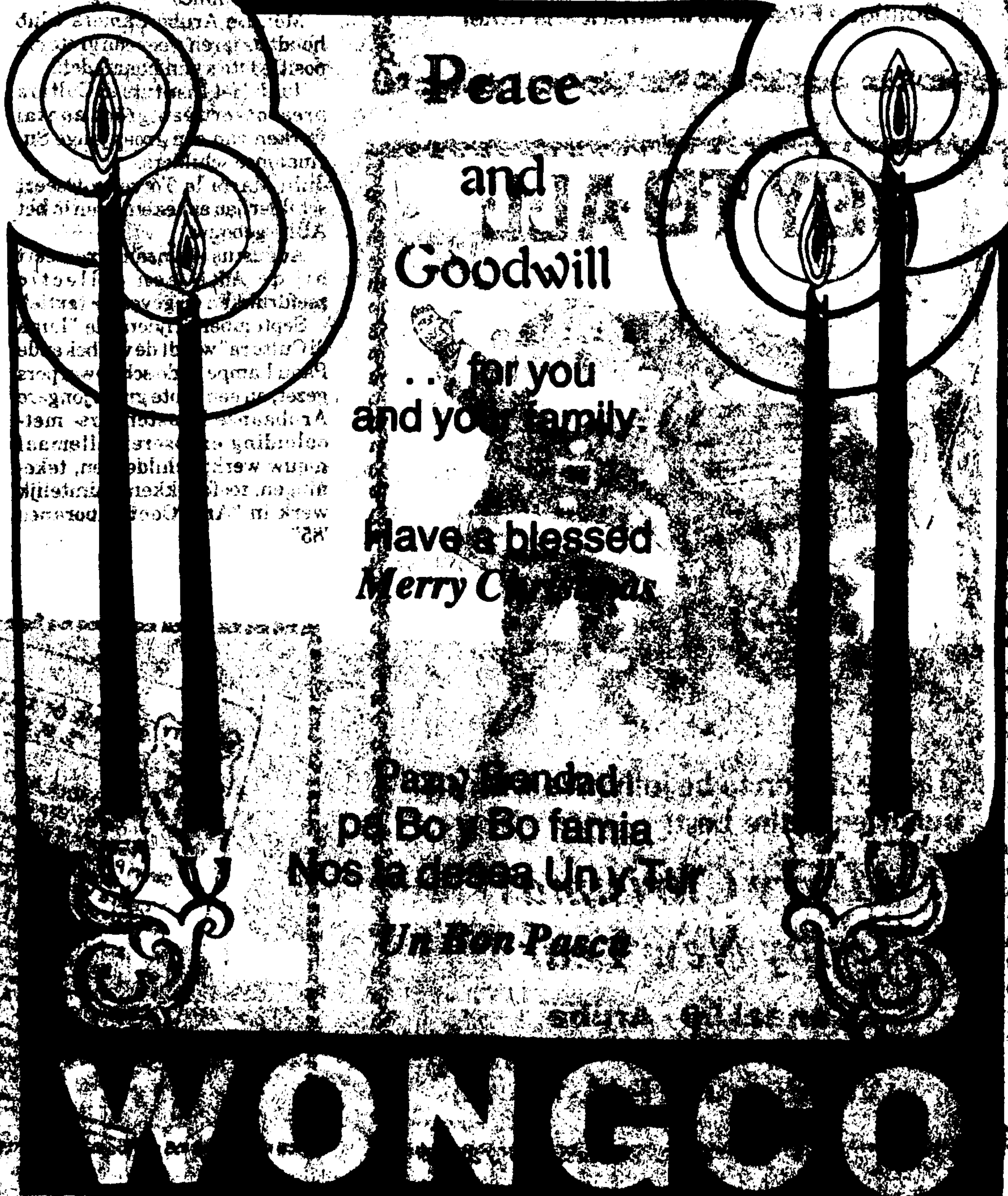

Bon Pascu
Felis Anja Nobo

Dank voor het in ons gestelde vertrouwen.
Ook in 1986 staan wij voor U klaar.

kamerlingh onnesstraat 34 — oranjestad aruba

ateagrasa n.v.

Peace and Goodwill
... for you and your family

Have a blessed Merry Christmas

Pasa Pascu dushi pa Bo y Bo famia
Nos ta desea Un y Tur
Un Bon Pascu

WONGCO

KERSTMIS

IS·EEN·LIEFELIJK·FEEST
EEN·KINDJE·IN·DE KRIBB
KERSTBOOM·NACHTMIS·HAM
MAAR
DAT·LIEVE·KINDJE
WERD·LATER·EEN·MAN
MET·EEN·RIGOREUZE·LEER
EN·VAN·DIE·KERSTMAN
ZEGGEN·VELEN
DIE·LUST·IK·NIET·MEER

IK·BID
TOT·GOD
IK
KEN
GOD·NIET
ALS·IK·GOD
ZOU·KENNEN
BESTOND
IK
NIET

MACHT·MOET
MET·MYSTERIE·SAMENGAAN
ANDERS·HEEFT·MACHT
GEEN·BEEN·OM
OP·TE·STAAN

ONZE·LANDHUIZEN
HEBBEN·HUN
GROOTSHEID
ALLEEN·MAAR
GEHAALD
OMDAT·MEN
ZE·BOUWDE
MET·ARBEID
DIE·NIET
WERD
BETAALD

ZOU·GOD·EEN
ZENUWTOEVAL KRIJGEN
ALS EEN·VROUW
TOT·PRIESTER·WERD·GEWIJD?
IS·VOOR·GOD·NIET
ALLES·MOGELIJK?
OOK·NIET
DEZE·KLEINIGHEID?

STEL·DAT·DE·APOSTELEN
NIET·NAAR·HET·NOORDEN
EN·HET·WESTEN
WAREN·GETROKKEN
MAAR·NAAR·HET·ZUIDEN
EN·HET·OOSTEN
DAN·HADDEN·WE·NU·EEN·MIS
MET·DANS·EN·TROMGEROFFEL
EEN·ZWARTE·AFRIKAAN

IK·WIL·ZO·VEEL
IS·MIJ·TE·VEEL

EEN
KERKELIJKE
PLECHTIGHEID
KAN
INDRUKWEKKEND·ZIJN
EN·TOCH·BEN·IK·ER
HUIVERIG·VOOR
VERDRINKEN·HIER
DE·GELOVIGEN
OF·GROEIT
HUN·GELOOF
ERDOOR

EEN·...·ALS·PATER
DAT·...·JEZUS·NACHT
HEEL·...·IN·MIJN·DROMEN
AAN
EN·OOK·NOG·IN
MET·HEM·SPRAK·NIET·WAT·IK
IK·WIST·ZO·...
DIE·REINE·ZIEL
ALS·ANTWOORD·GEVEN·MOEST
EN·DACHT·EVEN·NA
HET·KIND·KEEK
VOL·BEWONDERING
NAAR·MIJ·OP
EN·DACHT·DAT·IK·WEER
AAN·JEZUS·DACHT

WIE·HET·ONRECHT
NIET·...
IS·...·BEROOID

AL·HONDERD·KEREN
HEB·IK·HET·EVANGELIE
BESTUDEERD
AL·HONDERD·KEREN
HEB·IK·DAARIN
PARELS
GEVONDEN

WAT·HEB·IK
AL·DIE·...
GEBRUIKT

KERKEN
ZIJN
VAAK
ZERKEN

GOD·GEEF·MIJ
DAT·IK·VANDAAG
MAG·GEVEN
DOOR·LIEFDE
TE·BETONEN
AAN·LIEVE
EN
AAN·LASTIGE
MENSEN

EEN·WERELD
VOL·WONDEREN
DAAR·VOEL·IK
MIJ·THUIS
WAAR·WONDEREN
ONTBREKEN
DAAR·BEN·IK
ABUIS

JE·KUNT·VEEL
JE·KUNT·MEER
JE·KUNT
ONEINDIG
VEEL
MEER
MAAR·'T·IS
TELKENS
HETZELFDE·LIED
JE·KENT
DE·KRACHT
VAN·KRISTUS
NIET

Door zijn 18-de eeuwse handels-activiteiten

St. Eustatius: paradijs voor archeologische onderzoekers

De afgelopen jaren heeft St. Eustatius ruim aandacht gekregen van archeologische onderzoekers, te weten uit Williamsburg, Virginia en uit Leiden, Nederland.

Reeds in 1981 is een groep archeologie studenten van het William and Mary College uit Williamsburg op St. Eustatius bezig het verleden te bestuderen. In een rapport van de hand van Dr. N. Barka voert men als reden voor het onderzoek aan dat het eiland een zeer belangrijke rol speelde in het handelsverkeer in de 18de eeuw, waarvan de resten aanwezig zijn op het eiland. Daarnaast bestaan er mogelijkheden om archeologisch materiaal te bestuderen dat verband houdt met deze handelsactiviteit, met de vestiging van de Nederlanders en de joodse gemeenschap uit die tijd, de slavernij, de architectuur, de cultuur en aanverwante problemen.
Juist die grote verscheidenheid van menselijke activiteiten in het verleden op St. Eustatius in combinatie met de relatieve nonactiviteit in de 19e eeuw en 20e eeuw hebben Statia gemaakt tot een van de belangrijkste en best bewaarde archeologische plaatsen in het Caribisch gebied

Een andere reden die wordt aangevoerd voor de bestudering van het verleden van Statia is om de inwoners van het eiland beter bewust te maken van hun culturele bronnen. Het is bovendien essentieel dat de historische plaatsen worden bestudeerd vóór hun mogelijke vernietiging en dat sommige historische gebieden worden bewaard voor toekomstige generaties.
Bovendien kan die bewustmaking van het verleden ook economische voordelen opleveren in de vorm van een grotere toeristen- industrie.

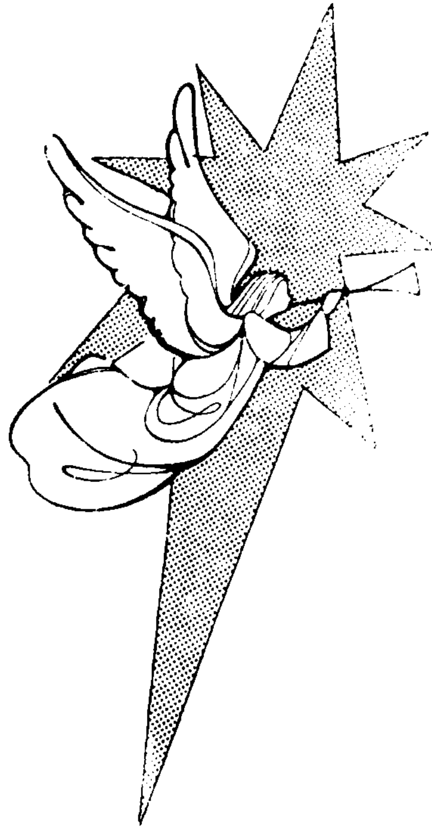
Het rapport telt vier hoofdstukken die achtereenvolgens bevatten:
1. de Caribische zee; zone 1 en zone 2;
2. de Benedenstad;
3. de Bovenstad;
4. de Cultuurvlakte en het gebied daar buiten.

(Zone 1) omvat het gebied van de Oranjebaai en Gallowsbay dat als ankerplaats heeft gediend voor grotere schepen. Sinds de komst van de Europeanen heeft Oranjebaai gediend als belangrijkste ankerplaats van St. Eustatius. Oranjebaai was een veilige haven met voldoende diepte, zandbodem en geen gevaar voor de schepen. Waarschijnlijk hebben meer dan 3.500 schepen jaarlijks deze haven gebruikt. Scheepswrakken kunnen aanwezig zijn in de Oranjebaai; goederen die verloren zijn of overboord gegooid zijn zeker aanwezig op de bodem van de zee.

In 1961 is er een voorlopig onderzoek uitgevoerd door Robert Marx dat door meer uitgebreide werd gevolgd in 1983 en 1984 door Wil Nagelkerken, waarover de Amigoe reeds eerder berichtte.

Zone 2 omvat het gebied van hoogtij tot ongeveer 15 voet diepte. De ruïnes van de muren van de pakhuizen en magazijnen strekken zich uit tot in de branding op sommige plaatsen en laten daarbij zien hoeveel het water is gestegen gedurende de afgelopen eeuwen. Een beperkt onderzoek, uitgevoerd in dit gebied in de periode 1981 - 1984 betreffen de ontdekking van een mogelijke zeedijk of strandmuur langs het strand en de omtrekken van aangelegde golfbrekers binnen ongeveer 200 voet van de kustlijn in relatief ondiep water.

In 1984 werden door John de la Passalacque grote rolstenen of keien in kaart gebracht die zich zo'n 2-300 voet uit de kust bevonden in 8-10 voet water. Er wordt verondersteld dat deze keien

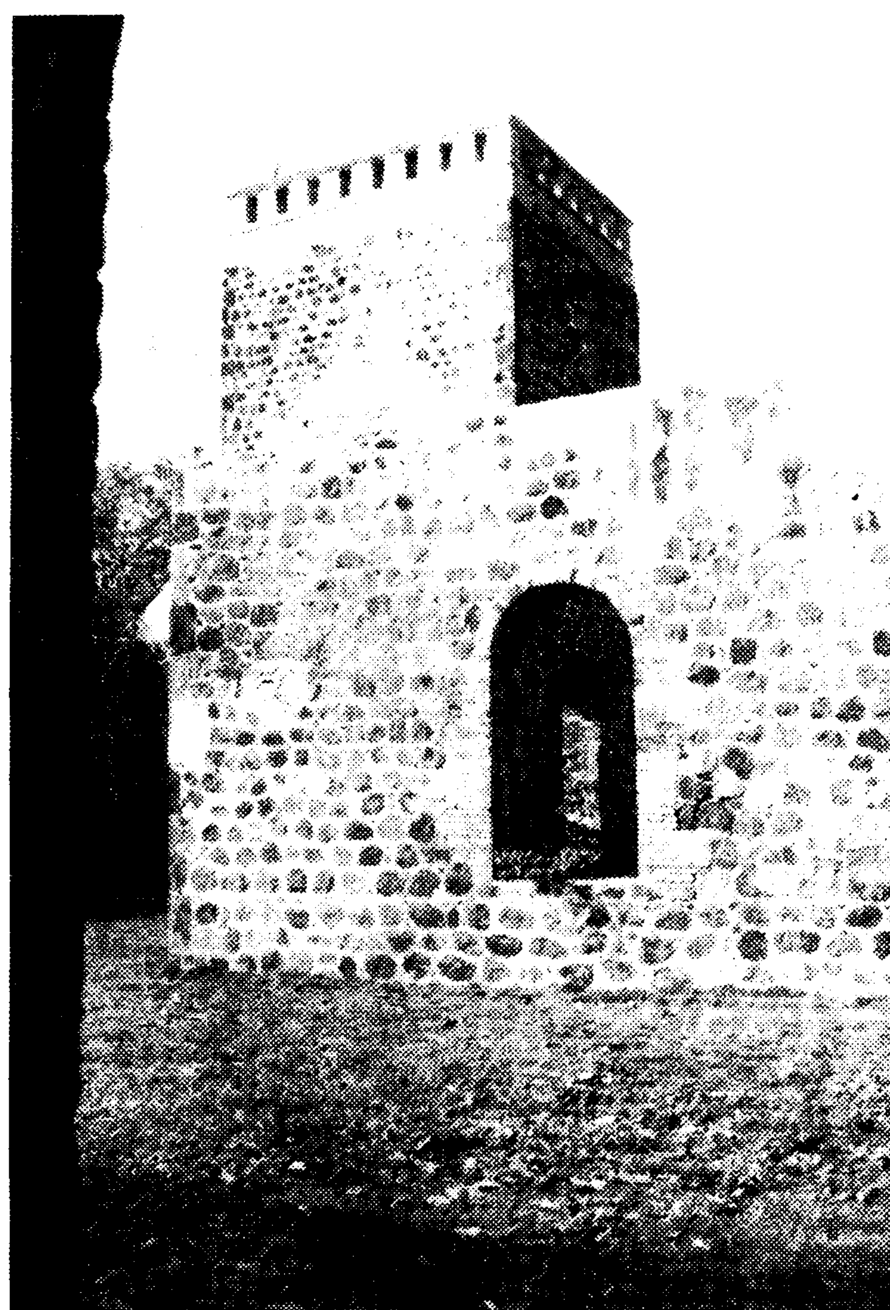
gediend hebben als golfbrekers. De schepen die in zone 1 voor ander lagen stuurden kleinere boten naar de kust in het kalmere water achter de golfbrekers om voorraden en manschappen te brengen.

De Benedenstad is een strook strand, ongeveer twee mijl lang aan de Caribische kant van Statia. Ze wordt in het westen begrensd door de zee en in het oosten door hoge rotswanden. Eens was dit de plaats waar 600 of meer pakhuizen hebben gestaan. De Benedenstad of Lower Town is waarschijnlijk de rijkste, meest geconcentreerd archeologische zone op St. Eustatius. Tegenwoordig staan talrijke warenhuizen verspreid in de Lower Town. Bestudering van deze zone kan veel leren over de architectuur van de pakhuizen, de ruimtelijke indeling en het doel etc.

In 1981 en 1982 zijn alle zichtbare "warehouse"- ruïnes in kaart gebracht met behulp van vizierliniaal en meettafel. De ruïnes werden opgemeten, gefotografeerd en bestudeerd en in het kort beschreven. Vier pakhuizen zijn gedeeltelijk uitgegraven om gegevens te verzamelen over verschillende lokaties in de Lower Town. In juni 1981 maakten de eigenaars van de Old Gin House N. Barka erop attent dat er een grote stortplaats van keramiek en glas zich bevond onmiddellijk ten noorden van het Mooshay Bay hotelcomplex. Waarschijnlijk heeft een van de 18e en 19e eeuwse artefakten gegraven. De plaats bevond zich in een nauwe ruimte tussen twee pakhuizen niet evenwijdig aan elkaar.

Op deze plaats werden grote hoeveelheden gebroken aardewerk, glaswerk, botten van dieren en andere artefakten aangetroffen. De hoeveelheid was verbazingwekkend, evenals de hoge kwaliteit en de verscheidenheid van de gevonden voorwerpen. De kwaliteit van het materiaal wijzen op een rijke eigenaar.

Een laag gelegen ruïne van een pakhuis in het zuiden van de Lower Town werd uitgegraven om informatie te vergaren over mogelijke stormschade en om materiaal te verzamelen uit dit gebied. Op een diepte van 3.05 voet onder het grondoppervlak werd een stenen fundering aangetroffen voor elke muur van het pakhuis. De fundering was gemaakt van onafgewerkte en onregelmatige vulkanische stenen. Dit in tegenstelling met de stenen van de fundering boven de grond die regelmatig van afmeting en vorm waren.
Op een diepte van 2.8 voet onder het grondoppervlak werd een vloer van gele stenen aangetroffen. De stenen die niet gemetseld waren, waren in een decoratief patroon gelegd. Gedeelten van deze vloer zijn er in het verleden uitgehaald.

...de Nederlands Hervormde Kerk in de Bovenstad...

Crook's Castle ligt ongeveer een halve mijl ten zuiden van de C.A. Woodley pier. Het ligt betrekkelijk geïsoleerd en tegenwoordig kan men er te voet komen langs de kustlijn, maar in de 18e eeuw werd de verbinding tussen de Boven- en de Benedenstad onderhouden via een rooi.
Een groot koraalrif belet de schepen op het strand ervoor te landen. Crook's Castle is een uitgebreid complex van ruïnes dat een oppervlakte van 175 bij 110 voet beslaat. Drie cisterns, waaronder één zeer groot, talrijke muren, en de resten van 5 of 6 structuren van verschillende afmetingen worden er gevonden, evenals een grote put met drinkbak en overblijfselen van ijzeren potten. De ruïnes reikten in het verleden verder naar het westen.

Er is vrijwel niets over deze plaatsen bekend. Een kaart uit 1780, echter laat een torenvormig bouwsel zien in het gebied van Crook's Castle. Men beschrijft het als een suiker- raffinaderij. De plaats is ernstig verstoord door blue bead zoekers van tegenwoordig die diepe gaten hebben gegraven. Er zijn daar namelijk grote hoeveelheden blue- beads gevonden. De reden daarvoor is onbekend. Het onderzoek dat hier is uitgevoerd leidt tot de conclusie dat er nog steeds veel plaatsen zijn in het complex die betrekkelijk onaangetast zijn.
Bij opgravingen werd ongeglazuurd rood aardewerk aangetroffen dat waarschijnlijk een functie in het raffinage- proces van de suiker heeft gespeeld.

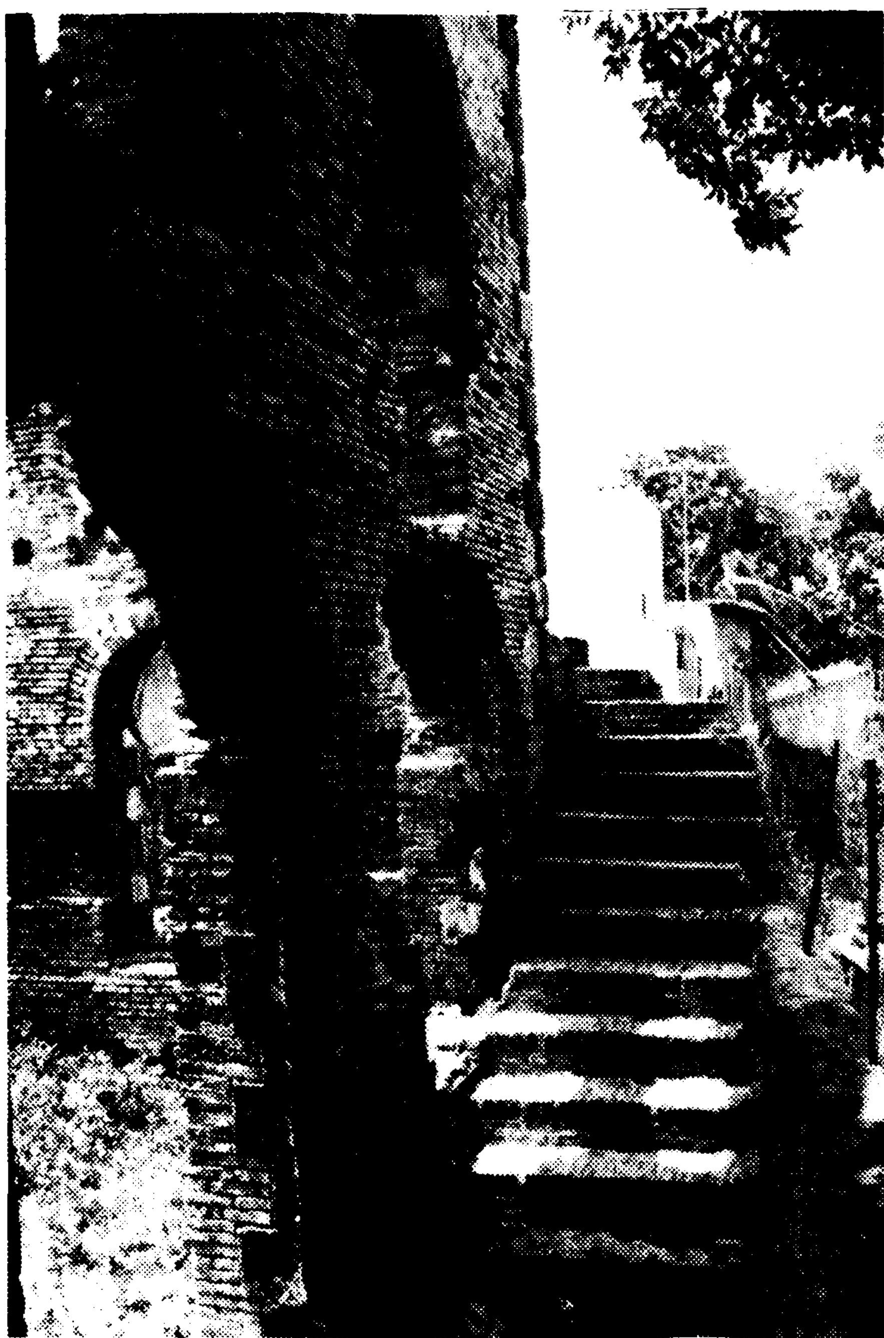
...Joodse begraafplaats...

...English Quarter...

...pakhuis aan de baai...

...de Joodse synagoge met de toegangs- trap tot de vrouwen- galerij...

...ruïnes in de Benedenstad...

St. Eustatius: paradijs voor archeologische onderzoekers

Zone 3 De Bovenstad.
In de Bovenstad zijn een drietal plaatsen aan een onderzoek onderworpen te weten: de joodse synagoge, het Doncker huis (waarover reeds eerder door de Amigoe bericht is) en een dumpplaats voor afval bij de Ned. Hervormde kerk. In de achttiende eeuw was er een aanzienlijk aantal Joden op St. Eustatius. Hiervan getuigen de ruïnes van een synagoge alsmede een joods ceremonieel bad en een begraafplaats.

In 1737 werd toestemming aan de autoriteiten in den Nederlanden gevraagd om een synagoge te bouwen. In dat zelfde jaar werd een joodse congregatie gesticht op St. Eustatius, die de naam Honen Dalim kreeg. Dit betekent "hij die medelijden met de armen toont". In 1738-1739 werd de synagoge in Oranjestad gebouwd en gebruikt tot omstreeks 1795 toen het economische verval en andere factoren de meerderheid van de Joden dwong het eiland te verlaten. In 1818 bleken nog slechts vijf Joden op St. Eustatius te wonen.
De synagoge is een indrukwekkende ruïne van twee verdiepingen met muren van gele baksteen. De binnen- maten van het gebouw zijn 38.3 voet bij 24.2 voet in de richting noord-zuid met muren van 2 voet dik.
Talrijke boogramen en verscheidene deuren bevinden zich in de muren. De hoofdingang is aan de west kant. Een buitentrap leidt naar de eerste verdieping waar zich de galerij bevond van de vrouwen. Op verzoek van de Historical Foundation is in 1983 de Joodse Synagoge aan een archeologisch onderzoek onderworpen. Het materiaal dat hier gevonden is, is nog niet precies geanalyseerd.

Onmiddellijk ten westen van de ruïne van de Nederlands Hervormde kerk bevindt zich een dumpplaats van afval ter grootte van drieduizend vierkante meter. Grote hoeveelheden keramiek en resten van flessen werden op deze plek aangetroffen. Hetgeen deed vermoeden dat het om een dumpplaats ging.

De opgravingen wezen uit dat het belangrijkste **in situ** materiaal geconcentreerd was bij het ravijn aan de zuidzijde van de plaats. Grote hoeveelheden engels, frans- en duits keramiek werden aangetroffen.

Een onbekende begraafplaats werd aangetroffen in de zuidelijke hoek van het terrein. Hoewel er talrijke skeletten in dit gebied geweest moeten zijn is er slechts één gevonden. Dit lag in oostwestelijke richting en lag niet in een doodkist. Dit feit wijst op ongewone omstandigheden.

Zone 4. Op de Cultuurvlakte werden English Quarter en Fort de Windt onderzocht.
Eind achttiende eeuw werd English Quarter voor het eerst gesticht. En rond 1850 bereikte het zijn grootste bloei. Deze plantage met suikerfabriek ligt op ongeveer twee mijl ten oosten van Oranjestad aan de Atlantische kant van St. Eustatius.

Het complex bestaat uit twee delen: een gedeelte waar de eigenaar woonde en het andere gedeelte waar de suikerfabriek was.
Een derde gebied ten westen van de fabrieks- gebouwen bevatte waarschijnlijk de slaap- verblijven. In het woon- complex waren de keuken en de kleinere voorraad- kamers in de basement.
De suikerfabriek is goed behouden gebleven. Het omvat onder andere een groot kookhuis en aangrenzende droog- en rookkamers en cisterns. Het kookhuis had een fornuis met zes rookkanalen.

Fort de Windt.
Fort de Windt is gebouwd in 1756, één uit een serie van vele kustbatterijen opgericht gedurende de tijd van Commandeur Jan de Wit. Het was een kleine wig-vormige batterij die moest dienen om "back of bay" te beschermen en de landing van vijandelijke troepen op het rotsachtige strand te voorkomen. De bewapening bestond uit vier kanonnen. De resten van het fort bevinden zich bij Whitewall aan de zuidzijde van St. Eustatius.
Het onderzoek heeft uitgewezen dat Fort de Windt een onregelmatige fortificatie is, gebouwd naar de mogelijkheden die de plaats bood. Een amateur of een militair hebben waarschijnlijk het ontwerp van de batterij gemaakt en aangepast aan de omstandigheden.
Een uitgebreid rapport v.d. hand van P. Kandle is onlangs verschenen onder de titel St. Eustatius. Acculturation in a Dutch Caribbean Colony.

De functie administrateur bestaat niet meer

George Sleeswijk: de eerste echte gezaghebber van Statia

ST. EUSTATIUS — De heer G. Sleeswijk is nu ruim twee jaar gezaghebber van St. Eustatius. Daarvoor was hij van 1975 tot 1977 op Saba werkzaam als administrateur en in 1981 voor drie maanden als waarnemer op Saba. De afgelopen jaren op St. Eustatius heeft de heer Sleeswijk ervaren als bijzonder druk. Zijns inziens moet er nog veel veranderd worden en is er nog veel te doen op het eiland. Daarbij komt dat de weinige middelen die ter beschikking staan het werken bijzonder moeilijk maken. Vooral op financieel gebied is dit duidelijk merkbaar.

St. Eustatius met 1.600 inwoners en Saba met 1.000 inwoners ontvangen dezelfde landsbijdrage van 3,5 miljoen per jaar.

Er zou dus van de zijde van de centrale overheid een verhoging moeten plaatsvinden van de landsbijdrage van omstreeks 2 miljoen per jaar.

Op de vraag of er bepaalde problemen zijn geweest met de centrale regering bij de uitvoering van zijn werk antwoordde de heer Sleeswijk: "Nee, over het algemeen niet. Natuurlijk zijn er dus wel departementen die een drastische wijziging moeten ondergaan met name het kadaster en ook financiën, voor wat betreft de uitvoering van projecten. Dat gaat veel te langzaam".

Hoogtepunten voor de heer Sleeswijk zijn geweest: a) Het belangrijkste wat er dit afgelopen jaar gebeurd is, vind ik dat we dit jaar begonnen zijn met de Mavo-brug en LTS. Hierdoor kunnen kinderen langer op het eiland blijven en hoeven ze niet op vroege leeftijd naar een ander eiland voor vervolg-onderwijs. Het kost ons weliswaar handen vol geld, doch ik meen dat de bevolking er recht op heeft dat hun kinderen de mogelijkheid wordt geboden vervolg-onderwijs op hun eigen eiland te kunnen volgen; b) renovatie en uitbreiding van het Prinses Beatrix Hospitaal; c) volkshuisvesting is uit de politieke sfeer gehaald; d) de aankoop van terreinen en e) op toeristisch gebied zijn de nodige contacten gelegd.

Wat het ziekenhuis betreft: de verschillende gesprekken die plaats gevonden hebben met minister De Koning van Antilliaanse Zaken over het hospitaal gelegen te Chapelpiece dat uiteindelijk gebleken is niet geschikt te zijn als hospitaal, hebben geresulteerd in het uiteindelijk goedkeuren van het project-dossier voor de renovatie en nieuwbouw van het huidige Prinses Beatrix Hospitaal.

De ondertekening van de financierings- overeenkomst heeft op 6 november plaats gevonden op St. Eustatius met de vertegenwoordiger van Nederland.

Het uit de politieke sfeer halen van de volkshuisvesting door de oprichting van de "Statia Housing Foundation" is eveneens een belangrijke gebeurtenis geweest. Deze foundation zal in 1986 gaan functioneren. In dat jaar zullen de nieuwe volkswoningen en trouwens ook de oude volkswoningen te Golden Rock Village aan de nieuwe stichting worden overgedragen, die ze in beheer krijgt.

Over de aankoop van terreinen zei de heer Sleeswijk het volgende: "De Nederlandse regering heeft het verzoek van het Bestuurscollege voor de aankoop van terreinen voor Volkshuisvesting en landbouw in een record tijd goedgekeurd. Dit brengt met zich mee dat met name aan de zelfbouw van huizen meer aandacht besteed zal worden. De landbouw zal middels deze aankoop nog meer aandacht krijgen."

Op toeristisch gebied zijn heel wat contacten gelegd vooral op de Amerikaanse markt wat qua historie veel binding heeft met St. Eustatius.

De samenwerking met de collega gezaghebbers op de andere eilanden wordt door de heer Sleeswijk als bijzonder goed ervaren. Sleeswijk: "Sinds wij begonnen zijn met het regelmatig overleg met de andere gezaghebbers is de verstandhouding heel goed te noemen. Het is gebleken dat juist voor deze vergaderingen de problemen vaak van gemeenschappelijke aard zijn, en in die "setting" gemakkelijker over te praten is en ook gezamenlijk tot een oplossing wordt gekomen. Deze vergaderingen zullen dan ook worden voortgezet, maar minder frequent vanwege de bezuinigingen.

Op insulair gebied vinden er regelmatig gesprekken plaats tussen de gedeputeerden van de Bovenwindse eilanden die daar hun gemeenschappelijke problemen bespreken, vooral op toeristisch gebied.

St. Eustatius heeft een chronisch begrotings- tekort. Bijdragen uit het Solidariteits- fonds dienen St. Eustatius en de andere kleine eilanden financieel te helpen. Een fonds trouwens waar we de laatste maanden niets meer over gehoord hebben. Op de vraag waar het B.C. van St. Eustatius zijn prioriteiten zal leggen om iets aan het verminderen c.q. wegwerken van het tekort te doen, antwoordde de heer Sleeswijk: "Op de eerste plaats is het zo dat wij als Bestuurscollege bezig zijn onze inkomsten te vergroten door middel van de onlangs verhoogde PP-kaarten. We zullen ook de service aan het publiek duurder moeten maken zoals bij de retributie- verordeningen.

Feit blijft dat de landsbijdrage zonder meer verhoogd moet worden, zoals gezegd met 2 miljoen per jaar. Aan de andere kant proberen we onze kosten te drukken. Die zijn al belangrijk gedrukt, gezien de weinige manoeuvreerbaarheid van het B.C. op financieel gebied. Wat het solidariteitsfonds betreft: Er zijn voorstellen gedaan waarbij Nederland, Aruba en Curaçao waarschijnlijk aangevuld met St. Maarten zullen moeten bijdragen in het Solidariteitsfonds. Zeer terecht opgemerkt is tot nu toe geen definitieve beslissing gevallen, maar ik ben ook de mening toegedaan dat hoe de beslissing ook zou uitvallen, Nederland verantwoordelijk zal moeten blijven voor de kleine eilanden in casu St. Eustatius.

De verhogingen die u genoemd heeft, zetten weinig zoden aan de dijk, zoals de eerdergenoemde verhoging van PP-kaarten en retributieverordeningen.

Op de vraag welke structurele veranderingen er plaats dienen te vinden op nationaal of eilandelijk niveau om het tekort weg te werken of te verminderen antwoordde de heer Sleeswijk: "We werken hard om het toerisme te bevorderen. Daarnaast zijn we druk bezig om industrieën aan te trekken maar onze loonstructuur vormt een belemmering. Ook willen we kijken wat de mogelijkheden zijn om off-shore maatschappijen hier naar toe te krijgen. Wij kunnen deze maatschappijen in ieder geval rust aanbieden, maar tevens goede telefonische en telegrafische verbindingen. Bovendien valt er altijd nog te praten over andere zaken die wij als eiland eventueel kunnen aanbieden.

De heer Sleeswijk verwacht dat er een opleving zal komen van de economische situatie in de Nederlandse Antillen waar St. Eustatius zeker zijn deel van zal krijgen. Wat het toerisme betreft zal het komende jaar zeker de voorgaande records breken. Die verwachtingen zijn gebaseerd op de investeringen die het afgelopen jaar gedaan zijn in onze sector.

"Nu dat Aruba dus een aparte plaats zal innemen in het Koninkrijk zullen de overige vijf eilanden serieus aan tafel moeten gaan zitten om te zien op welke terreinen zij daadwerkelijk kunnen gaan samenwerken.", aldus de heer Sleeswijk.

"Men zal zonder meer als basis moeten gaan nemen wat elk eiland zelf zal willen hebben. Als de basis bepaald is en men ook respect toont voor elkaars standpunt, moet het mogelijk zijn te komen tot een gezamenlijk standpunt van de vijf eilanden. Maar men moet wel praten uit het oogpunt van gelijkheid.

De heer Sleeswijk zag graag dat de landsbijdrage verhoogd werd, wat inhoudt dat de financiële middelen om het eiland te besturen aanwezig zijn. Tevens dat alle eilanden op gelijke voet behandeld worden zonder onderscheid, en dat het politiekorps de minimale bezetting die gevraagd is ook zal krijgen.

Zijn wensen voor 1986 zijn dat het in ieder geval een veel makkelijker jaar zal worden nu dat Aruba er uit gaat en de aandacht van de Centrale Regering voor de kleinere eilanden zal toenemen.

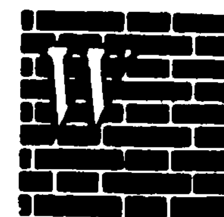
...renovatie prinses Beatrix hospitaal...

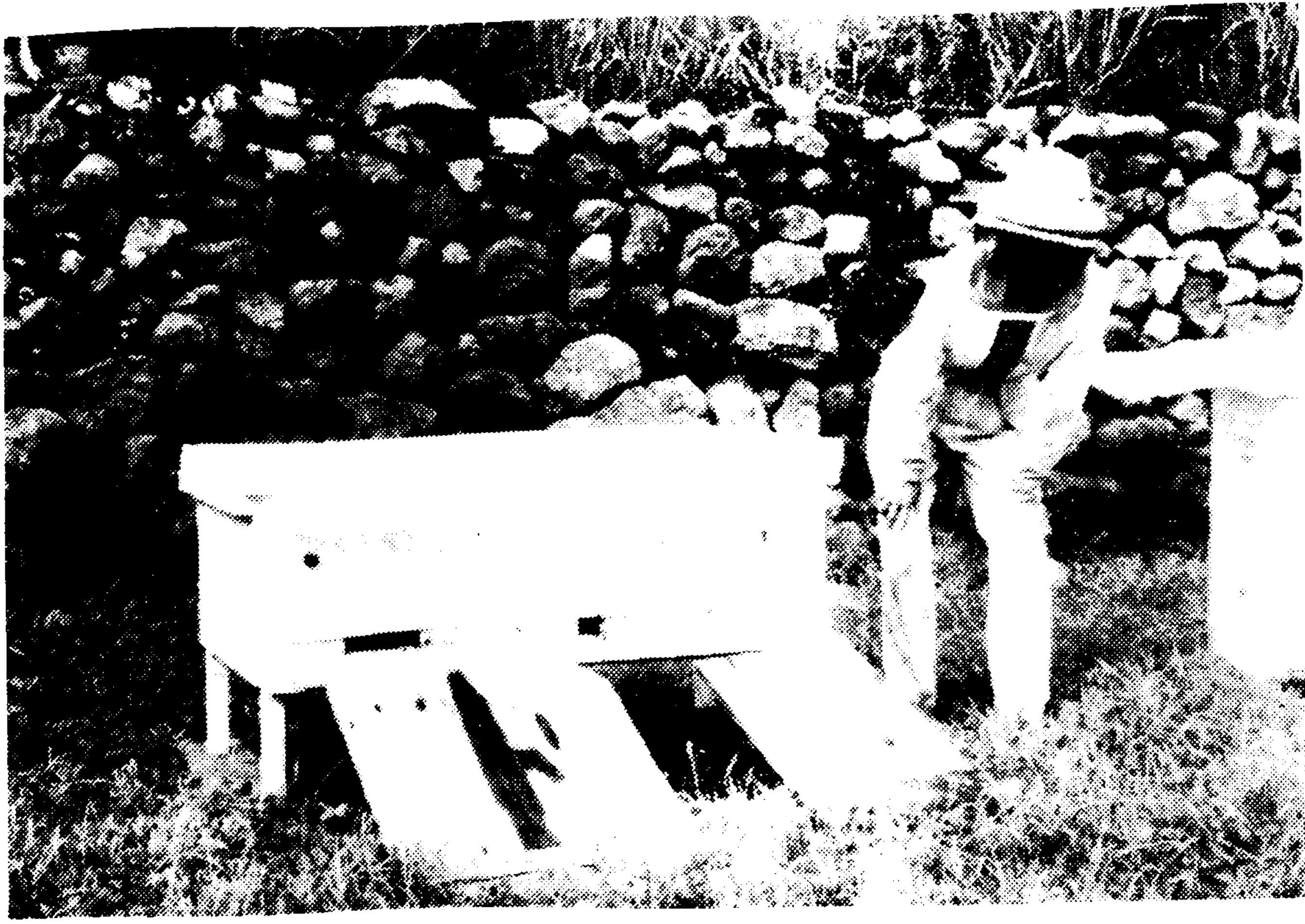

BIJENHOUDERIJ OP SABA

Zorgen voor beestjes die eigenlijk geen zorg nodig hebben

... mevrouw Mary Toynbee bij haar "long hive" of "old lady hive"...

...major Simmons bezig met onderhouds- werkzaamheden...

Bijen hebben geen mensen nodig, zij kunnen zichzelf prima verzorgen, ze werken hard en houden ervan een voorraad aan te leggen. De bijenhouder geeft de bijen een comfortabel huis in ruil voor wat van de extra honing. Hij dient er voor te zorgen dat de bijen genoeg ruimte hebben om hun honing op te slaan en hij moet weten wanneer en hoeveel honing hij zonder schade toe te brengen, weg kan halen. Zo wordt het voor beiden een voordelige samenwerking. Het houden van bijen vraagt aandacht, men moet bijenkasten maken, deze onderhouden, (kunst)raten installeren, de onderdelen die bijen aan elkaar bouwen los maken, soms moeten ze gevoerd worden, de honing moet worden verzameld en zo zijn er tal van andere klusjes.

Men kan ook eens even de tijd nemen om het leven en de samenwerking van de bijen onderling nader te beschouwen, strenge regels van de natuur houden alles in balans.

Hoe men zich er ook tegen beschermt, wanneer men bijen houdt zal men ongetwijfeld wel eens worden gestoken, dit bezorgt normaal gesproken niet meer last als een steek van een mug, behalve wanneer men allergisch blijkt te zijn, dan is het zaak zo snel mogelijk een dokter te bezoeken. Zo'n reactie behoort echter tot de uitzonderingen. Een bij steekt trouwens alleen wanneer er geen andere mogelijkheid is, als uiterst noodweer dus, en sterft zelf na deze daad.

Er zijn drie soorten bijen in een kolonie: de koningin, de werksters en de darren, zij hebben alle verschillende taken. De eerste dagen, na het broeden, dwaalt de koningin over de raten; indien zij een andere koningin tegenkomt zal een van de twee de ander doden. Tussen de vijfde en de tiende dag vliegt ze uit de korf om te paren. Drie of vier dagen later begint ze eieren te leggen, hetgeen ze voor de rest van haar leven zal doen. In haar tweede jaar, of eerder indien de korf overbevolkt raakt, kan ze uit de korf vliegen met een zwerm bijen om een nieuwe kolonie te beginnen. Als haar capaciteit om eieren te leggen begint af te nemen, na anderhalf of tweeëneenhalf jaar, zullen de bijen haar vervangen door een nieuwe koningin te maken en de oude uit de korf te zetten.

...Mary Toynbee bij haar bijenkasten...

Een koninginne-bij wordt gemaakt uit een gewoon werksters-ei, door de larve grote hoeveelheden van een speciale substantie genaamd koninginne- gelei te voeren. Werksters ontwikkelen zich uit bevruchte eieren en darren uit onbevruchte eieren. Als er gedurende langere tijd geen koningin aanwezig is, kunnen werksters eieren gaan leggen, maar deze eieren, daar zij onbevrucht zijn, zullen alleen darren opleveren en zo is de kolonie zonder koningin gedoemd uit te sterven.

De werksters hebben voor hun werkzaamheden een schema, namelijk de eerste week maken ze de cellen schoon en poetsen ze die, verder voeden ze de larven en maken ze hun eerste 'speelvlucht'.

In de tweede week van hun leven maken ze was, bergen pollen en honing weg en ruimen rommel op. De derde week waaieren ze met hun vleugels voor ventilatie in de kast en bewaken ze de ingang.

De drie weken hierna gaan ze op zoek naar nectar, pollen en water waarna ze sterven door een ongeluk of gewoon door uitputting.

De darren volgen weer een ander patroon. De eerste negen tot twaalf dagen wordt de dar gevoed door werksters en zwerft wat door de kast. Wanneer hij sexueel volwassen is vliegt hij naar buiten op zonnige middagen naar een 'darren ontmoetings- plaats' waar hij hoopt een koningin tegen te komen om mee te paren. Wanneer hij hierin slaagt gaat hij terstond dood! Slaagt hij niet dan gaat hij weer naar huis en probeert het een andere dag. Het voornaamste doel in het leven van de dar is paren met een koningin. Er is enig bewijs dat de aanwezigheid van darren nog op andere manieren bijdraagt aan het welzijn van de kolonie, maar dit is nog niet geheel duidelijk. In een gematigd klimaat, verdrijven de werksters de darren als het koude weer in aantocht is, maar in de tropen worden ze het hele jaar getolereerd en sterven uiteindelijk door hun hoge leeftijd of misschien wel uit verveling.

Mrs. Mary Toynbee, Canadese van geboorte en sinds vele jaren enthousiast bijenhoudster, probeert deze hobby op Saba te verspreiden. Zij op haar beurt heeft in haar begindagen veel hulp gehad van Mrs. Martha Roder, eveneens woonachtig op Saba.

Mary heeft onlangs samen met haar man een bijenkast ontworpen, geïnspireerd op de Kenia top bar hive, echter met een interieur als de klassieke Langstroth kast. Het voordeel van deze langwerpige "Saba hobby hive" of "Old lady hive" **is dat het tillen van onderdelen van de kasten tot een minimum beperkt** is, vooral van belang voor wat minder sterke vrouwen. Daar er wat minder ruimte is in de kast is de opbrengst van de honing wel wat lager.

Verder heeft Mary een handleiding voor beginners samengesteld waarin de specifieke problemen en groeiseizoenen van de verschillende planten, struiken en bomen op Saba vermeld zijn. Zij onderscheidt vijf seizoenen voor de bijen op Saba. Hoewel men in een tropisch klimaat zou verwachten dat de bijen het hele jaar door overvloedig nectar kunnen verzamelen, lijkt haar ervaring erop te wijzen dat er wel degelijk maanden zijn waarin de bijen mondjesmaat verzamelen. De verschillende seizoenen brengen met zich mee dat de bijenhouder zijn handelingen daaraan aanpast.

Haar eerste bijenseizoen is van januari tot april, dit noemt zij het mango-seizoen, een enkele keer heeft zij wat mango honing geoogst maar over het algemeen gebruiken de bijen de honing gedurende deze maanden om het broedsel te voeren en hun aantal te vergroten. De bijenhouder moet in januari erop toezien dat de bijen gezond zijn en dat de koningin eieren legt. In de volgende maanden moet hij erop toezien dat er genoeg nectar binnenkomt om alles groeiende te houden. Op Saba hebben de bijen in de wintermaanden voldoende voorraad nodig of men moet ze bijvoeren.

Het tweede seizoen van april tot juni noemt zij het "gum-tree-season" ofwel het terpentijnboom- seizoen. Deze bloeien regelmatig eind april. Nu begint de extra honing binnen te komen en de bijenhouder moet voldoende opslag- capaciteit verzorgen. Tevens daar dit het seizoen voor uitzwermen is wanneer de korf overbevolkt is.

Het derde seizoen juni-juli is het "grape- tree- season". Deze bomen houden de bijen aan de gang gedurende deze ietwat magere tijd. Als de koning oud is bestaat de kans dat dit de tijd wordt om haar te vervangen. Op een dag kan men een ongewone verzameling bijen bij de uitgang zien, en de dode koningin tussen een klein groepje van trouwe rouwenden.

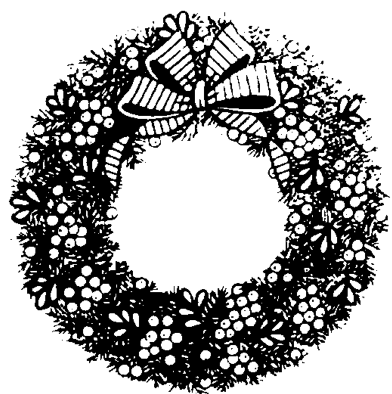
Het vierde seizoen is van juli tot en met oktober genaamd het "dumps- tree- season". Ook in dit seizoen komt veel goudgroene honing binnen en is het van belang genoeg opslagruimte beschikbaar te stellen.

In november en december bloeit de "Coralita". Dit is een mooi roze bloempje welke wild groeit over heuvels en hekjes. De bijen zijn er gek op, tijdens dit seizoen produceren de bijen echter een onplezierig bitter smakende honing. Bijenhouders op andere eilanden zeggen dat de Coralita voor goede honing zorgt. Of het nu specifiek deze plant **is die op Saba voor** bittere honing zorgt is niet met honderd **procent te zeggen**, wel heeft ***Mary de ervaring dat de meeste*** jaren dit het seizoen is voor deze honing. Zij raadt aan om deze honing in de kast te laten voor wintergebruik door de bijen zelf. deze honing is beslist niet voor consumptie geschikt.

Het laatste jaar zijn er door Mary's toedoen twee mensen aan deze hobby begonnen, voor Saba niet gek. Gewapend met veel advies, de handleiding en een gratis kleine kolonie met koningin hielp zij hen op weg onder voorwaarde dat zij op hun beurt later andere geïnteresseerden zullen helpen onder dezelfde voorwaarde. Het is te hopen dat deze hobby verdere uitbreiding zal kennen. Op een eiland als St. Kitts is de bijen- houderij een commerciële richting uitgegaan en vormt de honing van dat eiland een leuk souvenir voor toeristen, daarnaast voorziet zij in de lokale behoefte. Om op Saba de honing meer bekendheid te geven heeft Mary haar verpakking commercieel gemaakt zoals op bijgaande foto te zien is. Met een hogere produktie en meer marketing is hier duidelijk een origineel Sabaans produkt om te promoten. Een ieder kan met bijen houden beginnen, de voornaamste eis is dat men gevoel heeft voor de bijen die de bijenhouder er op hun beurt aan herinnert dat wij allen onderdeel van de natuur zijn.

...major Simmons, die het afgelopen jaar met deze hobby begon, bij zijn "long hive"...

A unique form of needlework:

"Saba Lace" — A time honored craft

by Will Johnson

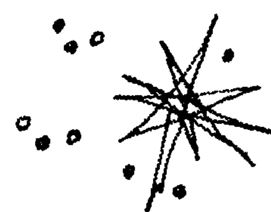
SABA, Netherlands Antilles — For more than 100 years, in tiny cottages edging the lanes of the island's four storybook villages, the women of Saba have been painstakingly producing unique form of needlecraft known as "Spanish work" of "Saba Lace". The delicate drawn threadwork creates airy designs on linen garments, napkin and kerchiefs that are prized by visitors to this Caribbean island.

Mary Gertrude Johnson (born Hassell) is credited with having introduced the craft to Saba back in the 1870's. She was sent by her parents to study at a convent in Caracas, Venezuela. There, nuns instructed the young woman in the intricacies of the needlework designs. Perhaps this is the reason the craft is popularly known as "Spanish work" on Saba. In 1884, the wives and daughters of Saba's seafaring men began working in earnest.

In that year regular mail service connected the five-square-mile island to the outside world for the first time, thereby establising the possibility of a mail-order cottage industry.

By 1898, Saba's lacemakers had become so adept that a Miss Florence Every entered an exhibition of women's handicrafts in The Hague, The Netherlands, where she received an honorable mention. Six years later, a Saban was awarded first prize in a competition in Copenhagen, Denmark, and was invited by the Danish government to spend four months in the Scandinavian country.

Little by little, the industrious Saban women began exporting their delicate work, primarly to customers in the United States. The method by which they obtained the names of potential clients illustrates typical Saban ingenuity. Lacemakers would copy the addresses of American companies from the boxes of merchandise that were sent to the island. They would then dispatch a

letter explaining their craft and their prices to the firm, hoping to have some sympathetic manager post the missive on the company bulletin board or mention it in the company newsletter. Their efforts were surprisingly successful. By 1928, nearly 25,000 guilders worth of needlework was being exported.

Naturally, clients' addresses were closely-guarded secrets. Who betide anyone who "stole" an address or who wrote "bad things" about a competing lacemaker. Many families were not on speaking terms for years, owing to some real or imagined breaking of this unwritten law. In turn, many company officials wrote to Saba's Vice-Lieutenant Governor inquiring into the financial status of the women soliciting business from the companies' employees. As tactfully as possible, the administrator would reply that the ladies could stand "some help", even though some of the lacemakers were among the most affluent residents of the tiny island.

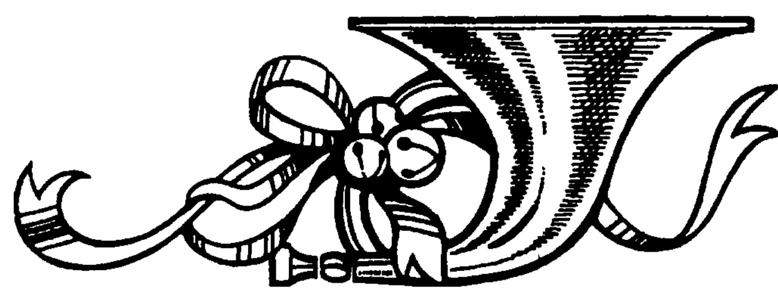
When the Great Depression spread economic havoc throughout the United States in the early 1930's, demand for "Saba Lace" plunged alarmingly. Committees were formed on the island to promote the "industry". Unfortunately, nothing seemed to help. It was only with the increase of tourism to the island that "Saba Lace" flourished once again. An airfield was finally constructed on the mountainous terrain in 1963 and the island became a favorite with travelers searching for an unusual daytrip from nearby St. Maarten of for longer stays in a serence and unspoiled Caribbean atmosphere. In 1984, 15,000 tourists visited, departing with approximately $100,000 worth of delicate, handmade lacework.

Thus, after more than a century, a handcraft learned by a young Saban girl in the quiet cloisters of a Caracas convent still provides a means of survival for many families on the tiny island of Saba.

For generations, women on the tiny Caribbean island of Saba have created delicate lacework called "Saba Lace" or "Spanish Work". The needlework was introduced to the island by a young woman who was educated in the craft by the nuns in a Caracas, Venezuela convent.

Human rights

There is a difference between what we preach and what we practice

It is right and just to dedicate this Christmas article to the victims of the violation of Human Rights in the Netherlands Antilles who suffer together with Jesus Christ whose Human Rights were violated from the Day of His Birth to that of His Death.

St. Luke tells us that Jesus was born in dire poverty, repression and oppression. His Mother, in the last days of her pregnancy, was compelled by the powerful military occupiers of her country to travel many miles, perhaps on the back of a donkey, perhaps on foot, to a small village, where Jesus was born in a stable. As an Infant, because of Divine intervention, Jesus escaped the bloody hands of Herod, and became a stranger in a strange land. Some thirty years later, Jesus would be betrayed by a friend, denied by another, deserted by the others, was nailed to the Cross like a common criminal, died and was buried in a borrowed grave.

Because of the difference between what we preach and what we practise, it is now necessary for us to stop talking about Human Rights and to do something for the fulfillment of those rights.

The right to work, to food, to shelter, to education, to **Health Care**, to the development of potential and dignity. As the gap widens between rich and poor and between ethnic group. As women are beaten, abused, stabbed, raped and murdered. As "socialist leaders" would chain them to the stoves in the kitchens.

The signing of the Helsinki Declaration becomes a mockery as the very signatories dominate and exploit third world countries. As dissenters are denied work and promotions because of their stand for political and social justice. As prisoners are denied contact with lawyers and relatives, tortured, raped and murdered. As those who practice racism in word and deed destroy their own dignity and that of their victims. To my mind, the worst abuse committed by the European to the African was not when he enslaved him, but rather when he made him a racist like unto himself. The best way to avenge oneself against a wrongdoer is not to become like him.

Our courageous leaders will protest human rights abuse in far away countries, but when it happens on Wilhelmina Plaza, one hears not a sound from them.

It is beautiful and Christian, indeed, to send thousands of guilders to help famine, earthquake and mud-volcano victims, but it would also be very Christian to retain part of that money to give a healthful breakfast to the Children of Curaçao who went to school today, a slice of stale bread danbed with sweet oil or a slice of sugared funchi in their stomaches.

We cannot risk — no matter the provocation — to endanger the life of another human being. It is the lifework of doctors and nurses to promote and heal life, but those healers must never be considered tools of economic gain for others.

We must always strive to expose and change **the causes** of the violations by active and constructive resistance; by civil disobedience; by suffering and passive resistance.

On December 10, 1972 in His message to the United Nations, Pope Paul VI declared: "To all the silent victims of injustice, we lend Our Voice of protest..."

The Pope gave his special attention to racial discrimination, colonial oppression, the oppressed of free expression, tortured prisoners, political opponents and the weak and the defenseless.

The Holy Father forcefully told the UN: "Mere denunciation, **often too late or ineffective**, is not sufficient. There must be an analysis of the deep-rooted causes of such situations and firm commitments to face up to them and resolve them correctly."

So be it!

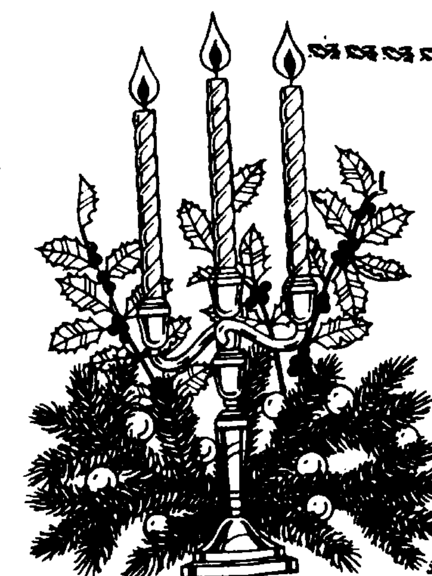
CLARENCE A. PETERSON

Hoe gaat het er aan toe

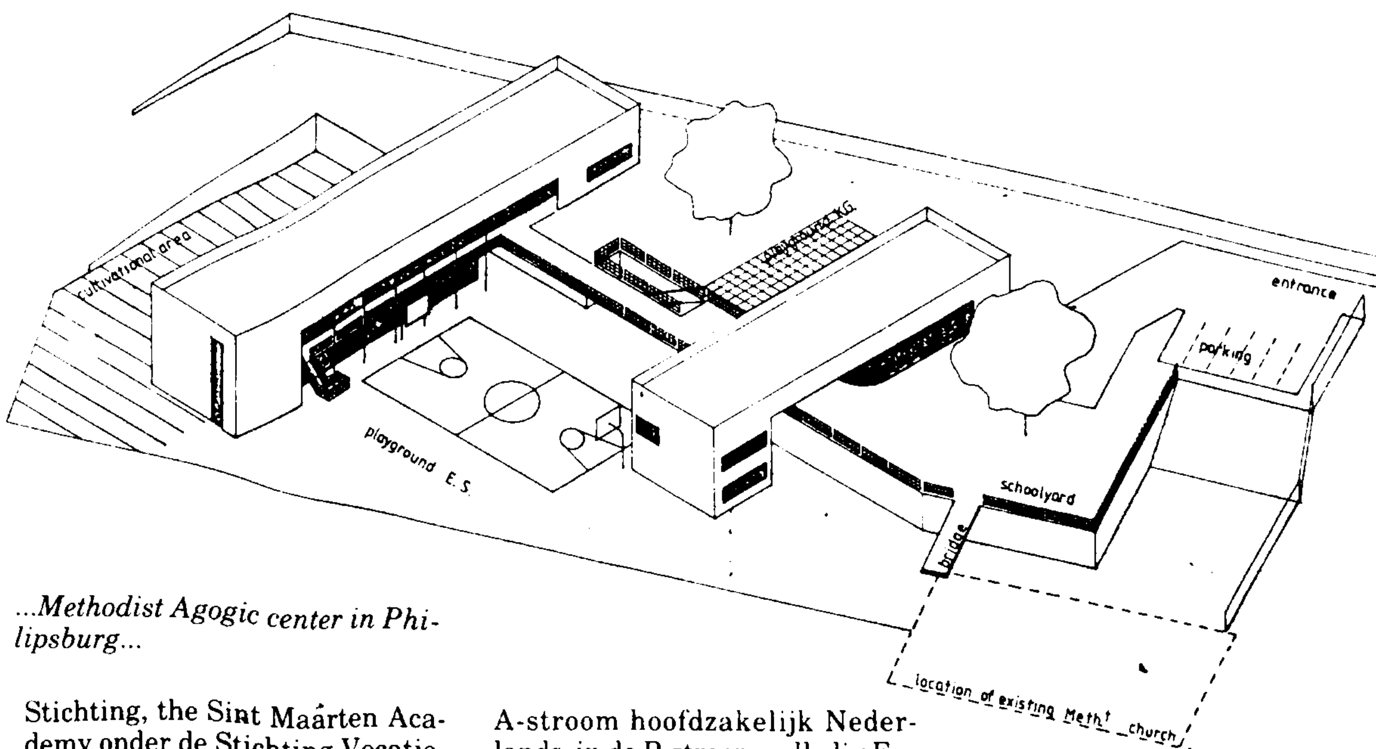
Onderwijs op St.Maarten

PHILIPSBURG — Op St Maarten neemt het bevolkings- aantal gestadig toe. De bestaande scholen zijn echter geenszins ingesteld op het evenzo gestadig toenemende aantal leerlingen. Integendeel, van een aantal scholen op St Maarten zijn de klassen zelfs verspreid over het eiland, hetgeen uiteraard de saamhorigheid onder noch de leerlingen, noch de leerkrachten ten goede komt.

Niet alle scholen verkeren bovendien in goede staat. Eén van de scholen, die nog steeds in gebruik is, werd al in 1947 afgekeurd en "onbewoonbaar" verklaard. In deze situatie moet daarom dringend verandering komen. Een drietal scholen is dan ook momenteel bezig met uitbreiding. Men verwacht in het nieuwe schooljaar te kunnen beginnen met een MTS en een vervolg- school op het bijzonder lager onderwijs.

Het lager onderwijs op Sint Maarten, dat over negen scholen beschikt, is onder te verdelen in vijf categorieën, te weten: openbaar-, protestants-, christelijk-, katholiek-, methodisten- onderwijs en één school voor bijzonder basisonderwijs. Voor het voortgezet onderwijs bestaan er een LHNO, een ETAO, een LTS, een MAVO en een HAVO en ook nog een middelbare school met Engels als instructietaal. De drie openbare scholen en die voor bijzonder lager onderwijs vallen onder het eilands- gouvernement; deze worden volledig gefinancierd. Alle andere scholen ontvangen partiële financiële steun, in de vorm van **salarissen, werkmateriaal en bustransport.** Alle niet- gouvernements- scholen vallen onder stichtingen; de drie katholieke onder de stichting katholiek onderwijs Bovenwindse eilanden, de protestants- christelijke school onder een gelijknamige stichting. De methodisten- school onder de Methodist Agogic Center

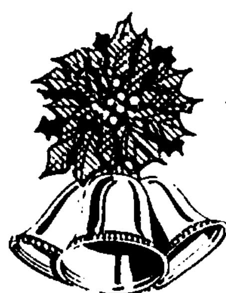

...Methodist Agogic center in Philipsburg...

Stichting, the Sint Maarten Academy onder de Stichting Vocational and Professional Training; de LHNO, ETAO, LTS, MAVO en HAVO tenslotte onder de stichting ter bevordering van het voortgezet onderwijs op Sint Maarten.

Het onderwijs op Sint Maarten staat onder toezicht van het departement van Onderwijs. Dit inspecteert het basis- en voortgezet onderwijs voor de Nederlandse- en de Engelse taal. Het organiseert ook cursussen; momenteel is men bezig met een onderwijzer- en kleuter- leidstersopleiding, die (naar men verwacht) over twee jaar afgerond zal worden. Het departement zorgt ook voor beurzen voor leerlingen die elders willen gaan studeren. Ook beschikt dit departement over een onderwijs- adviseur van het Bestuurscollege. De afdeling onderwijszaken is er vooral op gericht de belangen te behartigen van de drie openbare scholen, de school voor bijzonder lager onderwijs en de openbare kleuterscholen. Verder zijn de scholen verantwoording schuldig aan de betrokken stichtingsbesturen.

Het onderwijs op Sint Maarten is sinds 1974. Daarvoor werd het onderwijs volledig volgens de Nederlandse leermethode onder wezen. Heel vroeger, omstreeks de eeuwwisseling, werden alle lessen in het Engels gegeven, met vanaf de vierde klas Nederlands als vreemde taal. Om de jonge leerlingen op school, te beginnen bij de kleuterschool, niet hun identiteit te laten verliezen, ten gevolge van de taalbarrière, werd hier in begin zeventiger jaren gestart met Engelstalig onderwijs.

In 1973 werd met een nieuw systeem gestart, als experiment, zij het op kleine schaal. Hieruit kwam het onderwijs in zogenaamde pilotklassen voort. Het kind stond hierbij centraal en het kreeg individuele begeleiding. Deze leermethode had in Engeland succes bij het aanleren van de Engelse taal bij de arbeidersklasse. In 1974 werd inderdaad een begin gemaakt met deze methode in de eerste klassen, daarna in de tweede klassen. Toen werd besloten, om vanaf de derde klas weer over te schakelen op Nederlands als instructietaal. Het Voortgezet onderwijs heeft vanaf de oprichting ervan Nederlands als instructietaal gehad, met uitzondering van die middelbare school met Engels als instructietaal en een Engelse leermethode. In het lager huishoudonderwijs wordt bij de T- en A-stroom hoofdzakelijk Nederlands, in de P-stroom volledig Engels lesgegeven. Zo ook de Engelstalige methodistenschool.

Op Sint Maarten is van lager onderwijs al lange tijd sprake. In 1850 werd begonnen met de eerste openbare school, in Philipsburg; dat was de Oranjeschool, die nu nog steeds onder dezelfde naam als school dienst doet. Al spoedig werd er te Mount William hill een tweede school gebouwd, die nu de Martin Luther King school heet. Later kwam er een derde openbare school, in Colebaai, waar met een paar klassen en één leerkracht begonnen werd. Het Colebaaidistrict was niet erg bevolkt. Gevolg daarvan was, dat (mede door gebrek aan een leerkracht) de school weer gesloten werd. Zo'n twintig jaar geleden werd deze school heropend.

In 1880 kwamen de zusters naar Sint Maarten en begonnen in dat jaar met de eerste katholieke school voor lager en kleuter onderwijs. Deze school stond op de plaats, waar nu het klooster staat, in Philipsburg. In 1897 werd in de kerk van Simpsonbaai begonnen met een zondagsschool, die na enkele maanden overging in een dagschool, tot 1945. Toen kwam er een busdienst en alle kinderen gingen in Philipsburg naar school, zodat de situatie werd als hiervoor al aangegaan.

De openbare scholen zijn: de Leonard Connerschool in Colebaai, de Oranjeschool in Philipsburg en de Martin Luther Kingschool op Mount William hill. De eerst genoemde school begon met een paar klassen en één leerkracht, die in Philipsburg woonde en door de week op school verbleef. Waarschijnlijk wegens het onvoldoende aantal leerlingen en omdat het aantrekken van een leerkracht voor deze school moeilijk was, werd deze school gesloten. Zo'n 20 jaar geleden werd de school heropend, met een volledig aantal klassen en zes leerkrachten. De school bestond uit twee gebouwtjes en in 1976 kwamen er twee extra gebouwtjes bij. In 1977, toen het aantal eersteklas- leerlingen 42 bedroeg, werd begonnen met twee eerste klassen, dat heeft twee jaar geduurd. Momenteel is door daling van het leerlingen- aantal er weer één eerste klas. De school heeft nu ongeveer 160 leerlingen, met zes leerkrachten, en een leerkracht voor handenarbeid en iemand parttime voor muziekles. Er wordt nauwelijks aan gymnastiek gedaan. Vermeldenswaard is, dat op geen enkele school zwemles wordt gegeven; dat wordt door een leerkracht privé gedaan.

In de eerste twee klassen wordt onderwijs gegeven in het Engels, daarna, vanaf de derde klas het Nederlands. In de eerste- en tweede klassen wordt wel Nederlandse les gegeven; vanaf de derde Engels als vak. In de zesde klas, evenals op alle andere lagere scholen, met uitzondering van de Engelstalige school maken de leerlingen gecoördineerde proefwerken, die samengesteld zijn door leerkrachten van het basis- en voortgezet onderwijs. Op grond van de uitslag hiervan worden de ouders/voogden geadviseerd omtrent de vervolgopleiding. De ouders bepalen uiteindelijk, naar welke vervolgschool het kind gaat.

In de eerste en tweede klas wordt op de Connerschool het eerste uur gebruikt voor newstime. Er wordt met de leerlingen over van alles en nog wat gesproken; het doel van newstime is de leerlingen aanleren, zich te uiten. De kinderen hebben veel problemen met de taal. Thuis wordt **meestal een "dialect" gesproken.** Gaan ze naar de eerste klas, dan wordt het Engels en vanaf de derde Nederlands. "Deze kinderen beheersen geen eigen taal", aldus het schoolhoofd. "Chinese en Indiase leerlingen, die wij hier op school hebben, beheersen reeds een eigen taal, waardoor begrip voor het aanleren van een tweede taal minder moeilijk gaat".

De leerlingen krijgen iedere dag schoolvoeding, in de vorm van melk en een boterham. Er worden weinig uitjes gemaakt met de kinderen. Wel wordt er soms iets extra's gedaan, bijvoorbeeld met kerst, waarbij dan een heel programma wordt afgewerkt, inclusief een diner.

Op deze school, worden als eerste en als enige van de openbare scholen op het eiland, sinds 6 jaar, schooluniformen gedragen. De uniformen worden door de school besteld en gekocht; de ouders kopen van de school. Volgens het schoolhoofd heeft het dragen van uniformen voor- en nadelen. Het klasseverschil valt minder op, het ziet er georganiseerd uit en als groepen leerlingen uitjes maken, zijn ze gemakkelijker herkenbaar. Voor de leerkrachten daarentegen is het moeilijk, in het begin van het schooljaar de leerlingen te leren kennen en ze uit elkaar te houden. Ze lijken immers allemaal op elkaar.

De school en het interieur is volgens het schoolhoofd aan een grote opknapbeurt cq vervanging toe. Zij beschikt niet over fatsoenlijke tafels en stoelen. Eén van de leerlingen zit op een omgekeerde prullemand. Schoolboeken zijn er niet, het lesmateriaal bestaat uit losse vellen papier. Volgens het schoolhoofd wordt er zo weinig geld ter beschikking gesteld, dat hiervan slechts potloden en lineaals aangeschaft kunnen worden. Daardoor neemt volgens het schoolhoofd ook het aantal nieuwe inschrijvingen af. Vroeger had de school zo'n 180 leerlingen, nu ongeveer 150. "Er zijn trouwens ook geen faciliteiten voor meer dan 150", zegt het schoolhoofd.

Sinds het midden van de zeventiger jaren zijn de leerkrachten allen Antilliaan. Momenteel is er één uit Suriname en 5 van de Antillen. De meeste leerlingen komen van Colebaai en de Franse kant van Sint Maarten (daar wonen veel Nederlandse Antillianen). Ze komen lopend naar school of worden gebracht; er rijden geen schoolbussen.

De Martin Luther King jr. school te Mount William hill bestaat ook al lange tijd. Volgens zeggen werd begonnen met drie leslokalen; later kwamen er twee bij. Tot ongeveer 1978 bestond er alleen klas één tot en met 4; de vijfde en zesde klas werd ondergebracht in de Oranjeschool in Philipsburg. In 1979 kwam er een vijfde en in 1980 een zesde klas bij de school. Momenteel is de situatie zo, dat in een nabij de school gelegen particulier gebouw de klassen een en twee zijn ondergebracht. Uitbreidings- plannen voor de school bestaan er wel. Een groot probleem hierbij is, dat de grond naast de school particulier bezit is.

De Martin Luther King jr school beschikt, in vergelijking tot bijvoorbeeld de Connerschool, altijd wel over voldoende lesmateriaal. Het onderhoud van de school laat daarentegen te wensen over. Het leerprogramma is hetzelfde als op de andere lagere scholen. Momenteel heeft de school ongeveer 150 leerlingen, met zes leerkrachten en een vakleerkracht; behalve de vakleerkracht zijn allen Antillianen.

De leerlingen komen zoals van Lower Prince's Quarters, Middle Region en een paar van de Franse kant. De wijk, waarin de school staat, beschikt niet over een kleuterschool. Een aantal leerlingen **gaan daarom vaak naar een lagere** school elders, waar ook een kleuterschool is voor jongere broers of zusjes. De school heeft geen faciliteiten voor gymnastieklessen. Daarom gaan groepen van drie klassen tegelijk met de bus naar het sportveld in Cul de Sac. Aan het eind van het schooljaar worden strandfeestjes georganiseerd.

Op het 6500m^2 grote stuk grond in Sint Peters, staat de protestants- christelijke Sint Peters Hillside school. Deze school werd gestart in 1975 met vier klaslokalen, betaald met geld van de bestuursleden van de stichting. De stichting bestond reeds voor 1975;

de klaslokalen waren ondergebracht in een huisje (waar nu de schoolverpleging is gehuisvest) en in de kerk van Salomons. In 1979 werden er door het eilands- gouvernement vier extra lokalen bijgebouwd, waarvan twee kleuterklassen. In 1980 werd een projectdossier ingediend bij het departement van ontwikkelings- samenwerking, voor uitbreiding van de school. Aangezien een aantal scholen uitgebreid moesten worden, werd door een adviescommissie een prioriteitenlijst opgesteld. Een andere school kreeg echter voorrang. Momenteel beschikt de school over twee kleuterklassen en zes lagereschoolklassen. Het aantal leerlingen (60 kleuters en 296 lagereschool- leerlingen) is ondergebracht in lokalen, kris kras over het eiland verspreid. In het hoofdgebouw zitten de kleuters en de

(vervolg op pag. D/8)

Onderwijs op St.Maarten

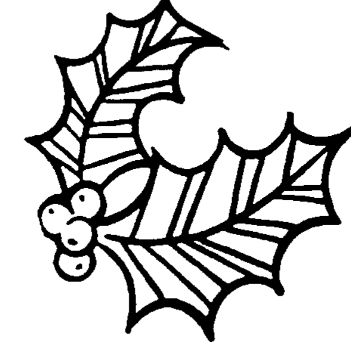
(Vervolg van pag. D/7)

... en zesde klas; in een nabijgelegen huisje de derde, in het buurtcentrum een tweede en twee vierde klassen en in de Oranjeschool een tweede en een vijfde klas. In het totaal zijn hiervoor 13 leerkrachten. Door de grote verspreidheid is er van saamhorigheid tussen leerlingen en leerkrachten nauwelijks sprake.

De school wordt gedeeltelijk gefinancierd door het eilands- gouvernement, in de vorm van salarissen, lesmateriaal en schooltransport. De leerlingen betalen per jaar fl.50,00 schoolgeld. De leerkrachten zijn hoofdzakelijk Antillianen.

Binnenkort zal gestart worden met de uitbreiding van de school. Er komen 7 klaslokalen, een lokaal voor remedial teaching en voor handenarbeid bij en een extra overdekte speelruimte van 250m². In september zal met de bouw van een derde kleuter- klaslokaal gestart worden. Op de school wordt, met uitzondering van klas een en twee, onderwijs gegeven in het Nederlands.

Katholiek onderwijs op Sint Maarten deed haar intrede aan het eind van de vorige eeuw. In 1890 kwamen de zusters naar Sint Maarten en in hetzelfde jaar werd gestart met een lagere- en kleuterschool, in Philipsburg, op de plaats waar nu het klooster staat. Onderwijs werd gegeven in het Engels en vanaf de vierde klas werd Nederlands als vreemde taal erbij onderwezen. De zusters, die allen Nederlandse waren, hadden wel problemen ten gevolge van de taalbarrière. In die tijd droegen ze nog een habijt en de kinderen stonden daar heel vreemd tegenover. "Ze vlogen dan ook door de ramen en deuren naar buiten", staat er in de kronieken te lezen.

Het ging er natuurlijk in die tijd nog heel erg primitief aan toe. De zusters werden in het onderwijs geholpen door o.a. de dames Buncamper. In 1897 werd in Simpsonbaai begonnen met een zondagsschool, in het kerk e. Na enkele maanden ging deze school over in een dagschool, tot 1945. Toen kwam er schoolbustransport en gingen de kinderen in Philipsburg naar school. De school in Simpsonbaai werd in 1963 weer heropend in hetzelfde kerkje.

In 1923 werd een pensionaat geopend voor meisjes van de Nederlandse en Franse kant van het eiland, maar ook voor meisjes van het buureiland Sint Bartelomei, omdat daar nog geen school was. Eerst woonden de meisjes bij de zusters in. In 1926 werd het nieuwe 'Maria- pensionaat' geopend, de huidige Sint Josephschool. Vier jaar later werd het pensionaat gesloten, omdat Sint Barths een eigen school had gekregen. Het gebouw werd daarna gebruikt voor lager onderwijs en Mulo en kreeg de naam Sint Joseph College. Het Mariabeeld in de voorgevel van de St. Josephschool herinnert nog aan de tijd van het pensionaat.

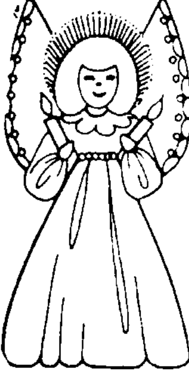
In 1966 werd deze school uitgebreid met twee klassen huishoudonderwijs. In 1968 werd de huishoudschool een zelfstandige school en verhuisde naar Cul de Sac. In 1973 kon de Sundialschool in gebruik genomen worden. In 1967 kon het kerkje in Simpsonbaai weer heropend worden en werd begonnen met de drie laagste klassen en ongeveer 60 leerlingen. In 1970 werd de nieuwe school in gebruik genomen in deze wijk, met dubbele klassen. De school werd genoemd naar de eerste overste op het eiland, zuster Regina.

In datzelfde jaar verhuisde de katholieke Mavo naar de Backstreet in Sweet Repose, de huidige Pondside Elementary School. Het aantal lagere schoolleerlingen was toen zo'n 300; dat betekende, dat een aantal klassen dubbel en sommige zelfs driedubbel werden. Er werd een tweede school naast de Josephschool gebouwd. Het aantal leerlingen bleef stijgen, zodat drie klassen werden ondergebracht in de huidige Sint John's Ranch en één in een gebouw achter foodcenter; deze is daar maar korte tijd geweest. Bij Sweet Repose werd een extra vleugel bijgebouwd en in 1969 kwam hierin de Mavo. Het St. Josephcollege was vanaf dat jaar alleen voor lager onderwijs.

In 1976 werd het Milton Peters College in gebruik genomen. De Mavo, die in 1974 was gefuseerd met de Mulo, verhuisde en enkele klassen van het lager onderwijs trokken in deze ruimte. In 1975 waren er al zo'n 765 kinderen ingeschreven bij het katholiek lager onderwijs. In 1978 werd dit onderwijs opgesplitst in drie scholen: de St. Josephschool in Frontstreet met 12 klassen, de Pondsideschool in Backstreet met 6 klassen en de Sister Magda school in Cul de Sac met 6 klassen. De Reginaschool in Simpsonbaai bestond toen reeds.

In het katholiek lager onderwijs zijn momenteel zo'n 42 leerkrachten werkzaam. Vele jaren was het noodzakelijk, Nederlanders voor het onderwijs aan te trekken. In 1930 werd gestart met de opleiding voor hulponderwijzer, vierde rang. Deze opleiding bleef bestaan tot 1959. Ook ging men wel naar Nederland, om de onderwijzersacte te halen, maar met deze onderwijzers alleen kon men niet in de behoefte voorzien. Momenteel wordt er hier een onderwijzers- opleiding gegeven. Men verwacht dat de cursisten over twee jaar deze studie kunnen afronden. Sinds ongeveer vier jaar heeft ook in het katholiek onderwijs verantillianisering plaats. Thans zijn er nog maar enkele Nederlandse leerkrachten werkzaam bij het katholiek- lager onderwijs.

Het beheer van de scholen was vroeger in handen van het Vicariadat Willemstad, later van het bisdom. Na de Tweede Wereldoorlog werd het beheer van de katholieke scholen op Sint Maarten, Saba en Sint Eustatius gevoerd vanuit Aruba. In januari 1970 werd het beheer overgedragen aan de Stichting Katholiek Onderwijs Bovenwindse Eilanden. Het bestuur behartigt de belangen van kleuter-, lager- en voortgezet onderwijs. In 1974 werd laatstgenoemde overgedragen aan de Stichting ter bevordering van het voortgezet onderwijs op Sint Maarten.

Op de eilanden Sint Eustatius en Sint Maarten wonen nog elf zusters, waarvan er twee op Statius werkzaam zijn in het kleuteren lageronderwijs. Op Sint Maarten werkt nog een zuster parttime bij de Sundial School, terwijl een andere zuster voorzitster is van de Stichting Katholiek Onderwijs Bovenwindse Eilanden. Op de scholen wordt in de eerste twee klassen in het Engels, en vanaf de derde in het Nederlands lesgegeven. Op Saba is één katholieke lagere school, de leerkrachten zijn allen Antilliaan en een Amerikaanse leermethode wordt er al jaren toegepast. Hiermee werd begonnen in de eerste klas en deze methode werd doorgevoerd tot en met de zesde klas. De leerlingen van de katholieke lagere scholen betalen fl.55,00 per jaar schoolgeld. De scholen worden financieel gesteund door het eilands- gouvernement, met salarissen en lesmateriaal. Het onderhoud van de scholen is vaak niet te verwezenlijken. Wel worden er regelmatig op de scholen fancy fairs gehouden, om geld bijeen te krijgen. Voor grote klussen is er voor de scholen geen of weinig geld beschikbaar. Het gouvernement distribueert schoolvoeding, in de vorm van melk. Het schoolbustransport wordt eveneens door het gouvernement geregeld.

De Sint Joseph school in Frontstreet werd — zoals gezegd — in 1926 geopend als "Maria pensionaat". Daarna werd het Sint Joseph College. De school ziet er zeer verwaarloosd uit, en dat is niet zo verwonderlijk: in 1947 werd deze school reeds afgekeurd en "onbewoonbaar verklaard". Er werd toen wel hulp toegezegd door het gouvernement, echter tot uitvoering is het nooit gekomen. In 1980 werd het Katholiek Centraal Bureau in Den Haag om hulp verzocht. Omdat het gebouw al jaren was afgekeurd, konden zij in deze geen hulp bieden. Met het 60 jarig bestaan van de school werd een actie gehouden, om geld in te zamelen voor de bouw van een nieuwe school. De opbrengst van deze actie bleef zeer gering. Door de jaren heen is de school weleens van een nieuwe verflaag voorzien, maar daar bleef het onderhoud dan bij. Op deze school zitten momenteel zo'n 345 leerlingen verdeeld over 15 leerkrachten, met twee vakleerkrachten.

De Reginaschool in Simpsonbaai, telt 169 leerlingen met 6 leerkrachten en leerkrachten voor muziek, handenarbeid en remedial teaching. De school werd ook te klein. Als één van de weinige beschikt deze school over een gymnastiekzaal. Er bestaan plannen om de school uit te breiden, o.a. ook met een sportcomplex. Daar is trouwens erg veel behoefte aan, maar zover is het nog niet. Een heel erg groot probleem bij deze school is, dat het dak lekt, waardoor, bij regen, alle lokalen, het lesmateriaal en het interieur een ongewenste douche krijgt. Volgens het schoolhoofd is zeer dringend reparatie hiervan hoofdzakelijk. Pas daarna kunnen de leerkrachten de lokalen ook wat gezelliger inrichten.

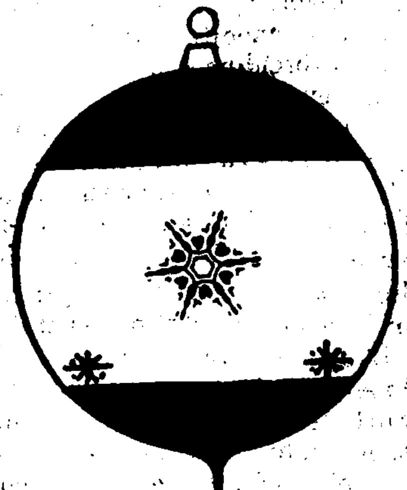
Met de leerlingen worden af en toe uitstapjes gemaakt, bijvoorbeeld naar het radiostation, postkantoor, administratie- kantoor en niet te vergeten naar het strand. De bibliotheekbus van de jubillee library brengt, evenals op de scholen, die ver van de bibliotheek afliggen, een wekelijks bezoek.

De Sister Magdaschool in Cul de Sac ging in 1978 van start, toen de Sint Josephschool te vol werd en ook omdat er in de woonwijken Cul de Sac, Sint Peters, South Reward en Saunders meer en meer mensen kwamen wonen. Begonnen werd met 6 lokaaltjes, klas één tot en met klas 6, verdeeld over drie gebouwtjes. In 1984 had een renovatie plaats en werd ruimte gecreëerd voor handvaardigheid- en muzieklessen; ook kunnen er vieringen plaatshebben en eveneens

Onderwijs op St. Maarten

is ruimte voor remedial teaching. In 1983 kwam er een extra eerste, in 1984 een extra tweede en in dit jaar een extra derde klas bij.

In 1978 bestonden er al plannen voor de bouw van een nieuwe school in South Reward. De bouw van de kleuterschool is reeds begonnen en men verwacht deze in het nieuwe schooljaar in gebruik te kunnen nemen. De nieuwe lagere school kan, naar men verwacht, het schooljaar 86-87 in gebruik genomen worden. Het zal een zesklassige school worden. De huidige school behoort toe aan het eilands- gouvernement. Wellicht kan in de toekomst deze school als extra school gebruikt worden. Er zijn dan reeds drie klassen, die namelijk niet naar de nieuwe lokatie gaan. De huidige school ziet er netjes uit. Een waterbak, een toneelplatvorm en een terras, gefinancierd uit fancy fairs, zijn reeds aangelegd. Ook bestond er behoefte aan een hal, waarvoor fundraisingen werden gehouden, die zeer succesvol waren. De hal, die fl.16.000,- kostte, werd op 16 mei jl. in gebruik genomen. Hierin vonden de Eerste Communie-vieringen plaats evenals ouderavonden en de uitreiking der rapporten.

Er zijn trouwens veel activiteiten samen met de leerlingen. De schoolweek bijvoorbeeld wordt officieel geopend terwijl de leerlingen daarin actief meedoen. Tijdens de opening wordt er een "motto van de week" vastgesteld. De leerlingen en leerkrachten moeten dan proberen zoveel mogelijk dit motto na te volgen. Volgens het schoolhoofd brengt zo'n boodschap eenheid in de groep [illegible] en leerkrachten. De school beschikt over een schoolkoor, waaraan zo'n 25 jongens en meisjes van de vierde tot en met de zesde klas meedoen. Behalve schoolvoeding en de bibliotheekbus, worden de leerlingen jaarlijks onderzocht door de schoolverpleging en de schooltandarts. Aan het eind van het jaar bij de overgang wordt er soms een mis opgedragen, of wordt er een jubileum gevierd, of personen in het zonnetje gezet, die gedurende dat schooljaar iets voor de school hebben betekend. Die "promotiedag" heeft altijd een folkloristisch karakter en de leerlingen en leerkrachten gaan met tractaties de zomervakantie in. Er werden veel excursies georganiseerd, en wel voor alle klassen, weliswaar beperkt tot op het eiland.

De nieuwe school in South Reward is een samenvloeisel van de Sister Magda School en de Sint John's kleuterschool. Het totale grondoppervlak bedraagt 9230m². Met de bouw is een bedrag gemoeid van Nfl.1,85 miljoen, inclusief die inrichting van beide scholen. Met de bouw van de kleuterschool, drie lokalen en een overdekte speelruimte met een totale oppervlakte van 465m², is reeds in oktober 1984 begonnen. Naar men verwacht kan de school met het begin van het nieuwe schooljaar in gebruik genomen worden. De lagere school wordt er één van twee verdiepingen met totaal 8 lokalen, verdeeld over vier losse gebouwtjes en een overdekte speelplaats. De helft van het grondoppervlak wordt slechts bebouwd. Er zijn mogelijkheden, om in de toekomst beide scholen uit te breiden.

De Pondside elementary school in backstreet werd in 1978 alleen voor lager onderwijs in gebruik genomen, met zes klassen. Momenteel heeft de school 158 leerlingen met 8 leerkrachten. Ook deze school zou wel uitbreiding kunnen gebruiken. Een serie palmbomen, die naast de school stonden, en uitstekend voor schaduw zorgden, werd vorig jaar omver gekapt door het eilands- gouvernement. Met het wegkappen van de bomen verdween ook elke schaduwplaats voor leerlingen en leerkrachten tijdens de pauzes. Hopelijk wordt daar in de toekomst iets aan gedaan. Het schoolhoofd zou het liefst weer palmbomen zien op het schoolterrein. Als de bomen dan goed onderhouden zouden worden, door dezelfde mensen, die indertijd de bomen hebben weggekapt, dan zal er geen gevaar (van vallende kokosnoten bijvoorbeeld) voor de jeugd en leerkrachten bestaan, aldus

het schoolhoofd.

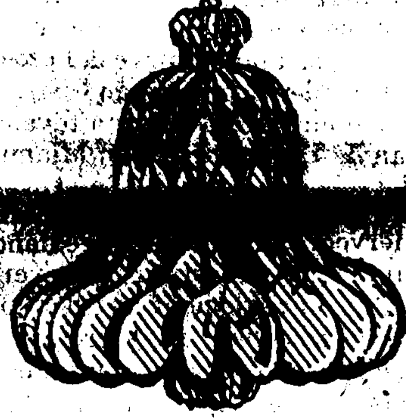
De Methodist agogic center is de Engelstalige lagere school op het eiland. Zij startte in 1976, evenals de gelijknamige stichting. Met het woord AGOGIC worden alle facetten in het onderwijs weergegeven. Het doel van de MAC is drievoudig, namelijk om onderwijs te geven in de pedagogische-, andragogische- en gerontologische sectoren. Bij de pedagogische sector zijn dat: de crèche, de kleuterschool, het lager- en voortgezet onderwijs, het beroeps- onderwijs, de begeleiding en de professionele opleiding voor leerkrachten; in de andragogische sector: gemeenschapshuis, cursussen, lezingen, informatie en begeleiding ook voor ouders en sociale workshops en informatie over onderwijs; in de gerontologische sector: gemeenschapshuis voor 60 plussers, recreatie, geestelijke- en medische hulp, bejaardenhulp, bejaardentehuis, verzorgingstehuis en hulp voor bejaarden. Men begon met zo'n 120 leerlingen [illegible] in de [illegible]. De MAC is een experimentele school. In 1970 werd besloten de moedertaal Engels in te voeren op de kleuterscholen en de eerste twee klassen van het lager onderwijs; in 71-72 werd de nieuwe leermethode ingevoerd. Na enkele jaren werd in het Nederlands overgegaan vanaf de derde klas.

De MAC is, als experiment, doorgegaan met de invoering van het Engels. De school werd officieel [illegible] leermethode, die met succes toegepast werd op scholen in andere landen, over te brengen op de jeugd. Het curriculum is veelzijdig, het kind staat hierbij centraal. Van klas één tot en met klas vier wordt project- onderwijs gegeven. In klas vijf en zes worden de leerlingen voorbereid op de vervolgopleiding. Dan worden vooral de vakken gedoceerd, waarin de leerlingen examen moeten doen.

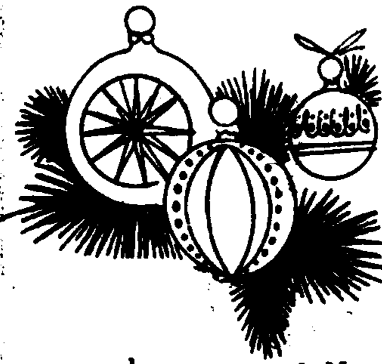
Vorig jaar was er bij de MAC de eerste zesde klas. Tachtig procent van de leerlingen ging naar de Engelstalige middelbare school.

De leerkrachten van de MAC komen wekelijks bijeen. Leerkrachten die niet vertrouwd waren met deze leermethode hebben een tweejarige opleiding gevolgd aan de universiteit van Miami. Wekelijks wordt er een leerplan opgesteld, evenals workshops gehouden. De leerlingen, die een schooluniform dragen, maken dagen van 8.00 tot 16.00 uur. Op de MAC wordt de nadruk gelegd op het kind als individu. Tevens werkt men door middel van de moedertaal aan de vorming van het kind. Hierbij staan centraal: 1) begrip voor de omgeving (school, huis, etc), 2) omgang gericht op eigen persoon (gezondheid, veiligheid, etc), en 3) persoonlijke waarden (respect, dicipline en samenwerking).

Het vervoer van en naar school is geregeld door de kerk en het gouvernement. Momenteel zijn er 28 leerkrachten, met 521 leerlingen (135 kleuters en 396 lagere school- leerlingen), verdeeld over ongeveer 6 lokaties op het eiland. Door de snelle toename van het aantal leerlingen, was de bouw van een nieuwe school noodzakelijk, twee jaar geleden werd het project goedgekeurd, dat zal worden gefinancierd met Nederlandse ontwikkelings- gelden, waarbij de MAC een eigen inbreng heeft. Het gehele project bestaat uit twee gedeeltes, namelijk: 2 lagere scholen van elk 8 klaslokalen en twee extra kleuterklassen. Met de bouw van de eerste lagere school is in juli van start gegaan, bij Betty's Estate. Verwacht wordt, dat de nieuwe school in het volgend schooljaar 86-87 in gebruik genomen kan worden. Alle lokaties waar nu lager onderwijs wordt gegeven, zullen dan komen te vervallen. De kosten voor de nieuwe school worden geraamd op US$1.252.640.

Met bijzonder basis onderwijs werd een begin gemaakt in 1973, met twee lokalen en ongeveer 60 leerlingen. De toelating van leerlingen gebeurde op advies van leerkrachten, als de leerling niet

meer meekon op school. Na een paar jaar werden er testen afgenomen op de lagere scholen, hetgeen resulteerde in een werkelijk begin van de John Larmonieschool, met zo'n 125 leerlingen. Op deze school worden kinderen, die mentaal een achterstand vertonen begeleid in de leeftijd van 6 tot 20 jaar, zodat zij daarna normaal in de gemeenschap kunnen functioneren, op een voor hun aangepast niveau.

Er wordt voornamelijk individueel onderwijs gegeven, hoofdzakelijk in de Engelse taal. Aanvankelijk werd volgens een systeem gewerkt, om de leerlingen zo op te leiden, dat ze naar een LTS of een huishoudschool konden gaan, maar dit werkte niet. Daarom werd overgegaan op het zogenaamde pilotsysteem, waarbij de kinderen voorbereid worden op de maatschappij door praktisch beroepsonderwijs. Hiermee werd met 90 leerlingen gestart. Momenteel heeft de school 90 jongens en 56 meisjes, met 16 leerkrachten. De vakken, die worden gegeven zijn: talen, aardrijkskunde, geschiedenis, wiskunde en praktijkvakken zoals timmeren, lassen, electrotechniek, handwerken en handenarbeid. Dit pilotsysteem is nu vier jaar ingevoerd.

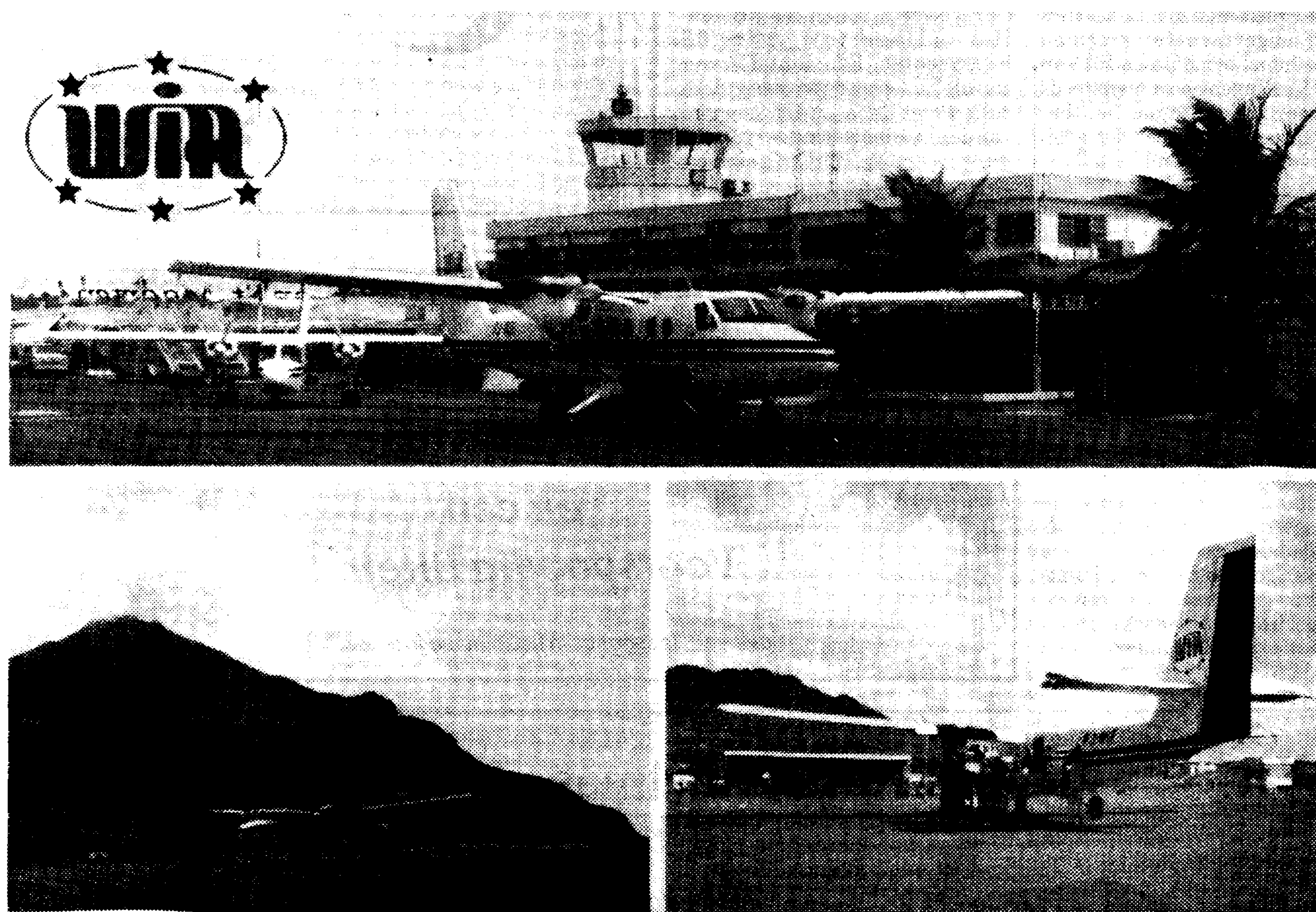
In 1984 werd een programma opgesteld voor een geli kaortige voortgezet onderwijsplan. Deze sses (special secundary education sceme) werd in mei goedgekeurd. Deze school zal, naar men verwacht, in het nieuwe schooljaar in gebruik kunnen worden genomen. De school krijgt vier lokalen en twee praktijkruimtes; er zal gestart worden met zo'n 60 leerlingen en ongeveer 5 leerkrachten van de John Larmonieschool. Van die 60 leerlingen hoopt men steeds ongeveer 25 leerlingen "on-the-job-training" te kunnen geven, bij bedrijven op het eiland.

Er bestaat grote behoefte aan een vervolgschool na bijzonder basisonderwijs. Daarom verwacht men ook grote financiële steun te krijgen van de Sint Maarten ge- [illegible] van de [illegible]. Het gouvernement [illegible] medewerking in [illegible] werklieden. Er [illegible] nog geen geld beschikbaar gesteld; een aanvraag daarvoor is met opzet ook niet ingediend. Een groot gedeelte van de school zal door de leerlingen zelf verwezenlijkt worden. Als de school eenmaal klaar is (die overige [illegible] aunders komt) zal dit de grote troost zijn van zowel leerlingen als leerkrachten van het bijzonder onderwijs op Sint Maarten.

Het voortgezet onderwijs op Sint Maarten heeft sinds eind zestiger jaren vastere vormen aangenomen. Daarvoor bestonden er wel twee katholieke Mulo's, en ook twee katholieke huishoudklassen. In 1968 werden de Mulo's gefuseerd tot een nieuwe Pastoor Nieuwenhuis Mavo. Daarna kreeg deze de naam Windward- college. In 1969 werd de ETAO geïntegreerd met de huishoudschool en in 1972 werd dit een zelfstandige school. In 1973 ging de eerste huishoudschool aan de Pondfill van start. Een jaar later werd de Stichting ter Bevordering van het Voortgezet Onderwijs op de Bovenwindse eilanden in het leven geroepen. Deze ging later over in de gelijknamige stichting, maar dan alleen voor Sint Maarten. In 1975 werd begonnen met de LTS. Een jaar later werden LTS, ETAO en MAVO verenigd in het schoolcomplex in South Reward en kreeg de naam Milton Peters college, genoemd naar de gedeputeerde van Onderwijs in die tijd. Alle genoemde afdelingen vallen onder de Stichting ter Bevordering van het Voortgezet Onderwijs op Sint Maarten.

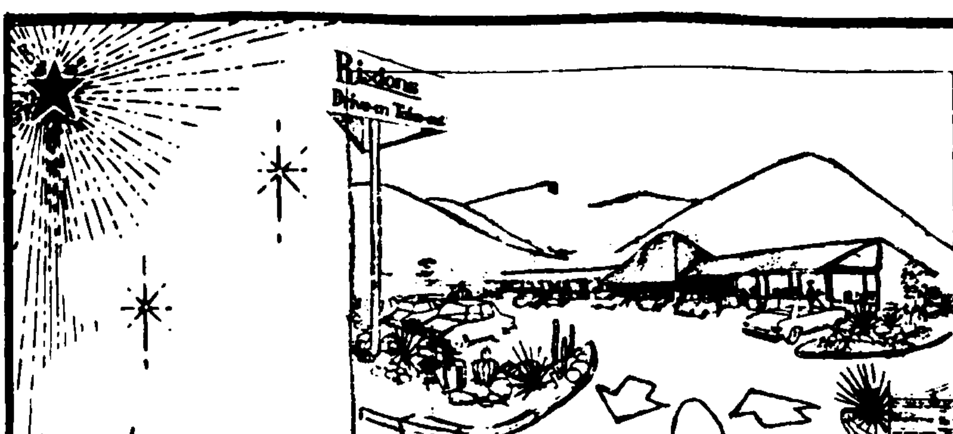
In 1976 werd met de Havo onderbouw gestart; in 1982 kwam de bovenbouw erbij. Dit nieuwe schooljaar wordt begonnen met een MTS. Men verwacht in het schooljaar 87-88 met VWO 5 en 6 van start te kunnen gaan. Het college bestaat uit een 8-tal gebouwen, met 42 lokalen. Sinds de oprichting van de school heeft er geen uitbreiding meer plaats gevonden. Door de grote toename van het aantal leerlingen heeft de school te kampen met ruimtegebrek. Hierdoor komt het voor, dat leerlingen van Mavo en Havo middaglessen moeten volgen. De school had afgelopen schooljaar de volgende leerlingen- bezetting: ETAO-40; LTS-285; Mavo-325 en Havo-225. Verwacht wordt dat met ingang van het nieuwe schooljaar, veel leerlingen van Aruba en Curaçao zich zullen inschrijven. Het college telt ruim 60 leerkrachten. Een aantal ervan zijn uit Nederland afkomstig; deze zullen met de jaren ten gevolge van de antillianisering vervangen gaan worden. Dit afgelopen

(vervolg op pag. D/10)

Onderwijs op St.Maarten

(vervolg van pag. D/9)

schooljaar zijn er ongeveer 10 leerkrachten teruggekeerd, of niet meer verbonden aan de school. Er zijn zo'n 16 personeelsleden voor onderhoud en veiligheid. Het onderwijs is op Nederlandse leest geschoeid; de instructietaal is Nederlands.

Bij het ETAO (economisch- toeristisch en administratief onderwijs) krijgen de leerlingen beroepsonderwijs. Tijdens de driejarige cursus worden stages gelopen bij de verschillende sectoren in het bedrijfsleven. De beoordeling van de stageperiode telt mee in de beoordeling van het eindexamen. Met ingang van het nieuwe schooljaar worden de ETAO en de huishoudschool geïntegreerd.

Het LTS onderwijs bestaat uit algemeen vormende vakken, (technisch, theoretisch en praktische). De LTS kent drie stromen en wel de P-stroom (vrn. praktijk), de A-stroom (algemeen vormend en technisch onderwijs) en de T-stroom (overwegend theorie). Voor de nieuwe MTS was uitbreiding van de school noodzakelijk. Een prefab gebouw zal gebruikt gaan worden voor automontage en biedt ruimte voor 3 extra lokalen. Het wachten is echter op het eilands- gouvernement, dat de fundering zal leggen. Verder is men bezig een project samen te stellen voor de bouw van twee extra vleugels.

Per 1 augustus is gestart met een avondschool, een tweejarige opleiding voor middelbaar administratief onderwijs en middelmanagement. Ook zal er gestart worden met avondcursussen automontage. Voorheen werd er een eenmalige, éénjarige avondmavo gestart, met 36 leerlingen.

Met de leerlingen worden ieder jaar uitstapjes gemaakt, zowel op het eiland zelf, als naar de buureilanden Saba, Sint Eustatius, Sint Barth's, Sint Kitt's en Anguilla. Havo 4 is aan het eind van het afgelopen schooljaar naar Florida geweest. De kosten hiervoor (zo'n $18.000) werden hoofdzakelijk door de leerlingen zelf bijeengebracht, met fancy fairs e.d. Bezoeken werden gebracht aan Disneyworld en Epcotcenter en tevens aan de Universiteit van Miami. Het college beschikt nog niet over een schoolreglement. Een plan hiervoor is inmiddels ingediend bij het schoolbestuur. Men verwacht dit reglement met het komende schooljaar in te voeren. Momenteel is de situatie zo, dat de ouders/voogden bepalen, naar welke schoolrichting het kind gaat; een aantal leerlingen wordt daarbij te hoog ingeschat, waardoor leerproblemen optreden. Met de invoering van een schoolreglement hoopt men, hiermee de leerkrachten meer zeggenschap te geven over de meest geschikte opleiding van hun leerlingen. Een algemeen directeur staat aan het hoofd van de verschillende schoolopleidingen, met ieder een adjunctdirecteur. Het eilands- gouvernement verzorgt het schoolbus- transport. De directeur van het Milton Peters College merkt op, dat de bussen vaak veel te laat op school arriveren, waardoor lessen veel te laat beginnen.

De enige Engelstalige middelbare school is de Sint Maartens Academy, voorheen de FVPT-school genoemd. In begin jaren zeventig werd de stichting: FOUNDATION OF VOCATIONAL AND PROFESSIONAL TRAINING in het leven geroepen. In 1971 werd gestart met avondcursussen voor typen, stenografie, boekhouden, talen en secretariaat. Dit heeft drie jaar geduurd. In 1974 werd het een dagschool, Engelstalig. Deze begon met 12 leerlingen. Het eerste jaar kreeg de stichting voor deze dagopleiding geen subsidie; de leerlingen betaalden Fl.50,- per jaar. Kort daarop verleende het eilandsgouvernement financiële steun in de vorm van salarissen. Het schoolgebouw werd gedeeltelijk gesubsidieerd uit Nederlands ontwikkelingsgelden. Momenteel heeft de school zo'n 240 leerlingen, met 13 leerkrachten. De school is een vijfklas met een Engelse leermethode. Naast het Engels moet twee talen gekozen worden: Nederlands, Frans of Spaans. De eindexamens worden samengesteld in Londen en Cambridge. Met het diploma kunnen de leerlingen gaan studeren aan een universiteit in de Verenigde Staten, op de Maagdeneilanden of aan de West Indies University in Londen.

Het examenpeil staat ongeveer gelijk aan Havo-4. De leerlingen betalen Fl.400,- per jaar schoolgeld. Het eilands- gouvernement betaalt de salarissen, electriciteit en water. De school is hard aan uitbreiding toe en heeft ruimte om drie extra klaslokalen neer te zetten. Het geld echter ontbreekt; hiervoor worden wel fancy fairs gehouden. Men is bezig de Sint Maarten Academy officieel te laten erkennen door de centrale regering. Dat is moeilijk, binnen de Nederlands Antilliaanse wetgeving, aangezien het onderwijs niet primair in het Nederlands is. Het eilandsgouvernement acht het echter wel noodzakelijk, om in ieder geval één Engelstalige middelbare school op Sint Maarten te krijgen, volgens de voorzitter van de stichting.

Met het begin van het nieuwe schooljaar komt de eerste lichting van de MAC af. Men verwacht dat er hiervan veel kinderen ingeschreven zullen worden bij de academy. Op de school worden door de leerlingen uniformen gedragen. De Sint Maarten Academy staat aan de L.B. Scott road.

Het huishoud- onderwijs op het eiland startte in 1966, met twee klassen en werd opgezet door de katholieke zusters. Aanvankelijk waren de klassen ondergebracht in het Sint Josephcollege. In 1968 werd dit een zelfstandige school en verhuisde naar Cul de Sac. In 1973 werd de huidige school aan de Pondfill in gebruik genomen, met nu 8 lokalen. In 1975 waren er al 168 leerlingen in 1979 210. Vanaf 1981 zijn er gemiddeld zo'n 180 leerlingen, en ongeveer 17 leerkrachten. De school heet Sundialschool, vernoemd naar de zonnewijzer enerzijds en een klein, gemakkelijk over het hoofd gezien schelpje. Anderzijds leerlingen komen van het eiland zelf, alsmede van Saba en Sint Eustatius.

Ook het huishoud- onderwijs kent drie vormen (de P, de A en de T-stroom). Ook hier geldt weer dat de T-stroom vooral theorie heeft, de A-stroom algemeen vormend is en de P-stroom volledig is gericht op praktijk- onderwijs. Alle stromen duren drie jaar. Bij de P-stroom worden ook stages gelopen bij winkels, zieken- en bejaardentehuis, kinderdag- verblijven, etc. Sinds een paar jaar is met deze stroom ook een experimenteel landbouwproject van start gegaan voor drie jaar. Groenten worden er gekweekt, die weer in de kooklessen gebruikt worden. Tevens zorgen de leerlingen voor de aanplant van het schoolterrein. Plannen voor uitbreiding van de school bestaan er al jaren. In 1973 werden er twee theorielokalen en een prachtige gymzaal bijgebouwd. Nog steeds bestaat er ruimtegebrek. Het eilands- gouvernement verleent de school een maandelijkse subsidie en draagt bij in het onderhoud. De leerlingen betalen Fl.75,- per jaar schoolgeld. Als broers of zusters reeds op het Milton Peters College zitten wordt het schoolgeld per kind minder. De school beschikt over een schoolparlement, waarin zowel leerlingen als leerkrachten zitting hebben. Hierdoor wordt getracht de leerlingen verantwoordelijkheid aan te leren. De leerlingen hebben ook als taak, hun eigen schoollokaal te onderhouden en schoon te maken. Met het 10-jarig bestaan van de school, in 1983, kreeg de school een eigen, blauw witte vlag, met daarin de sundial. De gympakjes van de leerlingen dragen dezelfde kleuren. Op de school zijn momenteel alleen meisjes. Vroeger, toen er hier ook nog een hotelklas was, waren er ook jongens. Er wordt lesgegeven in het Nederlands en het Engels. Veel formulieren bij lands- en eilands- instanties zijn in het Nederlands. Met het oog op een eventuele beroepskeuze van de leerlingen wordt Nederlandse les gegeven. Ook is het belangrijk, dat de meisjes hun moedertaal goed leren beheersen. Daarom wordt ook in de toekomst extra Engelse les gegeven. Regelmatig worden er fancy fairs georganiseerd voor de aanschaf van nieuwe inventaris en materiaal. Zo werden hiermee een videorecorder, een diaprojector, een pickuptruckje en een piano bekostigd. Regelmatig, vooral met de P-stroom worden er uitstapjes gemaakt, op het eiland.

Een portret van Jan Philip Roothaan s.j., gemaakt door zijn ordegenoot broeder Quartier in 1849.

Over de voortreffelijkheid van de mens

Vraag in Amsterdam een taxichauffeur om je te brengen naar 'de kerk van de Heilige Franciscus Xaverius'; tien tegen één dat hij vrijmoedig opmerkt, dat je niet in Rome bent, maar in Mokum. Blijf je volhouden en geef je het adres op, De Singel no. 448, dan zal hij — met iets van: had dàt dan gezegd — uitroepen: „U moet naar 'de Krijtberg' op 'het' Singel." Taxi met gezwinde vaart op weg naar de honderdjarige neo-gotieke Krijtbergkerk, hartje Amsterdam.

„De Krijtberg", de Jezuïetenkerk, genaamd naar pakhuis of herberg waar door rooms Amsterdam gekerkt werd in een tijd waarin katholieke vroomheid zich alleen maar clandestien kon uiten. De Krijtberg was een van de tientallen schuilkerkjes als Posthoorn, Papegaai, die het levendig Amsterdams geloofsleven- in- verdrukking camoufleerden. De pastorie van de Krijtberg herbergt sinds vele jaren een museum gewijd aan Jan Philip Roothaan: een Amsterdamse jongen, die het in Rome gebracht heeft tot Generaal van de Jezuïetenorde. Een uitermate boeiende man, die niet bang was voor een avontuur en die — ofschoon vervreemd van zijn geboortestad — in zijn hart een echte Amsterdammer gebleven is.

Katholiek Amsterdam maakt zich op deze stadsgenoot feestelijk te herdenken. Terecht.

ROOTHAAN 1785- 1985

Jan Roothaans vader was chirurgijn; hij oefende in de Laurierstraat 62 midden in de Jordaan zijn vak sociaal uit. De Jordaan, toen een wijk van huisindustrie. Roothaan sr. hield er dan ook behalve zijn geneeskundige praktijk een soort EHBO- post op na. Vooral ook een ondernemend man, actief in het 'ondergedoken' katholiek Amsterdam.

Zijn ondernemende geest vind je terug in zijn zoon Albert die van de Jordaan verhuisde naar een statig pand op de Keizersgracht en daar zetelde als een gekend kunst- beschermer; niet minder in zoon Jan Philip die uiteindelijk in Rome terecht kwam en daar zetelde als beschermer van het geloof. Jan Philip in 1785 gedoopt in de schuilkerk van de Dominicanen ("Het Stadhuijs van Hoorn'!), kerkte graag bij de Jezuïeten in de schier- romantische barokke huiskerk 'De Krijtberg'! De contacten van de ongetwijfeld pientere Jan met paters Jezuïeten moeten hem geprikkeld hebben om ook zèlf zich aan te sluiten bij de S.J.- orde. Maar deze orde was door de paus opgeheven. De orde, begonnen als het strijdbare antwoord op de Reformatie, was uitgegroeid tot een orde die als denktank grote invloed had op de gehele Europese intelligentie. Midden achttiende eeuw groeide binnen vooral de Latijnse Zuideuropese gemeenschap het verzet tegen de (invloed van de) orde zo sterk, dat Paus Clemens XIV onder de politieke druk bezweek en hem in 1773 ophief.

Opvallend was dat twee niet-katholieke vorsten zich daar niets van aantrokken: Frederik van Pruisen en Catharina II, de Czarina van Rusland. Met name in Rusland bestond in feite de orde dus nog, toen Jan Philip Roothaan persé Jezuïet wilde worden. Er was daartoe maar één oplossing: op naar Rusland. Dat vader en moeder Roothaan daarmee problemen hadden, is duidelijk: priester worden, prima, maar waarom in een, nog wel voor de paus verboden orde en helemaal in Rusland; en als heidense vorsten de orde handhaven, dan zal er wel iets mis zijn... Daar kwam nog bij dat Jan zijn voornemen naar Rusland te gaan kenbaar maakte — 1804 — toen de hele Europese samenleving revolutionair aan het gisten was.

Op 30 mei 1804 zeilde de „Jacobus Zeeper", een vrachtschip, de haven van Amsterdam uit, met Jan aan boord. Bijna een maand later ging hij in Riga aan land. Wie was die avonturier van de H. Geest? De jonge Jan was meer dan pienter, hij was uitermate intellectueel begaafd. De paters Jezuïeten hadden de misdienaar dan ook maar al te graag voorbereid op de Latijnse School. Hij sloot die af met een rede in het Latijn 'over de voortreffelijkheid van de mens'. Dat thema moet volledig gepast hebben in de denktrant van die dagen: de Verlichting; tijd waarin — modieus gezegd — de mens centraal stond. Aansluitend universitair onderwijs, afgesloten met een in het Latijn gesteld proefschrift 'over de studie van de Griekse letteren'.

Jan Roothaan had een talenknobbel, uiteindelijk schreef en sprak hij Latijn, Grieks, Pools, Russisch, Duits, Italiaans en Spaans. Als student was hij de oogappel van zijn ruim tien jaar oudere hoogleraar, de befaamde David van Lennep, toentertijd een vermaard kenner van Oosterse talen, classicus, toneelschrijver en dichter. Het boeiende is dat Jan met deze verlicht- protestantse hoogleraar uitvoerig gesproken heeft over zijn priester- roeping en dat juist Van Lennep Jan gesteund heeft om zijn bij de toen toch gehate Jezuïetenorde aan te sluiten. Zijn aanbevelings- brief voor Rusland loog er niet om. De vriendschap is een leven lang gebleven.

Amper in Rusland aangekomen werd de aspirant- Jezuïet (21 jaar) aangesteld als leraar klassieke talen in Dunaburg. Op 9 februari 1812 werd hij (vervroegd) tot priester gewijd. Vervroegd: 1812 is het jaar waarin de Franse keizer Napoleon met half Europa achter zich naar Moskou optrok. Daar leed deze niets en niemand ontziende en zich zelf overschattende keizer zijn eerste grote nederlaag.

AVONTURIER

Het is precies in die oorlogstoestand dat Roothaan terecht is gekomen. Kloosters werden gevorderd om dienst te doen als kazernes, enzovoort. Jan Roothaan [illegible] het front [illegible] stond vluchtende boeren en burgers bij. Thuis in de Jordaan moet de zonder bericht blijvende familie gedacht hebben: waarom moest die jongen van ons zo nodig naar Rusland om priester te worden... Napoleons nederlaag leidde tot voorlopige rust in Europa. De landkaarten werden in Wenen (1815) opnieuw geschud. Ook de paus bezon zich op de nieuwe situatie. Pius VII herriep de — door hem als foutief beoordeelde — beslissing van zijn voorganger en herstelde in 1814 de Jezuïeten- colleges en -huizen werden met name in het door Rusland onderdrukte Polen opgeheven.

Jan Philip Roothaan dankte de hemel dat hij en zijn confraters niet werden 'overgeplaatst' naar Siberië, een gebruikelijke verhuizing in die tijd. Het werd voor hem een afschuwelijke vluchtweg naar Italië; een trektocht die drie maanden duurde. Uiteindelijk belandde hij in Turijn. Daar moest de universiteit opnieuw van de grond komen. Roothaan werd door de koning van Savoye aangetrokken als een soort super- decaan voor de opstandige studenten. Een moeilijk karwei, omdat juist de Turijnse studenten- wereld een aandeel had gehad in allerlei revolutionaire acties, die uiteindelijk leidden ook tot het verlies van de Kerkelijke Staten. Zes jaar lang heeft Roothaan in Turijn leiding gegeven. Zijn faam als man die begrip had voor de nieuwe tijd, was ook tot Rome doorgedrongen.

Toen in 1814 de orde weer als zodanig was hersteld, waren er nog maar 800 jezuïeten over, in 1820 hadden zich al 2000 nieuwe jezuïeten gemeld. Dit gezelschap van Jezus moet een heterogene club geweest zijn, toen de leiding ervan aan Jan Philip werd overgedragen: Jezuïeten die zich in 1814 hadden gemeld als was er niets gebeurd; Jezuïeten die de ideeën van de Franse Revolutie in zich hadden opgenomen; Jezuïeten die in Rusland hadden gezeten en dachten rustig door te kunnen werken; daarnaast jezuïeten die al die nieuwigheid van de Franse Revolutie maar modieus vonden en de klok door hun nieuwe Generaal teruggedraaid wilden zien. Aan zulk een Gezelschap diende Roothaan leiding te geven. De bijnaam Zwarte Paus die nu eenmaal bij de functie hoorde, moet juist deze Amsterdammer vreemd geweest zijn. Roothaan had wekelijks een ontmoeting met de paus. Met Gregorius XVI — van huis uit een monnik — kon hij het opperbest vinden. In 1846 werd deze opgevolgd door Pius IX, zoon uit een grafelijke familie, van huis uit een Vaticaans beroeps- diplomaat. Met hem had Roothaan de grootste moeite, zo zelfs dat Pius IX een einde maakte aan de gebruikelijke gesprekken.

LIJDEN

Roothaan had het allesbehalve gemakkelijk in Rome. Door aanvallen tegen de orde van buiten de Kerk — in Spanje werd een cholera- epidemie aan de S.J.- orde toegeschreven! — maar vooral van binnen de Kerk. Een Franse bisschop vaardigde een verbod uit dat Jezuïeten biechtvaders mochten zijn, enzovoort. Het scherpst was de verdachtmaking in Italië. De priester Gioberti had aan vijf boekdelen amper genoeg om „De Moderne Jezuïet" — zo heette het werk — te beschuldigen van al wat maar aan lelijks bedacht kon worden. Zijn werk vond in [illegible] omgeving bladerde kennelijk zo driftig in de schandaal- kroniek, dat Pius IX zijn relatie met Roothaan verbrak. In het pauselijk Rome liepen Jezuïeten niet meer veilig op straat. Daarin kwam verandering in 1837. In Rome brak een cholera- epidemie uit. De zoon van de Amsterdamse chirurgijn zette alle Jezuïeten in voor bestrijding ervan. De Jordaner Roothaan, de held van Trastevere. Maar de gegroeide achterdocht won het van het kortstondig Hosannah.

Het jaartal 1848 is een revolutiejaar in geheel Europa (Nederland kreeg in dat jaar zijn eerste na- revolutionaire grondwet), zeker in Rome, waar de revolutionaire beweging, om van het in koninkrijkjes en Pauselijke Staten verkavelde land één rijk te maken vorm kreeg. In 1848 werd in Rome de Republiek uitgeroepen, de paus moest vluchten naar Gaëta. Ook Roothaan en diens Gezelschap waren niet langer veilig. De 62-jarige pater zette een zwarte pruik op, voorzag zich van een vals paspoort en nam als „Frans de Vlaming" de boot naar Marseille. Hij benutte zijn gedwongen afwezigheid met het brengen van bezoeken aan allerlei S.J.- nederzettingen. In Keulen aangekomen, reisde hij per boot door naar Arnhem/Nijmegen en nam de drie jaar ervoor aangelegde ijzeren spoorweg naar vaderstad Amsterdam. Hij logeerde er in de pastorie van zijn oude getrouwe Krijtberg. (Het verhaal gaat dat hij toen en daar verlof gaf aan de Nederlandse Jezuïeten te mogen roken!)

In 1850 was de golf van het anti- jezuïetisme in Rome zodanig weggeëbd, dat hij zijn werk naast de Gesù weer kon hervatten. Hij betrok zijn sober en kil werkvertrek: kale vloer, landkaarten als enige versiering, verder: bidstoel en bed. Oud-minister Falck die hem in Amsterdam opzocht, pende aan David van Lennep (óók Falcks leermeester) dat Roothaans kamer zo kaal was, dat hij niet begreep waar al die praatjes over geldverslindende Jezuïeten vandaan kwamen.

NUCHTERHEID

Men kan gerust stellen dat Roothaan 'aan de Kerk geleden heeft'. De verdachtmakingen door de Curie van deze Amsterdammer heeft hij overleefd door zijn sterk karakter, zijn ijzersterke gezondheid en door een verinnerlijkt gebedsleven; misschien ook wel door zijn ingeboren Amsterdamse binnenpret. Roothaan is wel de „Mystieke Jezuïet" genoemd. Wie daar bij hem een toespeling op maakte, kreeg al gauw te horen: „Mystiek, niets voor mij." Dan pakte hij zijn keu en biljartte alle vergeestelijking van zich af. Had hij trouwens niet aan een rector van een college die hoog opgaf van de vroomheid van zijn leerlingen geschreven, dat hij de leerlingen 'vooral niet te vroom moest maken'!

Op 8 mei 1853 is hij in Rome gestorven. Zijn lichaam werd een eeuw later, mei 1953, bijgezet in een zijkapel van de Gesùkerk.

Toen hij gestorven was, merkte Pius IX — wel wat laat! — op: „We hebben een heilige verloren." In 1935 is het proces voor Zaligverklaring van deze opvallende Amsterdammer op gang gebracht.

Roothaan

IN HET "LASTIGER" Amsterdam werd onlangs herdacht dat de Amsterdammer Jan Philip Roothaan tweehonderd jaar geleden geboren werd. Het belang van deze figuur is af te meten aan de bijnaam "tweede stichter van de Jezuïeten- orde". De herdenking werd geleid door de Nederlander Peter- Hans Kolvenbach, die nu de leiding heeft van de Jezuïeten. Het vergelijkings- punt tussen beiden hoeft niet alleen hun Nederlanderschap te zijn; maar ook moesten beiden leiding geven aan deze orde onder moeilijke omstandigheden. Hierbij treft men het artikel aan dat in het Bisdomblad van Den Bosch verscheen over Roothaan.

ZWARTE PAUS?

In 1829 was de generaal van de S.J.-orde gestorven. Conclaaf. Jan Philip, 43 jaar oud, werd gekozen als Generaal. Zijn definitieve verblijfplaats werd het huis naast de Jezuskerk, de Gesù. Een in vele opzichten weelderig kerkgebouw, opgetrokken (1584) daar waar de stichter van de orde, Ignatius van Loyola, zich met vrienden als een kritische leefgemeenschap genesteld had in enkele huizen. Jan Roothaan, van de huiselijke Amsterdamse Krijtberg naar die overdadig- weelderige Gesùkerk, om leiding te geven aan een kloosterorde, die mede bepalend is geweest voor de culturele en politieke ontwikkeling in Europa, zelfs de wereld. Denk aan de sociale samenlevings- projecten van de Jezuïeten in Paraguay, liturgische experimenten in China, beheerders van sterren- koepels in Japan, geestelijke leiders van koningen.

KEES MIDDELHOF